

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ankarada
bir sovyet ajanı

OLEG PENKOVSKI

KİŞİSEL KİTAPLAR

OLEG PENKOVSKI

Ankara'da bir Sovyet Ajanı

—

—

—

—

—

—

—

OLEG PENKOVSKI

ANKARA'DA BİR SOVYET
AJANI

KİŞİSEL KİTAPLAR
Mütercimleri Tarafından Çevrilmiştir.

KİŞİSEL KİTAPLAR — SAYI 5

«ÖLEĞ PENKOVSKI - Ankara'da bir Şovyet Ajanı», İngilizce aslı «Penkovskiy Papers» den KİŞİSEL KİTAPLAR tarafından çevrilerek ekim 1966 tarihinde Ankara'da Başnur Matbaasında dizdirilip bastırılmıştır. Kitabın Türkiye'de neşir hakkı KİŞİSEL KİTAPLAR'a aittir. Yazılı müsaade istenmeden iktibas yapılamaz. Neşir hakkı, Doubleday & Co Inc. Newyork ABD'den 22 nisan 1966 tarihli mukavele ile satın alınmıştır. Kapak kompozisyonu ARTANÇ KÖKSAL tarafından hazırlanmıştır.

KİŞİSEL KİTAPLAR
ATATÜRK BULVARI 199/9
ANKARA.

ÖNSÖZ

«Sovyet Açık Duruşmaları» genel olarak fiyasko ile neticelenmiştir. Bu duruşmalar, ibret vermekten çok, sonraları resmî çevreler tarafından pişmanlıkla hatırlanan olaylar olmuşlardır. İstihbarat Kurmay Albayı Oleg PENKOVSKI'nin 7 Mayıs 1963'de Moskova'daki SSCB Yüksek Mahkemesi Salonunda yapılan duruşmasına ise daha ilk gününde pişmanlık duyguları ile başlanmıştı. Altı aydır hazırlıkları yapılmış bulunmasına rağmen, Duruşma gelişmelerle dolu idi ve sonunda 'Açık' oturumlardan vaz geçilerek 'Gizli' bir oturum yapılması gerekmişti.

Oysa, ilk bakışta, Penkevski Olayı basitti ve belki de herhangi bir duruşmayı bile gerektirmiyordu: Bir Sovyet subayı vatana ihanet etmiş ve birtakım gizli bilgileri Batılı istihbarat teşkilâtlarına iletmışti; tutuklu bulunuyor ve üstelik bütün suçları da büyük bir rahatlıkla kabul ediyordu. Bu şartlar altında 'Penkovski Açık Duruşması' ideal bir şekilde yürütülebilir ve onun gibi düşünenlere unutamayacakları bir ibret vesilesi olabilirdi.

Ancak, iddia makamı, Penkovski'nin tutuklanmasından (Eylül-Aralık 1962 arası) ve onunla işbirliği yapmış olan İngiliz iş adamı Wynne'in (1) (Vayn okunur) Budapeşte'de 2 Aralık 1962'de KGB tarafından kaçırlarak apar topar Moskova'daki Lubyanka Hapishanesi'ne getirilmesinden sonra, ne gibi bir çıkmaz karşısında olduğunu farketmişti.

Penkovski'nin kimliği konusu — Elbette Penkovski'nin gerçek hüviyeti açıklanamazdı.

Batılı istihbarat teşkilâtlarına gönderdiği bilgilerin mahiyeti — Elbette bu bilgilerin 'Çok Gizli' askerî sıraları kapsadığı ayan beyan söylenemezdi.

Penkovski'nin amaçlarının izahı — Elbette Penkovski'yi mücadeleye sevkeden, soruşturmasında da alenen itiraf ettiği ve bu kitapta uzun uzadıya anlattığı gerçek amaçlarını dile getiremezlerdi.

Penkovski, muvazzaf bir istihbarat subayı idi. Batı'ya ilettiği bilgiler, bazan iddia makamının da ağızından kaçırdığı gibi, 'Çok Gizli' ve askerî nitelikte idi. Hiç bir Sovyet savcısı Penkovski'nin gerçek amaçlarını izaha bile kalkışamazdı. Penkovski, "Ben yeni bir ordunun askeriyim, vatanıma ve halkıma hizmet etmek maksadıyla bu tek kişilik mücadeleye başladım" diyordu. Yegâne çıkar yol, Penkovski'yi sessizce ortadan kaldırmak olacaktı. Ancak işgal ettiği gerçek mevki ve "Sovyet seçkin sınıfı" arasındaki yeri bakımından bir duruşma yapılmadan ortadan kaldırılabilirlerdi. İşte bu sebeplerden duruşmanın hazırlıkları uzun sürdü.

Wynne, Budapeşte'de yakalanarak bir sovyet uçağı ile ve zorla Moskova'ya kaçırmış olmasına rağmen bir bakıma vicdanen huzur içerisindeydi. Zira, kendisinin Sovyet dünyası ile büsbütün ilişkisini kesmiş bulunması daha çok şüphelerin doğmasına ve kuvvetlenmesine yol açacaktı. Bunun içindir ki, önceden plânlanmış olan Macaristan gezisinden vazgeçmedi; oysa bu tarihlerde Penkovski tutuklanmıştı bile.

Wynne, Lubiyanka'ya getirildiği ilk günden itibaren devamlı olarak sorguya çekilmişti. Bir KGB generali ve albayı tarafından yapılan bu soruşturma hiç de nazikâne olmuyordu. Kendisini casusluğa aracılık ve İngiliz istihbarat teşkilâtının adî bir kuryesi olarak suçlayacakları ve mahkûmiyetinin oldukça ağır ve uzun olacağı gizlenmiyordu.

Lubiyanka'daki ilk karşılaşmalarında, Penkovski Wynne'dan 'Açık Duruşma' için yardımcı olmasını rica etti. Aksi takdirde doğrudan doğruya kurşuna dizileceğini söyledi. Ancak 'Açık Duruşma'ya razı olur ve Sovyet iddia makamının isteklerini yerine getirirlerse hayatının bağışlanabileceğini ekledi.

Wynne ile Penkovski'ye tahsis edilen iki avukat, müvekilleri ile sadece KGB soruşturması bittikten sonra görüşebildiler, yâni gerçek anlamda, hüküm verildikten sonra!

Sovyet kamu oyu da, vatan haini Penkovski ve İngiliz casusu Wynne hakkında Stalin devrinden kalma usulere gerektiği şekilde önceden hazırlandı. Gazetelerde çıkan sayısız yazılar vesair yayınlarla Penkovski'nin işlediği cürümlerin genişliği hakkında halka aydınlatıcı

(!) bilgiler verildi.

Nihayet duruşma sahneye konduğu zaman, iki sanığın da salona önceden getirilmeleri dahil, her şey en ince teferruatına kadar prova edilerek pişirilmişti. Mahkeme heyeti dört şahidi ve Penkovski'nin evinde bulunan casusluk malzemeleri hakkında ifade veren istihbarat uzmanlarını dinledi. Duruşma süresince Penkovski'nin Sovyetler Birliği aleyhinde giriştiği casusluğun bütün ayrıntıları tekrarlandı ve defalarca özetlendi.

Penkovski'nin evinde ele geçirilen malzeme ve cihazlar ise, mahkeme zabıtlarından alınarak aşağıya aktarılan pasajlarda görüleceği üzere, kendisini mahkûm etmeye kâfi geldi.

«Penkovski'nin evinde yapılan arama sonucu, içinde yabancı istihbarat subaylarının telefon numaraları, altı tane mesajlı kartpostal, bir rapor, banyo edilmiş filim ruloları ve bütün bunlara ek olarak da çalışma masasının gizli bir gözünden şu eşyalar çıkmıştır: Bir sahte pasaport, altı şifre dosyası, üç Minox fotoğraf makinesi ve kullanma tarifnameleri, görünmez yazı yazmaya mahsus iki yaprak eczalı kağıt, yabancı istihbarat teşkilâtından aldığı radyo mesajlarının frekans listesi, Batılı istihbaratçılara yazdığı bir raporun müsveddesi, Minox fotoğraf makinesi için on beş tane banyo edilmemiş filim rulosu; Minox ile fotoğraf çekmek, radyo muhaberelelerini şifrelemek ve açmak ve dead-dropları (2) kullanmak ile ilgili olarak yabancı istihbarat teşkilâtlarının hazırladığı çeşitli talimat ve el kitapları...»

«Bunlardan başka Penkovski'nin evinin aranması sırasında evin çeşitli kısımlarında şu eşyalar bulunmuş ve delil olarak tespit edilmiştir: Yabancı istihbarat teşkilâtlarından aldığı ve şifreli mesajları dinlemekte kullandığı bir radyo alıcısı ve özel tip bir yazı makinesi...»

«Penkovski Paris'te iken kendisine Puşkin Sokağında 5/6 numaralı binanın girişinde Amerikalılara ait gizli bir dead-drop olduğu söylenmiş ve bunun kullanılış usulleri açıklanmıştı: Dead-drop'a Batı'ya yönderilecek istihbarat malzemesini bırakmadan önce, Kutuzovski Sokağındaki 35 numaralı elektrik direğine siyah bir işaret koyacak ve malzemeyi dead-drop'a bıraktıktan sonra G 3-26-87 ve G 3-26-94 numaralı telefonları iki defa çevirecek ve cevabı işittikten sonra telefonu kapatıacaktı. Bu, istihbarat subaylarının dead-drop'a gelip paketi almaları için emniyetli bir işaret sistemi idi. Telefonlardan birincisine 'Jones' diğerine 'Davison' diye cevap verilmesi lâzımdı. Bilahare Penkovski'ye

'Jones' yerine 'Montgomery' cevabını duyacağı bildirilmiştir...»

Penkovski bu numaraları ayrıca herhangi bir güçlükle karşılaştı-
đı takdirde de kullanacaktı. Böyle bir durumda a izeye üç defa   fleye-
cekti...»

«Telefon rehberinde görüleceği gibi G 3-26-87 numaralı telefon
1962 şubatına kadar Amerikan Elçiliği İkinci K kibi William Jones'un
ve halen Amerikan ataşelerinden Hugh Montgomery'nin ve G 3-26-94
numaralı telefon da Amerikan Hava Ataşe Yardımcısı Alexis Davison'ın
evinin numaralarıdır...»

«Temmuz 1961'de Wynne, İngiliz istihbaratının emirleri ile Mos-
kova'ya geldi ve Penkovski'ye yeni talimat, ikaz kartpostalları, nakit
3 000 Ruble (3) ve istihbarat subayları tarafından gönderilmiş diğer
casusluk mal emelerini verdi. Wynne'dan aldığı, üzerleri yazılı mesaj-
lı kartlar, Moskova manzaralı İngiltere'deki değişik adreslere gönderi-
lecek Sovyet kartpostalları idi. Penkovski, faaliyetlerinde bir değişiklik
olduğu takdirde, haber vermek için bu kartları gönderecekti. Kartlardan
birinde şöyle bir mesaj vardı: «İyi vakit geçiriyorum, hatta votkaya bi-
le alıştım. Moskova gerçekten bu kartta g r nd ğu gibi. Sokaklar çok
geniş. Dönüşümde her şeyi etrafıca anlatırım. Sevgiler, Dick». Bu kart
Bayan Nixon, 226 Hathaway Road, Germiston, Berkshire, İngiltere adre-
sine gönderilecekti ve iş yeri değiştirilirse kullanılacaktı...»

«Penkovski sadece bir tek kart postalayabildi. Diğerleri masanın
gizli çekmesinde bulundu ve şimdi önünüzde duruyor.»

«Wynne, Penkovski'ye casusluk için Moskova'da temas kuracağı
İngiliz ve Amerikalıların resimlerini de vermişti. Bunların arasında
Amerikan ataşelerinden Roy Carlson ve İngiliz Elçiliği İkinci K tibinin
karısı Pamela Cowell da vardı. Carlson'u kırmızı taşlı kravat iğnesin-
den tanıyacaktı. 4 temmuz 1962'de Amerikan Elçiliği'nde verilen bir
davette, Penkovski, Carlson ile tanıştı ve ağustos ayındaki başka bir
davette de kendisine gizli bilgileri ihtiva eden yedi filim ve Sovyet f -
zelerine ait ayrıntılı bir rapor verdi. Aynı gün Carlson'dan Amerikan
İstihbarat Teşkilâtın'ın (CIA) yeni isteklerini ve talimatlarını ihtiva
eden bir yazı aldı. İstenen şeyler arasında memleketimizin başşehrinin
savunma teşkilâtı, Moskova Askerî Bölgesi birlikleri hakkında ayrıntı-
lı bilgiler vs. vardı...»

Savcı, soruşturma esnasında tespit edilen ve belki de Penkovski'nin
bizzat itiraf ettiği bu bilgileri uzun uzadıya naklederken i ine d şt ğu
tenakuzlardan habersizmiş gibi görünüyordu. Adeta KGB'nin bütün bun-

ları meydana çıkarmasından iftihar edercesine saatlerce anlattı ve ilk konuşmasını şöyle bitirdi:

«Bu olayda Amerikan Merkez İstihbarat Teşkilâtı'nın (CIA) rolü büyüktür. Bu teşkilât, dev bir ahtopot gibi dünyanın her köşesine kollarını uzatır; görülmemiş sayıda casus ve muhbir besler; durmadan komplo ve cinayetler tertipler ve sabotaj ve yıkıcı faaliyetler yaratır; casusluk hizmetlerinde en modern usulleri kullanır: Önünüzde duran minyatür Minox fotoğraf makinesinden tutun, feza peyklerine, uzay casuslarına (4) kadar... İngiliz İstihbarat Teşkilâtı da 300 yıllık bir tecrübeye sahip olup CIA'den daha az sinsi ve kurnaz değildir. Ama nispeten perde arkasında kalmaya dikkat eder. Bu iki istihbarat teşkilâtının SSCB aleyhindeki faaliyetleri, bu duruşmada da görüleceği gibi, sıkı sıkıya birbirine bağlı olmakla beraber; aralarında devamlı olarak çekişmeler ve kedi-köpek mücadeleleri vardır...»

Savcı Korgeneral Gorni, Penkovski'yi şu şekilde tanıtmıştı: «Sani Penkovski, vatanına ihanet yolunu seçen ve emperyalist istihbarat teşkilâtlarına hizmet eden **fırsatçı, haris ve ahlâken** düşmüş bir kişidir. 1960'ın son aylarında Amerikan İstihbarat teşkilâtı ile temasa geçmeye teşebbüs etmiştir. Sonraları Bilimsel Araştırma Çalışmalarını Koordinasyona Memur Resmî Komitenin Dış Münasebetler Dairesi Başkan Yardımcısı olarak Sovyetler Birliği'ni ziyaret etmekte olan yabancılarla tanışmak ve görüşmek imkânlarına sahip olmuştur. Greville Wynne ile de bu şekilde tanışmıştır...»

Sovyet yetkilileri, Penkovski'nin gerçek hüviyetini ve işini tam olarak açıklayamazlardı. Bu, Komite'nin (Bak Bölüm III) içyüzünü ortaya dökmek; önemli ve görünüşte saygı değer bir Sovyet dairesinin açlında tam teşkilâtlı bir istihbarat organı olduğunu açığa vurmak olurdu. Bu sebepten Penkovski, açığa çıkarılmış bir albay olarak tanıtıldı ve asıl görevinin 1949'dan beri Sovyet Askerî İstihbarat Teşkilâtı'nda (GRU) olduğundan hiç bahsedilmedi. Keza ahpapları ve tanıdığı yüksek rütbeli kişiler konusunda da dikkatli davranmaları gerekiyordu. Penkovski, daima Sovyet ordusunun en yüksek çevrelerine girip çıkmıştı. Arkadaşları albay ve generallerdi. Oysa Duruşma'da savcı, Penkovski'yi Moskova'nın gece kulübü (5) ve pahalı lokanta alemlerinden kendini alamayan, ahlâken düşük bir insan olarak tanıtmıştı. «Ahlâken düşüklük», iddia makamı için bir cankurtaran simiti idi: Geçmişi ne olur-

sa olsun — Penkovski'nin harpte kazanılmış bir sürü nişan ve madalyası ve askerlik mesleğinden mükemmel bir sicili vardı — son yıllarda ahlâkî bakımdan çok düşmüş olduğu ileri sürülüyordu. Bunu ispat etmek için bazı şahitlerin ifadelerine başvuruldu :

Savcı — Şahit Rudovski, lütfen söyler misiniz; Penkovski'nin, kız arkadaşının ayakkabısından içki içtiği gece âlemleri olmuş muydu ?

Rudovski — Bir doğum gününde Penkovski, kız arkadaşı ve ben Kültür Parkı'ndaki Poplavok Restoranı'na gitmiştik. Benim yanımda bir kız arkadaşım olmadığı için ben o zevkten (!) mahrum kalmıştım ama, Penkovski, kıza olan sevgisini göstermek için midir, yoksa bir bir burjuva adeti olduğu için midir bilmiyorum, kızın ayakkabısını çıkardı, içine şarap doldurdu ve içti. Suçu büyüktü; kadın ayakkabısı ile şarap içmişti...

Duruşmanın ikinci önemli problemi de, Penkovski'nin Batılı istihbarat teşkilâtlarına gönderdiği bilgilerin mahiyetini açıklamak oldu. Gorni, uzun zamandır sivil sektörde çalışan ve açığa çıkarılmış bir albayın ileteceği bilgilerin yüzde doksanının askerlikle ilgisi olamayacağını belirtti. Oysa iddia makamı bu konuda kendi tuzağına düşmüştü. Çünkü KGB tarafından yürütülen ve kamu oyuna çeşitli propaganda yazıları ile duyurulan soruşturmasında bu gönderilen bilgilerden bahsedilirken hep askerî konular sıralanmıştı: «... belirli tipte bir Sovyet roketi hakkında...; ... Moskova Askerî Bölgesi birlikleri hakkında ...; ... en son Sovyet silâhları hakkında...; ... gizlilik derecesi olan iki askerî rapor...; vs vs.»

İddia makamı bir kere daha çözülmez bir muamma karşısında idi: Gorni, bir taraftan Penkovski'nin suçunun ciddiyeti üzerinde dururken, diğer taraftan da ne onun Batı'ya ilettiği bilgilerin önem derecesini ne de (o kadar önemsiz ve tesirsiz olduğunu iddia ettiği) bu ihtiyat albayın son derece gizli askerî bilgileri nasıl ele geçirebilmiş olduğunu açıklamağa yanaşıyordu! Nihayet sonunda «Açık Duruşma»dan vaz geçildi ve Penkovski'nin gerçek faaliyetleri gizli bir oturumda açıklandı...

Duruşma bittikten sonra Gorni, **İzvestiya'ya** aşağıdaki demeci vermek zorunda kaldı:

«Duruşmadan sonra bazı Sovyet vatandaşlarında Penkovski'nin düşmana askerî teçhizat ve Sovyetler Birliği'nin savunma kudretine dair hemen bütün askerî sırlarımızı verdiği intibainın uyandığı anlaşılmaktadır. Bu düşüncelerin aslı yoktur. Oleg Penkovski, işgal ettiği mevki bakımından, askerî birliklerimizin silâhlanması, mevzilenmesi ve yeni silâh çeşitlerimizle ilgili sıralara erişebilmekten çok uzaktı. Yabancı istihbarat teşkilâtlarına gönderdiği bilgiler, dışarı giden Sovyet uzmanlarının bazı teknik raporlarından ve birtakım geveze arkadaşlarından öğrendiği, askerî değeri olmayan bilgilerdir. Bu arada iç politika ile ilgili bazı yazılar da göndermiş olabilir.»

İddia makamı en kötü tuzağa, Penkovski'nin amaçlarını izaha teşebbüs ettiği sırada düştü. Wynne'in amaçlarını izah kolaydı. Bir İngiliz olarak kendi memleketinin menfaatlerini düşünmesi tabîî idi. Penkovski'nin amaçlarını izah ise, Duruşma şartları altında imkânsızdı. Bir taraftan liyakatli askerî sicilini, uyanık bir Parti üyesini ve çalışkan kişiliğini teslim etmek zorunda idiler. Hakkında söylenecek en kötü şey, mesleğindeki kişisel ihtirası idi. Diğer taraftan da kendi ideolojik sistemleri içinde bu kadar yükselmiş bir kişinin nasıl olup ta böyle ihanette bulunabileceğini, bir Parti üyesinin nasıl hâlâ kişisel çıkarılıktan kendisini kurtaramadığını alenen kabul etmek, savcının aşağıdaki sözlerinden de anlaşılacağı gibi, Duruşma süresince zihinlerde bir muamma olarak kalmıştır: «... bir harp kahramanı, parlak bir subay ve sorumlu bir devlet memuru! Bunu 1960'daki «Düşüşü»ü takip etti.» Savcının, 'kişisel ihtirası'nın ne zaman başladığını ortaya koyma gayretleri, «Düşüş»ün anı olduğunu göstermek içindi. Kabiliyetli, çalışkan ve güvenilir Sovyet subayı 1960'da birden bire «ahlâkî düşüklüğün korkak timsali» haline gelivermişti. Gorni, sözlerini şöyle bitiriyordu: «Penkovskinin kişisel ihtirası ve ahlâken alçalması ile başlayan ve vatanı ihanetine kadar giden iğrenç yol...»

Netice mukarrerdi. Duruşmadan bir kaç gün sonra Gorni, **İzvestiya'**ya, «Penkovski öldü» dedi ve ilâve etti, «Hüküm 16 Mayıs 1963 günü infaz edildi. Af talebini SSCB Yüksek Sovyeti'nin reddettiği ve idam edileceği kendisine bildirildiği zaman, riyakârın mahkemedeki tavırlarından eser kalmamıştı. Ölümü alçak bir korkak gibi karşıladı...»

Penkovski bugün sağ mıdır? Bunu kimse bilmiyor. Belki meçhul bir yerde hayattadır. Wynne, **duruşmadan sonra da** aylarca sorguya çekilmesini, Penkovski'nin hâlâ sağ olabileceği şeklinde tefsir etmiştir. Gorni, infaz gününden bir hafta sonra **İzvestiya'ya** verdiği demeçte, Penkovski'nin idam edildiği konusuna ısrar etmek lüzumunu duymuştu.

Bazı istihbaratçılık düşünceleriyle KGB, gerçekten neler gönderdiğini öğrenmek maksadıyla Penkovski'yi sağ bulundurmaya tercih etmiş olabilir. Bu konuda bilgiye ihtiyacı olan KGB'nin en iyi kaynağını, yâni Penkovski'yi tasfiye etmek istememiş olabileceği mümkündür. Ancak, eğer sağ ise, cezasını korkunç bir şekilde çekiyor demektir. Bir başka ihtimal de, idam edilerek ebediyyen susturulmasının her şeye rağmen tercih edilmiş olduğudur. Bunu, özellikle sıralarını biliği bazı kimseler istemiş olabilirler...

Penkovski hikâyesi kapanmış değildir. Çünkü Penkovski yalnız değildi. Kendisinden önce de bir sürü Rus, tıpkı onun gibi, tek başına mücadelede bulunmuştu. Gerek onların gerekse Penkovski'nin gerçek amaçları, Sovyetlerin asla kabul edemeyecekleri bir şeydi. Onlar, halk adına rejimi protesto ediyorlardı. İçinde yaşadıkları sisteme harp ilân etmişlerdi.

Penkovski, bu mücadelesinde mantık kaidelerinin dışına çıkmıştı. Görevini tek başına devam ettirebileceğine inanacak kadar ileri gitmişti. Yakınlarını sürüklediği tehlikenin büyüklüğü bile onu yıldırılmamıştı. Gerek elde ettiği neticeler, gerekse açtığı mücadele çok büyük çapta olmuştu. Bu çabaları ile Sovyetler Birliği'ndeki mütecaviz kuvvetleri biraz olsun sindirebilmişse görevini başarı ile tamamlamış bir asker — kendi deyimi ile, «Yeni bir Ordu'nun askeri» — olarak daima hatırlanacaktır.

-
- (1) **Greville Wynne, 1964 yılında, Berlin'de, Londra'da yakalanarak mahkûm edilen Sovyet casusu Lonsdale ile değiştirilmişti. Wynne'in Batı'ya gelmesi ile Penkovski hakkında yeni bilgilere sahip olunmuştu.**
 - (2) **Casusluk malzemesinin bırakıldığı gizli yerler.**
 - (3) **Penkovski bu paradan 2000 Rubleyi sonradan Wynne'a geri vermiştir.**
 - (4) **Rusların fotoğraf çeken sunî peyklere verdiği ad.**
 - (5) **Aslında Moskova'da gece kulübü yoktur.**

G İ R İ Ő

11 mayıs 1963'de Sovyet Yüksek Mahkemesi'nin Moskova'daki küçük, kalabalık salonunda 44 yaşında, bir Sovyet subayı, askerî istihbarat albayı Oleg Penkovski vatana ihanet suçundan kurşuna dizilmeğe mahkûm edilmişti. Sovyetler Birliğine karşı işlenmiş en ağır bir suçla itham ediliyordu: Amerika Birleşik Devletleri ve Büyük Britanya hesabına casusluk yapmak. Bir İngiliz iş adamı Greville Wynne da 'vasıta' olmak fiilinden onun suç ortağı sıfatıyla ağır hapse mahkûm edildi.

Duruşmasında, Albay Penkovski'nin kimliği SSCB Bakanlar Kurulu'nun yabancı memleketlerle yapılan bütün bilimsel ve teknik istihbarat faaliyetlerini düzenleyen Bilimsel Araştırma Çalışmaları Koordinasyonu Resmî Komite'sinin 'Sivil Memuru' görevini taşıyan bir 'yedek topçu albayı' olarak verildi. Sovyet savcılarının Penkovski'nin batıya geçirdiği bilgilerin, bir kaç belirli askerî istihbarat malzemesi hariç, başlıca ekonomik ve teknik mahiyette

oluşunda ısrar etmelerine rağmen, iddianemelerinde sözünü ettikleri bilgi çeşidi ile kendi kendilerini yalanladılar. Bunlar, bir askerî istihbarat subayının yüksek dereceli diye tarif edeceği mahiyetteydi: “Çok gizli bilgileri muhtevi raporlar... çok gizli dökümanlar... Sovyet uzay sırları... Doğu Almanya’daki Sovyet birlikleri hakkında malûmat... Doğu Almanya barış andlaşması... general ve subayların listeleri... uçaksavar savunmasında tecrübeli kıdemli subayların biyografileri... askerî tesislere giriş kartlarının fotoğrafları... atom enerjisi, roket teknolojisi, uzay dışı hakkında çok gizli bilgiler”.

Oleg Penkovski’nin açık duruşması sadece dört gün sürdü ve hazırlanışında acelecilik emareleri görüldüyse de Sovyet basınında büyük ölçüde ve önemle üzerinde duruldu. Hemen bütün Sovyet gazetele-ri askerî savcı Korgeneral A.G. Gorni’nin öfkeli iddiasının özetini yayınladılar: “... sanık Penkovski, memleketine ihanet yoluna sapan ve emperyalist istihbarat teşkilâtlarına hizmet eden fırsatçı, haris ve ahlâken düşkün bir kişidir...”. Bir Sovyet devlet yayınevi, mahalli komünist liderlerine, silâhlı kuvvetlere ve diğer ilgililere dağıtılmak üzere duruşma za-ıbıtlarını 100 bin nüsha olarak bastı. Penkovski’nin faaliyetlerinin sonucu olarak sekiz İngiliz ve beş Amerikan diplomatı Sovyetler Birliği’nde ‘istenmeyen adam’ ilân edildi.

Penkovski ve Wynne’nın duruşması Batıda kısa bir gazete haber ve hikâyesi serisinden daha fazla duyulmadı. Bunun başlıca sebebi bir İngiliz vatandaş olan Wynne’nın bir Sovyet hapisanesinde

nahkûm edilmiş olmasıydı. Bir kaç açığöz gazeteci ise, Penkovski'nin müphem fakat görüldüğünden daha nazik görevi ile —Sovyetler Birliğinde yabancı ve yabancı teşekküllerle temas yetkisi yalnız en güvenilir Sovyet vatandaşlarına verilir— Penkovski'nin yakalanmasından sonra Sovyet Ordu komuta kademesinde yapılan büyük ölçüde nakil ve değişiklikler ve yabancı memleketlerde görevli ataşelerin topyekûn merkeze çağırılması arasında bir münasebet olduğunu görebildi. **New York Heral Tribune**, okuyucularına, “Albay Penkovski'nin casusluk faaliyetinin meydana çıkmasıyla Sovyet haber toplama mekanizmasında büyük bir gedik açıldığı şüphesizdir” diye bildirdi. Joseph Harsch, **Christian Science Monitor**'da: “Bundan önce de Komünizme ihanet edenler çıkmıştı; ama hiç biri bu kadar yüksek mevki sahibi değildiler.” diye yazdı. Charles Bartlett ise **Washington Star**'da: “Bu duruşmanın gerçek önemi, memleketimizdeki Alger Hiss dâvasının önemi ile kıyaslanabilecek ölçüdedir.” dedi.

Anlaşılaçağı üzere basın ve halk, Penkovski'nin beraber çalıştığı Amerikan ve İngiliz istihbarat organlarından herhangi bir aydınlatıcı bilgi edinemedi. Penkovski'nin adı da varlığı gibi çabucak ortadan silindi gitti. Rebecca West gibi casusluk konularından çok bilgili bir yorumcu bile, Penkovski'nin tevkifinden iki yıl sonra, *The New Meaning of Treason* (Vatan Hainliğinin Yeni Anlamı) adlı kitabında ancak “Oleg Penkovski'nin İngiliz ajanlığı ile suçlandırılmış bir Sovyet bilim adamı” olduğunu ve “... Bu dâvanın gerçekleri bilinmediği için tartışmaya imkân” olmadığını yazacaktı.

Oysa bu dağınık gerçeklerin arkasında, çok kayda değer bir adamın ve daha da önemli olarak, bir başarının bugün artık anlatılabilecek bir hikâyesi bulunmaktadır. Çünkü, Albay Penkovski, Sovyet muharebe düzeni veya ekonomik kalkınması hakkında, orta derecede faydalı istihbarat bilgisi kırıntıları veren basit bir ajan değildi. Aksine, batıya yaptığı hizmetin derecesi ve eşsizliği belki de bu yüzyılın en olağanüstü ifşaat olayı sayılabilecek kadar büyüktür.

Oleg Penkovski tek başına, dünyanın en güvenlik budalası devletinin emniyet sistemini çatlatmış ve onu, yaptığı açıklamalarla, tam anlamıyla, "lime lime" etmiştir. Faaliyetinin ciddiyeti, hâdisenin ilk tepkilerinde belli olmuştu: Taktik Füze Kuvvetleri Komutanı olan bir Sovyetler Birliği Büyük Mareşali görevinden alınmış ve rütbesi indirilmiş; Sovyet Askerî İstihbarat (GRU) Başkanı General İvan Serov (1956 Macaristan cellâdı) görevinden alınarak rütbelerini kaybetmiş; 300 kadar Sovyet istihbarat subayı dışardaki görevlerinden derhal Moskova'ya çağırılmıştı.

Nisan 1961'den 1962 ağustosunun sonuna kadar Penkovski Batıya Sovyetler Birliğinin en önemli politik ve askerî sırları hakkında en son ve en önemli bilgileri verdi. Faal bir casus olarak hareket ettiği on altı aylık süre, Kruşçev rejimi ile yeni Kennedy idaresi arasındaki buhran devresine rastladı. Bu süreçte - ki Amerikalılar Sovyetler Birliği üzerindeki çok önemli U-2 keşif uçuşlarını bırakmaya mecbur kalmışlardı - Penkovski Sovyetlerin siyasî maksatları ve Sovyet askerî hazırlıklarının durumu hak-

kında hayatî bilgiler verdi. Hatırlanacağı üzere 1961, Berlin Duvarı yılıydı ve Kruşçev'in tehditleri, gerekirse Berlin ve Doğu Almanya Andlaşmasıyla ilgili olarak askerî kuvvet gösterisi yapmayı göze alması sebebiyle, had dereceye ulaşmıştı. 1962 ise; Berlin'de uzayan buhran, Sovyetlerin Küba'ya uzun menzilli füzeler göndermesi ve ekim ayında Amerika'nın Moskova'yı durdurma başarısıyla neticelenen sinir bozucu bir yıldır. Buradaki püf nokta, Küba topraklarındaki Sovyet füze mevzilerinin cins ve büyüklüğünü tesbit etmekte Amerika'nın gösterdiği kabiliyetti. Kennedy'nin Kruşçev'i bu durduruşundan sonra derin bir nefes alan milyonlar belki de bu başarıyı mümkün kılan şeyin bir Sovyet subayının ifşaatı olduğunu hiç bir zaman öğrenemeyeceklerdi.

Eğer bu kitap (Ankara'da bir Sovyet Ajansı) olmasaydı Albay Penkovski'nin kim olduğu ve neler yaptığı üç memleketin resmî dosyalarında saklı kalacaktı. Bu ne bir hâtıra defteri, ne de resmî bir otobiyografidir. Sadece Penkovski'nin Notları'nı ihtiva etmektedir. Penkovski, acele ile yazılmış Notlar'ın karalamaların ve yorumların yazılmasına 1961'in ilk aylarında ve Batı istihbaratı ile ilk temaslarını yapmaya çalıştığı sıralarda başlamıştır. En son olması icap eden kısım (yalnız bir kaç tanesi tarih taşıyor) 5 ağustos 1962'de, artık Penkovski'nin Devlet Emniyet Komitesi'nin (KGB) ağır göz hapsinde bulunduğu günlerde, tutuklanmasından takriben bir kaç hafta önce yazılmıştı, (Penkovski'nin resmî tevkif tarihi 22 ekim 1962'dir).

Penkovski'nin tevkif edildiği günlerde, 1962 sonbaharında, Notlar Sovyetler Birliği'nden bir Doğu

Avrupa memleketine kaçırıldı (1), oradan da Peter Deriyabin'e geldi. Derbiyan (2) Sovyet Devlet Emniyet Komitesi'nin eski bir üyesi olup tercüme ve derleme işini üzerine almıştır. Notlar'ın mevsukiyeti muhakkaktır. Onlarla birlikte ele geçen şahsî dökümanların —aile fotoğrafları, Komünist Partisi üyelik kartları, resmi emirlerin kopyeleri— bir tek kaynağı olabilirdi: Penkovski'nin kendisi. Bu Notlar, kazanma şansı kalmayan yalnız ve ümitsiz bir oyunu bile bile oynayan bir adamın karalamalarıdır. Öfkeli protestoların, ikazların ve ifşaatın acaip bir karışımı olan bu Notlar ufak bir intizam kaygusu ve hiç edebî uslûp gözetilmeden düzenlenmiştir. Bunlar en azından, güvenecek hiç kimsesi olmayan bir adamın siyasî görüşlerini, ikaz ve gözlemlerini aksettirmektedir. Penkovski'nin bir gün bunların, amaçlarını açıklamak ve adını temize çıkarmak için, Sovyetler Birliği'nde değilse bile Batıda yayınlanacağını ümit etmiş olduğu bellidir. Notlar şuurlu bir vasiyetnamedir. Tekrar gözden geçirmek için vakti olmadığı aşikârdır; son kısımları Devlet Emniyet Komitesi'nin göz hapsinde ve kaçma şansının çok az olduğunu bildiği bir sırada yazılmıştır.

Notlar çok kesik olduğu için belirli yorumlar eklemek, bunları bir perspektif içine almak, kimli-

-
- (1) Son on senedir sayıları otuzu bulan roman, şiir ve hâtırat gibi, Penkovski Notları da gizli vasıtalarla kaçırılmıştı. Bir kaç hafta içinde Batıda emniyete ulaşmışlardı.
 - (2) Deriyabin, Sovyet Devlet Emniyet Komitesinde (KGB) binbaşı rütbesinde iken, 1954'de Viyana'da Sovyet karargâhını terk etmiş ve A.B.D.'ne sığınmıştır.

ğinin önemini ve isyanının anlamını batı okuyucusuna açıklamak lüzumu duyulmuştur.

Onun için, Notlar'a aşağıdaki soruları açıklayıcı bir giriş konulmuştur:

1. Albay Penkovski kimdi ve gerçek mevkii neydi?
2. Batıya ne öğretti?
3. Bilgileri verirken içinde bulunduğu tarihî şartlar neydi?
4. Bunu niçin yaptı?

Oleg Vladimiroviç Penkovski kimdi?

Elde olan diğer delillerin de teyit ettiği kendi hâtıratı, Sovyet savcılarının iddia ettikleri 'mürai'-den çok değişik bir adam olduğunu göstermektedir. Mesleğine gelince: iddia makamının söylediği gibi sadece Bilimsel Araştırma Komitesi'nin 'sivil bir memuru' değil bu organın heyetleri, temsilcilikleri ve yabancı memleketlerle ilgili bütün ilişkilerinde istihbarat görevlerini yüklenmiş Dış Münasebetler Dairesi Başkan Yardımcısıydı. Bir yedek topçu albayı değildi. Kendi Sovyet belgelerinin gösterdiği gibi, Oleg Penkovski Sovyet Askerî İstihbarat teşkilâtının faal hizmetinde kıdemli bir albaydı. Askerî Siyasî Akademi'den (Ordu İstihbarat Okulu) mezun olduğu 1953'den beri de bu hizmette bulunuyordu. Sovyet Genel Kurmay İstihbarat Başkanlığının (GRU) kurmay bir subayı idi. Notlar'ında belirttiği gibi, Komite'deki görevi bir resmî hüviyetti.

Hem bir subay hem de sadık bir Komünist Partisi üyesi olarak çok parlak bir kariyere sahipti. Sabık Ankara Sovyet Ataşe yardımcısı olup, Askerî Siyasî Akademi, Frunze (Sovyet Genel Kurmay Kole-

ji) Akademisi ve Derjinski Topçu Akademisi'ni bitirmişti. Derjinski Akademisi'nde uzun menzilli füzeler üzerine dokuz aylık bir tekâmül kursu görmüştü. Alay komutanlığı, karargâh subaylığı ve bir generalin yaverliğini yapmıştı. Geleneksel olarak rütbe-leri düşük bulundurulan istihbarat saflarına katılmak yolunu seçmeseydi, Penkovski çok muhtemeldir ki 1960'ın başlarında generallik rütbesine terfi etmiş olacaktı. Komsomol (Parti Gençlik Teşkilâtı) da çalıştığı bir kaç yılı takriben 1940'da Komünist Partisi üyesi oldu. Kariyeri boyunca, hizmet gördüğü bütün ordu kuruluşlarında güvenilir bir siyasî lider olmuştur.

Penkovski'nin başarıları, Sovyet yönetici sınıfının yüksek ve nüfuzlu kişileriyle olan ilişkileri sayesinde daha da genişledi. İkinci Dünya Harbinde, o tarihte 1'inci Ukrayna Ordu Grubu Topçu Komutanı olan Mareşal Varentsov'un şahsî istihbarat subaylığını yaptı. Varentsov Taktik Füze Kuvvetleri'nin başına Büyük Mareşal olarak getirildikten sonra da onun arkadaşı, sırdaşı ve yardımcısı olmakta devam etti. Büyük amcası Valentin Antonoviç Penkovski 1956'ya kadar Korgeneral ve Uzak Doğu Askerî Bölgesi Komutanı idi. Penkovski'nin karısı ise Komünist Partisi üyesi kişilerle önemli siyasî bağları olan bir generalin kızıydı. Albay Penkovski, 1958'de Askerî İstihbarat Başkanı General İvan Serov ile çok yakın arkadaşlık ve Varentsov vasıtasıyla bazı tanınmış Sovyet generalleri ve siyasî liderleriyle yakın münasebetler kurdu. Gizli dosya ve bilgilerle olan görev münasebeti, bazı yönlerden bir Sovyet bakanlığının başında bulunan bir bakandan daha fazla-

idi. Varentsov'la olan yakın ilişkisi sayesinde, Varentsov'un Topçu Büyük Mareşali sıfatıyla üyesi olduğu Sovyet Yüksek Askerî Şurasının mütalâalarını da izleyebiliyordu. Bu Şura'nın başkanı bizzat Kruşçev'di.

Dışardan bakılınca Penkovski, yeni, ihtilâl-sonrası Sovyet memur tipinin, "Yani Sınıf"ın, tam bir örneği idi. Ancak yabancılarla olan daimî temasları ve bunların kendisine ait izlenimleri sayesinde ki, onun daha dürüst, hattâ mert ve göze batan bir kişiliği olduğunu öğreniyoruz. Orta boylu, oldukça yakışıklı, saçları hafifçe kırlaşmış bir adam olan Penkovski'nin, kuvvetli ve genellikle sevimli bir mizacı vardı. İyi yemeği, iyi şarabı ve sohbeti seviyordu. Ve mevkii dolayısıyla bunları hayatın normal unsurları olarak kabul etmişti. Terbiyeli ve nazikti. İctimai kaidelere karşı doğuştan hassasiyeti, Sovyet yönetici sınıfı içindeki bitmez tükenmez itibar ve mevki mücadelelerini yakından tanımasıyla daha da artmıştı. Her durumda en doğru şekilde hareket etmeye hastalık derecesinde dikkat ederdi. Bir raddeye kadar bilgili olanlar da dahil orta çapta bir Sovyet memurunda görülmeyecek şekilde sohbetten hoşlanırdı; iyi konuşurdu. Biraz alaycı olmakla beraber bariz bir mizah kabiliyeti vardı. Bir entellektüelden çok bir teknisyen olduğu halde —ki bir şeyler icat etmekten hoşlanırdı ve ileride göreceğimiz gibi, bir kaç faydalı icadını patentlemişti— Rusça'yı çok iyi konuşurdu. İyi bir aile reisiydi. Çok seyrek olan gönül maceraları, tanıdığı Sovyet mareşal ve generalleri arasındaki bu çeşit davranışlarından çok daha önemsizdi.

Oysa bu neşeli görünüşün arkasında Penkovski aslında yalnız kalmış bir kimseydi. Bir çok arkadaşları ve tanıdıkları olmasına rağmen, talihsiz Mareşal Varentsov'un dışında, çok az dostu vardı. İstihbarat tecrübeleri, muhtemel hayal kırıklıklarına karşı içgüdüsel bir korunma şeklinde zaten mevcut olan yakkın ve uzun arkadaşlıklar kurmamak adetini daha da artırmıştı. Batı hesabına çalışmaya karar verdiği zaman, bu doğuştan gelen ketumiyetini kuvvetlendirmesi gerekmemiştir.

Notlar'ında görüleceği gibi, dış görünüşte duruma uyan bu adamın aslında isyankâr bir ruhu vardı. Bu da Sovyet toplumunda teşhir edilmemesi gereken bir nitelikti. Kızgınlıklarını, heyecanını, ve adaletsizliğe nefretini belli etmemeyi sonuna kadar başarmıştı. Duruşmada, sanık sandalyesinde bile takdir edilecek bir şekilde kendine hâkim kalabildi. İtham edildiği konularda savcıyı sık sık tenakuza düşürdü ve dikte ettirilen itirafnamesine genellikle bağlı kalmakla beraber, aleyhine şahadete çağrılan bazı ahabplarının suçlandırılmaması için itiraf metninden ayrıldığı zamanlar oldu.

Bir başka önemli nokta ise tipik bir casus olmayışı idi. Bu gerçek, duruşmadan sonra Sovyet emniyet teşkilâtlarında geniş ölçüde mahcubiyet yaratmakla kalmayıp, Penkovski'nin aldığı kararda da bizzat önemli bir rol oynamıştı. Ailesi Çarlık devrinde yüksek sınıf olan devlet memurları grubuna dahildi. Bu, Sovyet emniyet teşkilâtı açısından hâlâ kötü bir nitelik olarak sayılmaktadır. Batı Rusya'lı

bir mühendislik öğrencisi olan babası ihtilâle karşı bir Beyaz Ordu subayı olarak çarpışmıştı. Kendisi de Sovyet sistemine cephe almaya başladıktan sonra, babasının komünistlerle çarpışırken Rostov dolaylarında şehit düştüğünü öğrenmesi Penkovski için önem kazanmıştı.

Sovyet sisteminde, sabık bir Çar taraftarı veya beyaz Rus subayı ile olan herhangi bir bağ, vatandaşın sicilinde doğrudan doğruya bir lekedir ve meselâ, onu dışarıya seyahatten ebediyyen mahrum etmeye kâfidir. Penkovski ordudaki yirmi beş senelik kariyeri boyunca, en son zamanlara kadar KGB tarafından bilinmediği anlaşılmakla beraber, bu leke ile yaşamıştı. General olan büyük amcası ile neden bu kadar az teması olduğunun sebeplerinden biri de budur. İkisi de bu özel meseleyi saklamak zorundaydılar. İkisi de ne aile ismi, ne de menşei ile ilgilenilsin, istemiyorlardı.

İstihbarat bilgilerinin toplanması iki unsura bağlıdır. En usta bir ajan bile, aleyhine casusluk yaptığı hükûmetin sırlarını elde etmeği başaramadığı sürece vakit kaybediyor demektir. Aynı şey, özellikle günümüzün tekâmül etmiş askerî teknolojisi için de şu açıdan doğrudur: Bir ajanın eline ne kadar çok gizli bilgi geçerse geçsin, bunların değerlendirmesini yapamazsa, hiç bir netice alınmaz.

Kıdemli profesyonel istihbarat subayları arasında değerlendirme kabiliyetinin yüksek olduğu kabul edilir. Ama bu kimseler çok nadir olarak gizlilik derecesi yüksek olan bilgileri doğrudan doğruya ele geçirmek imkânlarına sahiptirler. 1957'de Newyork'da tevkif edilen ve 1962'de Francis Gary

Powers (1) ile takas edilen esrarengiz Sovyet rezidenti (2) Albay Rudolf Abel, büyük siyasî bilgisi ve istihbarat tecrübesi olan bir ajandı. Bu hususu, kendisini Amerikadaki duruşmasında gören herkes teyit etmiştir. Buna rağmen Abel Brooklyn'de pis bir ressam stüdyosunda idi —resmî hüviyeti öyleydi. Bu şekilde gerçi göze batmıyordu ama Amerikanın önemli resmî makamlarının çevresinden de hayli uzakta idi. Abel ve diğer Sovyet rezidentleri büyük teşkilâtın habersiz bir takım küçük ajanların toplayacağı bilgilere güveniyorlardı. Bu kimseler önemli ve nazik yerlere gönderilerek kendilerinden parça parça istihbarata yarayacak bilgi temin ediliyordu. Meselâ, genç bir Amerikan askerî teknisyeni olan David Greenglas sadece atom bombasının imaline ait küçük fakat önemli bir bilginin edinilmesi için kullanılabilir ve o maksatla da kullanılmıştı. Abel bilgileri doğrudan doğruya ele geçiremiyordu ama, bunların değerlendirmesini yapıyordu. Greenglas ise en gizli dökümanları görebiliyor ama bunları Sovyet istihbarat açısından değerlendiremiyordu. Dolayısıyla Abel - Greenglas çifti birbirini tamamlıyordu. Böyle durumlarda Greenglas gibi küçük ajanla-

-
- (1) Düşürülen U-2 keşif uçağının pilotu. (Ruslar tarafından)
 - (2) Bir illegal rezident'i, Sovyet istihbarat teşkilâtının (KGB ve GRU) iki ilâ altı kurmay subayından kurulu bir grubunun başıdır. Bu şebeke yabancı ülkede Sovyetlere ait olmayan hüviyetlerle çalışırlar; casusluk, sabotaj, yıkıcı faaliyetlerde bulunurlar. 'Rezident' kelimesi Rusça'dan olduğu gibi alınmıştır. İlegal ise kanunsuz demektir.

ra sadece ufak çapta fakat belirli hedefleri olan görevler verilir.

Penkovski yukarıda açıklanan sistemin dışında kalıyordu. Kendi arzusu ile batı hesabına ajanlık yapmaya karar vermişti. En gizli Sovyet dökümanlarını otomatik olarak ele geçirebiliyordu. Sovyet iktidar çevrelerine çok yakındı, hattâ içindeydi. Bir taraftan da meslek hayatının son on senesini hangi cins askerî, ekonomik ve politik bilgilerin istihbarat açısından değerli, hangilerinin daha az değerli ve hangilerinin tamamen değersiz olduğunu öğrenmekle geçirmiş, tecrübeli bir istihbarat subayı idi. Moskova'daki Komitesi (Bilimsel Araştırma Koordinasyon Resmî Komitesi) kanalıyla Sovyetler için bilimsel ve ekonomik bilgileri toplamak görevi, tecrübelerini artırmıştı.

Penkovski'nin şahsî enformasyon hazinesi de genişti. Sovyet füze okulunun herhangi bir mezunu —Frunze Akademisi ve Askerî Siyasî Akademi bir yana— batılı istihbaratçılar için Sovyet füzelerinin miktarı, nitelikleri, dağılımı, hassasiyeti, bunları kullanan birlikler v.s. hakkında çok faydalı bilgilere sahiptir. Bir Frunze Akademisi kurmay subayı ise temel askerî doktrinler hakkında çok şey bilir. Askerî Siyasî Akademi (Sovyet İstihbarat Okulu) mezunu da her şeyden önce Sovyet istihbarat taktikleri yanı sıra çoğunlukla gizlilik perdesi ardında çalışan Sovyet istihbarat subayları, ajanları, bunların kimliği, sayısı v.s. hakkında tam bir bilgi sahibidir.

İşte görüldüğü gibi Penkovski'nin bilgi hazinesi hem geniş hem ansiklopedikti. Yeni bir taktik füzenin plânları, Sovyet füze tesisleri yayılma düzeni

(Küba'da çok fayda temin edilen), Berlin Duvarı'nın kesin plân ölçüleri, Londra'daki yeni Sovyet rezidenti'nin adı, yeni bir askerî helikopterin zayıf noktaları, Doğu Almanya'daki garnizonlardan tutun Sovyet fabrika şehirlerine kadar genel huzursuzluk durumu hakkında etraflı malûmat ve bunlar gibi binlerce bilgi; oldukça yüksek bir ezberleme kabiliyeti ile bir istihbarat subayının seçme ustalığının karışımı neticesi, tasnif edilmiş bir şekilde Penkovski'nin zihninde mevcuttu. İstihbarat ajanlarının en zekilerinin bile bir takım tabii hudutları vardır. Meselâ, bir piyade tabur komutanının yüksek kademe karargâh plânlaması hakkında çok şey bilmesi beklenemez. Bir bilimsel irtibat uzmanı genel olarak askerî konular hakkında çok az bilgiye sahiptir. Bir diplomat memleketinin endüstriyel potansiyelini yakından tanımayabilir. Penkovski'nin ise, kariyerinin çok taraflı olması sebebiyle bu gibi sınırları yoktu. Bir çok niteliği şahsında birleştiriyordu.

Ayrıca Albay Penkovski iyi bir istihbarat subayı olarak, hâfızasına yalnız mecbur olduğu zamanlarda güvenmişti. En ufak faydalı bilgiyi bile filme almıştı. Elindeki üç Minox minyatür fotoğraf makinesini devamlı olarak kullanıyordu. Sovyet savcıları bile duruşmada, Penkovski'nin Batı istihbaratına 5.000 kadar filme alınmış askerî, siyasî ve ekonomik istihbarat dökümanı verdiğini itiraf ettiler. Bunları yapabilmek için, gizlilik derecesi taşıyan bilgileri elde etme imkânları çok genişti. Emniyet subayları önce Penkovski'nin Genel Kurmay kütüphanesini çok sık kullandığını pek farkedemediler. Onun batı

kuvvetleri hesabına etüd yapmakta olduğu hiç akıllarına gelmedi.

Arkadaşları ile askerî konularda yaptığı normal konuşmalarda, Sovyet birliklerinin yayılması, hazırlıkları, morali v.s. hakkında bir çok faydalı bilgilerin teferruatına girdiği olurdu. Geleceğe ait belirli tasarıları ,meselâ milletlerarası bir karışıklık çıktığı takdirde İran'ı ilhak harekât plânını, Berlin ile ilgili olarak batılı kuvvetlerle Doğu Almanya'nın çarpışması halinde Doğu Almanya'ya yapılacak yardım desteği teferruatını v.s. çok iyi bilirdi. Sovyet yönetici sıfatının karar verme sistemini çok iyi kavramıştı.

Penkovski'nin Sovyet sistemi içindeki statüsü ile Batılı bir ülkede aynı mevkii işgal eden bir kişi arasında sıhhatli bir karşılaştırma yapmak güçtür. Penkovski'nin mevkiini anlamak için, görevi Bilimsel Araştırma Kurumu ile Dışişleri Bakanlığı arasında pay edilmiş ve yabancı heyetleri ağırlamak sorumluluğunu taşıyan bir kıdemli devlet memurunu tasavvur ediniz. Bu kimse aynı zamanda eski bir muvazzaf subaydır. Kurmay Akademisini, İstihbarat Okulunu bitirmiştir. Kayınpederi Askerî Şura üyesidir. Hava Kuvvetleri'nde en yüksek bir mevkii işgal eden bir orgeneral yakın arkadaşıdır. Bütün bunlardan başka, bu kimse Genel Kurmay İstihbarat Başkanlığında bir şube müdürüdür ve önceki bir görevi sayesinde de Milli Savunma Bakanlığı ile yakın ilişkileri vardır. Bu resmî avantajlara ek olarak, Hükûmet çevrelerinde çok tanıdığı vardır. Ayrıca zengin iş adamları bu mevkii dolayısıyla kendisine çok değer vermektedir.

Batıda hiç bir kimsenin yukarıda belirtilen niteliklerin hepsine birden sahip olması, bunların gelişen icaplarını yerine getirebilmesine imkân olmadığı aşikârdır. İşte Sovyet sistemi ile bizimki arasında en önemli farklardan biri budur. Sovyet Rusya çok merkezîleşmiş bir toplumdur; kuvvet çok az kişinin elinde toplanmıştır ve Penkovski gibi bir kimsenin yukarıda görüldüğü gibi bir çok sorumluluğu olabilir.

Tarihte Penkovski gibi hareket ederek başka ülkelerin istihbarat teşkilâtları hesabına çalışmış kimseler mevcuttur. Penkovski de ihanet ettiği sistemin bölünmez bir parçasıydı. Başka bir deyimle, Klübün üyelerindendi. Vermiş olduğu bilgiler, muhteva itibariyle değil; sırf kendisi gibi bir kimse tarafından verilmiş olduğundan büyük önem taşır.

Penkovski'nin on altı aylık ajanlık kariyeri boyunca, batının siyasetine şekil verenler, rakibini hiç şüpheye düşürmeden onun elini bilen bir kâğıt oyuncusunun durumunda idiler. Penkovski'nin batıya yaptığı işfaat için bundan daha uygun bir zaman olamazdı. Penkovski 1961 ve 1962 de batılılara Sovyetlerin amaç ve kuvveti hakkında en son bilgileri verdi. O sırada batı Avrupaya yaptığı üç seyahat sayesinde, kendi verdiği bilgilerden başka kendisine sorulan belirli soruları da cevaplandırdı. Batı, Berlin konusunda ve Küba füze krizinde Sovyetlerin karşısına Penkovski'den edinilen bilgileri değerlendirmiş olarak çıktı.

Mayıs 1960'da U-2 keşif uçuşları fiyaskosundan sonra Kruşçev, Paris'deki Zirve Konferansını çıkmaza soktu ve Amerika Birleşik Devletlerine karşı

daha düşmanca bir vaziyet aldı. Böyle bir değişiklik ilk defa vuku bulmuyordu. Sovyet - Amerikan münasebetleri senelerdir hatalı bir rakkas gibi ileri geri sallanmaktaydı. Kruşçev nihayet sert bir tutumu mazur gösterecek bir çok sebepler bulmuştu. 'Barış içinde beraber yaşama' siyaseti sarsılmıştı. Kruşçev'in kendisi 'Barış içinde beraber yaşama' siyasetinde samimi olsa da olmasa da —ki, Penkovski olmadığına inananlardan biriydi— bu siyaset Sovyet Komünist Partisi içindeki nüfuzlu kişiler kadar, Çinli komünistler tarafından da ağır hücumlara maruz kalıyordu. Sovyetler Birliği içindeki iç problemler de artıyordu: tüketim mallarındaki kıtlık ve ekmeçlik hububat üretimindeki başarısızlıktan; Boris Pasternak'ın Doktor Jivago olayı dahil, yazarlara, ressamlara, müzisyenlere yapılan baskının yarattığı huzursuzluğa kadar. Sovyet halkı arasında rejime karşı belirli muhalefet akımları şekilleniyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse, Kruşçev bunların hepsini dış düşmanlara karşı yöneltmek için iyi bir zaman bulmuştu.

Kennedy idaresinin ilk bir kaç ayı, yeni bir Sovyet saldırganlığını teşvik etti. Kruşçev'e göre Domuz Körfezindeki Amerikan fiyaskosu artan bir zayıflama ve kararsızlığın deliliydi. Kruşçev'in yeni Başkan ile haziran 1961 deki Viyana konferansı kendisini hayrete düşürdü; ama Kennedy idaresinin sırtının yere getirilebileceğine dair olan kanaatini sarsmadı. Önemli siyasî zaferler kazanmak için tehdit metodlarına başvurmak zamanının geldiğine karar verdi.

Bu maksatla Kruşçev aynı haziran ayında, yıl sonuna kadar Sovyet şartlarına uygun surette Berlin meselesinin halledilmesi gerektiğini ilân etti ve Sovyetlerin uzun zamandır baltalanan Doğu Almanya Andlaşmasını imzalamaya kararlı olduklarını tekrarladı. Böylelikle Berlin'i Ulbricht'in merhametine terk ediyordu. Sovyetlerin 'tahrikleri' ve çıkardıkları meselelerin sayısı arttı. 13 ağustosda batılı müttefiklerden hiç bir kesin mukabil tepki görülmeden Berlin Duvarı inşa edildi.

Yüksek tesirli bombalardan bahseden devamlı tehditlerden sonra 1 eylül 1961 de SSCB, Sovyet Asya'nın içlerinde atmosferde nükleer deneyler yapmaya başladı. Kruşçev 50 megatonluk bomba patlatma tehdidinde bulundu ki bu, tarihin en büyük bombası idi. Bu sırada Amerikan ve Rus tankları Berlin'de yüz yüze gelmiş bulunuyorlardı.

Kruşçev, Berlin meselesinin 'halli' ve Doğu Almanya Andlaşması ultimatomundan son dakikada geri döndü. Yine de Sovyet uçakları, Berlin üzerindeki hava koridorlarında mesele çıkarmaya devam ettiler. Cenevre'deki Silâhsızlanma Konferansı, her zamanki engelleme taktikleri ile bu sefer de önceleri görüşmek için uygun olarak kabul edilen teklifleri reddeden Sovyet temsilcileri tarafından sabote edilmiş oldu. Ve gayet iyi hatırlanacağı gibi, 1962 de Küba buhranı patlak verdi. 15 ekimde ise Amerika'nın elinde ,Sovyetlerin Küba adasında taarruz füzeleri üslendirdiğinin kesin ve yanılmaz delilleri bulunuyordu.

Bu zaman zarfında Penkovski Batılı müttefiklere Doğu Almanya'daki Sovyet askerî hazırlıkları-

nın ve Sovyetler Birliği içindeki destek tedbirlerinin günü gününe raporunu veriyordu. Notlar'da da görüleceği gibi, Sovyetlerin gerekirse Berlin üzerindeki Doğu Alman kontrolünü kuvvetlendirmek için Almanya'da mahalli bir harbi başlatma plânına vakıf idi. Kruşçev'in ve Sovyet siyasî liderlerinin, Amerika ve NATO'nun Berlin bölgesinde yapılacak bir çarpışmadan kaçınacaklarına inanmış olduklarını bildirmeye devam etti. Ayrıca, Batı savaşmak istediği takdirde ne olabileceğine dair bazı Sovyet generallerinin korkularını, endişelerini bildirdi. Bu bilgilere sahip olan Batılı siyaset adamları ilk defa, 'dağın öteki tarafını' görmenin verdiği rahatlık içindeydiler.

Berlin'de Batı tarafından gösterilen kuvvetli tutum, Kruşçev'i 1961 Doğu Almanya Andlaşması imzası ısrarlarından dönmeğe mecbur etti. Bu arada Penkovski de Sovyet Yüksek Komutanlığındaki tepkileri batılı istihbarat teşkilâtlarına bildirmeye devam ediyordu. Notlar'ın, okunduğunda da görüleceği gibi, A.B.D. askerî bütçesinde ilân edilen bir artışın ve ihtiyatların askere alınması kararının, Moskova'daki 'maceracı' eğilimler üzerinde ne kadar çabuk ve ciddî bir etki yapmış olduğunu görmek ilgi çekicidir.

Doğu Almanya'da dikkatle hazırlanan bir Sovyet tuzakına dikkati çeken Penkovski, Kruşçev'in füze kuvvetlerini takviye etme hevesini bildirmeye devam etti. Penkovski daha 1961 de Küba'dan Kruşçev'in maceracılığının teksif edildiği yer olarak bahsetmesi önemlidir. Bu Notlar'da Küba'daki füze mevkileri hakkında askerî istihbarat bilgisinden zi-

yade şahsî yorum ve müşahadeler vardır. Bununla beraber, Penkovski'nin devamlı olarak gönderdiği teknik raporların Amerikan fotoğraf tahlil uzmanları tarafından çok iyi değerlendirildiği ve bundan sonradır ki Küba'ya gitmekte olan füzelerin çekilen fotoğraflarından teferruatlı ve kesin sonuçlar çıkarıldığı, Notlar'dan anlaşılmaktadır.

Kruşçev'in nihayet Kennedy'ye: "Saldırgan olarak nitelediğiniz füzeleri sökeceğim" dediği ve bunları gerisin geriye SSCB'ne götüreceğini açıkladığı tarihten, yani 22 ekimden altı gün önce Penkovski'nin KGB tarafından tutuklandığının ilân edilmesi çok manidardır.

1937 haziranında 18 yaşındaki Oleg Penkovski kuzey Kafkasya'nın Orjonikidze (Vladikafkas) kasabesindeki okulunu ve annesinin evini terk etti ve Kief'e gitti. Orada İkinci Topçu Okulunun giriş imtihanlarını başarıyla kazandı ve subay adayı olarak öğrenimine başladı. Müteakip yirmi dört yıl içersinde Penkovski, sadık bir Sovyet vatandaşı ve Parti üyesi hayatı yaşadı. Bir topçu bataryasına politruk (siyasî subay) tâyin edildiği 1939'da zaten Sovyet mutlu azınlık sınıfının alt kademesine girmiş oluyordu. Savaş sicili parlaktı: iki Kırmızı Sancak Nişanı, bir Aleksandır Nevski Nişanı, bir Kızıl Yıldız Nişanı ve sekiz çeşitli madalya aldı. Askerî mesleği ilerledikçe, yalnız kabiliyeti ile değil, ihtirası ile de temayüz etti. Frunze Akademisinde çok ciddî ve sıkı çalıştı ve füze okulunda fazla gayret sarfetmeden sınıf birincisi oldu. İstihbarat servisinde uyanık bir partili olarak tanındı ve Parti'nin emirleri veya yük-

sek menfaatlerinin ihlâl edildiğini hissedince derhal şikâyetten çekinmedi.

Nisan 1961 ile ağustos 1962 arasındaki on altı ay içinde Albay Penkovski bu yirmi dört yıllık komünist sadakatine tamamen arkasını döndü ve âmirlerinin kendisine, kendisinin de başkalarına Sovyetler Birliğinin baş düşmanları diye öğrettikleri iki memleketin istihbarat teşkilâtları hesabına çalışmaya başladı. Bu tesadüfî bir hareket değildi. Daha 1960 da Moskova'daki Amerikan yetkilileriyle temas kurmaya çalışmıştı. Bu teşebbüs Greville Wynne aracılığıyla İngilizlerle irtibat tesis etmesinden altı ay önce idi. Batılı istihbaratçılarla yapacağı ilk temasları ve onlara bu karşılıksız hareketini ispat etmek için vereceği bilgileri, zihninde önceden iyice tasarlamıştı.

Notlar'da da görüleceği gibi, Batıya bir nevi ihtiras ile bağlanmıştı. "Kruşçev ve rejimi, barışseverliği riyakârlıkla ilân eden demagog ve yalancılardan ibarettir. Gerçek ve hürriyet için mütevazı bir asker olarak çalışmayı bir görev ve hayatımın tek amacı kabul ediyorum" diyen Penkovski ... neden hükûmetine ihanet etti? Neden bu tarihte ve daha önce değil?

Bu sorulara Penkovski'nin kendi yorum ve cevapları, gene kendi çerçevesi ile sınırlanmıştır. Okuyucularının Sovyet sistemine dair çoğumuzda olduğundan daha geniş bilgileri olduğunu farzetmişti. Genellikle casuslara, vatan hainlerine ve döneklere atfedilen geleneksel isnatları çürütmekle işe başlayabiliriz. İşe bir kadın karışmamıştı. Diğer bazı benzer vakıalarda olduğu gibi Penkovski başka bir ta-

kım konularda da tesir altında kalacak bir insan de-
ğildi. Tam mânasıyla düşkün olmasa bile sorumlu-
luklarını bilen bir aile reisiydi. Tutuklanma tehlikesi
yaklaştığı zaman tek düşüncesi, ailesini SSCB sınır-
larının dışına çıkarabilmenin bir yolunu bulmaktı.
Duruşma sırasındaki sessiz itaati ve suçunu itirafta-
ki istekliliği KGB ile ailesini kurtarma konusunda
gizli bir anlaşma yapmış olduğu fikrini vermek-
tedir.

Duruşma sırasında iddia makamının Penkovski'-
nin ahlâkı ile ilgili olarak en büyük suçlaması, onun
zaman zaman bekâr hanımlarla gezmesi ve bir kere
de bir kız arkadaşının ayakkabısı ile şampanya iç-
mesi olmuştur.

Penkovski bu espionaj faaliyetini para için de
yapmış olamazdı. Nitekim. savcının bu konuda en
büyük suç isnadı, Penkovski'nin bir kere bazı mas-
rafların karşılanması için Batılı istihbarat ajanların-
dan 3.000 Ruble alışı ve bunun da 2.000 nini sonra-
dan ödeyişi olmuştur. Eline net olarak geçen toplam
miktar bu hesaplara göre sadece 900 T.L. dir.

Penkovski kelimenin açık mânasıyla bir dönek
de değildir. Komite hesabına çalışırken üç defa
Londra ve Paris'e seyahat imkânı bulmuştu. Bu fir-
satlardan birinde iltica eder ve batıda kalabilirdi.
Notlar'da görüleceği gibi bu konuda uzun uzun dü-
şünmüştü de... Ama her defasında geri dönmekte
ve görevini bitirmekte karar kılmıştı. 9 ekim 1961 de
şöyle yazmıştı: "Müşterek düşmanımızın (yani
SSCB'nin) şeytanca plân ve komplolarını açığa vu-
rabilmek için, bir veya iki yıl daha SSCB Genel

Kurmayında kalmalıyım. Bir asker olarak bu görevde benim yerim cephe ve birinci hatdadır.”

Penkovski'nin birden bire Batıya bağlanması bir kaç temel nedeni vardır: Birincisi, âni olarak Sovyet iç politikasını olduğu gibi görmesidir. İkinci Dünya Harbinin sonuna kadar profesyonel bir asker ve Komünist Partisine sadık bir üye idi. Tanındığı bütün muhit bundan ibaretti. Ama çok geçmeden kabiliyetleri, izdivacı ve Varentsov ile olan ilişkileri onu Sovyet mutlu azınlığı ile yakın temasa getirdi. Genç idealist emelleri için bu çok acı bir tecrübe oldu. Haksızlığa karşı yaratılıştan büyük bir öfke duyan Penkovski etrafındaki daimi entrikayı, general ve mareşallerin ilerliyebilmek için baş vurdukları hileli ve iğrenç yolları bir türlü hazmedemedi.

Bir kıta subayı olarak askerliğe devam etmiş olsaydı bütün bu yükselme çabalarının infial uyardırıcı tesirlerinden korunabilirdi. Ama kayınpederinin tavsiye ve yardımıyla önce kurmaylığa sonra da istihbarata geçti. Burada herşeyin iki yüzünü görebiliyordu. Askerî Siyasî Akademiye girdiği 1949 dan itibaren kendi memurları dahi daha üstün bir pozisyonu olan rakip teşkilât KGB'nin devamlı takibi altında bulunan bir istihbarat sisteminin sabotaj, yıkıcı faaliyetler ve çok gizli organizasyon metodları ile uğraşan kolunda çalıştı. Bilimsel Araştırma Komitesindeki resmî görevi bile bir uydurmaydı ve yabancı iş adamları ile âlimlerin Komitedeki mevkiine nasıl inandıklarına hep hayret ederdi.

Penkovski'nin bu göreve başlarken hayal kırıklığına uğrayacağını düşünmemiş olduğunu söylemeye lüzum yoktur. Önce kendini yüksek mevkideki-

lerle bu kadar yakından tanışmanın cazibesine kap-
tırdı ve yeri geldikçe bunun sağladığı avantajdan
faydalanmakta da tereddüt etmedi. Bu konuda bir
bakıma o da diğerleri gibiydi. Fakat Parti'deki bü-
tün ihtiraslarına rağmen, anavatanın her şeyin öte-
sinde bir tehlike ile karşı karşıya olduğu harb zama-
nında sadece bir asker olarak kaldı. Tepeden tırnağa
itaat, otoriteye hürmet, mevki ve rütbeye güven gi-
bi askerî geleneklerle doluydu.

Türkiye'deki görevinden, Sovyetler Birliğine
kasım 1956 da, Kruşçev'in 24-25 şubat 1956 da
SBKP (Sovyetler Birliği Komünist Partisi)'nin 20 in-
ci Kongresinde yaptığı meşhur de-Stalinizasyon ko-
nuşmasından sonra Sovyet toplumunun kabul edil-
miş bir lidere sadakatinin sarsıldığı sırada döndü.
Dönüşünden bir yıl sonra Mareşal Jukov görevinden
alındı ve Kruşçev tarafından itibardan düşürüldü.
Bu olay bir asker olan Penkovski'yi sarstı. Jukov
Sovyet subayları arasında çok popülerdi. Penkovski
Notları'nda Jukov'dan 'zamanımızın Suvorov'u diye
bahsetmektedir. Yüksek mevuklerdeki kimselerle
olan yakın irtibatı ve kendisinin de bir istihbarat su-
bayı oluşu, Jukov'un düşürülmesine dair yapılan
resmî açıklamalara inanmasını güçleştiriyordu.

Türkiye'den yeni dönmüş olan Penkovski, millî
bir kahramanın (Jukov) böyle bir muameleye tâbi
tutuluşundan rahatsız olan ve inançları sarsılan ye-
gâne Sovyet subayı değildi. Kendisinin üst rütbeli
subay ve generallerle ne kadar yakın irtibatı oldu-
ğunu unutmamalıyız. Tevkifinden sonra Sovyet ma-
kamlarının Penkovski'nin subay olduğunu örtbas
etmeye çalışmalarının başlıca sebebi de budur; çün-

kü arkadaşlarıyla yaptığı konuşmaları bahsedilişinden onun alelâde biri olmadığı, hattâ Sovyet toplumunun çok önemli bir kısmının hoşnutsuzluklarını, korkularını ve fikirlerini yansıttığı anlaşılmaktadır. 1960 yılında, âni değişiklikler, şaşırtıcı yükselmeler ve düşüşlerle dolu geçen bir devreden sonra bir çok subay son derece huzursuzluk duymaya başlamıştı. Wynne'nın da yazdığı gibi: "Penkovski bir buz dağının zirvesi gibiydi. Suyun altında gömülü onun gibi bir çokları vardı. Üste o çıkmıştı."

Bütün bunlar, hayal kırıklığına uğramış, müstehzi dış görünüşte statükocu ve pasif olarak da 'ruhen rejimden kaçmış' bir insanı yaratabilirdi. Albay Penkovski'yi Sovyet rejimine karşı alenî isyana sevkeden sebeplerden en önemlisi ise Kruşçev'in pervasızlığı sonucunda âni bir nükleer harbin patlak vereceği korkusuydu. Kendisi, yalnız Rusların nükleer harb hazırlıklarını değil ,aynı zamanda Kruşçev'in bunları kullanmak tehditlerindeki vahşiliği görmekte olan bir kaç Sovyet vatandaşından biriydi. Amaçlarının anlaşılabilmesi için bu gerçek çok önemlidir.

Batıda insanlığın bekası için tek taraflı silâhsızlanmanın tek ümit olduğuna inanan, nükleer harb aleyhtarlarına alışmışızdır. Bir çok durumlarda bu kimseleri millî kahraman olarak görürüz. Sovyet millî emniyet sisteminin Sovyet vatandaşlarının şahsî düşünce ve problemlerini örtbas etmesi, böyle bir nükleer harb endişesinin batılıları olduğu gibi Sovyet halkını da sarmış olamayacağı için kâfi bir sebep sayılmaz. Penkovski (ve onun gibiler) Kruşçev'in 'barış içinde beraber yaşama' siyasetinin samimi-

yetine inanamıyordu. İstihbarat sistemi içindeki görevi dolayısıyla biliyordu ki 'beraber yaşama' siyaseti, senelerdir Kruşçev'in Batı dünyası içindeki istihbarat ve kanunsuz casusluk faaliyetlerini artırmasına bir engel teşkil etmemiştir. Bunun içindi ki Penkovski endişeliydi ve Batının, Kruşçev'in barışçı ifadelerini olduğu gibi kabul etmekteki saflığı karşısında endişeleri daha da artıyordu.

Sovyet nükleer denemelerinin etkilerini gösteren gizli bir eğitim filmini seyrettiği günden itibaren Penkovski için her şey değişmişti. Sovyet liderlerinin elindeki korkunç yetki onu derin bir kayguya sevketti. En çok hayret ettiği şey de Kruşçev'in siyasî başarılar elde etmek için nükleer harb tehdit ve tahriklerinde bulunarak oynamakta olduğu tehlikeli oyundu. Nükleer harbi Kruşçev'in son çare olarak kullanacağını kabul etse bile, bu son çare Kruşçev'in kararına bağlı oldukça yine güvenilemezdi; Kruşçev buna herhangi bir zaman, bugün, yarın veya ertesi gün başvurabilirdi.

Penkovski, Sovyetlerin kuvvetli olduğu noktalar kadar, zayıf taraflarını da biliyordu. Sovyet askerî birliklerinin hercümerç içinde olduğu bir zamanda, Berlin ve daha sonra Küba ile ilgili olarak yürütülen bir mütecaviz siyasetin çok riskli olduğunu görüyordu. Jukov'un yerine getirilenler akıl vermekten çok emir almaya yatkın siyasî generallerdi. Bir subay olarak Penkovski, sağlam bir askerlik bilgisi dahi olmayan kimselerin elindeki bu korkunç tahrip gücünden gün geçtikçe daha çok endişe duyuyordu. Kruşçev'in askerlikten hiç bir şey anlamadığı muhakkaktı. Bir muazzaf subay için de, bir

amatörün Genel Kurmaya bu derece hâkim olması kadar rahatsız edici bir şey olamazdı.

Bir taraftan Sovyetlerin Berlin siyasetinin aşîkâr çöküntüsü üzerinde dururken, bir taraftan da Rus halkının çaresizliğini ve kendilerini bekleyen mukadderattan haberdar olmadıklarını düşünüyordu. Bir defasında şöyle yazmıştı: “Halk, askere çok benzer. Ona yalan söylenir, baskı yapılır, istismar edilir; ama o her zaman en iyi ümitlerle doludur. Halk devamlı olarak iyi günleri bekler. Sovyet liderlerinin bu bekleme tutumunu nasıl kullandığını ve suistimal ettiğini anlıyorum. Devamlı olarak bekliyoruz. Ne kadar güzeldir beklemek! Biz ölsek bile bekleyecek başkaları var. Ama nükleer çağda insan sadece ölümü nasıl bekleyebilir?” Bu ümitsizliği içinde babasını hatırlamamış olması imkânsızdır. Hiç görmediği babası da şimdi kendisinin yıkmaya çalıştığı rejime karşı çarpışırken ölmüştü.

Stalin’in ölümünden sonra SSCB’de devamlı bir ‘gevşeme’ ve ‘buzların çözülmesi’ zihniyeti ile düşünmeye alışmış olanlar, bu Notlar’daki casusluk, baskı ve zulüm hikâyeleri ile hayrete düşebilirler. Ancak nihaî meşruiyet için SSCB’de kuvvetli olmanın tek çare olduğu hâlâ bir gerçektir. Parti teşkilâtının tekâmül etmiş mekanizması, Yüksek Sovyetler (1), Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri (2), mahalli

(1) Yüksek Sovyet: İşçi, asker ve köylülerin temsil edildiği sözde demokratik teşekküllerin üst kademelerindekine verilen isim.

(2) Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri: SSCB’yi meydana getiren 15 cumhuriyet; Özbekistan, Kırgız SS. Cumhuriyetleri (!) gibi.

teşkilât ve işçi grupları sadece birer dış görünüşten ibarettir. Memleket aslında SBKP Merkez Komitesi tarafından yönetilir.

Penkovski'nin çevresindeki her şey riya ve şüphe ile doluydu. Gerçek görevi kartvizitinde yazıldığı gibi değildi. Gerçek âmiri Komite Başkanı değildi. Sovyet toplumundaki kuvveti ve mevkii hiç bir resmî ifadeyle izah edilemezdi. Sülâlesi ve özellikle babası hakkında resmî bilgiler bile yalandı. Kelimenin tam anlamıyla, Batı'nın ajanı oluncaya kadar, günün yirmi dört saatini yalanlarla yaşamaya alışmıştı bile. Bütün bu yalanlar arasında bir gerçeği görebiliyordu: Sovyet Rusya'da en üst kademedede yaşanan hayatın zalimliği!..

Gevşeme ve buzların çözülmesi sadece hayal mahsulü değildir. Kruşçev'in reformlarının ideolojik katılaşmış bağları gevşettiği ve Marksist doktrinin çelişmelerinin çoğunu ortadan kaldırdığı doğrudur. Stalinin ölümünden sonra polisin pençesi de gevşemiştir. Bu da doğrudur. Bizzat Penkovski'nin duruşmasına kanunî bir görünüş verme çabası bile bu değişikliklerin realist bir tezahürüdür. Sovyet halkı artık Stalin devrinin 'büyük temizlik duruşmalarını' kabul edecek kadar saf değildir (3). Her ne kadar yabancı ülkelere turist olarak giden her Sovyet vatandaşı KGB'den talimat alsa bile, Sovyetler Birliği dışına çıkabilmeleri dahi önemli bir gelişmedir. Halk demokratik sistemin kendilerine sağlıyacağı haklardan habersiz olsa bile, gene de tüketim malları, konut ve öğrenim talepleri ile rejime bir

(3) Bak «Rusyada Açık Duruşmalar» - Kişisel kitaplar

miktar tazyik yapar durumdadır. Bunlar kamu oyu anlamının hiç olmazsa basit bir başlangıcıdır.

Ancak bu küçücük kamu oyu, dış siyaset ile ilgili konularda yanlış bilgi almakta olup hiç bir siyasî denetleme veya baskı yapma durumunda değildir. Merkez Komitesi adındaki oligarşinin sorumluluklarını sınırlayacak müesseseler ve denge sistemleri yoktur. Halkın bu rejime karşı mutlak bağlılığı Penkovski'yi tek başına yürüttüğü bu mücadeleye sevketmişti. Bu mücadelenin şiddeti, rejimin sınırsız kuvveti ve sorumsuzluğunu gördükçe artmıştır. Eğer cehalet saadet ise, Penkovski'nin tek kusuru cahil olmamasıydı.

Maalesef, Penkovski'nin kararının sebeplerini Sovyet halkının ancak çok küçük bir kısmı anlayabilir. Bu durum da Sovyet emniyet sisteminin toplum içindeki sosyal gelişmelere karşı bugünkü baskısı devam ettikçe değişmeyecektir. Merkez Komitesinin temel politikası hâlâ bu yöndedir. Son dört yıl zarfında KGB ve GRU'nun 'uyanık ajanları'nın faaliyetlerine Sovyet basınında geniş yer verilmiş ve eski KGB Başkanı Şelepın Sovyet yöneticilerinin başta gelenlerinden biri olmuştur.

Penkovski'nin Sovyet komünist sistemine olan birinci itirazı halkın başıboş bir sürü gibi oraya buraya dürtülmesi ve her şeyi bilen, her şeyden kudretli bir Parti tarafından kandırılması idi. Bu sürünün gözlerini bağlamak ve onu zaptetmek de KGB'nin başlıca görevidir. Penkovski, halkın şakin bir millî uyanışa kavuşabilmesi için her şeyden önce KGB'nin ortadan kalkması gerektiğine inanmıştı.

İÇİNDE YAŞADIĞIM SİSTEM

Adım Oleg Vladimiroviç PENKOVSKİ. 23 Nisan 1919 günü Kafkasya'nın Orjonikidze (eski adı Vladikafkas) şehrinde bir memur ailesinin çocuğu olarak dünyaya gelmişim. Milliyet itibariyle Rus ve meslek itibariyle de Askerî İstihbarat Servisinin albay rütbesinde bir subayıym. Yüksek öğrenim gördüm. 1940 mart ayından beri Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin üyesiyim. Evliyim; karım ve bir kızım (1) ile annem var. Herhangi bir cürüm veya siyasî suç sebebi ile yargılanmadım. On üç def'a mükafatlandırıldım: beş nişan ve sekiz madalya. Moskova'da Maksim Gorki Caddesi'nde 59 numaralı apartmanda oturuyorum.

İçinde yaşadığım rejim hakkındaki düşüncelerimi ve bu sisteme isyan edişimin sebeplerini açıklayan notlarımı başlıyorum.

Burada yazdıklarımı Batı'daki insanların okumalarını istiyorum; çünkü tecrübelerimden çok şey öğrenebilirler.

(1) Penkovski'nin ikinci kızı 6 Şubat 1962'de doğmuştu.

Kruşçev'in bütün yalanlarını ve dalaverelerini vakıalar ve gerçek örneklerle gözler önüne serebilirim. Plânlarının ve siyasetinin hemen hepsini biliyorum. Ne yapmakta olduğunu tam olarak kavramış bulunuyorum; samimiyetime ve barışın sağlanması yolundaki gerçek çabaya olan bağlılığıma inanmanızı rica ediyorum.

Düşüncelerimi bir düzen içinde yazmaya çalıştım; ama muhtemel bazı eksiklikler için, önceden özür dilemeliyim. Acele ile yazmak durumunda kaldım. Günün birinde açıklamaya imkân bulacağımı umarak olayları ve hatta önemli olan isimleri kısaca not ediyorum. Zaman ve yer müsaadesizliği sebebiyle bunları veya bildiklerimin ve hissettiklerimin hepsini tam olarak yazmak imkânından mahrumum.

Tape etmek çok gürültülü olduğu için, evde yazarken ailemin uykusunu kaçırıyorum. Dairemizin sade iki odası var. Resmî iş saatlerinde daima meşgulüm. Misafir delegasyonlar, Askerî İstihbarat Servisi Karargâhı ve Komite'nin büroları arasında mekik dokumaktayım. Akşamlarım genellikle doludur ve bu, görevimin bir kısmıdır. Taşradaki arkadaşlarımı ziyarete gittiğim zamanlar durum daha da kötüleşir; çünkü her an birisi ne yaptığımı sorabilir. Hiç değilse, evimde, masamın içinde saklı bir yerim var. Ailemin bu yeri bulmasına imkân yok. Zaten bir şeyden haberleri de yok. **Bu tek başına yürütülen bir çırpınmadır.** Şu anda, Moskova'daki apartmanımda, düşünce ve müşahedelerimi yazdığım sırada, tek ümidim, notlarımın, sonunda eline düşeceği kimselerin onları enteresan bulmaları ve ancak gerçek uğruna kullanmalarıdır.

Önce, Parti içinde söylenildiği gibi, «vasıflarımı ve şahsî durumumu» anlatayım :

Memuriyetim : Sovyet Genel Kurmayı İstihbarat Başkanlığı Özel Grubu'nda kıdemli subay (albay). Albay rütbesine 1950 şubatında terfi ettirilmiştim. .

Örtü (1) Görevim : Bilimsel Araştırma Çalışmaları Koordinasyon Resmi Komitesi, Yabancı İlişkiler Kısmı Başkan Yardımcısı; kıdemli mütehassıs.

Ebeveynim ve Akrabalarım :

Babam : Vladimir Floriyanoviç Penkovski, 1896 doğumlu, Rus, Stavropol şehri yerlisi; 1919 İç Savaşında ölmüş. Babamı hiç bilmem. Annemin anlattığına göre Varşova lisesini ve Varşova Politeknik Enstitüsü'nü bitirmiş; mühendismiş.

Annem : Taisiya Yakovlevna Penkovskaya. 1900 doğumlu; 1941 den beri benimle oturur.

Kardeşlerim : Yok

Büyükbabam : Floriyan Antonoviç Penkovski. 1917 ihtilâlinde önce ölmüş. Stavropol şehrinde hâkim imiş.

Büyükbabamın kardeşi : Valentin Antonoviç Penkovski. Sovyet Ordusu Korgenerali. Uzak doğu Askerî Bölge Komutanı. 1937 ye kadar Uzakdoğu Uçaksavar Kuvveti emrinde. 1937-39 arası hapsedilmiş ve İkinci Dünya Savaşının başında serbest bırakılmış. Savaş sırasındaki görevleri: 2 nci Ordu Kurmay Başkanı; Malinovski idaresindeki Uzakdoğu Askerî Bölgesinin Kurmay Başkanı. Mareşal Malinovski Savunma Bakanlığına getirildiği zaman, o da Uzakdoğu Askerî Bölge Komutanlığına tâyin edilmiş.

Teyzem : Yelena Yakovlena Şivtsova. 1959 a kadar Moskova'daki Afgan ve İtalyan Büyükelçiliklerinde kâhya ve Milli Emniyet Ajanı. Moskova'da oturur.

(1) Örtü (Paravan) Görev : Bir ajanın zâhîrî görevi .

Karım : Vera Dmitriyevna Penkosvkaya. 1928 de Moskova'da doğmuş. Rus. Bir asker ailesi kızı, Fransızca bilir. Ev kadını.

Karımın Annesi : İki yetişkin çocuğu ile Moskova'da oturur. Kocasının ölümünden sonra hem yetmiş bin ruble (1) tazminat aldı, hem de kendisine ayda iki bin beş yüz ruble maaş bağlandı.

Tahsilim :

- 1937: Vladikafkas Orta Okulundan mezuniyet.
1937-39: Kief İkinci Topçu Okulu.
1945-48: Frunze Askerî Akademisi-Müşterek Silâhlar Şubesi
1949-53: Askeri Siyasî Akademi
1958-59: Derjinski Topçu Mühendisliği Askerî Akademisinde yeni teknoloji üzerinde Topçu Mühendisliği Tekâmül Kursları.

Sovyet Ordu Hizmeti-eğitim kursları dahil :

- 1937-39 : Kief'deki İkinci Topçu Okulunda askerî öğrenci.
1939-40: **Batarya Politruk'u** (Siyasi Subayı): (Polonya Seferi sırasında İkinci Batı Ordu Grubu; Sibiryâ Askerî Bölge 91 inci Piyade Tümeni ve bilahare (Fin harbi esnasında) Kareliyan Cephesinde.
1940-41: **Siyasî Kısım Başkan Yardımcısı:** Moskova'da bir topçu okulunda Komsomol faaliyetlerinde.
1941-42: **Kıdemli Öğretmen:** Moskova Askerî Bölge Siyasî Dairesinde Komsomol faaliyetlerinde.

(1) O zamanlar 2.5 Ruble resmî kur üzerinden bir Sterline tekabül ediyordu. Karaborsada ise bir Sterlin 25 ilâ 40 Ruble arasında değişiyordu. Bu kitaptaki değerler eski Ruble ile dir.

- 1942-43: **Özel Görevler Subayı:** Moskova Askerî Bölge Askerî Konseyi.
- 1943-44: **Eğitim Kampları Komutanı:** I inci Ukrayna Ordu Grubunda 27 inci Tank Tahrip Alayı. Bilahare aynı alayda **Topçu Taburu Komutanı.**
- 1944: **Yaralı:** Moskova'da bir hastanede.
- 1944-45: **İrtibat Subayı:** O zamanlar Moskova'da istirahatlı bulunan Topçu Korgenerali Sergey S. Varentsov'un, (1 inci Ukrayna Ordu Grubu Topçu Komutanı).
- 1945: **Alay Komutanı:** I inci Ukrayna Ordu Grubu, 51 inci Sınır Tank Tahrip Topçu Alayı.
- 1945-48: **Öğrenci:** Frunze Askerî Akademisinde.
- 1948: **Kıdemli Subay:** Moskova Askerî Bölge Teşkilât ve Seferberlik Dairesi.
- 1949-53: **Öğrenci** Moskova Askerî Siyasî Akademisi.
- 1953-55: **Kıdemli Subay :** Sovyet Ordusu Genel Kurmayı İstihbarat Başkanlığı 4 üncü (Yakın Doğu) Dairesi.
- 1955-56: **Askerî Ataşe Yardımcısı:** Ankara . Türkiye. Ankara'da REZİDENT (1)'in (GRU) (2) birinci yardımcısı
- 1956-58: **Kıdemli Subay:** GRU (Moskova) nın 5 inci Dairesinde (3). (Hindistan'a REZİDENT olarak gitmek üzere hazırlık).
- 1958-59: **Öğrenci:** Moskova Derjinski Askerî Topçu Mühendisliği Akademisi'nde Topçu Mühendisliği Tekâmül Kursları.

(1) Bak Sözlük.

(2) Sovyet Genel Kurmay İstihbarat Başkanlığı.

(3) GRU'nun 1960'da Yakın ve Uzak Doğu ile ilgili dairesi.

1959-60: Sovyet Ordusu Genel Kurmayı İstihbarat Başkanlığında kıdemli subay.

1960: **Aday Komisyonu Üyesi - Moskova** Askerî Siyasî Akademisi (1); **Kıdemli Subay** - Sovyet Ordusu Genel Kurmayı İstihbarat Başkanlığı (GRU) 3'üncü Daire Özel Grubu, (2).

Parti Sicilim : 1937'den 1939'a kadar Komsomol üyesi. 1939'dan 1940'a kadar Parti'nin kandidat (aday) üyesi. 1940 Mart'ından itibaren Sovyetler Birliği Komünist Partisi üyesi - Parti kart No: 01783176.

Aldığım Mükâfatlar : 2 adet Kızıl Sancak Nişanı; Aleksandır Nevski Nişanı; I inci Sınıf Anavatan Savaşı Nişanı; Kızıl Yıldız Nişanı; ve sekiz madalya.

Bu bilgiler kim ve ne olduğuma dair bir fikir verecektir.

Pek tabiidir ki sicildekinden daha çok söylenecek şeyler vardır. Babamı kaybettiğimiz iç savaşın en tehlikeli zamanlarında doğmuşum. Babamın beni ilk ve son def'a dört aylık iken gördüğünü, annem söyler. Bu, vaftiz edilmek üzere Stavropol'a götürülmemden hemen sonra olmuş. Büyükbabam öyle arzu etmiş. Kendisi Stavropol'da hâkimdi, ama çok daha önce.

Babam hakkında bana biraz bilgi vermişlerdi.

1918: 25'inci Yedek Piyade Alayında ve bilâhare 112 inci Piyade Alayında bayraktar.

1919: 1'inci Touçu Tugayında asteğmen. 9 Mayıs 1919'da teğmenliğe terfi ettirilmiş.

(1) GRU Askerî Akademisine her yıl birinci sınıf adaylarını seçen bir kısım GRU daire başkanları ve doktorlardan kurulu bir heyet.

(2) GRU'nun Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Güney Amerika Devletleri ve Büyük Britanya istihbaratı ile ilgili dairesi.

Babam Beyaz Ordu'nun askeriydi. Sovyetlere karşı çarpıştı. Gerçekte hiç bir zaman babam olmadı - bizim komünistlerin de dediği gibi. Onların babam hakkındaki bütün gerçekleri bildiklerine hâlâ inanmıyorum. KGB (1) babamın Beyaz Ordu'da olduğunu bilseydi, (o zaman sadece bir kaç aylık olmama rağmen) hayatta bütün kapılar yüzüme kapanmış olurdu. Hele bunlar subaylık mesleği, Parti üyeliği ve özellikle İstihbarat Servisi'nin kapıları olursa!..

İç Savaş Kızıl Ordu'nun zaferi ile bittiği zaman, bir yetimdim. Annem beni elinden geldiği kadar iyi yetiştirmeğe çalıştı. Bir Sovyet muhiti içinde büyüdüm. Söylenildiğine göre, okula başladığım ilk günden beri istidatlı bir çocukmuşum.

Sekiz yaşımda okula gittim. 1937'de Vladikafkas'ın on sınıflı okulunu bitirdim. Buradan mezun olur olmaz, 18 yaşımdayken, Kief 2 inci Topçu Okulu'na girdim. Sovyet ordusunda subay olmak istiyordum. Okuldayken Komsomol'a yazıldım. İyi bir öğrenci idim; Komsomol'un ve çeşitli cemiyetlerin faaliyetlerine katılıyordum. Topçu mesleğini seviyordum. Daha okul sıralarında, beni okulun iftihar listesine geçiren önemli bir teknik buluş yaparak bu mesleğe faydalı bir hizmette bulunmuştum.

İstikbalim parlak görünüyordu; sınıfımın liseyi bitiren bir kaç öğrencisinden biriydim. İlerleme şansım fazlaydı. Topçu sınıfı Rusya'da daima imtiyazlı bir sınıf olmuştur. Deli Petro'dan beri biz Ruslara mükemmel topçu nazarıyla bakılır.

1939'da 2'inci Kief Topçu Okulu'nu bitirdim ve topçu teğmeni çıktım. Kıt'ama iltihak etmeden önce de Komü-

(1) KGB - Sovyet Devlet Emniyet Komiseri

nist Partisi'ne aday üye olarak kabul edildim. Komsomol'daki faaliyetlerim ve Parti aday üyesi olmam sebebiyle, doğrudan doğruya bir kıta subayı olacak yerde, bir topçu bataryasına siyasî subay (politruk) olarak tâyin edildim.

Birliğime katıldıktan hemen sonra, alayımızın Orge-neral (şimdi mareşal) Timoşenko tarafından teftiş edildiğini hâlâ iyi hatırlarım. Timoşenko o zamanlar Ukrayna Askerî Bölgesi Komutanı idi. Biz genç subayların gözünde Timoşenko, Budyeni ile birlikte İç Savaşın efsanevî bir kahramanı idi. Tâbir yerindeyse, beyaz subayları dilim dilim kesmişlerdi. Daha sonraları Timoşenko, harpten önce, kısa bir süre için Stalin'in gözdelelerinden oldu ve Savunma Bakanlığı yaptı. Alay Komutanımız Golikov (şimdi mareşal) ve o zamana kadar hiç görmediğim başka bir adamla konuştuğunu hatırlıyorum. Bu yabancıнын üniforması, üstüne, tıpkı bir ineğe vurulan semer gibi oturmuştu. Alayımızın komiseri, sonradan bize bu kişinin bölgenin Askerî Konsey üyesi Nikita Kruşçev (1) adında birisi olduğunu anlattı.

Kısa bir zaman sonra Polonya Seferi'ne katıldım. 1939 eylülünde Polonyalılardan hemen hiç mukavemet görmeden eski Polonya sınırını geçtik ve Livov'a vardık. O zamanlar bile memleketimizdeki hayat ile Polonya burjuva hayatı arasındaki büyük farkı görmek kabildi. Hemen hemen rastladığımız ve alabileceğimiz her şeyi satın aldık. Yeter miktarda nakit paramız olmadığı için, Polonyalı'lara bizim devlet tahvillerini verdik; yâni onları aldattık. Polonyalılar hayret ve şaşkınlık içindeydiler. Bize, durmadan şunu soruyorlardı: "Niçin bu kadar çok alıyorsunuz?"

(1) O tarihte Kruşçev, Ukrayna'nın en kuvvetli şahsiyeti ve Kief Bölgesi Askerî Konseyi'nin tek sivil üyesi idi.

Memleketinizde hiç bir şey yok mu?" Cevabımız şöyle oluyordu: "Hayır bizde de her şey vardır ama sadece tedarik etmek biraz zor."

Polonya seferinden sonra Açlnks kasabasında kurulmakta bulunan Sibiryâ Askerî Bölgesi 91'inci Piyade Tümenine tâyin edildim. 321'inci Topçu Alayı batarya politik'ü olmuşum. Tümenin teşekkülü ve takviyesi tamamlanır tamamlanmaz, Mannerheim Hattı'na nüfuz etmeye çalışan Kızıl Ordu'nun bulunduğu Finlandiya'ya sevk edildik. 1940 ocak ayının sonunda Kareliyan cephesine geldik. Harbin kurbanlarını ilk def'a burada gördüm. Her tarafta yaralarının kanları donmuş er ve subaylar görülüyordu. Bir çoğu el veya ayak parmaklarını, bir kısmı kulaklarını kaybetmişlerdi. İyi eğitim görmüş Finli'lere karşı girişilen savaş çok eziyetli idi. Çok ağır zayıat veriyorduk.

Kuvvetlerimiz Viborg'a (1) taarruz edinceye kadar tümenimiz cephe harekâtına katılmadı. Ben ve bataryam düşman ateşiyle ilk def'a burada karşılaştık. Daha savaşın ilk gününde tümenimiz mevcudunun yarısından fazlasını kaybetti. Komutanlarımızın üçü de vuruldu. Nihayet martta Finli'lerin mukavemetlerini kırmaya muvaffak olduk. Hiç dayanakları kalmamış ve 'kısa' savaş bitmişti. Tümenimizde sağ kalanların çoğu nişan ve madalyalarla mükâfatlandırıldı. Ben teşekkür ve bir sigara tabakası al-

(1) 1939-40 Rus-Fin savaşında Viborg başarıyla müdafa edilmiş, fakat Finlandiya'nın mağlubiyeti üzerine Sovyetler Birliğine terk edilmişti. 1941'de Finli'ler tarafından geri alınmış fakat 1944'de Ruslar tarafından tekrar istirdat edilmiş ve 1947'de yapılan barış anlaşması şartları içerisinde Sovyetler Birliğinin daimi bir parçası hâline gelmişti.

dım. Tümen yeniden kurulmak üzere tekrar Açinsk'e gönderildi.

Ben tümenimle birlikte gitmedim. En iyi ve en genç siyasî subaylardan biri olarak Moskova Askerî Bölge Siyasî Başkanlığı'nın emrine verildim.

Hayatımın yeni bir devresi başlamıştı. Moskova'ya gelince Krassin Topçu Okulundaki Komsomol Siyasî Şube Başkan Yardımcılığı ile görevlendirildim. 1940 yılında Moskova'daki hayat, Sibiry ve Kareliyan cephesindeki hayata göre daha zevkli idi. Çok meşgul olmakla birlikte sık sık eğlenceye vakit buluyor ve Moskova'da yeni ahbaplar ediniyordum. Okuldaki öğrenciler için sinema ve tiyatrolara kültürel ziyaretler düzenliyordum. Ancak, vaktimin büyük kısmını öğrenciler arasında tertiplediğim propaganda ve teşvik toplantıları alıyordu: konferanslar, siyasî istihbarat, müzakereler, gazete ve dergilerin okunması vs. gibi. Bu saydıklarım o kadar çok tekrarlanıyordu ki, artık bıkkınlık hissetmeye başlamıştım. "Komünist Partisinin Kısa Tarihi"ni (Bolşevik açıdan) ezbere bildiğim halde çalışıyor, çalışıyor ve çalışıyordum (1). Sovyet Ordusundaki siyasî bir subayın nasibi işte buydu.

Konferanslarımı ve siyaset derslerimi ilgi çekici hâle getirmek için sarfettiğim bütün gayretler neticesiz kalıyordu. Öğrenciler, siyasî etüdler sırasında her zaman ayan beyan uyumuyorlarsa da, muhakkak ki şekerleme yapıyorlardı. Okuldaki Komsomol çalışmalarımı verimli bir hâle getirmekle bazı müsbet sonuçlar elde etmiştim; ama, çok geçmeden şevkim kırıldı.

Evlerindeki çeşitli kötü şartlardan şikâyetle bulunmak üzere ziyaretime gelen öğrencilerin sayısı az değildi.

(1) «Çalışmak, çalışmak ve çalışmak» Lenin'in gençliğe öğütü.

Biri ebeveyninin çok ağır vergiye tâbi tutulduğunu, diğeri ailesinin tek ineğinin vergi bakiyesi için haczedildiğini, bir üçüncüsü ihtiyar babasının bir gün işe gitmediğinden hapsedildiğini anlatıyordu.

Bir yandan öğrencilere sempati duyuyor ve onlara mümkün mertebe yardım ediyordum. Ama, aynı zamanda da aralarında gördüğüm nizamsız davranışlar hakkında bölgenin siyasî başkanlığına raporlar göndermek ve bu davranışlarını önlemek görevimi unutmuyordum. Komso-molün faal bir üyesi olarak esas görevim, etüdlerin standar-dını yükseltmek ve Komünist disiplini kuvvetlendirmek-ti. Askerî hizmetin usul ve talimatlarına içimden itiraz ettiğim halde Parti umdelerine uygun tatbikatta hassas davranıyordum. Başka çarem yoktu. Orduyu terk etmeyi düşünmüyordum. Zira kapılanacağım başka bir yer yoktu. Bir Sovyet subayının hayatı bir mühendisinkinden daha iyidir. Bunu herkes bilir. Ben de askerlikten başka bir eğitim görmemiştim.

Askerî okulda bulunduğum bir sırada Komünist Partisi üyeliğim gerçekleşti. O zamanki tek arzum, askerî-siyasî kariyerden, daha aktif bir hizmete geçmekti. Ama bu o kadar kolay bir iş değildi. Topçu kursunu bitirdiğim için öbür siyasî subaylara nazaran öncelik hakkım olmakla beraber, kıta subayı olmak arzum harbin son yıllarına kadar gerçekleşmedi.

1941 Haziran'ında Almanlar'ın Sovyetler Birliği'ne saldırısı, Kızıl Ordu mensuplardan çoğunun olduğu gibi benim üzerimde de şok tesiri yaptı. Sınırdaki kuvvetlerimizin ezilerek yenildikleri hakkındaki haberlere bir türlü inanamadık. Stalin'in temmuz'un 3'ünde yaptığı radyo konuşmasına "kardeşlerim ve kızkardeşlerim" kelimeleriyle

başladığı zaman, son derece önemli bir şey olduğuna hükmettik. Stalin o ana dek halka asla bu şekilde hitap etmemişti.

Aşağı yukarı aynı günlerde, Topçu Okulu'ndan Moskova Askerî Bölge Siyasî Başkanlığına Komsomol üyeleri için öğretmen olarak tâyin edildim. Yeni görevimde gözüme çarpan ilk resmî evrak; Batı Ordu Grubu Komutanı General Pavlov'un, onun Kurmay Başkanı General Klimov-şik'in ve cephede kendi kesimlerindeki Alman taarruzlarını durduramayan diğer komutanların tevkif ve idam emri oldu.

Arkasından, Moskova'ya Sovyet subay ve eratının kitle halinde teslim olduğu söylentileri ulaştı. Aslında Moskova, Beyaz Rusya'daki ordularımızdan ikisinin çevrildiğini, Ukrayna'daki geri çekilmeyi, Smolensk bölgesindeki şiddetli çatışma haberlerini duymuştu. Moskova hastanelerinde yaralılar görölmeğe başladı. Bunlar, başta fasılasız hava bombardımanları olmak üzere, Almanların yenilmezliği hakkında korkunç hikâyeler anlatıyorlardı. Bu hikâyeler şüphe duyulmadan kabul ediliyordu; çünkü hava kuvvetlerimiz harbin daha ilk günlerinde üslerinde tahrip edilmişti. Geri kalan önemsiz bir kısım da Almanlar tarafından felce uğratılmıştı. Kara kuvvetlerimiz her türlü takviye ve himayeden mahrum kalmıştı.

1941 sonhabarından itibaren cepheden gelen haberler daha da kötüleşmeğe başladı. Ekim'de Almanlar Smolensk ve Briyansk'ın doğusundaki savunma hatlarımızı geçtiler. Yarım milyon esir alarak ordularımızın altı ya da yedisini çember içine soktular. Bundan sonra Almanlara artık Moskova yolu açılmıştı.

General Jukov Batı Cephesi Komutanlığını almak üzere sür'atle Leningrad'dan getirildi. Aynı zamanda Mosko-

va Askerî Bölge Komutanı Tümgeneral Artemyev, başkenti savunacak kuvvetlerin komutanlığına atandı. Artemyev bir NKVD (1) generali idi. Moskova'daki bir NKVD tümenine komuta ettikten sonra 1941'de Bölge Komutanı olmuştu. O tarihlerde Stalin tarafından Moskova'nın savunulmasında çeşitli mevkîlere tâyin edilen komutanların çoğu NKVD generalleriydiler. Artemyev'in siyasî komiseri Konstantin Federoviç Telegin, Moskova Komutanı General Sinilov, Kremlin Komutanı General Spiridonov idi. İvan İvanoviç Maslenikov ve Komenko gibi ordu komutanları da NKVD generalleri idiler. Sonraları bütün bu G.O.C.'ler (2) Kızıl Ordu generalleri tavrını takınmakla birlikte sadece bir tânesi, General Komenko, iyi bir savaş adamı olduğunu ispat etti. Ancak, bunların içinden Maslenikov'un bir süre sonra bir ordu grubu komutanlığına getirildiği de bir vakıadır.

Gerçekten bütün bu NKVD generalleri 1941'de Stalin tarafından Moskova'daki çeşitli mevkilere atandılar ve 16 ilâ 19 Kasım arasında, Stalin'in çok işine yaradılar. O sırada Parti liderleri, NKVD ve milis subayları Doğu'ya kaçmaya başlamışlardı. Her tarafta yağma hareketleri oluyordu. Hükûmet şehirde muhasara hâli ilân etti ve bütün halkı siper kazma ve istihkâm işlerinde seferber kıldı. Bir taraftan da mahallî halktan 'gönüllü tümenleri' ve 'milis kuvvetleri' teşkil ediliyor; eğitimleri ve teçhizatları tamamlanmadan cepheye sevkediliyordu. Bunların Alman ilerleyişine set çekmeleri ve General Jukov'a iyice yıpranan kuvvetlerini tekrar teşkilâtlandırmak için zaman kazandırmaları ümit ediliyordu.

Moskova üzerinde teksif edilen gayretler, 1941 ara-

(1) NKVD — bak sözlük

(2) G O C — bak sözlük

lık başlarında son kertesine geldi. Jukov'un çelik gibi sınırları vardı. Almanların; bütün ulaştırma hatlarını aşırı derecede uzatmadan, kuvvetleri Moskova'ya bir kaç kilometre mesafede kara saplanmadan kendi ihtiyat kuvvetlerini harbe sokmadı. Tankları, yakıtları bitmiş ve paletleri donmuş bir hâlde, kar altında mahsur kaldığı ve uçakları kar fırtınaları yüzünden meydanlarda beklediği bir sırada bütün kuvvetlerimizi üzerlerinde buldular ve mağlubiyete uğradılar. 1941-42 kışının sonlarına doğru kuvvetlerimiz Almanları hemen hemen Smolensk'e kadar geri püskürtmüştü.

1942 yazında, güney cephesinde kuvvetlerimiz Stalingrad ve Kafkasya istikametinde geri çekilirken, tekrar siyasi bir göreve, Moskova Askerî Bölgesi Harb Konseyi üyeliğine getirildim. O tarihte âmirim Tümen Komiseri ve Bölge Siyasî Başkanı (bir siyasi tümgeneral) Dimitri Afanasyeviç Gapanoviç'ti. Dimitri Afanasyeviç benden çok hoşlandı ve çok iyi muaemle etti. Bir kere de evine davet ve ailesine takdim etti. Bu vesile ile on dört yaşındaki, koyu renk saçlı ve çok cazibeli kızı Vera ile de tanıştım ki, onu daha sonra Moskova'daki ikametim sırasında sık sık görmem mukaddermiş.

Ne var ki, o günlerde bütün düşüncelerimiz Volga üzerindeki Stalingrad harabelerinde mevzilenmekten başka çare bulamayan perişan kuvvetlerimizin bulunduğu güney cephesi üzerinde toplanmıştı. Moskovadaki o yaz ve sonbahar bizlere sonsuz ve azaplı bir bekleme devresi oldu. Şehir, Alman uçaklarının ve ağır topçusunun devamlı bombardımanına uğruyor; günlük hayatımız, askerlerimizin harap binalar arkasından, şehrin üzerinden eksilmeyen ateş, toz ve duman içinden sürünerek, Almanlara karşı nasıl

savaşıklarını takiple geçiyordu.

Nihayet kasımın ortasında karşı taarruza geçildiğini ve Alman 6'ncı Ordusu ile 4'üncü Zırhlı Ordusunun muhasara edildiğini öğrendik. İki buçuk ay sonra, 1943 şubatında, çevrilmiş Alman garnizonunun mukavemeti kırıldı ve üç yüz bin esir alındı.

Bölge karargâhındaki arkadaşlarımdan, büyükbabamın kardeşi Tuğgeneral Penkovski'nin bu savaşa, General Çistyakov'un komuta ettiği 2'inci Ordunun Kurmay Başkanı olarak katılmış ve temayüz ederek bir nişan kazanmış olduğunu öğrendim.

Bir kaç ay sonra ordularımız, Orel ile Harkov arasında, Alman ordularına karşı büyük bir muharebe verdiler. Bu, savaşın kaderini tâyin eden, üçüncü önemli çarpışma idi. Bu muharebede beş tank ordusu kullandık. Her iki tarafın da büyük çapta tank kuvvetleri kullanması, muharebenin belirli özelliği oldu. Çarpışma ağustosta Sovyet kuvvetlerinin tam zaferiyle sonuçlandı. Almanlar Dinyeper Nehri boyunca bütün hatta genel bir çekilmeye başladılar. Kuvvetlerimiz harekât ve kahramanlık konusunda büyük üstünlük gösterdiler. Sonradan, Voronej Ordu Grubu'nun (muharebeye katılan dört ordu grubundan biri) siyasî başkanlığında arkadaşları olan General Gapanoviç'ten öğrendim: 5'inci Sınır Ordusu Komutanı General Jadov ile 5'inci Sınır Zırhlı Ordusu Komutanı General Rotmistrov arasında birbirlerinin harekât sırasındaki tutumlarına dair ciddî bir tartışma olmuş. Her ikisinin iddiası da, öbürünün erken çekilişiyle kanatlarını Alman hücumuna açık bıraktığı imiş. Karargâhın bazı üyeleri bunu, Rus-Japon Harbi sırasında General Rennenkampf ile General Samsonov arasında geçen meşhur tartışmaya benzettiler.

Kuvvetlerimiz Dinyeper'e gelir gelmez, ağır düşman ateşi altında olmalarına rağmen, nehri geçti ve 1943 kasımında Kief'i aldı. Durmadan cepheye gönderilmemi sağlamaya çalışmıştım. Ne de olsa Fin Harbinden kazanılmış tecrübelerimle usta bir topçu sayılırdım. Sonunda talebim kabul edildi ve 1943 kasımında Kief bölgesi 1'inci Ukrayna Ordu Grubu topçu komutanının emrine verildim.

Böylece Moskova'da geri hizmet kademelerindeki angarya külfetleriyle dolu hayatım ve siyasî çalışmalarım sona erdi. Eski görevime üzüntü duymadan veda ettim; çünkü Almanlarla bilfiil silâhla boy ölçüşmeyi sabırsızlıkla bekliyordum. O sıralarda nişan kazanmış bir kaç yüz Sovyetler Birliği Harb Kahramanı bulunduğu halde, benim Fin Harbinden kazanılmış sadece bir sigara tabakam vardı. Bana bir tabur komutanlığı verileceğini umuyor ve daha peşinen kendimi bir topçu alayının komutanı olarak tahayyül ediyordum.

Cepheye vardığım zaman, itiraf etmeliyim ki, yeni yoldaşlarım beni hissedilir bir itimatsızlık duygusuyla karşıladılar. Bunlar muharebe içinde pişmiş, Ukrayna ve Stalingrad'da çarpışmış, defalarca ölümle yüz yüze gelmiş ve harekât sırasındaki cesaretlerinden ötürü bir sürü nişan kazanmış eski ve tecrübeli askerlerdi. Güneşten kararmış kırıksık ve sert ifadeli yüzlerinde Almanlarla yaptıkları kıyasıya çarpışmaların izleri görülüyordu. Onlara göre ben, ne de olsa hemen bütün savaşı Moskova'da geçirmiş, Almanlara karşı hiç harb tecrübesi olmayan bir subay, bir binbaşı idim. Beni tereddütlerle karşılamaları, cepheye gitme arzumu daha da şiddetlendirdi. Bu sebeple 1'inci Ukrayna Ordu Grubunun Tanksavar Topçusunun destek görevinde, birliklerin toplandığı ve eğitildiği garnizo-

na eğitim başkanı olarak tâyin edildiğimi öğrendiğim zaman bir hayli hayal sûkutuna uğradım.

O tarihte büyük zaiyat vermiş olan, yirmi yedi tanksavar topçu alayımız vardı. Elime kısmen eğitilmiş ace-mi erât kadar hastaneden dönen eski topçular da geliyor, bunları sınıflara ayırdıktan sonra en çok ihtiyaç duyulan birliklere yetiştiriyordum.

Bu görevim sırasında 1'inci Ukrayna Ordu Grubu Topçu Komutanı Korgeneral Sergey Sergeyeviç Varentsov ile tanışmak fırsatını buldum. Bu vatansever topçu generaline hemen bağlandım. 1941'den beri cephede bulunuyordu. Bir ara ağır yaralanmıştı. Muhtelif kıtalarda komutanlık yaptıktan sonra önce bir ordunun bilâhare bir ordu grubunun topçu komutanlığı mevkiine getirilmişti. Sergey Sergeyeviç'in kuvvetli bir vücut yapısı, geniş omuzları ve bir tutam beyaz saçı vardı. Başında kasketi yokken bir kilometre mesafeden bile mutlaka tanınırdı. Öyle sanıyorum ki o da benden hoşlanmıştı. Tekrar geri hizmete idarî bir göreve verildiğimi kendisine yakınlıkla anlattığım zaman, öteki generallerin çoğunun mutlaka yapacağı gibi önemsememek yerine, beni yanına çağırdı ve ihtirasımı tasvip ettiğini ama çok uzun süre cephe gerisinde kalmış bulunduğum için faal bir komutanlık almadan önce muharebe sahasının şartlarına intibak etmem gerektiğini söyledi.

Böyle bir fırsat 1944 şubatında zuhur etti. 8'inci Sınır Tanksavar Topçu Tugayına gönderildim. Tugay üç sınır alayından ibaretti: 322'inci, 323'üncü ve 324'üncü. Her bir alayın altı bataryası vardı; 57 ve 76 mm'lik tanksavar topları ile bir miktar 100 mm'lik top. Mevcudu takriben 500 kadardı. Tugay komutanımız Yarbay Çevola idi. As-

kerleri ile birlikte düşman ateşi altında olmaktan zevk duyan, sert, usta ve tecrübeli bir topçu idi, Yarbay Çevola. Benim tâyin edildiğim alaya Sovyetler Birliği Kahramanı Binbaşı Tikviç komuta ediyordu. Neşeli, gününü gün etmeye bakan ve içkiyi seven bir adamdı. Askerleri kendisini savaştaki cesareti için seviyorlardı. Alaya gelişimden hemen sonra Tikviç bir kadın meselesinden ötürü yerinden alındı. Martta General Varentsov'un tavsiyesi üzerine alay komutanı tâyin edildim.

Kief'i aldıktan ve Dinyeper'in batı sahilindeki müstahkem köprübaşlarını başarıyla savunduktan sonra, Dinyeper'in geçilmesi ve Dinyeper'le Karpatlar arasında mevzilenmiş olan 4'üncü Alman Tank Ordusu'nun püskürtülmesi için Yüksek Komuta Heyetimiz geniş bir kuvvet teksifi hareketine girişti. Bu yeni ilerleme için hazırlıklar devam ederken, tugayımız, Ordu Grup Komutanı General Nikolay Fedoroviç Vatutin, o sırada Ordu Harb Konseyi Üyesi olan Kruşçev ve General Varentsov tarafından teftiş edildi.

Lâkin şubatın 28'inde General Vatutin'i götüren askerî araç, bu alanda gerilla faaliyetlerinde bulunan Ukrayna milliyetçileri tarafından pusuya düşürüldü, General Vatutin tehlikeli surette yaralandı ve çok geçmeden Kief'deki hastanelerden birindi öldü. 1'inci Ordu Grup Komutanlığına Mareşal Jukov tâyin edildi. Jukov mümtaz bir askerî komutan olmakla birlikte, eski subaylar, tam muvazir taarruz hareketinin başlayacağı bir sırada yapılan bu değişikliğin, harekâtın seyri üzerinde menfî bir tesir icra ettiğini söylerler.

Bir taraftan Jukov bazı ordu komutanlarının (Greçko ve Badanov dahil) kendisini yalnız bıraktıklarını, adeta

ihânet ettiklerini idida ederken; bazı kimseler Jukov'un zayıf taraflarını takviye hususunda kesin ve yeterli tedbirler almadığı görüşündedirler. Her ne olursa olsun Almanlar güneye ve batıya kayarak tam bir çevrilmeden kurtular ve biz de Dinyeper bölgesinde onlara ikinci bir Stalingrad yenilgisi tattirmek imkânını kaçırmış olduk. Kısa bir süre sonra, o tarihte General Kuroçkin (1) komutasındaki 60'ıncı ordumuz Têrnopol'u aldı. Burada benim alayım şehri Almanların mukabil taarruzlarına karşı savundu.

Ayın sonuna doğru iki taraf da savunmaya geçti; General Jukov bizden alındı ve Yüksek Komutanlık Karargâhına verildi. Yerine Ukrayna'daki başarılı sevk-ü idaresi ile mareşallık rütbesine terfi ettirilen Koniyeve getirildi. Sonraları Sergey Sergeyeviç Varentsov, bana, Kızıl Ordu'da Mareşal Jukov'dan daha iyi bir asker bulunmadığını, otoritesini hissettirmek için lisanların en sertini kullanmakta tereddüt etmeyen bir komutan olduğunu anlattı. Mareşal Jukov, her zaman aynı seviyede olduklarını telkin etmeğe çalıştığı erler ve genç subaylar arasında son derecede itibara ve sevgiye sahipti. Kendisine bir Rus harb kahramanı olarak bakılırdı. Aynı zamanda generalleri ile münasebetlerinde çok resmî ve disiplinli idi. Onları azarlamakta ve subaylarının önünde en kaba bir dil kullanmakta mahzur görmezdi. Bu generallerden bazıları, meselâ General Batov, bunu unutmamıştır. Bu sebeptendir ki, Kruşçev 1957'de Mareşali azletmeye karar verdiği zaman, bu konuda kendisine yardımcı bulunmaya hazır, yeter sayıda kıdemli komutan bulmakta güçlük çekmedi.

(1) Şimdi Moskova'daki Frunze Askerî Akademisinin Komutanıdır .

Livov ve Güney Polonya istikametinde yapılacak yeni bir taarruzun hazırlıkları başladıktan sonra, 1'inci Ukrayna Ordu Grubu cephesine hazirana kadar süren bir sessizlik çöktü. Bu hazırlık devresinde bir keşifte başımdan yaralandım. Ciddî bir yara idi. Şiddetli bir sarsıntı geçirdim: sağ alt ve üst çenem kırıldı. Bir hastaneye gönderildim. Ancak iki aylık bir tedavi devresinden sonra cepheye dönecek hâle geldim.

Bir kaç gün kalmak üzere gettiğim Moskova'da General Gapanoviç'i ziyaret ettim ve kızı Vera'yı tekrar gördüm. O anda kendisine aşık oldum. On altı yaşında ve gerçek bir güzeldi.

General Gapanoviç, General Varentsov'un cephede geçirdiği bir kazadan sonra Moskova'daki bir hastanede tedavî görmekte olduğunu söyledi. Mareşal Koniyev'i görmeğe giderken, şoförün dikkatsizliği yüzünden arabası bir tankla çarpışmış. Sergey Sergeyeviç'in kalça kemiği kırılmış. Doktorlar bundan böyle topallamak zorunda kalacağını söylemişler. Moskova'da Serebriyani Sokağındaki Generaller Hastanesinde kalıyordu.

Onu ziyaretimde maneviyat bakımından son derece çökmüş buldum. Sadece bedenî ızdırap çekmekle kalmıyor, o tarihlerde Ordu Grubumuzun karargâhının bulunduğu Livov'da oturan ailesinin trajik bir durumda bulunduğu hakkındaki rivayetlere çok üzülüyordu. Sergeyeviç beni kendisi ile 1'inci Ukrayna Ordu Grubu Tpoçu Karargâhı arasında irtibat subayı tâyin etti. Beni Livov'a gönderirken annesine ve iki kızına ne olduğunu harfiyen öğrenmemi ve gerekirse onları himaye etmemi istedi. Böylelikle Moskova'ya ve Moskova'dan serbestçe seyahat etmek fırsatını ele geçirmiş oluyordum.

Livov'a geldiğim zaman gerçek bir trajedi ile karşılaştım. Sergey Sergeyeviç iki defa evlenmişti. Birinci karısı Anya Leningrad'da veremden öldükten sonra Varentsov, bir zührevî hastalıklar mütehasssının eski karısı olan Yekaterinâ Pavlovna ile evlenmişti. (Birbirlerine aşık olmuşlar ve Pavlovna doktordan boşanmış). Varentsov'un birinci karısından Nina adında bir kızı vardı ve Livov yakınlarında bir hastanede çalışıyordu. Aslen musevi olan Loşak adında bir binbaşı ile evlenmişti. Binbaşı ve iki arkadaşları subay 'sosyalist mal' çalarken yakalanmışlar, askerî bir mahkeme tarafından muhakeme edilerek kurşuna dizilmişlerdi. Aslında karaborsada otomobil ve yedek parça satarken yakalanmışlardı.

Nina kocasını çok seviyordu. O öldürüldükten sonra Ninayla kimse konuşmak ve kurşuna dizilmiş bir kimsenin karısıyla en küçük bir temasta bulunmak istememiş. O da tahammülü kalmayınca hastanenin koridorunda yanından geçmekte olan yaralı bir teğmenin tabancasını kaparak kendini vurmuştu. O sırada Varentsov'un ihtiyar annesi de Livov'da idi. Nina'nın cenazesini kaldırmaya gücü yetmemişti. Kimse de kendisine yardımda bulunmamıştı. Bu durumu görünce hemen kararımı verdim. Saatimi sattım, bir siyah elbise ve kefen aldım... Nina'yı defnettirdim. Varentsov'un annesine de, biraz kömür ve odun alması için, yardımda bulundum; evinde titreyerek oturuyordu.

Binbaşı Loşak 'Smerş' (1) tarafından tevkif edildikten sonra, duruşması yapılırken sadece halkın malını çalmakla değil, aynı zamanda sabotaj ve Kızıl Ordu'nun müessiriyetini baltalamak suçuyla itham edilmişti.

(1) Bak sözlük.

Memleketimizde bu her zaman böyle olmuştur ve hâlâ da böyle olmaktadır. Bir kimse karaborsacılık suçuyla tevkif edildiği zaman buna muhakkak surette bir de siyasî bir renk verilmelidir!...

Moskova'ya dönüşümde Sergey Sergeyeviç'e, Livov'-da neler olduğunu ve neler yaptığımı uzun boylu anlattım. Beni kucaklayıp öptükten sonra, «Artık benim öz oğlumsun.» dedi. Varentsov ve ailesiyle dostluğum o zamandan başlayarak devam etti. Varentsov beni evlâdı saydı ve gerçekten babamın da yerini aldı. Smerş ve Nina'dan bahse-derken, NKVD tarafından kocaları ve akrabaları tevkif edilen ailelerin hayatını tamamen anladığını sık sık söylerdi. Önceleri Rokosovski (2) ve ötekiler hakkında anlatılan hikâyelere inanmazken, Nina'nın ölümünden sonra hiç bir şey ona bunun sorumluluklarını affettirmez olmuştu. Varentsov'un ailesinin başından geçen bu olaylar bende çok derin izler bırakmıştı.

Moskova ile Ordu Grubu Karargâhı arasında gidip gelmelere devam ediyor, General Varentsov'un emirlerini vekili General Semyonov'a ve 7'inci Topçu Kolordusu Komutanı Sanko'ya (şimdi Topçu Dairesi Başkanlığında Sergey Sergeyeviç'in emrinde çalışmaktadır), Kafanov'a

-
- (2) 1937'de Mareşal Konstantin Konstantinoviç hapsedilmiş ve aynı tarihte vatana ihanet suçuyla tasfiye edilen Mareşal Tukaçevski'yi destekleyen bir klığın faaliyetlerine katıldığı isnadıyla ağır işkencelere tabi tutulmuştu. Rokosovski bilâhara serbest bırakılmış ve hatta eski mevkiine dahi getirilmişti - tek fark dış-lerinin yerinde olmayışı idi!

1936-38 arasındaki «Büyük Tasfiye»de en muhafazakâr tahminlere göre 20 ilâ 30 bin subay, Sovyet komuta kademesinin yüzde 35 ilâ 50 si, tasfiye edilmişti. Bak «**RUSYADA AÇIK DURUŞMALAR**» Kişisel Kitaplar.

ve ötekilere iletiyordum. 1944 yılının sonunda cepheye döndüm ve 51'inci Sınır Tank Taarruz Alayı Komutanlığına getirildim. Tam bu sırada amacı Güney Polonya'nın nihaî kurtuluşu ve Güneydoğu Almanya üzerine direkt bir taarruz olan, yeni bir ileri harekâtın hazırlıkları başlamıştı.

Taarruza ocağın ortalarında geçildi. Sert hava şartlarına ve kara rağmen taarruz birliklerimiz Alman hatlarına girdi, zırhlı birliklerimiz ilerledi, Krakov'u aldı ve aynı ayın içinde eski Alman sınırını geçerek, adı hatırladığım kadar Kreuzburg olan, ilk Alman şehrini zaptetti.

Bütün ordu sevinç içindeydi. Şehrin alındığı gün Topçu Karargâhında bulunuyordum. Sergey Sergeyeviç çok neşeliydi. Beni Ordu Grup Komutanı Mareşal Koniyev'e takdim etti ve ona, tanksavar toplarının eksenlerinin ters çevirilmesi sırasında kaybedilen zamandan nasıl tasarruf edileceği hakkındaki buluşumu anlattı.

Alman tankları savunma bölgemizin içine sızdıkları sırada, özellikle topların başında sadece bir iki er kaldığından topları bir istikametten diğerine çevirmede güçlüklerle karşılaşılıyor ve zayıt veriyorduk. Ortasında bir dingil bulunan çelik bir levhayı toprağa tesbit ettikten ve bunun üstünü iyice gresledikten sonra üstüne topun tekerleklerinin tesbit edilmiş bulunduğu ikinci bir çelik levha yerleştirilmesini düşünmüştüm. Bu surette topçu erleri, ilerleyen tanklara ateş açmak üzere topu herhangi bir istikamette döndürebileceklerdi. Bu buluşum Sergey Sergeyeviç tarafından benimsenmiş ve kullanılmağa başlanmıştı. Mareşal Koniyev de fikrimi dinleyip üzerinde bir süre düşündükten sonra, beni inisiyatif ve buluş sahibi bir subay olmakla övdü. Ayrılırken, beni işaret ederek, «Sergey

Şergeyeviç, işte Askerî Akademiye mükemmel bir aday» dedi. Bir süre sonra buluşum ve iyi idare ettiğim bir harekât sebebiyle Aleksandır Nevski nişanına layık görüldüm. Bu, şevkimi fevkalâde artırdı ve alayıma çok parlak bir askerî kariyerin hayali ile döndüm.

Hayatımda ilk defa sokak çatışmalarının cazibesini yakından gördüğüm kesif nüfuslu Silezya bölgesi başta olmak üzere, Almanlarla yapılan çarpışmalar bütün vahşetini muhafaza ediyordu. Alman tankları hiç beklenmedik anlarda önümüzde veya ardımızdaki yan sokak ve pasajlarda beliriyor; onlara bazan kör ateş ediyor ve bazan ancak son anda silâhlarımızı hedef üzerine çevirecek kadar vakit bulabiliyorduk. Beyaz rengi kirli griye veya siyaha çeviren yanmakta olan kerestelerin külleri karın üzerini kaplarken, harap binaların parçalanmış taş ve tuğla yığınlarından yükselen toz yüzünden askerler boğulma raddelerine geliyorlardı.

Şubatta Almanları Oder boyunca kovalayarak sanayi bölgelerini arkada bıraktık. Berlin'e yapacağımız nihaî taarruzdan önce, dinlenmek için mola vereceğimiz Neisse'ye kadar ilerledik. Stalin'in takdirnamelerinde defalarca ismi geçen eski tugayımı, 8'inci Sınır Tank Taarruz Topçu Tugayını ve komutanı yakın arkadaşım İvan Vladimiroviç Kupin olan 32'inci Tugayı burada bulunca çok memnun oldum. Kupin şimdi general rütbesindedir, Moskova Askerî Bölgesinin topçu komutanıdır. Aynı zamanda Varentsov'un iyi arkadaşıdır ve kendisini bir çok defalar himaye etmiş olan Sergey Sergeyeviç'e çok şey borçludur. Ayrıca yeğeni Varentsov'un kızlarından biri ile evlidir.

1945 nisanı geldiği zaman, savaş bitmek üzereydi. Alayım, Dresden ve Prag üzerinden Çekoslovakya'yı kat

ederek Avusturya'ya doğru ilerleyen ve orada 3'üncü Ordu Grubu'nun yerini alacak olan Ordu Grubunun güney kolunun desteğine verilmişti. Mareşal Koniyeve komutasındaki Merkez Ordu Grubumuzun karargâhı Baden'de idi. Bir fırsatını bulup Sergey Sergeyeviç'e Mareşal Koniyeve'in benim Askerî Akademi'ye girmemle ilgili sözünü hatırlattım. O sırada beş nişan ve altı madalya kazanmış bir yarbaydım. Ayrıca da General Gapanoviç'in kızı Vera ile evlenerek Moskova'da yerleşmek istiyordum.

Sergey Sergeyeviç talebimi hemen kabul etti. 1945 ağustosunun sonunda Frunze Akademisine alınmam İçin resmî bir tavsiye mektubu yazdı. Giriş imtihanlarını kazandım ve Akademi'deki çalışmalarına başladım. Sonbaharda da Vera ile ebeveyninin ve annemin dualarını alarak evlendik.

Frunze Akademisi'ndeki öğrenim üç yıl sürdü. Bu benim için sıkı bir çalışma ve mutlu bir aile hayatı devresi oldu. 1946'da ilk çocuğumuz doğdu: kız. Adını Galina koyduk. Aynı yıl General Gapanoviç'in yardımı ile Maksim Gorki Caddesi'ndeki dokuz katlı bir apartmanın Moskova Nehri'ne bakan dairelerinden birine, şimdi oturduğumuz eve, taşındık.

Akademi'de o tarihlerde —bazıları şimdi general olan— subaylar vardı. Bilhassa iki tanesini gayet iyi hatırlarım. Korgeneral Yaglenko ve Sovyétler Birliği Kahramanı Yarbay Vasili İllariyonoviç Siçerbina; şimdi Kubişev'de Volga Askerî Bölgesinde görevli. Akademi komutanı ihtiyar bir adam olan Korgeneral Sivetayev idi. Harbde ordu komutanlarından olan Sivetayev'i müzmin hasta olduğu için çok seyrek görürdük. Galiba 1950'de öldü.'

Kayınpederim mevkii sağlam siyasî bir general oldu-

ğu için, hatırı sayılır derecede nüfuz sahibiydi. Arkadaşları kendisini apartmanında ziyaret ettikleri zaman umumiyetle ben de hazır bulunurdum. Bu yüzden Moskova Askerî Bölgesi Karargâhının, Moskova Garnizonunun ve Genel Kurmayın bir çok kıdemli subayları ile tanıştım.

Varentsov ile irtibatımı 1946'dan sonra yavaş yavaş kaybettim. O Kafkasya Askerî Bölgesine tâyin edildi ve kendisini Vorosilov Genel Kurmay Akademisini ve Derjinski İstihkâm Topçu Akademisindeki bir takım kurslara katılmak üzere Moskova'ya gelinceye kadar görmedim.

Kayınpederim ve Varentsov vasıtasıyla yüksek komuta kademelerinde kurduğum dostluklar, akademideki meslekdaşlarım arasında bir hayli gıpta uyandırıyor. Eminim ki, beni o sıralarda katiyen ilgim olmayan bir suçla, karaborsa spekülâtörü olmakla, MGB (1) makamlarına ihbar eden onlardan biriydi. MGB'nin Smerş İstihbarata Karşı Koyma Dairesine çağırıldım. İtiraf etmeliyim, çok korkmuştum. Fakat mesele kısa bir zamanda kapandı.

O sıralarda Sovyet subayları davranışlarında çok dikkatli olmak zorundaydılar. Çünkü Moskova Garnizonundaki yüksek mevkilerin çoğu MGB generalleri tarafından işgal edilmişti. Anlaşılacağı gibi bu generallerle muvazzaf ordu subayları arasında büyük ölçüde husumet vardı. Subaylar arasında, Moskova Askerî Bölge Siyasî Başkanlığında kayınpederimin yardımcısı General Yegorov gibileri karargâhdaki Çekist (2) bolluğundan aleni yakınmakta mahzur görmüyorlardı. Başka bir grup ise, MGB ilere dalkavukluk etmekle şöhret kazanmışlardı. Bunların başında General Zolutkin geliyordu. Kayınpederimin arka-

(1) MBG — Bak sözlük

(2) Çekist — Bak sözlük

daşlarının bazıları hatta onu bile MGB ile haddinden fazla arkadaşlık etmekle suçluyorlardı.

1948'de Frunze Akademisindeki öğrenimimi tamamladım ve göksüme karo biçimindeki mezuniyet rozetini taktım. Bana askerî istihbarat subaylığı ve dış memleketlerde askerî ataşelik yollarını açabilecek bir teklif aldım: Askerî Diplomatik Akademiye girmem isteniyordu. Bu teklif Vera'ya çok cazip geldi. Ama babası geçiştirmemi tavsiye etti. Genç ve seçkin bir topçu subayı olarak, bu alanda çok iyi başlanılmış bir kariyeri terk edip GRU'ya intisap etmek suretiyle bütün çabuk yükselme imkânlarını kaybetmeyi göze almanın akıllıca bir hareket olmayacağı görüşündeydi. Bunun yerine Moskova Askerî Bölgesinde bir görev almaya çalışmamı söyledi. Kendisine hak verdim. Bir süre sonra Korgeneral Sandolov'un komutasındaki Bölge Teşkilât ve Seferberlik Dairesinin Kurmay Başkanlığında bir göreve getirildim. Babacan ve sempatik bir adam olan General Sandolov maalesef bir gün bir uçak kazasında fena halde yaralandı. Şimdi bacakları felçli olarak yaşamaktadır.

Bu görevde topu topu altı ay çalıştım. Tâyinimden biraz önce bölgede ani değişiklikler olmuştu. NKVD Generali Artemyev'in yerine Mareşal Meretskov getirilmiş, kayınpederim de Urallar'daki ücra askerî bölgelerden birine atanmıştı. Bazıları bu değişikliklerin arkasındaki şahsın, o zamanlar Savunma Bakanı olan ve kıta subaylarının sempatisini kazanmaya çalışan, Mareşal Bulganın olduğunu söylüyorlardı. General Yegorov ve Zırhlı Birlikler Generali Butkov gibileri bu değişikliklerden duydukları sevinci alenen ifade ediyorlardı. Ama sevinçleri kısa ömürlü oldu.

1949'da General Artemyev görevine iade edildi. İşleri daha da karıştıracak bir tâyinle Stalin, oğlu Vasili'yi Bölge Hava Kuvvetleri Komutanlığına getirdi. Vasili Stalin sarhoş bir külhanbey idi. Herkesin nefretini kazanmıştı. Özellikle şimdi Mareşal olan, Moskova Uçaksavar Savunma Birlikleri Komutanı Korgeneral Moskalenko'ya daima hasta oluşuyla alay etmek suretiyle çok kaba davranıyordu. Korgeneralin askerî bir otomobil yerine tekerlekli bir sandalye ile gezmesi gerektiğini söylerdi. Vas'ka, adıyla tanınan Vasili Stalin'in NKVD generalleriyle iyi geçinmesine hiç hayret etmiyordum. Ama babası ölür ölmez derhal görevinden alındı, daha doğrusu Hava Kuvvetlerinden tamamen atıldı. Moskova Askerî Bölgesi'nde altı ay çalıştıktan sonra Kara Kuvvetleri Komutanlığı Karargâhı Kurmay Başkanlığına naklimi yaptırmaya muvaffak oldum. O tarihte Kara Kuvvetleri Başkomutanı Mareşal Koniyeve ve Kurmay Başkanı Orgeneral Malandin idi. Burada tanıştığım subaylar arasında en çok Beden Eğitimi Dairesi Tümgeneralı Baklanov ile dostluk kurdum. Şimdi Sibiryâ Askerî Bölgesi Komutanı olan Baklanov, uzun boylu, sağlam yapılı, fevkalâde askerî yapısı olan bir adamdı. Harp sırasında 1'inci Ukrayna Ordu Grubunun bir parçası sayılan ve Orgeneral Jadov'un komuta ettiği 5'inci Sınır ordusunun tümenlerinden birine komuta ederken temayüz etmişti. Baklanov (1) ve Jakov (2) sıkı dosttular. Baklanov'un askerî hizmetin çok daha yüksek kademelerine çıkacağını tahmin ediyorum. Geçmişte Jadov'a çok şey borçlanmıştı, ama ileride Jadov'u bile himaye edecek bir mevkie gelirse katiyen hayret etmem.

1949 sonunda Askerî İstihbarat Servisine naklim ve

(1) ve (2) Bak sözlük

Askerî Diplomatik Akademiye girmem konusu tekrar ortaya çıktı. En sonunda razı olduğumu bildirdim ve profesyonel bir askerî istihbarat subayı olmak kararıyla akademinin resmî kurslarına yazıldım. Bunun hemen arkasından da, 1950 şubatının 6'sında albay rütbesine terfi ettirdim.

Askerî Diplomatik Akademisinde askerî casusluk usullerini tam manasıyla öğrendim ve üç yıllık bir İngilizce kursunu bitirdim. Bu lisanı oldukça iyi öğrendiğimi söyleyebilirim. 22 temmuz 1953'de Akademiyi tamamlayarak Sovyet Ordusu Genel Kurmayının İstihbarat Başkanlığına (GRU) atandım. Yakındoğu ile meşgul olan 4'üncü Dairenin kıdemli subay mevkiine getirildim.

1953 martında Stalin öldü. Onun arkasından Beriya tevkif edildi ve Malenkov, Molotov, Bulganin ve Kruşçev'den teşekkür eden «Kollektif liderlik» devri başladı. **Yeni liderler dış siyasete yeni bir şekil verilmesini kararlaştırdılar : Yakındoğu memleketlerine ekonomik ve siyasî kanallardan nüfuz etmek.** Sovyet Askerî İstihbaratı yalnız İngilizlerin Süveyş Kanalındaki birliklerinin kuvveti ve emelleri ile değil, Mısır'ın Yakındoğu'da ne dereceye kadar antikapitalist bir askerî potansiyel kuvvet olabileceği hususu ile de ilgileniyordu. Benim işimin ana konusu Mısır'la ilgiliydi.

Ağustos 1954'de, Pakistan Kısmı'na nakledildim ve kendimi Karaşi Askerî Ateşe Muavinliği görevine hazırlamaya başladım. Oysa Pakistan Hükûmeti, memleketindeki Sovyet Askerî Ataşeliği kadrosunun genişlemesi için gereken mutabakat reyini bildirmedi. Hâl böyle olunca, askerî ataşe muavinliği görevi ile Türkiye'ye gitmek üzere harekete geçtim.

1955 yazında Ankara'ya geldim, yeni görevime başladım. Karım Vera da birlikte geldi. Başlangıçta Askerî Ataşe unvanını taşıyordum (askerî ataşe'nin yokluğunda ona vekâlet ederken) ve bütün resmî resepsiyonlara katılmak ve kendimiz de davetler yapmak zorunda kalıyorduk.

Öcak 1956'da Ankara'ya yeni Sovyet Askerî Ataşesi GRU Generali Nikolay Petroviç Rubenko geldi. Kendisi ile olan münasebetlerim yavaş yavaş gerginleşti ve sonunda 1956 kasımında Moskova'ya geri çağırıldım; GRU geri hizmeti ile görevlendirildim ve çeşitli suçlamalara cevap vermek için baskıya tabi tutuldum. Merkeze alınışıma yol açan şartları etraflıca anlatmak gerekir çünkü bunların kariyerim üzerinde önemli tesirleri olmuştur. Asıl adı Savçenko olan Ataşe (Rubenko zahirî adı idi) önceleri Kâbil'de Askerî Ateşe olarak bulunmuştu. Oldukça yaşlı bir adamdı. Takriben 'altmış yaşında vardı; oldukça kabaydı. Yaverlerinden biri olan İyoçenko, şerefsiz teklifler yapmak suretiyle Türkiye'de bir takım ajanlar sağlanabileceğine inanıyordu. Yolda rastladığı herhangi bir Türk'ü lokantaya davet eder ve tepeden inercesine yüksek ücretle Sovyet ajanı olmasını teklif ederdi: «Sen beni seversen, ben de seni memnun ederim» derdi, «Şimdi bana bir askerî el kitabı getir bakalım. İşte al sana para!»

Bu gibi şeyler çok geçmeden Türk istihbarat servisinin dikkatini çekti. Ve başka bir vesile ile İyoçenko (1) Türk polisi tarafından tevkif edilince hiç şaşmadım. Gidip onu kefaletle çıkarmak zorunda kalmıştım. İyoçenko, tev-

(1) Bu hareketi ile İyoçenko'nun azledilmesine ramak kaldı. Fakat aradan bir süre geçtikten sonra bir gün, İyoçenko'nun MDA öğretmenliğine ve sonra da Viet nam'a Ho Çi Minh'e (komünist Vietkong lideri) istihbarat müşaviri tâyin edildiğini duyduk.

kif edildiği buluşmaya Savçenko'nun izniyle; Moskova'nın, ajanlarla buluşmaların yasakladığı ve İran Şahı'nın Türkiye'ye gelişine tesadüf eden nazik bir zamanda gitmişti. Savçenko'ya Moskova'nın emirlerini dinlemeyişi hakkındaki menfî fikirlerimi söylediğim zaman çok kızdı ve kendi işimle meşgul olmamı tavsiye etti. Bu konudaki te reddütlerimi dağıtmak için Türkiye'deki diğer Sovyet istihbarat organımız KGB kanalı ile Moskova'ya bir telgraf çektim. GRU haberi alır almaz beni Moskova'ya çağırdı ve âmirim hakkındaki tezvîr ve raporumu amansız rakibimiz KGB kanalı ile göndermekle itham etti. KGB ve GRU arasındaki kıskançlık Sovyet istihbarat faaliyetlerinin her kademesinde mevcut olan bir gerçektir.

Geri çağırılmamla mesele kapanmadı. Sonunda anlaşmazlık, istihbarat faaliyetlerini yakından takip eden Kruşçev'e aksettirildi. Kruşçev, kimin haklı kimin hatalı olduğunu tesbit için meselenin esaslı surette tahkikini istedi. Bana da, hem âmirlerime gereken hürmeti göstermediğim için sert bir lisanla ihtarda bulunuldu hem de Moskova'yı haberdar etmenin aslında doğru bir hareket olduğu söylendi. Yapılan tahkikat sonucu, Savçenko Parti tarafından cezalandırıldı ve GRU'dan ihraç edildi. Şimdi Şarkiyat Enstitüsünde bir daire başkanıdır.

General Savçenko'nun GRU'dan ihraç edilmesine rağmen benim durumum askıda kaldı. Personel Başkanı Smolikov'un dediği gibi: «Prensip olarak Savçenko'yu şikâyetinde haklı idin. Ama unutma ki, Savçenko nihayet bir generaldir. Bu olaydan sonra seni yanına almak isteyen bir general de pek çıkmaz.» Bunun üzerine Sergey Sergeyeviç'i görmeğe karar verdim. GRU ile olan anlaşmazlığımı anlattım. Gene bir topçu alayına komutan olmak arzu-

sunu izar ettiim. Uzun bir bekleyişten sonra 1958 eylülünde, füze silahlarına dair dokuz aylık akademik bir kurs için Derjinski Askeri Topçu Mühendisliği Akademisi'ne gönderildim. Kurstaki altmış subayın en kıdemlisi idim. Do layısıyla kurs lideri tâyin edildim. Böylece GRU'daki faaliyetlerimin sona erdiğini sanıyordum. Ama 1959 mayısında kursu pek iyi derece ile bitirdiğim zaman, kıtaya çıkmama müsaade edilmedi. Tekrar GRU'nun emrine verildim. 1960 kasımında da şu satırları yazarken bulunduğum göreve atandım: Askerî istihbaratın kıdemli bir subayı olarak, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği Bilimsel Araştırma  alışmalarını Koordinasyon Resmî Komitesi emrine.

Yukarıda anlattıklarım bu sistem içindeki hayatımın bir  zetiydi. Hayata iyi bir komsomoletski (1) olarak başlamıştım. A. Bezimenskinin dediği gibi,  sapına kadar bir komsomoletski  idim. Herkesin söylediği üzere komünist toplumunun kurucularından biri olmak için başlangıçtan beri istikbal vaat ediyordum. Siyasî subay (politruk) iken kendimi eratin eğitimine ve rehberliğine hasretmiştim. Sovyet sistemine inanmıştım ve aleyhine söz s yliyenle kavga bile etmeye hazırdım.

Bizi Stalingrad'dan Berlin'e kadar çarpışmaya sevke- den ilhamın Komünist Partisi olmadığına, ilk defa İkinci Cihan Savaşı'nın herc merci içinde kanaat getirdim. Bizi sürükleyen kuvvet Rusya idi. Sovyet Rusya için değil, vatanımız Rusya için dövüşmüş,  arpışmıştık...

Savaştan da çok, gözlerimi a an şey, Sovyet Ordusu'nun yüksek otoriteleri ve generalleri ile iş birliği etmem oldu. Bir generalin kızıyla evlenmiş bulunmam beni s rat-

(1) Komsomol  yesi

le Sovyet üst tabakasının içine sokmuş, Parti ve komünizm methiyelerinin, solaganlarının tamamen lafta kaldığını anlamak fırsatını kazandırmıştı. Bu kimselerin özel hayatları yalan, riya, sahtekârlık ve entrika üzerine kurulmuştu. Bu çevrenin kanunları arasında ihbarlar, birbirinin ayağını kaydırmak vs. vardı. Daha çok para ve yükselme için arkadaşlarını KGB'ye ihbar etmekten çekinmiyorlardı. Çocukları, sovyetleşmiş olan her şeyden nefret ediyor, yalnız yabancı filmleri seyrediyor ve basit halkı hakir görüyorlardı.

Kırkbeş yıldan beri inşa etmekte olduğumuz komünizm dalavereden başka bir şey değildir. Ben de imtiyazlılardan biri olmam sebebiyle bu dolandırıcılık çarkının bir parçasıyım. Zamanla, yol göstericilerimize ve liderlerimize karşı duyduğum bir tarafa, kendime karşı olan tikslenme şiddetlendi. İçimi arıtma ihtiyacım çoğaldı. Kendime hücum ve küfür ettim. Sonunda «komünist toplumumuzun» kuruntudan ibaret olduğuna karar verdim. Stalin'in ölümünden sonra 'yanlışlıkla' komünizmden tek kelime söz etmiyerek, sosyalizmi kurmaktan çok uzak olduğumuzu söyleyen Molotov'a hak vermemek elimden gelmiyordu.

Komünizmin bizi ileriye değil her gün biraz daha geriye götürdüğü bende değişmez bir inanç hâline geldi. Bir mikrop veya hastalık memleketimizi içinden kemiriyor, bitiriyordu. Bunu durdurmak gerekiyordu. Ben başka yol göremiyordum. İşte, yurtdaşlarıma daha iyi bir gelecek sağlamak için uğraşan faal savaşçıların safına geçişimin asıl sebebi budur.

Komünist sistem halkımız için zarlıdır. Zararlı bir sisteme hizmet edemem. Benim gibi düşünen ve duyan çok kimse var. Ama harekete geçmek üzere birleşmekten kor-

kuyorlar. Onun için hep ayrı ayrı çalışıyoruz. Burada herkes tek başınadır!...

Bu sistemin küçük de olsa bir parçası olduğum ve bir yalanı yaşadığım için kendi kendimi tahkir ediyorum. Babalarımızla kardeşlerimizin çoğunun, uğruna can verdiği ideallerin hile ve blöf olduğu anlaşıldı. Orduyu gayet iyi tanırım ve subaylar arasında benimle aynı şeyleri hisseden bir çok kimselerin bulunduğunu bilirim.

Liderlerimizi övmekte kusur etmem, oysa içimden sadece ölmelerini temenni ederim, Bakanlar, mareşaller, eski asker ve generaller, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi Üyeleri gibi yüksek mevkiler kazanmış çok önemli şahsiyetlerle temaslarım oldu. Bu kimselerin bana şahsen hiç bir zararları olmadığı gibi, bazılarının bu günkü duruma gelmeme yardımları da olmuştur. Bir kaçı bana hâlâ yardım etmeye hazırdırlar; ancak bu iki yüzlü hayata artık hiç bir suretle katlanamıyor ve ayak uyduramıyorum.

Kruşçev hükûmeti maceracı bir idaredir. İçindeki bütün insanlar barış bayrağına bürünmüş birer demagog ve yalancıdır. Kruşçev savaştan vaz geçmemiştir. Bir savaşı başlatmak üzere hazırlıklıdır; yeter ki şartlar lehine tezahür etsin. Bunu yapmasına müsaade edilmemelidir.

Eskiden Genel Kurmayımız ve yabancı memleketlerdeki temsilcilerimiz Hitler'in yaptığı baskın tarzındaki taarruz anlayışını reddederlerdi. Şimdi ise ani ve büyük çapta bir taarruzda bulunan tarafın, büyük avantaj sağlıyacağı görüşüne itibar edilir oldu. İşte Kruşçev Sovyetler Birliğini bunu yapabilecek şekilde hazırlamaktadır. Bütün muhtemel düşman memleketlere aynı anda taarruzda bulunmaya yeter kuvveti toplayamadığı için önce Ameri-

ka Birleşik Devletleri ve Britanya'yı kendine hedef olarak seçmiş bulunmaktadır. Öteki batılı müttefiklerin ise aralarındaki görüş ayrılıkları sebebiyle çözüleceklerini ve sonunda hayatta kalmanın memnuniyetini yeter göreceklerini hesaplamaktadır.

Öğrendiklerim ve duyduklarım, bizim Sovyet Devlet liderlerinin devamlı ve şuurlu olarak nükleer bir harb ortamı yaratmaya çalıştıklarına inanmak için yeterlidir. Her an şuurlarını kaybederek nükleer bir harbi başlatabilecekleri hesaplanmalıdır. Kruşçev'in Berlin'de yaptıklarına bakın...

Sovyet liderleri Batı dünyasının nükleer harp istemediğini gayet iyi bilmektedirler. Batılı dostlarının bu barış isteğini Sovyet liderleri kendi çıkarlarına kullanmaktadırlar. Böyle bir savaşı teşvik etmek isteyen Sovyet liderleridir. Bu bütün dünyanın Sovyetler tarafından fethine giden yolu açabilir. Bundan gün geçtikçe daha fazla korkmaya başlıyorum. Ve endişelerim, mücadeleye başlamak arzumu kuvvetlendiriyor.

Moskova'da nükleer bir kâbus içinde yaşadım. Hazırlıkların yoğunluğunu biliyordum. Yeni askerî doktrinin son derece gizli 'Özel Dosya'da özetlenen ne pahasına olursa olsun ilk darbeyi vurma planının zehirli mahiyetini öğrendim. Yeni füzeleri ve bunların harp başlıklarını biliyorum. Bunları arkadaşlarıma tarif ettim. Tahmin edilebileceğinden iki misli fazla tahrip gücüne sahip 50-megatonluk bir bombanın dehşetini düşünün. Oysaki liderlerimiz bu bomba için birbirlerini **tebrik ediyorlardı**.

Bu adamları mağlup etmeliyim. Rus milletini mahvediyorlar. Onları müttefiklerimle, yeni dostlarımla birlikte yeneceğim. Tanrı bu büyük ve önemli vazifede bize yar-

dım edecektir.

Sovyet Birliğinin büyük malzeme ve insan gücünü dünya çapında bir çatışmaya değil, barışçı amaçlara doğru yönleltmek lâzımdır. Kruşçev'in pek hoşlandığı sansasyonel zirve toplantıları yerine, gizli yönetilen toplantılar yapılması daha uygun olur. Çünkü, Kruşçev zirve konferanslarında alınan kararları A.B.D. ve İngiltere'ye karşı kendi itibarını artırmak için kullanmak isteyecektir. Siz Batılılar bunu anlamalısınız.

Bu yüzden müşahedelerimi Batı dünyası için kaleme aldım.

Bu yeni gayeme şekil veren şeyler çeşitlidir. Hayatımın son üç yılı, hem düşünüş tarzı hem de başka meseleler açısında son derece kritik geçmiştir. İlerde bunlar hakkında bilgi vereceğim.

Takip edeceğim sıra üzerinde uzun ve yorucu surette düşündüm. Sizden sadece düşüncelerimin samimiyetine inanmanızı istiyorum. Ortak amacımıza, ben de belki mütevazi, ama kendi nazarımda çok önemli bir katkıda bulunmak istiyorum. Bundan böyle bana emanet ettiğiniz her şeyi sadakatla taşımaya hazır bir askeriniz sayılırım. Bütün gücümü, bilgimi ve hayatımı bu yeni göreve vereceğim.

Bu mücadeleye ellerim boş başlamıyorum. Sadece duyguların yeterli olmadığını gayet iyi biliyorum; teyid ve ispat edici deliller gösterilmelidir. Bunu da yapabilirim.

SOVYET ASKERÎ İSTİHBARAT SİSTEMİ

Penkovski'nin, Notlar'ına hayatının basit teferuatı ile başlaması tabiidir. Bu konularda hiç kimse- nin en ufak bir şüphesi yoktur.

Duruşması sırasında savcı bile, «Penkovski çalışkan ve gayretli bir subay görünüşündeydi. Mesleğinde büyük bir süratle yükselmişti...» demişti.

Otobiyografisi Notlar'ın kopuk olmayan nadir kısımlarından biridir. 1949'a kadar olan kısım, başarılı bir Sovyet topçu subayının sicilini göstermektedir. O tarihte, 31 yaşında iken, albay rütbesine ulaşan Penkovski aynı yıl Moskova Askerî Siyasî Akademisi'ne girmiştir. Bu, kendisi için bir dönüm noktası olmuştur. Kısa bir süre sonra normal askerlik mesleğinden ayrılarak, istihbarat sistemine dahil olmuştur.

Sovyet İstihbarat Teşkilâtı, yabancı milletlerin askerî sırlarını elde etmek ve kendi sırlarının öğrenilmesini veya çalınmasını önlemek amacıyla gizli

olarak çeşitli şekillerde kurulmuş olan Batılı istihbarat teşkilâtlarına benzemez. Sovyet rejiminde istihbarat teşkilâtı toplumun, her kesiminde var olan, dördüncü bir boyutunu teşkil eder. Devlet Emniyet Komitesi KGB ile Sovyet Kurmay İstihbarat Başkanlığı GRU, istihbarat faaliyetini paylaşırlar ve Penkovski'nin de sık sık belirttiği gibi KGB, bu iki teşkilâttan daha geniş, yaygın ve güçlü olanıdır. Oysa GRU da sadece bir askerî istihbarat organı değildir; görevleri arasında, yabancı memleketlerle ilgili olarak, siyasî espiyonaj ve sabotaj da vardır.

Penkovski, yüksek mevki ve başarılarını Askerî Siyasî Akademideki üç yıl içerisinde ve Ankara'daki ataşeliği sırasında kazandı. Ankara'daki Batılı diplomatlar Penkovski'yi normal Sovyet ataşelerinin daha iyi bir örneği olarak hatırlarlar. Şahsiyet sahibi ve İngilizceyi oldukça iyi konuşan bir adamdı. Karısı Fransızca bilen, karşısındakileri kibar ve zarif tavırlarıyla etkileyen güzel ve oldukça mütevazı bir kadındı.

Penkovski Ankara'dayken, Batılı askerlere, (onların o zaman farkına varmadıkları) bir çeşit saygılı gıpta ve bağlılık duymaya başladı. Türkler için ise, göz hapsinde bulunması gereken her zamanki Sovyet ataşelenlerinden biriydi. Düşen bir Sovyet askerî uçağının kalıntılarına göz kulak olmak üzere Trabzon'a yaptığı bir seyahat haricinde devamlı olarak başkentte kaldı ve normal diplomatik çevreler dışına çıkmadı. Görevinin ilk bir kaç ayında Penkovski baş rezident olarak oldukça nüfuzlu bir mevkde idi. Normal askerî istihbarat işleri ile ve GRU nun kontrolündeki ajan şebekesine nezaretle meşgul oldu.

Bununla beraber, iki rakip teşkilât arasındaki geçimsizlik ve âdet olan birbirini çekemezlik Ankara'da da devam ediyordu. KGB Ankara Baş Ajanı Vavilov, Penkovski'nin karısına yaklaştırmaya çalıştı ki Penkovski bunu asla hazmedemedi. Yeni rezident Savçenko gelince işler daha da karıştı. Savçenko kaba ve hükmeden bir generaldi. Ajanların idaresi konusunda Penkovski'nin tavsiyelerini çok defa hiçe saymış ve nihayet Penkovski, Notlarının başında söylediği gibi, onu Moskova'ya şikâyet etmişti.

Birbirine rakip bürokratların arasındaki çatışmaların yaygın olduğu Sovyet sisteminde Penkovski'nin kendi amiriyle münakaşası görülmemiş bir olaydı. Çünkü, ne kadar haklı ve himaye görmüş olursa olsun, bir Genel Kurmay albayının kendi generalinin otoritesine karşı gelmesi oldukça küstah sayılan bir hareketti. Ne de olsa GRU askerî bir teşkilâttır ve hiç bir general astlarının kendisini atlayarak siyasî üstlere gitmesini hoş görmez.

Penkovski Moskova'ya dönünce Arbat'taki GRU Karargâhında çok soğuk karşılandı. Yabancı elçiliklerdeki partilerden ve Fransızcasını kullanmak zevkinden mahrum kalan karısı Vera, uzun zamandır hazırlandıkları dış görevden bir seneden daha az bir zamanda geri döndükleri için çok üzgün ve huzursuzdu. Bu üzücü olaydan sonra, Penkovski'nin de itiraf ettiği gibi, Mareşal Varentsov'un müdahalesi gerekti ve Penkovski dokuz aylık füze kursları için Derjinski Topçu Mühendisliği Okulu'na gönderildi.

Penkovski, Derjinski Okulu'nda kursu birincilikle bitirdiği halde kendisine bir alay komutanlığı verilmedi. Bunu yerine GRU'nun Dördüncü (Asya)

Dairesine geri alındı. Hindistan askerî ataşeliğine tâyini söz konusu ediliyordu ki, bu muhtemelen general rütbesine terfiini garantileyecek mesuliyetli bir işti.

İşte o zaman KGBden birisi, yirmi üç yıllık devamlı emniyet kontrollerinden sonra, babasının bir Beyaz Ordu subayı olduğunu ortaya çıkardı. GRU Personel Müdürü Tümgeneral Şumski kendisine bunu bildirince, Penkovski dosyasına konulmak üzere, annesinin, durumu açıklayan bir yazısını verdi. Babasının kimliğinin tamamen bilindiğine veya yayıldığına ihtimal vermediği halde, bu şüphe Hindistan görevini kösteklemeye kâfi geldi.

Bu 'ihtilâl aleyhtarı sülâle'nin delilleri incelenirken, Penkovski kızağa çekilerek iki huzursuz ay daha geçirdi. Bu çok ciddî bir mesele idi. Sonunda ilgililer, Penkovski'nin babasının kimliğinin, onun hizmetlerini gölgeleyecek kadar, değerli olmadığına karar verdiler. Bunun üzerine Penkovski Dördüncü Dairede kıdemli bir istihbarat subayı olarak faal göreve döndü.

1960 haziranında Penkovski, GRU'nun eğitim okulu olan Askerî Siyasî Akademiye öğrenci alınmasına bakan Seçim Kurulu (Mandatnaya Komissiya) na tayin edildi. Ve birinci sınıf öğrencilerinin başkanlığına getirildi, ki bu genellikle generallere verilen bir çeşit kıdemli askerî eğitimlikti. Ama, general rütbesine terfi ettirileceğine dair hiç bir belirti görülüyordu.

On yıllık orta öğrenim ve beş yıllık yüksek kurmay eğitiminden sonra, Penkovski bu yeni işini benimseyemedi. Hareketli bir adam olduğu için, kıta

hizmetini tercih ediyordu. Sonunda bu mevkiin faal bir görevle değiştirilmesi için General Şumski'yi ikna etti. 15 kasım 1960'da Penkovski yabancı memleketlerle resmî temaslarda bulunan çeşitli Sovyet hükûmet dairelerinde çalışmakla görevli özel bir GRU subayı grubuna tâyin edildi. Böylece Penkovski Devlet Bilim ve Teknoloji Komitesinin (G.N.T.K.) (1) üyesi oldu. Bu, geniş dış gezi imkânları olan iyi bir görevdi.

Penkovski, Notlar'ının GRU'yu anlatan bu kısmında geniş istihbarat tecrübesine dayanarak, yabancı memleketlerdeki Sovyet İstihbarat faaliyetlerini olduğu kadar SSCB içindeki yabancılara karşı alınan tedbirleri de kendine has bir görüşle ele almaktadır. O bu bölümü takriben dört yıl önce yazarken sözünü ettiği rakamlar da oldukça doğrudur. Yetmiş iki anti-Komünist memleketteki Sovyet elçilik ve konsolosluklarındaki 5200 Sovyet temsilcisinden 3000'inin kurmay istihbarat subayı olduğu iddiası hiç şüphe yoktur ki bugün için de doğrudur. Buna, istihbarat organları ile işbirliği halinde çalışan sivil Sovyet temsilcilerinin sayısı da eklenince, 'kariyerden diplomat'ların miktarı, toplamın yüzde yirmisine inmektedir.

Penkovski elbette Sovyet istihbarat teşkilâtının her yerde hazır durumda bulunduğuna alışıktı ve Batılı milletlerin bu gerçeği neden daha etraflı göremediklerini bir türlü anlayamıyordu. Bu bölümde ve bütün kitapta Penkovski, Batılı 'dostların'ı Sovyet istihbarat çalışmalarının gerçek şumûlünü bil-

(1) GNTK — Penkovski'nin Komite'sinin kısaltılmış adı.

medikleri için durmadan ikaz etmektedir. Bu sayfalar genellikle kesik kesik olmakla beraber Sovyet espiyonaj ve sabotajının; diplomasi, basın, turizm, bilimsel mübadele ve ticaret paravanı arkasında nasıl yürütüldüğünü açıkça göstermektedir.

Penkovski'nin Sovyet istihbaratı hakkındaki açıklamalarının önemini artıran şu gerçektir; ki, Penkovski, bunları tamamen hafızasından değil, Moskova 'Merkez'inde çalışırken yazmıştır.

GRU'dan bahseden pasajların muhtemelen 1961'in ilk aylarında yazılmaya başlandığını sanıyoruz. O tarihte Penkovski, batıdan henüz kimse ile fiili temas kurmuş durumda değildi. Ancak 1960'ın sonlarında Amerika Birleşik Devletleri'ne hizmet teklif eden bir mektupla Moskova'daki bir kaç Amerikalı öğrenciye yaklaştığı bilinmektedir. Mektuplar A.B.D Elçiliğine ulaştırılmış, ama ilgililer mesele çıkarmamaya dikkat ederek bunları cevapsız bırakmıştı. Çünkü Sovyet İstihbarata Karşı Koyma Teşkilâtı ajanları tarafından bundan önce de böyle teklifler yapılmıştı. Bu tekliflerin amacı anlaşmaya varılan Amerikan subayının espiyonajla itham edilerek memleketten çıkarılması ve hatta propaganda alet edilmek üzere hapsedilmesiydi. Onun için Penkovski'nin bu teklifi, Gary Powers (1)'in yankıları ayyuka çıkan duruşmasının ve Moskova'daki anti-Amerikan eğilimlerin en yüksek olduğu bir tarihi hemen izlemesi bakımından, çok talihsiz bir zamanda yapılmış sayılabilir. Ve Amerikalılar tarafından Penkovski gibi yüksek rütbeli bir subayın böy-

(1) Düşürülen U-2 uçağının pilotu.

le bir arzuyu ne münasebetle gösterebilmiş olduğunun anlaşılmaması çok tabiidir.

Bu husus Sovyetler için ise hiç bir zaman anlaşılamayacaktı. GRU'nun Penkovski üzerindeki etkisini ve onun buna karşı şahsî tepkisini, Penkovski aşağıdaki satırlarda açıklamaktadır.

PENKOVSKI'NİN NOTLARI

İki yıldır GRU hakkında malzeme topluyorum. Daha şimdiden elimde beş yüz sayfadan fazla not ve doğrudan doğruya veya bazılarının dediği gibi 'fahri olarak GRU ile işbirliği yapan' yedi yüzden çok subay ve sivilin ismi mevcut.

Sovyet hükûmeti espiyonaja (casusluğa) çok büyük önem ve şümûl verir. 'Barış içinde birlikte yaşama' ve Kruşçev'in 'Barış Mücadelesi' sloganlarının gerçek anlamı işte budur. Her zaman ve her yerde haber toplamaktayız. Her gün, zaten yaygın olan casus teşkilâtımızı, biraz daha düzelterek geliştirmekteyiz. Burada münhasıran asker istihbarattan bahsediyorum. Bununla beraber, askerîden kastım sadece askerî casuslukla uğraşığımız demek değildir. Her yönde faaliyette bulunmaktayız: askerî olduğu kadar teknik, bilimsel ve ekonomik espiyonaj ile uğraşmaktayız. 'Askerî' derken GRU tarafından yönetilen espiyonajı kastediyorum.

'Komşumuz' KGB'nin (1) faaliyetlerinin kesin çerçevesine dair bildiklerim daha azdır. O teşkilâtta çalışanların sayısı GRU'dakinden bir kaç kat daha fazladır. KGB üyeleri daha çok güvenilir kimseler olup, daha çok para alırlar. Sefaretlerdeki ve diğer dış temsilciliklerimizdeki mevkilere daha ziyade onlar tâyin edilirler.

GRU ve KGB'den başka Dışışleri Bakanlığının ve Dış Ticaret İlişkileri Bakanlığının kendi istihbarat daireleri vardır. Herkes casuslukla uğraşır: Bakanlıklar, Komiteler, Bilimler Akademisi v.s. ile birlikte yabancı memleketlerle en ufak bir ilgileri olanlardan, memuriyet icabı yabancılarla temas edenlere kadar herkes mecburen istihbarat ağına dahil olur. Hepimiz casussuz. Bir bakanlığın veya komitenin kendi özel istihbarat şubesi yoksa Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin (SBKP) tasvibi üzerine GRU veya KGB buralarda istihbarat kısımları kurarlar veya kendi istihbarat subaylarını bunların emrine verirler.

İstihbarat faaliyetlerinde bulunduğumuz veya temsilcilerimizi gönderdiğimiz Sovyet Bakanlık ve Komitelerinden bazılarının listesini veriyorum. Bunlardan birkaçı tamamen KGB veya GRU personelinden kuruludur :

1. Dışışleri Bakanlığı.
2. Byurobin (şimdiki U.P.D.K.) — Moskova'daki diplomatik heyetlere hizmet eden daire.
3. İnturist - bir iki GRU üyesi hariç tamamen KGB ajanlarından kurulu (1).
4. 'Uluslararası Kitap' Derneği - hemen hemen yüzde yüz KGB kadrolu.

(1) Sovyet askerî istihbarat edebiyatında «sosedî» (Komşu) daima KGB'ye işaret eder. Karşılığında onlar da GRU'ya «askerî komşularımız» derler.

(1) Bak: «Orakla Çekiç Arasında» — KİŞİSEL KİTAPLAR

5. Ticaret Odaları Birliği
6. Bilimsel Araştırma Faaliyetleri Koordinasyon Resmî Komitesi. Benim görevli bulunduğum Komite.
7. Yabancı Memleketlerle Kùltùrel İlişkiler Resmî Komitesi.
8. Yabancı Memleketlerle Ekonomik İlişkiler Resmî Komitesi
9. Dinî Mezhepler Meseleleri Konseyi — SSCB. Bakanlar Kurulu'na bağlı.
10. Tass — Sovyet Telgraf Ajansı.
11. Kızılây ve Kızılhaç Cemiyetleri Birliği.
12. Sovyet Kadınlar Birliği.
13. SSCB Kùltür Bakanlığı.
14. Sovyet Barışı Savunma Komitesi.
15. SSCB Gençlik Teřekkùlleri Komitesi.
16. Patrice Lumumba İnsanların Dostluğu Üniversitesi (1). Rektùr yardımcısı Albay Yerzin bir KGB ajanı olup eskiden KGB'nin Tùrkiye ve Hindistan'da baş temsilcisi idi.
17. Yabancı Memleketlerle Sovyet Dostluk ve Kùltùrel İlişkiler Dernekleri Birliği - Anglo-Sovyet, Sovyet — Hindistan Dostluk Dernekleri ... gibi kırkın üstünde dernekten mütetekkil birlik.
18. Dünya İşçi Sendikaları Federasyonu Sovyet Komitesi.
19. Soveksportfilm.
20. Sovimportfilm.
21. Moskova Büyük Postanesi — Kirov Caddesi 26.
22. Merkez Telgraf Dairesi — Gorki Caddesi 7.
23. SSCB Bilimler Akademisi.

(1) Bak: «Yeni Emperyalizm» KİşİSEL KİTAPLAR.

24. Lomonosov Devlet Üniversitesi — Moskova Üniversitesi.

Bu liste tamam değildir. Çok daha fazla uzatılabilir. Kısacası, SSCB'de hiç bir müessese yoktur ki bünyesinde istihbarat subayı veya ajanı bulunmasın. Ayrıca, dışardaki Sovyet sefaret memurlarının ekseriyeti KGB ve GRU ajanlarıdır. KGB ajanlarının, Sovyet sefaretlerinin diğer toplam personeline oranı ikiye beştir. GRU ajanlarının oranı ise bire beştir. Genellikle GRU ajanı daha azdır; ama 'komşularımız'dan ayrı mütalâa edilmeliyiz, çünkü nadiren iş birliği yaparız. **Yanlışsız olarak söyleyebilirim ki, ister GRU'ya ister KGB'ye üye olsunlar, sefaret personellerinin yüzde altmışı resmî istihbarat ajanlarıdır.** Öte taraftan, şu da aşikârdır ki sefaret personelinin diğerlerinin çoğu da istihbarat teşkilatları ile iş birliği yapan kimselerdir...

Dışişleri Bakanlığı ile Dış Ticaret Bakanlığı yalnız Moskova'da mevcuttur. Dışarda ise KGB ve GRU'nun kontrol etmediği hiç bir konu yoktur. Batı, Sovyetler Birliği ile daha iyi ilişkiler kurmayı diplomatik yollarla başarmaya çalışıyor. Batının anladığı manada tek bir diplomatımız bile yoktur. Diplomasiden başka her işi yaparız...

Bir büyükelçi her şeyden önce SBKP Merkez Komitesi'nin hizmetindedir. İkinci derecede de Dışişleri Bakanlığının bir memuru olmakla kalmayıp, muhakkak ya GRU'ya ya da KGB'ye mensuptur. **Anti-komünist memleketlerdeki Sovyet elçiliklerinin hemen hepsi eski GRU veya KGB ajanlarıdır.**

KGB ve GRU rezident'leri çok yüksek diplomatik rütbeye sahip kişilerdir. Bu meyanda 'elçilik müsteşarlığı' çok kullanılan bir kamufleajdır.

Elçiliklerdeki diğer bütün mevkiler SBKB Merkez Komitesi'nin kararıyla GRU ve KGB ajanları arasında taksim edilmiştir. Eğer elçilikte Dışışleri Bakanlığı hesabına çalışan bir kaç tane kültürlü insan varsa; bunların hikmet-i vücudu protokolü ve nota kaleme almasını bilmelerinden-
dir. Başka hiç bir şey yapmazlar. Bu, gerçek diplomatlar da eninde sonunda KGB veya GRU (hangisi daha önce davranmışsa) tarafından istihbarat çalışmalarının sahası içine alınırlar.

Ankara'ya gitmeden önce, Dışışleri Bakanlığının ve elçiliklerimizin yetki ve muhtariyet sahibi önemli kuruluşlar olduklarını sanırdım. Ama öğrendim ki, SBKP Merkez Komitesi ve elçiliğin içinde de birer tane GRU ve KGB rezident'lerinden başka önemli bir şey yoktur. Her şey bunların elindedir. Dışışleri Bakanlığı arka plânda kalmıştır.

GRU elbetteki Sovyet Genel Kurmay'ının bir parçasıdır. Genel Kurmay'ın bütün faaliyetleri, başta GRU çalışmaları olmak üzere, SBKP Merkez Komitesi'nce muraka-be edilir. Merkez Komitesi'nin bu amaca hizmet eden özel şubeleri içinde GRU ile en çok ilgili olanları şunlardır.

İdarî Şube : Bu şubenin başkanı KGB Tümgeneralı Nikolay Romanoviç Mironov'dur (1).

Dışışleri Siyasî Personel Şubesi : Başkan KGB Dış İstihbarat eski başkanı, Komünist Çin ve A.B.D.'de büyük elçilik yapmış olan Aleksandır Semyonoviç Panyuşkin'dir.

Siyasî Şube : Bu şube Savunma Bakanlığının Birinci Siyaset Dairesi ve aynı zamanda SBKP Merkez Komitesi'nin Siyasî Şubesi'dir. Bu, teşkilâtın nasıl kenetlendiğinin iyi bir örneği olmak bakımından çok önem ifade eder.

(1) Mironov 1964 ekiminin 19'unda Yugoslavya'daki bir uçak kazasında Mareşal Biryuzov ile beraber öldü.

Şube Başkanı, Sovyetler Birliği Mareşali Filip İvanoviç Golikov'dur. SBKP Merkez Komitesi üyesi ve SSCB milletvekilidir. GRU'nun faaliyetlerinden sorumlu olanlardan biri de Savunma Bakanı, Sovyetler Birliği Mareşali Rodiyon Yakovleviç Malinovski'dir. O da SBKP Merkez Komitesi üyesi ve SSCB milletvekilidir.

Bunları Genel Kurmay Başkanı ve Sovyetler Birliği Mareşali Matyev Vasiliyeviç Zakarov (1) takip eder. Kendisi aynı zamanda Savunma Bakanlığı Birinci Müsteşarı, SBKP Merkez Komite Üyesi ve SSCB milletvekilidir. 1950-51 arasında kısa bir süre için GRU Başkanlığı yapmıştır. O zamanlar sadece bir generaldi. Aslında tecrübeli bir istihbarat subayı olmamakla beraber Genel Kurmay Başkanlığına getirildiği için GRU faaliyetlerini ilgiyle takip etmiştir. Serov (şimdiki GRU Başkanı) ile iyi münasebetler tesis etmiştir. Netice itibarıyla GRU'nun çalışmalarını iki kişi idare eder: asker Zakarov ve KGB'den gelmiş olan istihbarat ajanı Serov.

Zakarov'dan sonra, 1951-56 arası ve yine 1957 den 58'e kadar GRU'ya Korgeneral Mihail Aleksiyeviç Şalin başkanlık etti. Şalin iyi ve tecrübeli bir istihbarat subayı kabul edilir. Harbden beri istihbarat işlerinde çalışmaktadır. General Kislenko ve General Starçenko'nun iyi arkadaşlarıdır. Beraber içerler ve subaylarının dışardan getirdikleri hediyeleri paylaşırlar.

1956-57 arasındaki zaman içinde GRU Başkanı, eski Genel Kurmay Başkanlarından Korgeneral Sergey Matyev

(1) Şubat 1963'de Küba krizinden sonra Zakarov bu görevden alınarak yerine roket uzmanı Biryuzov getirilmişti. 1964 ekiminde Biryuzov'un ölümünü müteakip Zakarov tekrar eski görevine verilmiştir.

viç Şitemenko idi. 1959 ocak ayından beri GRU Başkanı Orgeneral İvan Aleksandroviç Serov'dur. Beriya'nın yardımcılarındandır. Beriya'nın tasfiyesinden sonra 1959'a kadar Milli Emniyet Komitesi, KGB'nin başkanlığını yapmıştır.

GRU, Genel Kurmay'ın ve Savunma Bakanlığının bütün dairelerinin en genişlerinden biridir. Genel Kurmay'ın İkinci Daire Başkanlığıdır. Birçok kısım ve şubelere ayrılmıştır.

GRU Başkanı Serov'un iki yardımcısı vardır: Teknik işler için Tümgeneral Aleksandır Semenoviç Rogov, idarî işler için Tümgeneral Kadji D. Mamsurov. Albay Vasinin ise Serov'un emir subayıdır.

GRU faaliyetlerinin en önemlilerinden biri de, Sekreteri Albay Alikin olan GRU Parti Komitesi tarafından yürütülür.

GRU istihbarat çalışmaları üç ana kısma ayrılmıştır :

1. Stratejik İstihbarat
2. Harekât İstihbaratı
3. Muhabere istihbaratı

GRU teşkilâtının kuruluşu aşağıdadır :

Birinci Daire : 'İllegal'ler Dairesi (1) — Başkanı Tümamiral L.K. Bekrenev, (2).

İkinci Daire : Avrupa Memleketleri ile Stratejik İstihbarat Dairesi — Başkanı Tümgeneral Aleksey Andreyeviç Konovalov

-
- (1) Bak: Illegal — Kanun dışı istihbarat subayına verilen ad.
- (2) Bekrenev, 1962'de Sovyet Deniz Ataşesi olarak ABD'ye gidinceye kadar GRU'nun İllegal'ler Dairesi Başkanıydı. 1963'de Rusya'ya geri çağırılması muhtemelen Penkovski'nin tevkifi ile ilgilidir.

Üçüncü Daire : İngiltere ve Amerika ile ilgili Stratejik İstihbarat Dairesi — Başkanı : Tuğgeneral V.S. Sokolov. Bütün Orta ve Güney Amerika memleketleri Üçüncü Daire'nin görev sahası içine girer. Her memleket için ayrı bir kısım kurulmuştur. Ayrıca İngiltere dostu memleketler, eski dominyonlar v.s. de bu daire tarafından incelenir.

Dördüncü Daire : Yakın ve Uzak Doğu memleketleri ile ilgili Stratejik İstihbarat Dairesi Başkanı : Tuğgeneral P.P. Melkişev.

Beşinci Daire : Yıkıcı faaliyetler ve Sabotaj — Başkanı : Tümgeneral Mihail Andriyanoviç Koçetkov.

Altıncı Daire : Harekât Dairesi — Yabancı memleketlere sınır teşkil eden askerî bölgelerdeki istihbarat mevkillerini koordine eder.

Enformasyon Dairesi : Dış merkezlerden gönderilen haberleri değerlendirir, istihbarat hâline getirir ve dağıtır. Aynı zamanda GRU'nun gizlilik derecesi taşıyan kütüphanesini kontrol eder. Başkan: Tümgeneral N. A. Korenevski.

Deniz İstihbaratı Dairesi : Bu daire artık kaldırılmıştır. Sadece küçük bir şube deniz kuvvetleri ile ilgili istihbaratın koordinasyonu için çalışır.

Yakınlarda bir Afrika Stratejik İstihbarat Şubesi kurulmuştur. Başkanı deniz albayı İvliyev'dir.

Bu dairelerden başka GRU'nun muhtelif şube ve kısımları vardır :

Bilimsel ve Teknik İstihbarat Şubesi : Müdür : Tuğgeneral Şeliganov.

Muhabere Şubesi (şifreleme ve açma işleri) : Müdür : Albay Silin. Bu şubenin bünyesinde diplomatik pos-

ta işleri ile görevli bir kısım vardır. Bu kısmın âmiri Bin-başı Serebriyakov'dur.

Demokratik Halk Cumhuriyetleri (1) Şubesi : Bu şube eskiden Çin ve Kore'yi de kapsayan bir daire idi. Şimdi Çin ve Kore Uzakdoğu Daire'sine nakledilmişlerdir. Şube yalnız Demokratik Halk Cumhuriyetleri ile ilgili istihbarat işleriyle uğraşır.

Dış İlişkiler Şubesi : Müdür : Tuğgeneral Mihail Stepanoviç Maslov. Bu şube, Savunma Bakanlığı'nın resmî paravanı arkasında yabancılarla yürütülen bütün devlet ilişkilerinin espiyonaj ciheti ile ilgilenir.

Bu şubelerden başka normal hizmet kısımları geilir:
Muhabere ve Radyo İstihbaratı Kısmı;

Teşkilât Kısmı (kullanılan resmî unvan ve kimlikleri tesbit eder);

Arşiv Kısmı;

İdare ve İkmal Kısmı;

Personel Kısmı... v.s.

Ayrıca çok önem taşıyan bir Eğitim Şubesi vardır; aşağıda sayılan okulların istihbarat eğitimi işleriyle uğraşır:

Askerî Siyasî Akademi — Akademi Komutanı Zırhlı Birlikler Tümgenerali Vasili Yefimoviç Klopov'dur;

Yabancı Diller Askerî Enstitüsü;

Fili'deki İstihbarat Okulu — Genç subaylar için;

İllegal'ler için Eğitim Merkezi — (Komutan Albay Dubovik);

Sabötörler için Eğitim Merkezi — Beşinci Daire'nin bünyesinde.

Yukarıda sayılan okullara ilâveten, Askerî Siyasî Aka-

(1) Sovyetler Birliği'nin Avrupa'daki peykleri.

demi'nin murakabesi altında, muntazaman altı veya dokuz aylık eğitim kursları mevcuttur. Bunlardan başka muhtemelen GRU'nun benim bilmediğim başka eğitim merkezleri ve kursları vardır. Bir zamanlar Yabancı Diller Askerî Enstitüsü M.D.A.'nın bir parçasıydı, ama şimdi müstakil bir kuruluş hâline gelmiştir.

Moskova'nın içinde ve civarında GRU için çalışan bir sürü değişik teknik lâboratuvar ve hattâ bazı küçük fabrika ve atelyeler de mevcuttur.

GRU daire, şube ve kısımlarının bu çok kısa listesi bile teşkilâtın şumulü hakkında bilgi verecektir. Dostlarımız Demokratik Halk Cumhuriyetleri de dahil olmak üzere dünyanın bütün memleketlerine karşı casusluk yapmaktayız. "Kim temin eder ki bir gün gelip bugünkü dostlarımız düşmanlarımız olmayacaktır?" düşüncesiyle hareket ederiz. Çin, bunun iyi bir örneğidir. Çin'le ilişkilerimizin iyice bozulmasından aylarca önce o memleketle ilgili istihbarat çalışmalarını Uzak Doğu Dairesine nakletmiştik bile. Bundan sonra SBKP Merkez Komitesinden Çin'e karşı kesif bir istihbarat çalışmasına geçilmesi için emirler gelmeye başlamıştı.

GRU istihbarat faaliyetleri sadece askerî, siyasî, ekonomik ve bilimsel konulara inhisar etmez. Her türlü propaganda çalışmaları, şantaj, terör, sabotaj ve yıkıcı faaliyetler gibi her çeşit iş yürütülür. Bunlar amacımızın ana metodlarıdır. Komşularımız KGB ile aramızdaki yegâne fark bizim Sovyet halkına karşı da aynı istihbarat faaliyetlerinde bulunmadığımız, onların ise bu işi de yürüttükleridir. Biz onların yaptıklarını sadece dış istihbarat alanında yaparız. Batı memleketlerinin silâhlı kuvvetleri ve askerî tesisleri hakkında bilgi toplamaya daha fazla

önem verdiğimiz doğrudur; ama her iki teşkilât da aynı merkezden, SBKP Merkez Komitesi'nden talimat alır ve biz GRU olarak komşularımız ile daima temas ederiz. Ayrıca devamlı olarak onlarla rekabet halinde bulunuruz. Biz daha iyi çalıştığımızı, onlar da akaksini ispata uğraşır dururuz.

Komşularımızdan hoşlanmayız ve bunu gayet iyi bilirler. KGB Özel Şube'sinin GRU arasında muhbir ve ajanları vardır. Ama şikâyet imkânımız yotur. Özellikle, şimdiki başkanımız Serov KGB'den geldiği için onlarla iyi geçinmeğe mecburuz. KGB duruma her bakımdan hâkimdir. Hakkımızda tahkikat yapan ve bizlere bile emniyet kleransı veren onlardır. GRU subaylarının teşkilâttan ihracı KGB emir ve tavsiyesi ile olur. Bir zanlının otel odasını arayan hafiyeler gibi, şahsî meselelerimizi didikleyen onlardır. Bir GRU subayının görevle dışarıya gidebilmesi için bile KGB'nin tasvibi şarttır.

Birinci Daire, İllegal'ler Dairesi, batılı memleketlerdeki gizli ajan ağlarının kurulmasıyla mükelleftir. Başka bir memlekete gönderilen bir illegal'in (1) (gizli ajan) Sovyet vatandaşı veya bir GRU subayı olması şart değildir; herhangi bir devletin uyruğu olabilir.

Harbden önce 'illegal'lerimizin çoğu yabancıları. Şimdi ise, bir ihtiyat tedbiri olmak üzere —istisnalar hariç—, SSCB'de yetiştirilen ve eğitilen Sovyet vatandaşları kullanılmaktadır. Sovyet vatandaşı olmayan ve SSCB içinde akrabası bulunmayan bir illegal'i kontrol etmek çok daha zordur.

(1) İkinci Dünya Harbinin patlamasından önce Japonya'da bulunan Richard Sorge bir GRU illegali idi. Yakınlarda ABD'de serbest bırakılan ve Rusya'ya dönmesine izin verilen Albay Abel de bir KGB illegali idi.

Son bir kaç yıldır GRU, dış memleketlere 'illegal rezident' (1) veya baş ajan olarak gönderilecek sivil veya Sovyet subaylarını yetiştirmek işini üzerine almıştır. Bu kanunsuzlar, memleketi, hiç şüphe uyandırmayacak kadar iyi hazırlanmış belgelerle teçhiz edilmiş olarak ve büyük bir gizlilik içinde terkederler.

İllegal'lerin seçimine büyük önem verilir. GRU'nun bunları yetiştirmek için özel bir okulu vardır. Ayrıca çoğu, uzun bir ferdî eğitim kursunu başarı ile tamamlamak zorundadırlar. Bu eğitim kursu bazan bir kaç yıl sürer.

Askerî Siyasî Akademi'nin yeni mezunlarına, bütün GRU daire başkanları, GRU Komünist Partisi Başkanı ve GRU'nun bir takım kıdemli subayları huzurunda görevleri dağıtılır. Bu kimseler, öğrencilerin sadece aldıkları nihai notlarını değil; ruh haletlerini, meşgalelerini, sinirliliklerini, saçlarının ve gözlerinin rengini ve saireyi de yakında incelerler. Bu titizlik sebebiyledir ki, mezunlardan bir kaç illegal olarak derhal göreve alındıkları halde, ötekileri sadece kanunî istihbarat görevlerine tâyin edilirler.

İllegal görevine, dikkatle seçilmiş bir kaç genç ve bekâr subay tâyin edilir. Örneğin, bir sene Birinci Daire için sadece on sekiz kişi ayrılmıştı. Bunların en çok beşi illegal olabildi. Aralarından Boris Putinin İspanya'ya gönderilmek için yetiştiriliyordu. Ama akrabalarının durumu incelenirken pürüzlü bir şey buldular ve Boris'e Askerî Yayınevinde çalışmak düştü. GRU'dan bile ihraç ettiler.

İyi arkadaşım Siçerbakov sekiz yıl illegal olarak dış

(1) İllegal rezident, gizli şebekenin başıdır. Moskova ile haberleşmek için kendi özel muhabere imkanıları vardır. Bunlar o memleketteki diğer illegal şebekelerinin veya Sovyet sefareti veya resmî temsilciliği muhabere vasıtalarından ayrıdır.

şarda bulundu. Sovyetler Birliğine döndüğü zaman Rusça'yı unutmuştu. Sekiz yıl tek kelime Rusça konuşmadığı için yanına bir tercüman vermek gerekmişti.

İllegal Dairesinden ayrı olarak her memleket veya bölge ile uğraşan şube veya kısmın kendi illegal ajanları mevcuttur — hemen hemen her memlekette ve çok sayıda. Son yıllarda başta Kruşçev ve Serov olmak üzere Genel Kurmay illegal'lere çok ilgi göstermeye başladı. Düşmanlarımızın ne yaptığını, güçlerinin ve yeteneklerinin ne olduğunu anlayabilmenin ancak illegal'lerin yardımı ile mümkün olduğunu söylemektedirler.

Bekrenev, illegal faaliyetlerini düzenlemekte oldukça başarı göstermiş bulunmasına rağmen, elde ettiği neticeler yeterli olmamalı ki Serov tarafından devamlı surette tenkit ve takdir edilmektedir. Birinci (İllegal) Dairenin bir parti toplantısında Serov, Bekrenev'e şiddetle hücum etti. Onun yeter derecede çalışmadığı için illegal şebekesinin zayıf olduğunu söyledi. En çok da ABD'deki çalışmalar üzerinde durdu. Ataşelerimizin, gazete ve hiç bir değeri olmayan bülten v.s. yi toplamaktan başka bir şey yapmadıklarını, bütün değerli bilgilerin ancak illegal'lerden gelebileceğini iddia etti. O halde gelecekte illegal'lerin faaliyetini uygun hale getirme konusuna özel bir önem verilmeliydi.

Sovyet istihbaratına hizmet eden bütün yabancılar, meydana çıkarıldıkları veya tevkif edildikleri zaman, Sovyet istihbaratı ile olan ilişkilerini açıklamayacaklarına dair bir sözleşme imzalamalıdır.

Bütün illegallere, yakalandıkları takdirde Sovyet ajanı veya vatandaşı olduklarını itiraf etmemeleri talimatı verilmiştir. Bu gibi hallerde intihar etmeleri, kendilerini zehir-

İemeleri, vurmaları, pencereden aşağıya atmaları v.s. lâzımdır. Bir GRU ajanının, sinirlerinin zayıfladığından, bildiklerini söyleyeceğinden veya sadece çok şey bildiğinden şüphe edilirse ya vurulur ya da zehirlenir. Bir ajanın iki taraflı çalıştığı veya karşı tarafa açıklamalar yapacağı istihbar edilirse derhal öldürülmesi için emir verilir ve tasfiye edilir.

ABD'deki illegal'ler çok önemlidir. GRU'nun Üçüncü Dairesindeki özel bir odadaki üç cihazla kendileriyle devamlı olarak muhabere edilir.

İllegal'ler radyo alıcıları kullanırlar. Bazan şu usûl takip edilir: İllegal'in gönderilmiş olduğu memlekette yapılmış bir radyo alıcısı temin edilir ve Moskova'ya getirilir. Burada gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra cihaz o memlekette bekleyen illegal'e gönderilir. Böylelikle, bu radyo alıcısı o memleketin yapısı olduğundan kimsenin şüphesini çekmez.

Benimle birlikte Komite'de çalışan bir diğer GRU ajanı Denis Polyakov, 1960'da bir heyet ile Amerika'ya gönderilmişti. Birinci Daire hesabına Vaşington ve Newyork'taki köhne yapıların adreslerini toplamak görevi verilmişti kendisine. Böylece bu binalar istimlâk edilerek yıkıldıktan sonra adresleri illegal'ler için kullanılacaktır. İstimlâk edilmiş eski bir binada oturmuş olduğunu iddia edecek bir illegal'in kimliğini meydana çıkarmak ABD yetkilileri için kolay olmayacaktı... Polyakov kendisine verilen görevi başarı ile bitirdi ve Vaşington, Newyork ve bir başka şehirde bu gibi yapıların adreslerini tesbit etti. Bu adresler ileride, binalar yıkıldıktan sonra illegal'ler için kullanılacaktır.

Genellikle illegal'lere, bir veya iki klübe üye olma-

rı söylenir. Faaliyetleri için gerekli para bir bankaya yatırılır. Ama bu mâlî kaynaklar ustaca gizlenmelidir. Bu para nerden gelir? Miras yoluyla ele geçtiği iddia edilebilir. Çoğunlukla bir bankadan diğerine aktarılır veya başka bir memleketten, yabancı bir bankadan illegal'in cari hesabına gönderilir. Meselâ, bir illegal'in bir berber dükkânı varsa ve sözgelişi 1000 Sterlin biriktirmişse (tabii GRU yardımıyla) ve Londra'dan Birmingham'a veya bir batılı memleketten başka bir memlekete, diyelim ki İngiltere'den Kanada'ya yahut Birleşik Devletler'e, Avusturalya'ya ya da Fransa'ya taşınyorsa parasını yanına almasından tabii bir şey olamaz. Böylece meçhul bir yerden, bilinmeyen bir şekilde para almış görünmesinin önüne geçilir.

Küçük malî şirketler ve küçük bankalar, meselâ büyük bankaların şubeleri, bu iş için çok uygundur. Çünkü müşterilerini inceden inceye tahkik etmezler. Aynı zamanda küçük bir bankada küçük bir hesap bulundurmanın ve sonradan bunu başka bir bankaya aktarmanın çok daha elverişli olduğuna inanılır.

Berber dükkânları, terzi atelyeleri, ayakkabı ve saat tamircileri gibi küçük ticarî kuruluşlar en çok kullanılan paravanlardır — illegal'ler için.

Yabancı memleketlerde çalışan ajan şebekeleriyle yapılan muhabereler ve komşu memleketlere karşı girişilen diğer istihbarat çalışmaları muhtelif mevkilerden yürütülür: Ticaret gemileri, harb gemileri ve çeşitli sahil istasyonları, gibi. Bir sovyet ticaret veya yolcu gemisi yabancı memleketlere giderken tayfalar arasında muhakkak üç-dört veya bazan koskoca bir grup istihbarat subayı bulunur. Bunlar ziyaret edilen memlekete ajanlarla muhabere sağlamak için radyo ve diğer teknik cihazlar taşırlar.

Meselâ, Türkiye'ye karşı yoğun istihbarat çalışmaları yapılan Karadeniz bölgesinde, Batum, Sukum (Soçi yakınında), Leninakan, Sivastopol ve başka şehirlerde tesis edilmiş mevkilerden Türkiye'deki ajan şebekesiyle radyo muhaberesi temin edilir ve diğer istihbarat çalışmaları yürütülür.

Adı geçen bütün bu şehirlerde istihbarat karakolları bulunur. Komşu ülkelere, özellikle Türkiye'ye karşı yapılan istihbarat çalışmaları gece gündüz bu karakollardan yönetilir. Kruşçev'i Nevyork'a götüren Sovyet gemisinde bile belirli görevleri olan bazı GRU ve KGB istihbarat ajanları vardı. Kruşçev 1956'da İngiltere'ye gittiğinde beraberinde Serov ve Serov'un adamlarından büyük bir grubu da götürmeyi ihmal etmemişti.

İspanya'da çok iyi teşkilâtlanmış geniş illegal rezident şebekeleri vardır. Bu ülkedeki illegal faaliyetleri şimdi Fransa'da yaşayan İspanya Komünist Partisi Genel Sekreteri Dolores İbarruri'den yardım görür. Teşkilât tamamen Sovyetler Birliğinden gönderilen para ile yaşamaktadır.

İspanya İç savaşından sonra bir çok İspanyol komünistin Sovyetler Birliğine gelmiş olmaları, bilahare bu memlekette illegal şebekesinin kolaylıkla kurulmasını temin etmiştir. Bunlar hem Rusça hem de İspanyolcayı çok iyi konuşurlar. Bir çoğu Sovyet İstihbarat teşkilatları tarafından görevlendirilerek tekrar İspanya'ya gönderilmişlerdir. Bu kimseler İspanya'da sadece Franko hükûmetine karşı çalışmazlar; aynı zamanda o memleketteki Amerikan askerî üsleri hakkında bilgi toplarlar. İspanya'da Sovyet elçiliği olmadığı için (1) bütün espionaaj faaliyetleri

(1) Sovyetler Birliği'nin İspanya ile diplomatik ilişkileri yoktur.

illegal şebekesi tarafından yürütölür.

Türkiye'de bulunduğum sıralarda orada bir iki illegal rezident'in yerleştirilmesine uğraşıliyordu. Ayrıca Mısır, Pakistan ve Afganistan'da da yeni illegal rezident'lerin bulunması için gayret sarfediliyordu. Şimdi bunların faaliyeteye geçmiş bulunması lâzımdır. Bulgaristan'da doğmuş Türkleri ve Türkiye'de uzun zamandan beri yerleşen Bulgarları kullanmayı düşünmüştük. Hâlen Türkiye'de faaliyeteye bulunan illegal ajan şebekesi küçüktür. **Türkleri bu işe razı etmek ve ajan olarak kullanmak çok zordur; hemen gidip polise ihbar ederler.**

Hindistan'daki elçiliğimizin müsteşarı Sergey S. Veşçunov bir defasında bana Nevyork'da başka bir memleketten sızdırılan Sovyet ajanlarından kurulu bir illegal şebekesinin yanı sıra GRU'nun faal memurlarından müteşekkil ikinci bir şebekenin bulunduğunu söylemişti. Muhtemelen Vaşington'da da bir illegal şebekesi vardır; ama duyduğuma göre bu şehirdeki ajanlarımız ihtiyar olup kabiliyetleri sınırlı imiş.

GRU açısından bir illegal ajan şebekesinin taktikleri arasında şunlar vardır: yeni ajanların bulunması ve yetiştirilmesi, yeni şebekelerin teşkilâtlanması ve faaliyetlerinin plânlanması. Bir ajanın hazırlanması şöyle olur: Ajan adayı tesbit olunur; görevi tâyin edilir ve hakkında çok derin bir araştırma yapılır. Sorumlu subay, ajan adayının kaydına karar verince önce Moskova'dan izin alması gerekir. Bütün bu işlerin tamamlanması bir kaç ay, bazan da bir kaç yıl sürer. Ancak bu işlemlerin bitiminden sonra yeni ajan çalışmaya başlayabilir.

Ajan kayıt işinin en zor değilse bile en önemli kısmı yapılan ilk seçimdir. Genellikle aday tâyini aylar, yıllar

isteyen bir iştir. Askerî Siyasî Akademi'de aday toplama usulleri hakkında özel bir kurs vardır. Bu kursları, bizzat dışarda resmî veya gayri resmî teşkilâtta görev almış, tecrübeli istihbarat subayları yönetirler. Bazan Moskova'dan herhangi bir memleketteki mahalli şebekeye bir uzman ajan seçici gönderilir. GRU bu uzmanların seçilmesine özel zaman ve dikkat tahsis eder. Bu uzman her şeyden önce kozmopolit olmalıdır; yabancı dilleri ve dış dünyayı bilmelidir; alelâde bir subaydan çok daha bilgili olmalıdır. Batı edebiyatını, sanatını, sporlarını tartışabilmesidir. İnsanlarla geçinmesini ve onların güvenlerini kazanmayı becermelidir. Bir seçicinin kendi kişiliği çok önemlidir. Başkalarına karşı menfî davranışlarda bulunan bir kimse başarılı bir ajan seçisi olamaz; çünkü aday ararken en lüzumlu vasıta seçicinin kendisinin cana yakın ve girişkin olmasıdır. Aday seçiminde işe yarayacak bilgiler; briç, poker gibi kâğıt oyunları, partiler veya hasbıhallerden edinilir (seçici tarafından). Tiyatro ve film artistleri, müzisyenler, şairler ve saire gibi sanatçılar; hükûmet, iş ve ilim çevrelerine kolaylıkla girebildikleri için bu gibi kimselerden azamî istifade yoluna gidilir. Hâlen Sovyet ajanlarıyla olduğu gibi bir memleketin sosyal hayatında önemli mevki sahibi kişilerle irtibat hâlinde bulunan sanatlaçıların sayıları oldukça yüksektir.

İstihbarat teşkilâtının, ajan adayı seçebileceği başlıca dört kaynak vardır: Halen istihbarat subayları tarafından hazırlanmakta olan adaylar; mahalli Komünist Partisi tarafından tavsiye edilen adaylar (1); paravan olarak kul-

(1) 1960'da SBKP Merkez Komitesi GRU'nun bütün denizaşırı temsilcilerine gönderdiği bir tamimde, bundan böyle mahalli Komünist Partisi üyelerini illegal

lanılabilecek resmî görevde bulunan kimseler; önemli sosyal ilişkileri olan şahıslar.

Bazan istihbarat subayları tarafından hazırlanmakta olan bir adayın kendisi, başka adayların da akla gelmesine yardımcı olur. Kendisinden, arkadaş veya tanıdıklarından bahsederken, faydalı olabilecek kimseler hakkında bilgi verebilir.

Kanunî istihbarat şebekesi mensupları daima 'ataşe yardımcısı' olan örtü unvanını kullanırlar (**Hatırlanacağı üzere Penkovski Ankara'da bu sıfatla bulunuyordu**). Başka örtü unvanları, Tass muhabiri, bir ticaret heyeti üyesi v.s. dir. Bu sıfatla alenî olarak o memleketin resmî daireleriyle temaslarda bulunurlar, ziyaretler yapar ve misafir kabul ederler. Görünüşte bu faaliyetler resmî görevlerinin icabı olduğu halde, gerçek amaçları ajan olarak kaydedilmeğe uygun kimseler bulmaktır. GRU, daima, yabancı hükûmet dairelerinden — özellikle nükleer enerji ve sanayi sahalarında —, silâhlı kuvvetlerden ve siyâsî çevrelerden illegal ajan kaydetmek çabasıdadır. Bu amaçla istihbarat subayları, 'sosyal temas' denilen metodu kullanırlar. Yakınlarda bütün teşkilâta mümkün olduğu kadar çok sayıda Amerikalıyla sosyal ilişki kurulması için gizli direktifler gönderilmiştir.

Sosyal 'dostluğu' geliştirmenin bütün amacı yeni ajanlar aramaktır. Bu çeşit ilişkilerin kurulması ve devamında GRU'nun bütün alakası, önemli resmî görevlerde bulunan veya bilgiler verebilecek kişilere ve 'demokratik eğilimlere' (1) sahip kimselere çevrilmiştir. **Demokratik eği-**

olarak kaydedebileceklerini ve kendilerine görev verebileceklerini bildirmiştir.

(1) Sosyalist eğilimler.

limdekiler siyasi saflıkları sebebiyle komünist propagandası yapmaya ve bilerek veya bilmeden ajan olarak kullanılmaya çok yatkındırlar. Gerek GRU gerekse KGB'nin müştereken kullandıkları başka bir usul de şantajdır. Her iki teşkilât da kolayca şantaj yapılabilecek kimselerin peşindedirler: cinsel zaafı olan kimseler, Sovyetler Birliğinde akrabası bulunanlar v.s.

Sovyet elçilik, konsolosluk ve diğer yabancı delegasyonlarındaki (ticaret temsilcilikleri gibi) davetler itina ile hazırlanır. İstihbarat bakımından ilgi çekici olan her kесе davetiye gönderilir. Elçilik, konsolosluk veya temsilciliğin mensupları arasından hedef teşkil eden misafirlerle temas kuracak olanlar önceden tesbit edilir. İstihbarat subayı arzu edilen kimseyle tanıştığı andan itibaren ona çok yakın bir ilgi göstermeye başlar. Bu ilk safhada daha elverişli şartlar altında ilgi çekici konuşmalarını devam ettiremedikleri için duyduğu üzüntüyü belirtir, başka bir gün başka bir yerde buluşma arzusu gösterir. Meselâ, bir akşam yemeği, bir tiyatro gösterisi teklifinde bulunur.

Bazı bölge ve şehirlerde GRU ajanı, adayları hakkında, telefon konuşmalarını dinlemek suretiyle etraflı bilgi toplar. Bu yolla devlet daireleri arasındaki konuşmaları dinliyerek kazanılan bilgiler istihbarat teşkilâtı için çok büyük önem taşır.

Adaylık için uygun görülen bir kimse hakkında, istihbarat subayı derhal deneme hazırlığına başlar. Adayın özel hayatı hakkında tam bir bilgi toplamalıdır. Bazı hâllerde bu çok zordur. Bu bilgi, adayın alışkanlıklarını, ailesini, ilgilendiği konuları ve özel eğilimlerini kapsar. Bütün bunlar ve ayrıntıları yazılı bir rapor halinde Moskova'ya gön-

derilir.

Hazırlık devresinde aday, bir istihbarat subayından bir diğerine transfer edilebilir; gerekli işlemleri ikincisi tamamlar. Bazan adayın ilk seçimini Moskova bizzat yapar. Âlimler, tanınmış mühendisler ve iş adamları gibi kimse-ler hakkındaki elde mevcut biyografik istihbarattan fayda-lanarak Moskova birisini seçer ve bunu o kimsenin bulun-duğu mahalli illegal şebekesine bildirir.

Adayların ajan haline getirilmesinde GRU her şeyden önce para vaatlerine, şantaj, her türlü baskı ve tehdide baş vurur. Şüphesiz ki ideolojik yollarla kazanılmış ajanlar da vardır. Ama bunlar ajan kadrosunun en küçük bir par-çasını teşkil ederler.

Bir adayın hazırlanmasında istihbarat subayı iki ana prensipten hareket eder: Birincisi adayla dostça münase-bet kurmak, ikincisi adayın kendisini istihbarat subayına karşı borçlu hissetmesini sağlamak. Bunu yaparken istih-barat subayı, adayı öyle bir durumda bırakmalıdır ki, ajan olmayı hiç bir zaman reddetmesin. Bu amacına erişmek için subay, adaya önce küçük ön görevler vererek espi-yonaj faaliyetlerine, ileride içinden kolaylıkla sıyrılama-yacağı bir şekilde karışmasını temine uğraşır.

İstihbarat subayı, adayın espionaj görevlerini yap-a-bileceğine ve ajanlığı reddedemiyeceğine kanaaat getirip hazırlık devresinin bittiğine karar verince, önce Mosko-va'dan izin istemelidir. İznin gelmesi için gereken zama-nın uzunluğu değişmekle beraber, çoğunlukla iki veya üç haftadan az değildir.

İzin geldikten sonra adayın kaydı yapılır; imzası alı-nır ve kendisine takma bir ad verilir. Artık iş resmîleş-miş ve yeni bir ajan kazanılmış olur. Bir kimse ajanlığa

alıldığı zaman kendisine hangi istihbarat teşkilâtı için (GRU veya KGB) çalışacağı bildirilmez; sadece Sovyetler Birliği için çalışacağı bildirilir.

Görev alacağı kesinleştikten sonra ajanın, Moskova'daki merkez harekât dosyasına kaydı yapılır. Kendisi ile yapılan bir kaç nihaî resmî görüşmeden sonra kendisine ajanlığa kabul edildiği kesin olarak bildirilir.

Bu notlara başlarken GRU ve Sovyet espionaj şebekelerine ait bildiğim her şeyi yazmayı düşünmüştüm. Oysa şimdi bunun için vaktim olmadığını görüyorum. Elimde derlenemeyecek kadar çok materyal var; yazı şartlarım ise müsait olmaktan çok uzak. Her yönden baskı altındayım. Kısa yazmaya gayret edeceğim, çünkü anlatacak çok şey var. Tasvir etmek istediğim kendi hayatımın hikâyesi değil bir sistemin, koskoca ve kötü bir sistemin biyografisidir...

Batı'da yaşayan herkesin bir noktayı çok iyi anlamasını istiyorum: ESPIYONAJ SOVYET HÜKÛMETİ TARAFINDAN O KADAR GENİŞ ÖLÇÜDE YÜRÜTÜLÜR Kİ, DIŞARDAN BAKAN BİR KİMSE BUNU TAMAMEN ANLAMAKTA GÜÇLÜK ÇEKEBİLİR. Bu faaliyetin çapını olduğundan daha az tahmin etmek safdillik ve ciddî bir hatadır. Sovyetler Birliği'nin batı ülkelerindeki illegal ve resmî ajanları (muhtelif resmî görevlerdeki), bu ülkelerin Sovyetler Birliğindeki ajanlarından bir kaç kat daha fazladır. Yalnız İngiltere'de bir tabur çapında ajanımız vardır. Batı hükûmetleri, memleketlerindeki resmî Sovyet temsilcilerinin sayısını indirmelidirler. Bir Sovyet ajanı yakalanır yakalanmaz, derhal bir nota ile Sovyet elçiliklerindeki, ticaret temsilciliklerindeki v.s. Sovyet personelinin azaltılmasını talep etmelidirler. Bu bizim açımızdan karışıklık yarata-

cak ve neticede espiyonaj faaliyetlerimize, geçici de olsa, bir set çekecektir.

SOVYET ELÇİLİKLERİNDEKİ GRU VE KGB AJANLARI

Elçiliklerdeki KGB ajanlarının nisbetini vermiştim. Bir Sovyet konsolosluğunda ise personelin hemen yüzde yüzü KGB'dendir — bir veya iki GRU subayı da dahil. GRU bile (Dışişleri Bakanlığı bir tarafa) bazan kendi subaylarına, ajanlarına, konsoloslukta yeter derecede mevki bulamaz. Bütün yerler KGB tarafından kapılmıştır...

Bir elçilikte KGB'liler, bütün diğer personeli, hatta bizi bile gözetlerler. Memurların yaptıkları alışverişi, nasıl yaşadıklarını, hayat seviyelerinin maaşlarıyla orantılı olup olmadığını, nerelere gittiklerini, hangi doktorlara muayene olduklarını, kimlerle düşüp kalktıklarını, ne kadar içki içtiklerini, ahlâki durumlarını v.s. yakından takip eden KGB, çoğu zaman kimin ne söylediğine bile dikkat eder. Kısaca, bir elçilik memurunun, diplomatın veya GRU ajanlarının, hayatındaki bütün özellikler KGB'ce bilinir. Bu arada biz de GRU olarak KGB'yi kollarız. GRU'daki adamlarımızdan hangilerinin KGB ile ilişkileri olduğunu ve onların hesabına muhbir olarak çalıştığını öğrenmeye uğraşırız.

GRU ve KGB'nin dışardaki bütün Sovyet temsilciliklerinde adamları vardır: Birleşmiş Milletlerde, Ticaret Temsilciliklerinde, Tass ve Aeroflot (1) acentalarında, Ticaret Gemilerinde, v.s. v.s. GRU subaylarının bazıları yüksek öğrenim yapmamış olmalarına rağmen, çoğu mühendislik veya diğer bilimsel konularda batılı yetkililerle tartışmalara girecek derecede kültür sahibi kimselerdir.

(1) Aeroflot — Sovyetler sivil havacılık şirketi.

GRU'da bilimsel sahada yetki sahibi kişilerin azlığı dolayısıyla Sovyet bilim adamlarından yardım görürüz. Bunların seçilmesi de yine SBKP Merkez Komitesi direktifleriyle sağlanır. Bu kimseler talimatımıza uygun şekilde istihbarat görevlerini yüklenirler ve ifa ederler.

İran'daki Sovyet Hastanesi Başhekimisi Albay Makarov bile istihbarat subayıdır. Makarov, Kirov Tıp Akademisi mezunudur. Başka bir arkadaşım, Albay Yançenko da Gine'ye gazete muhabiri olarak gitmişti. Yançenko GRU'nun stratejik istihbarat subayı olup hep Tass hüviyeti ile çalışır.

Eskiden bütün askerî ataşeler otomatik olarak, elçiliklerin GRU rezidenti idiler. Bu usul artık değişmiştir; çünkü meydana çıkarılmaları çok kolay oluyordu. Şimdi elçilik rezidenti görevi normal olarak sivil hüviyette bulunan başka birisine verilmektedir. Bu, elçinin kendisi, müsteşar, baş kâtip veya üçüncü katip olabilir. Tabii, askerî ataşe gene GRU subayıdır, ama rezident değildir. Bu yeni teşkilât tarzı GRU'ya elçilikte fazladan bir GRU ajanı bulundurma fırsatını vermiştir. Rezident genellikle bir albay veya generaldir.

Askerî ataşeler SBKP Merkez Komitesi'nin 22 ocak 1961 tarihli özel bir kararnamesi ile rezident görevinin dışında bırakılmışlardır.

GRU ve KGB ajanları da dahil bütün elçilik personelinin şahsî mektupları, özellikle zevcelere yazılanlar, içinde emirlere aykırı bir şey bulunmaması maksadıyla gönderilmeden önce özel görevliler tarafından okunur. En basit şeylere bile kızarlar. Meselâ, personelin çok iyi gıda aldıklarını, etin ve sütün bol olduğunu, her gün süt içebildiklerini yazmak yanlış sayılır; çünkü anavatana yazı-

lan mektuplarda, Sovyetler Birliği dışında her şeyin bol olduğundan bahsedilmemelidir. Ne lüzumu var? Bunun gibi önemsiz şeyler, yazmadan da olur... Bu gibi hallerde mektubu yazana gelecekte daha tedbirli davranmasını ve karısını da ikaz etmesi için bir ihtar verilir.

Dışardaki GRU subaylarına ayrılan taşıtların şoförleri de gene GRU istihbarat subaylarıdır. Hatta bazılarının rütbeleri binbaşı veya daha yüksektir. ABD'deki şoförlerden biri Sovyet donanmasında kıdemli yüzbaşıydı.

Kadınlara GRU'da yalnız sekreterlik, daktiloluk ya da harekât ile ilgili olmayan başka işler verilir. Yalnız bir kaç tanesi vardır ki İllegal'ler Dairesi'nde veya Sabotaj ve Yıkıcı Faaliyetler Dairesi'nde görevlidirler. Askerî Siyasî Akademide öğretim üyesi olan bir kadın vardı. Ama kardeşinin idam edildiğini gizlediği anlaşılnca derhal görevinden uzaklaştırılmıştı.

şu sıralarda Hindistan'daki istihbarat faaliyetlerimiz büyük güçlüklerle yürütölmektedir. Bununla beraber ajan toplama ve ajan şebekesiyle temas devam etmektedir. Belli bir süre için harekât dondurulmuştur. Tekrar başlama işareti gelir gelmez ajanlarımız süratle faaliyete geçecektir. Bu arada ajanlar para ve teçhizat bakımından takviye edilmişler ve yeni adayların hazırlanmasına önem verilmiştir. Hem GRU hem de KGB Hindistan'da iyi ajanlara sahiptir. Her iki teşkilât da Nehru'yu, hükümetini, siyasî ve diplomatik davranışlarını dikkatle gözlemektedirler.

Pakistan, Hindistan kadar dost bir memleket sayılmadığı için, sabotaj ve yıkıcı faaliyetlerde bulunmak üzere görevlendirilmiş ajanların sayısı bu memlekette daha çoktur. Daha ben Pakistan kısmında çalışırken oradaki sabotaj

faaliyetlerinin plân ve hedefleri hazırды. Halk arasında panik yaratmak için su kaynaklarının, barajların tahrip edilmesi, içme suyunun zehirlenmesi v.s. kararlaştırılmıştı. Aynı zamanda bütün bu sabotaj faaliyetlerinin Hint'liler ve Amerikalılar tarafından yapıldığını ifade eden propaganda malzemesi basılmıştı. Bu, Pakistan ile Hindistan arasındaki gerginliği artıracaktı.

Sovyet Hükûmetinin Afganistan'ı kullanarak, Pakistan-Hindistan ilişkilerini nasıl baltalamak istediğine dair bir örnek vereceğim : Eylûl ve ekim 1961'de Mareşal Sokolovski genişçe bir kıdemli subay grubuyla birlikte bir Afganistan gezisine çıkmıştı. Gezinin amacı Afgan Silâhlı Kuvvetlerinin, askerî kabiliyetini ve ateş gücünü artırmak üzere yapacağımız plânlara ne derecede hazır bir durumda olduğunu incelemektir. Plânlar, Afgan subaylarının Sovyet askerî okullarında esaslı şekilde eğitimini olduğu kadar, çok sayıda Sovyet askerî öğretmenlerinin Afganistan'a gönderilmesini öngörmekteydi. Pakistan'a karşı girilecek müşterek bir harekât için en uygun bir zamanda Sovyet birliklerinin Afganistan'a gönderilmesi ihtimali de görüşme konusu idi. Sokolovski aynı zamanda muhtemel füze mevzileri olarak kullanılabilecek sahaları tesbit etmek üzere görevlendirilmişti. Bu sahalarda topoğrafik ve istihkâm çalışmaları daha sonra yapılacaktı. Afgan ordusunun silâhları kısmen yenilenecek ve ayrıca teçhizat yardımında bulunulacaktı.

Bir taraftan da GRU subaylarından bir grup Afganistan üzerinden Pakistan'a ajanlar göndermek hazırlıklarıyla meşguldü. Bu kimseler görünüşte Hint ajanları gibi çalışacak, ama pek tabîi Sovyet İstihbaratına hizmet edeceklerdi. Böylece GRU, Hindistan'ın Pakistan aleyhine casusluk

yaptığı intibainı uyandırabilecekti.

Bölgedeki hedeflerin en büyüğü şüphesiz Hindistan'dı. Ben neredeyse Hindistan'a tâyin edilecektim. 1959'da Derjinski Askerî Akademisinden mezun oluşumun akabinde, ilerlemelerimi yakından bilen Serov Hindistan'a gitmemi tavsiye etti. Hindistan'a bizim arazimiz gözüyle bakılır. Bu demektir ki, Sovyetler Birliği gelecekte bu bölgede yoğun faaliyet gösterecektir. Benim gibi füzeler konusunda iyi yetişmiş bir kıdemli subayın Hindistan'a gönderilmesi faydalı olacaktı; çünkü uzak olmayan gelecekte bu ülkeye Sovyet füzelerinin verilmesi söz konusu idi.

Hindistan'a gitmek üzere bütün hazırlıklarım tamamlanmıştı. O tarihte Hindistan'daki askerî ataşemiz Pavlov'du. Bilahara bu görevden geri alınmıştır. Şimdiki temsilcimiz bir tuğgeneral olup kendisi istihbarat subayı değildir. Son zamanlarda ki eğilim askerî ataşe görevinin meslekten yetişme bir istihbarat subayına verilmemesi yönündedir. Askerî ataşeler görevlerini yerine getirmek için herhangi bir istihbarat bilgi veya tecrübesine ihtiyaç duymadıkları için (Sovyet açısından), GRU alelâde bir kıta subayını alıp Sovyetler Birliğinin Silâhlı Kuvvetlerini temsil etmek üzere ataşe tâyin etmeğe başladı. Bu subaylar ne lisân, ne de coğrafya bilgisi olan cahil kimselerdi. İşte Hindistana da böyle bir general gönderildi ve yardımcılığına benim bir sınıf arkadaşım verildi. Ben de yardımcı ataşe olarak gitmeğe hazırlanmıştım ki, seyahatim önce tehir sonra iptal edildi.

Hindistan'daki şartlar hakkında, Londra GRU şebekesinden bir arkadaşım olan Şapalov'dan bazı şeyler duydum. Kendisi askerî ataşelik sekreteri olarak Hindistan'da bulunmuştu. Gayet kötü İngilizce konuşur. Şimdi benim

çalıştığım komite gibi bir komitede çalışmaktadır. Âmiri, Voroşilov'un kızı ile evli olan, Pavlov'dur.

Hindistan'daki askerî teşkilâtın ajan şebekesi henüz yerleşmemiştir. Sadece bir radyo cihazı ve iki kardeş ajan mevcuttur. Onlara, radyoyu devamlı olarak faal tutmaları için, para ve besi maddeleri veririz; sağlık durumlarıyla meşgul oluruz. Mr. Nehru bunları bilmelidir. Diğer bütün cihazlar çinko kutular içinde lehimli ve havası boşaltılmış olarak gizli ve bekler bir vaziyettedir.

Her yerdeki çalışma şeklimiz budur; bir taraftan 'barış içinde beraber yaşama' diye haykırırken, diğer taraftan da böyle sinsice çalışırız.

Panik ve terör yaratma işiyle uğraşan, GRU Beşinci Dairesinin plânlarına sadece Berlin gibi daimi buhran yerleri dahil değildir. Newyork, Vaşington, Londra gibi şehirlerde hangi binaların havaya uçurulacağı, nerelerin tahrip edileceği ve kimlerin öldürüleceğine dair etraflı plânlar mevcuttur. Tabii bunlar hemen tatbik edilecek plânlar değildir, ama gerekince işaretin verileceği de şüphesizdir.

Bu daire, bütün kara, deniz ve hava ataşelerine, bir genel harp veya mahalli kriz anında tahrip veya sabote edilmesi gereken hedefler hakkında bilgi toplama görevi vermiştir. Ayrıca bütün ataşelere, görevli oldukları memleketlerde yaptıkları geziler sırasında havadan kuvvet indirmeye en uygun sahalar hakkında bilgi edinmek emri verilmiştir. Bu, meselâ hava indirme birliklerini bir bataklığa saptırmamak amacıyla üzerinde önemle durulan bir konudur. Beşinci Daire'nin harp içinde olduğu kadar barışta da geniş çaplı görevleri vardır.

Beşinci Daire, 'yanlış enformasyon' denilen halkı paniğe sevkedecek bilgiler yaymakla da sorumludur. Yanlış

rivayetlere yol açacak yayınların plânı yapılmış, bir harp veya kargaşalık çıkması muhtemel olan yerlerdeki halkı yanıltacak broşür ve diğer propaganda malzemesi basılmıştır bile.

Hâlihazırda Beşinci Daire'nin başında eski Askerî Siyasî Akademi Müdürü General Koçetkov bulunmaktadır. Beşinci Daire aynı zamanda bütün yabancı memleketlerde, 'demokratik cumhuriyetler' dahil, rezident şebekeleri kurmakla uğraşır. Rezident şebekeleri ve tek tek çeşitli ajanlar Genel Kurmayın plânları çerçevesinde gelecekteki hava indirme harekâtı için indirme sahaları hazırlarlar ve belirli hedeflerin tahribi için küçük ajan grupları yetiştirirler.

Şu sıralarda herhangi bir sabotaj faaliyeti yürütülmemekle beraber hazırlıklar tamamdır.

Beşinci Daire bunlardan başka, içinde yaklaşık olarak iki yüz sabıkalı katilin periyodik olarak eğitim gördüğü bir sabotaj ve tedhiş okulunu yönetir. İmkân olursa ilerde bu konuda daha ayrıntılı bilgi vereceğim.

GRU liderleri hakkında bir kaç söz daha :

Korgeneral Ştemenko GRU Başkanı iken çok çalışmış ve bir çok akıllıca reform yapmıştı. Daha önce de söylediğim gibi, Stalin zamanında orgeneral olmuştu ve Genel Kurmay Başkanlığı yapmıştı. Stalin'in ölümünden sonra gözden düşmüş ve rütbesi tümgeneralliğe indirilmişti. Kruşçev başa geçince GRU Başkanlığına getirildi ve korgeneralliğe terfi ettirildi. İdarî kabiliyeti yüksek iyi bir komutandı; ama Genel Kurmay generalleri tarafından sevilmezdi.

GRU'nun şimdiki başkanı Serov diğerlerinden daha zeki değildir. İnsanları sorguya çekmeyi, hapsetmeyi ve

öldürtmeyi gayet iyi bilir. İnce istihbarat işlerinden ise anlamaz. Serov Beriya'nın adamı idi. Beriya, elinden tutmuş ve onu çok süratle yükseltmişti.

Serov, KGB başkanı iken bakandı. Bu makama otomatikman bakanlık rütbesi verilir. GRU'ya geçince Genel Kurmay ikinci başkanlarından biri oldu; ama bakanlık mevkiini kaybetti. Serov GRU'da istihbarat durumunu inceler (genel olarak), ama işin çoğunu yardımcısı Tümgeneral Rogov görür. Diğer yardımcısı Tümgeneral Mamsurov Ermenidir ve yalnız idarî işlerle uğraşır. GRU personeli Serov'a hürmet ederler çünkü normal komuta zincirine hiç müdahale etmez.

Serov'un GRU Başkanlığına tâyininden sonra GRU ile KGB arasında daha sıkı işbirliği yapılması konusunda resmî bir emir verilmemişti. Ancak GRU, KGB'ye yabancı turistler ve illegal'ler ile ilgili olarak bir yazı gönderdiğinde KGB'nin derhal cevap verdiği görüldü. Ne de olsa Serov'un 'komşularımız' arasındaki eski memurları onun imzasına saygı duymaktadırlar. Bununla beraber GRU-KGB ilişkilerinde esaslı hiç bir değişiklik olmadı.

Serov mareşal olmayı beklemektedir. Ama bunun gerçekleşeceğine ihtimal vermiyorum. Askerî konularda bilgisi çok zayıftır.

Serov'la ilk tanışmamı Türkiye'deki görevim sırasında GRU'nun Ankara rezidenti Rubenko'nun yanlış hareketleri hakkında KGB kanalı ile SBKP Merkez Komitesine telgraf çekmem üzerine cereyan etmişti. Telgrafım doğrudan doğruya o tarihte KGB başkanı olan Serov'un eline geçmiş ve bilahare Merkez Komitesine ulaşmış. Adımı o vesile ile hatırlayan Serov GRU Başkanlığına getirildikten sonra çalışmalarımı bizzat ilgilendi. Neticede aramızda bir

dereceye kadar arkadaşlık doğdu. Kendisini bir kaç defa apartmanında ve dinlenme evinde ziyaret ettim. Gözüne batmak için özel bir istek duymamakla beraber, emrinde olduğum için kendi ilerlemem bakımından bana verdiği her emri harfi harfine yerine getirdim. GRU Daire Başkanları ve üst rütbeli subayları Serov'la olan iyi ilişkilerimi öğrendikleri zaman, bana karşı davranışlarında bir düzelme oldu. Serovla olan özel durumum sayesinde GRU personeli arasında imtiyazlı bir mevki kazandım.

Serov Granovski Caddesinde oturur. Bakanların çoğu, Merkez Komitesi üyeleri ve bir çok mareşaller de orada oturur. SSCB Baş Savcısı Rudenko, Serov'la aynı apartmanda ikamet ederdi. Serov KGB başkanı iken insanları tevkif eder, Rudenko ise ölüm cezalarını imzalardı. Akşamları birbirlerini ziyaret eder, içki içerken beraberce kimlerin hapsedileceğine ve kimlerin kurşuna dizileceğine karar verirlerdi. Gayet müsait bir sistem kurmuşlardı.

Serov'un dairesinin altında Mareşal Jukov otururdu. Bir kat üstte SBKP Merkez Komite üyesi Suslov ve onun üstünde de Furtseva otururdu. (1)

Ek Notlar :

Tümgeneral Fedenko GRU Başkan yardımcısıydı. Hâlen Moskova'dadır. Tuğgeneral Fedorov, GRU'nun 'Halk Cumhuriyetleri (Doğu Avrupa peykleri)' istihbarat faaliyetlerini yürüten 10'uncu Daire Başkanıdır.

Tuğgeneral Tuyulenev de 10'uncu Daire'de çalışır.

Türkiye'de askerî ataşe olarak beş yıl kalan İstihkâm Albayı Kondraşev hâlen Askerî Siyasî Akademi'nin Bölge-

(1) Kruşçev'in de bu binada bir dairesi olduğu söylenmektedir.

sel Çalışmalar Kısım'ında öğretim üyesidir. Türkiye'deki çalışmaları verimsizdi. Afganistan'da bir iş seyahatinde iken, Kâbil rezidentimiz bir Türk'ü ajan olarak Sovyet İstihbarat Teşkilâtına kazandırmıştı. Biz GRU'da bütün Afrikalılara, Afganlara, İranlılara ve hatta Türklere 'siyahî' deriz. Aslında bu terim bütün Sovyet resmî makamlarınca kullanılır.

Sovyet Genel Kurmayının Birinci Başkanlığı Harekât, ve İkinci Başkanlığı da İstihbarat Başkanlıklarıdır.

Moskova Askerî Siyasî Akademisinde her sınıfta doksan ilâ yüz öğrenci subay vardır.

GRU'nun Birinci Daire Başkanı Hava Tuğgeneralı Şeliganov'dur.

Bu dairenin tam teçhizatlı bir fotoğraf laboratuvarı vardır.

Periyodik olarak rezidentler SBKP Merkez Komitesinde konferansa çağırılırlar. GRU'nun Hindistan rezidenti Sergey S. Veşçunov ile Mısır rezidenti Postnikov'u geçenlerde Moskova'da gördüm. Konferans için gelmişler.

Tokyo'da elçinin bilimsel ve teknik konularda müşaviri bir GRU subayı olan Albay Sergeyevidir. Aslında bu bir müstear addır.

III

PENKOVSKI'NİN KOMİTESİ

Londra'daki Mount Royal Oteli tüccarların, orta halli turistlerin dolup taşıdığı, meşhur ve pahalı otellere nazaran ucuzca, gösterişsiz ve kocaman bir oteldir. Şehrin merkezinde ve metro istasyonunun hemen yanında bulunması gibi sebeplerle çok rağbet görür. Kapsadığı büyük blokun etrafında trafik yoğundur; acele içinde koşuşan insanların ise kimseyi farketmeye vakti yoktur. 20 nisan 1961'de, saat gecenin 11'inde, iyi giyinmiş bir yabancı yemek salonunda saatlerdir devam eden ziyafetten ayrıldı, emin fakat ağır adımlarla giriş salonundaki kalabalığa karıştı, asansörlerden birine daldı. Kısa bir zaman sonra genişçe bir dairenin kapısını çaldı. Kapı derhal açıldı. İçerde kapıyı açan ve yabancı ile daha evvel tanışmış bulunan İngilizden başka dört kişi vardı: İki İngiliz ve iki Amerikalı.

Sovyet kurmay istihbarat albayı Oleg Penkovski

nihayet Batılı istihbarat ajanları ile buluşmuştu...

Penkovski o gece saatlerce anlattı... Önce iki paket halinde sık satır el yazısıyla yazılmış notları ve evrakı verdi. Bunlar bir süredir Sovyet füzeleri ve ilgili konular hakkında hazırlamakta olduğu bilgileri ihtiva ediyordu. Sadece bu kadarcık enformasyondan Penkovski'nin çok önemli bir istihbarat maddenisi olduğu anlaşılmıştı - tahminlerden çok daha yüksek ve kıymetli bir maden!

Mount Royal Otelindeki buluşma, Penkovski'nin Moskova'yı ziyaret eden bir İngiliz ile kurmaya muvaffak olduğu irtibatın sonucuydu. Bir mühendis olan Greville Wynne'in ihtisası, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkeleri ile İngiliz şirketleri arasında ithalât-ihracat konularında arabuluculuk yapmaktı. Wynne, Nottingham Üniversitesi mezunu olup II. Dünya Harbinde yüzbaşı rütbesiyle ordu hizmetinde bulunmuştu. Rusça bilmediği halde ticarî ilişkileri sonucu olarak Doğu Avrupayı iyice öğrenmişti. Amacı İngiliz ağır sanayi mamullerinin Sovyet Bloku memleketlerindeki satışını artırmak olan ve çeşitli şirketlerin temsilciliğini yapan bir satış firmasına sahipti.

1960 yılında Wynne bir İngiliz ticaret delegasyonunun Moskova'ya yaptığı seyahati tertiplemişti. Kendisi de heyetten bir hafta önce Moskova'ya gelmiş ve gezi programının tesbiti konusunda Sovyet yetkilileri ile ve bu arada da Penkovski ile tanışmıştı. İş icabı Penkovski ve Wynne birbirlerini sık sık görmüşler ve bu fırsattan faydalanan Penkovski Wynne'ı etüd etmişti. İstihbarat organlarının ya gereksiz cüret ya da gereksiz itiyat göstermeleri adet-

tir. Penkovski daha önce ABD istihbaratçıları ile temas kurmaya uğraşmış, muvaffak olamamıştı. Bu defa durumu İngiliz'e açıklamanın mümkün olabileceğini gördü. Daha sonra Moskova duruşmasındaki sorgusu sırasında şöyle diyecekti: "Mr. Wynne ile tanıştıktan sonra onun aracılığıyla İngiliz istihbarat teşkilâtı ile irtibat kurmaya karar verdim, ama hemen harekete geçmedim. Meseleyi müteakip buluşmalarda görüşmek üzere, önce onu tartmak istedim".

Penkovski ile Wynne, Wynne'in aralık (1960) seyahatindeki görüşmeleri sırasında ,bir Sovyet delegasyonunun, Sovyetlerle ticarete ilgi duyan çeşitli İngiliz firmalarını ziyaret etmek üzere 1961'in başlarında Londra'yı ziyaret etmesi konusundaki gerekli formaliteleri tamamladılar. Beklenen heyet görünmeyince Wynne durumu anlamak için tekrar Moskova'ya geldi. Muhatabı yine Penkovski idi. Artık birbirleri ile senli benli olmuşlardı. Penkovski, Wynne'in bu ikinci seyahatini Batı ile irtibat kurmak için fırsat bildi. Bu, 1961 nisanının birinci haftasında oluyordu.

Sovyet anlayışına göre Wynne'in durumundaki herhangi bir kimse mutlaka bir çeşit istihbarat ajanı olmalıydı. Penkovski bile böyle düşünmüştü. O da Sovyet sisteminin kaçınılmaz mahsulû olan taktik davranışlarını ve tutumunu muhafaza ediyordu. GRU'daki hayatının istikrarsızlığı, Sovyet rejiminin tehlikeli maceracılığının yarattığı devamlı huzursuzluk ve Türkiye'deki bir yıllık hizmeti süresinde görmek fırsatını bulduğu hür bir Batılı hayat için duymaya başladığı özlem Penkovski'ye artık Batıya intisap kararını verdirmişti.

Bu kararı doğuran nedenler arasında, KGB'nin; babasının bir Beyaz Ordu subayı olduğunu keşfetmiş olması da az önemli değildir. Sovyet hizmetindeki yirmi üç yıllık gayret ve sorumluluklar şimdi, 1918'de Bolşevik İhtilâli'ne karşı savaşmak için başka bir insanın aldığı kararlar gölgelenmeğe başlamıştı. Aslında Penkovski inançlarının farklı olmasına rağmen babasının hâtırasıyla gizli bir kıvanç duyardı. Ve şimdi edindiği tecrübesi ile babası Vladimir Penkovski'nin 1918'de doğru karar vermiş olduğuna inanmıştı.

Penkovski, Wynne'ı Moskova'da Otel Nasyonel'deki odasında görmeğe gittiği zaman, söz verilen Sovyet delegasyonunun seçilmiş bulunduğuna Wynne'ı ikna etmeye muvaffak oldu. Önceki görüşmelerinde yaptığı gibi bu sefer de daha çok kendinden söz etti. Wynne, resmî bir sıfatı olan Sovyet muhababının davranışlarında belirli bir heyecan olduğunu farketmekte gecikmedi. Duyulmak tehlikesi olmadan Moskova sokaklarında yürürken, Penkovski'nin Sovyetlerin durumu hakkındaki beyanlarında daha az ihtiyatlı olduğunu gördü. Penkovski, Sovyet ekonomisindeki aksaklıkların resmî makamlar tarafından açıklanış tarzıyla alay etmeye başladı ve rejim hakkında oldukça sert bir kaç tenkitte bulundu. Basit bir Sovyet vatandaşının hayatının mesut bir hayat olmaktan çok uzak olduğunu ima etti.

Olaylar, Wynne'ın Sovyet delege listesini gördüğü zaman gelişmeye başladı. Wynne; seçkin delegelerin, özellikle profesör ve teknik araştırma uzmanlarının ticarî görüşmelerle en ufak bir ilgisi olmayışına değinerek seçilen kimselere itiraz etti. Bu

kimselerin, temsilcisi olduğu firmaların beklediği şekilde, bir ticarî delegasyon meydana getirmekten uzak olduklarını söyledi. Bu kimselerin ticarî değil, endüstriyel istihbarat amaçları olduğu belli idi.

Penkovski Wynne'in itirazlarına hak verdi. Bir taraftan da delegasyonu olduğu gibi kabul etmesini bilhassa rica etti: "Lütfen listeye itiraz etme Grev, İngiltere'ye gelmeliyim. Mesele çıkarırsan gelemem. Sen bu delegasyonu kabul etmezsen, Londra'ya gitmem için hiç bir imkânım kalmaz. Çünkü bu delegelere başkanlık etmeme karar verildi".

Bununla Penkovski ilk defa Wynne'a Rus halkı için endişelerini pervasızca anlattı. Sovyetler Birliğindeki durumun dayanılmaz ve liderliğin tehlikeli şekilde istikrarsız olduğunu söyledi. Sovyetler Birliğindeki şartlara dair, Batı'daki ilgililere ulaştırması gereken bilgi ve belgelere sahipti. Hepsinden önemlisi Batıdakilerle kendisinin bizzat konuşması ve onlara "Sovyetler Birliğindeki gerçek şartların neler olduğunu" anlatması gerekiyordu.

Wynne, Batılı ziyaretçileri (Sovyetler Birliğindeki) tuzağa düşürmek ümidiyle, Sovyet hükûmetinin, kendi rejimlerini kötüleyici buna benzer hikâyeler anlatan kışkırtıcı gizli polisler kullanmakta uzman olduğunu biliyordu. Ama aynı zamanda insanları iyi tanımasını bilirdi. Penkovski'nin samimiyetine inanmakla kalmadı, onun gibi birisinin Batı istihbaratı için önemini takdir edebildi. Zaten Doğu Avrupa'ya yaptığı sayısız seyahatlerde, Penkovski'nin tarife çalıştığı şartları bizzat görmüştü.

Bunun üzerine Penkovski'nin 'ilgililere' gidip hikâyesini anlatma imkânına sahip olabilmesi için

Londra'ya gidecek Sovyet delegelerinin uygunluğu üzerinde durmamaya razı oldu. Wynne 12 nisanda Moskova'dan ayrılırken, Penkovski ona, içinde İngiliz istihbarat teşkilâtına yazılmış bir mektup bulunan iki katlı ve çift mühürlü bir zarf verdi ve bir hafta içinde Londra'da olmayı ümit ettiğini de ekledi.

Gerçekten bir hafta sonra Penkovski Londra'ya gönderildi. Bu, görünüşte amaçları İngiliz firmalarıyla münasebet kurmak ve çeşitli ticarî konularla teknik münasebetleri görüşmek olan, geniş bir Sovyet teknisyen ve ticaret uzmanı grubuna çobanlık etmek demekti.

Bu görevi Bilimsel Araştırma Çalışmalarını Koordinasyona Memur Resmî Komite'nin Dış Münasebetler Dairesi Başkan yardımcısı olarak yapıyordu. Oysa bir GRU albayı olarak asıl vazifesi tabîî ki istihbarat ile ilgili idi: Bir taraftan Sovyet delegasyonundaki üyelere göz kulak olurken, bir taraftan endüstriyel ve teknik espiyonaj çalışması yapmak ve mümkün olursa ziyaret edilen firmalarda bazı uygun kimselerle ilerisi için temas kurmak. Delegasyonun gezi programı Londra'daki Sovyet elçiliği müsteşarı ve Komite'nin İngiltere'deki temsilcisi Anatoli Pavlov vasıtasıyla hazırlanmıştı. Aslında Pavlov da bir GRU albayı ve İngiltere'deki GRU faaliyetlerinin ikinci başkanı idi.

Penkovski'nin Londra seyahati 6 mayısa kadar sürdü. Penkovski bu 16 gün içinde üçlü bir hayat sürdü. Delegasyonu, kendisine güvenilir bir devlet ve Parti adamı saygısı duyuyor, Londra'daki GRU rezident şebekesi ise onu kıdemli bir istihbarat al-

bayı olarak karşılıyordu. Oysa orada bulunuşunun üçüncü cephesi bu iki Sovyet meslekdaş grubunun şüphelerinden uzaktı. Delegasyonun meselelerini gündüz hallettikten sonra geceleri Batı istihbarat subaylarıyla toplantılar yapmaya devam ediyor ve onlarla beraber ilerde Moskova'da yapacağı şeyleri plânlıyordu. Wynne faydalı aracılık görevine burada da devam ediyordu. Kendisi Rusların birlikte iş yapmayı tasarladıkları firmaların bazılarını temsil ettiği için, Penkovski ile birlikte görünmesi hiç şüphe çekmiyordu.

Penkovski İngiltere'deki resmî görevini yeni istihbarat rolüne uydurmaya çalıştı. Yeter sayıda gizli toplantı tertipleymeyeceğini anlayınca, delegasyonun Londra dışındaki bir kaç İngiliz fabrikasını görmesi gerektiği bahanesiyle Sovyet elçisinden dört gün daha fazla kalmak için izin istedi. O tarihlerde Londra'da açılmak üzere olan İngiliz Sanayi Sergisini delegelere göstermek istediğini ekledi. İzin verildi ve böylece Penkovski Batılı dört istihbarat subayı ile fazladan iki gizli toplantı yapabilmek imkânına kavuştu. Penkovski bu subayları aneak, duruşmadaki ifadesinde de belirttiği gibi, "isimleri Grille ve Miles olan İngiliz istihbarat subayları ve kendilerini Aleksandır ve Oslaf diye takdim eden Amerikan istihbarat teşkilâtının temsilcileri" olarak tanıyordu. Kolaylık ve şüpheyi çekmeme düşüncesiyle misafir Sovyet delegelerinin kaldıkları Mount Royal Otel'inde buluşmaya devam ettiler.

Penkovski büyük bir enerji kaynağı olduğunu gösterdi. Delegasyon ile ilgili siyasî ve sosyal (Penkovski delegelerin paralarını da taşıdığı için alışve-

rişlerini kontrol ediyordu) görevini yerine getirme-
ġe devam ederken, bir yandan da istihbarat haberleş-
me usulleri hakkında çok yoġun bir çeşit kısa kurs
görüyordu. Daha sonra duruşmasında da itiraf ettiġi
zere kendisine bir Minox minyatür fotoġraf maki-
nesi verildi ve kullanılışı ġretildi. Ayrıca ona Batı
ile tek yönlü haberleşmeye yarayan transistörlü bir
radyo alıcısı da verdiler. Yakın bir gelecekte Batı
Avrupaya dönmeye muvaffak olamadıġı takdirde ir-
tibatı Wynne veya başka bir Batılı aracı kanalıyla
devam ettirmesi kararlaştırıldı. Radyo ile haberleş-
meye ve bir asusun bütün teknik fonksiyonlarına
kısa bir zaman içinde alıştırıldı. Duruşma zabıtları
aynen şöyle demektedir:

“Yabancı istihbarat subayları Penkovski’ye ken-
disine verdikleri bu casusluk aletlerini evinde özel
olarak yapacaġı bir gizleme yerinde saklamasını tav-
siye ettiler. Aleksandır ve Oslaf, Wynne’in kısa bir
zaman içinde Moskova’ya dneceġini ve beraberinde
onlar tarafından yazılmış bir mektup getireceġini;
ancak gerekirse, kendisine radyo ile talimat vere-
ceklerini söylediler.”

“Ayrıca Penkovski’ye bazı gizli belgelerin fo-
toġraflarını çekmesi direktifi verilmişti...”

Bütün bunlara karşılık Penkovski’nin Batı’dan
yegâne talebi, olaylar onu Sovyetler Birliġinden ka-
maya zorlarsa, kendisine Amerikan veya İngiliz va-
tandařlıġı ve tecrübelerine uygun bir iş verilmesi
idi.

Böylece dönüşü olmayan bir işe giren Penkovs-
ki, yanında yüksek mevki sahibi dostları için bir s-
r hediye, ticarî ve teknik misyonun tam bir rapo-

ru (Moskova bu geziyi büyük bir başarı olarak niteledi) ve çok miktarda filmiyle birlikte bir Minox marka forograf makinesi olduğu halde Moskova'ya döndü.

Penkovski Londra'dan döndükten on gün sonra, 16 mayısta yeni bir güvenle Notlar'ına üçüncü bölümle devam etti. Bu bölümde Komite'sinin gerçek faaliyetlerini —ki, Batı gerçeği hâlâ bir türlü kavrayamamıştır— özetlemekte ve Sovyet şahsiyetleri ile problemleri konusunda devam etmektedir.

Penkovski'nin Komite'si, hacim ve önem bakımından gerçek bir bakanlık idi ve hâlâ da öyledir (1). Bu komite, bir devletin endüstriyel, bilimsel ve teknolojik istihbarat malzemesi toplamak için şimdiye kadar giriştiği en büyük gayret ve teşebbüstür.

Sovyetler Birliği, bütün sunî peykleri, çelik fabrikaları ve bilimsel ilerlemelerine rağmen, istediği ileri endüstriyel toplum olmaktan çok uzaktır. Hem ağır sanayide hem tüketim maddelerindeki ilerlemeleri hızlandırma telâşı içinde, Sovyet ekonomik plâncıları, kendi araştırmaları için gerekli zamanı genellikle bulamamaktadırlar. Bu onlar için bulunmaz bir lükstür.

Bilimsel Araştırma Çalışmalarını Koordinasyona Memur Resmî Komite, adına uygun olarak, modern sanayi ve teknolojinin hemen hemen her dalındaki yeni gelişmeleri gizli gizli toplayan bir kliring

(1) Penkovski'nin tutuklanmasından sonra Komite'nin bünyesi biraz değiştirilmekle beraber hacmi, görevleri ve personeli hemen hemen aynı kaldı.

bürosu gibi çalışmaktadır. Üzerinde durmadığı endüstriyel memleket yok gibidir. Örneğin, Komite'den Kanada'daki ajanlarına gelen direktifler; ultrasonik testerelerden Tarım Bakanlığı'nın yeraltındaki çürümüş bitki gübresi yataklarının çıkarılması plânları ve Lever Brothers'daki 'devamlı margarin imal eden tesislerin' projelerine kadar çok çeşitli konuları kapsamaktaydı. Sovyet ticaret delegasyonları, Bilimsel Akademi üyeleri ve teknik iş faaliyetleri için dışarı gönderilen her heyet Komite'nin himayesinde ve emrindedir. Kilit mevkilerindeki personeli ise eşit sayıda Sovyet Bilimler Akademisi ve KGB ile GRU'dan seçilir.

Komite'nin başında on beş kişilik bir prezidyum bulunur. Onun emrinde uzun eğitim görmüş geniş bir uzman kadrosu (Penkovski'nin zamanında 447 kişi idi); durmadan hedef seçer, dünyanın dört bir tarafındaki ajanlarına bilgi toplama görevleri verir ve neticeleri değerlendirerek Sovyet bilim ve sanayi çevrelerine gönderir. Açık bilgi teatisi de Komite'nin işleri arasındadır; yabancı memleketlerdeki 'toplayıcılar'ı teknik kitap, broşür ve dergileri devamlı olarak toplar ve Moskova'ya gönderirler. Ama gizlilik daha çabuk ve kesin sonuçlar sağlayacaksa, bunlar tercih edilir. Bu demektir ki, Komite personelinin yüksek bir yüzdesi GRU vey KGB'nin kadrosunda olmasa bile onlarla işbirliği yapmaktadır.

Başka memleketlerin de kendilerine göre teknik bilgi toplama ve mübadele metotları vardır, ama hiç bir yerde bu kadar merkezileştirilmiş, gizli kapaklı ve mutlak surette tek yönlü bir bilgi toplama faaliyeti görülmemiştir. Penkovski'nin söylediği gi-

bi, “Biz, Sovyetler Birliğine gelen misafirlere genellikle değersiz bilgi vermeye çok dikkat ederiz. Onlara zaten bildikleri şeyleri gösteririz.”

Penkovski’nin Notları’ndan önce, Komite’nin faaliyetlerinin gerçek çerçevesine veya Sovyet istihbarat sistemine ne kadar kenetlenmiş olduğuna dair çok az şey biliniyordu.

PENKOVSKI'NİN NOTLARI

16 Mayıs 1961

On altı günlük bir çalışmadan sonra yeni bir İttifak, bir dostluk ve ortak amacımız için 'mücadele İttifak'ı kuruldu. İnancım, bu İttifak'ın ebedî olacağıdır. Allah, bize bu büyük ve önemli vazifede mutlaka yardım edecektir.

Komite'miz önceleri Bilimsel-Teknik Komite 'adını taşıyordu. 1961'de tamamen reorganize edildi ve şimdiki ismini aldı: SSCB Bakanlar Kurulu Bilimsel Araştırma Çalışmalarını Koordinasyona Memur Resmî Komitesi (G.K. K.N.I.R.). Adres: Gorki Caddesi 11, Moskova. Bu değişiklikten sonra kadro geniş çapta artırıldı ve en fazla da Dış Münasebetler Dairesi (yani benim dairem) genişletildi. Amacımız, Batılı devletlerin delegasyonları ile çalışarak veya kendi bilim adamlarımızı dışarıya göndererek ve yabancı memleketlerde çeşitli sergiler tertipleyerek Batı'dan bilimsel ve teknik istihbarat bilgileri toplama imkânlarımızı artırmaktır. Komite bu faaliyeti, Dış Ticaret Bakanlığı ve Ticaret Odaları Birliği ile işbirliği yaparak yü-

rütür. Kısacası Komite bugün bir bakanlık gibidir ve Başkan Rudnev bir bakanın bütün yetkilerine sahiptir.

Komitenin bütün daireleri şube ve kısımlara bölünmüştür. Sosyalist memleketlerle iş birliği yapan daire özel şekilde on iki komisyondan müteşekkildir: Çekoslovakya, Doğu Almanya, Polonya, Macaristan, Romanya, Yugoslavya, Bulgaristan, Arnavutluk, Komünist Çin, Moğolistan, Kuzey Kore ve Kuzey Vietnam Komisyonları. Bu dairenin 'Sosyalist Kamp' denilen adı geçen on iki devlete Sovyet uzmanları gönderen bir şubesi vardır.

Daire ve şubelerden başka Komite'ye bağlı bir sürü teşekkül ve müessese vardır. Meselâ: Bilimsel Araştırma Malzemesi Yayın Evleri Konsorsiyumu (ONITZ); Devlet Enerjisi Yayınevi (GOSENERGOIZDAT); Bilimsel-Teknik Enformasyon Enstitüleri Birliği; başka bilimsel-teknik bilgiler enstitüleri; SSCB Millî Ekonomisinin Başardıkları Sergisi v.s. çeşitli kütüphaneler de Komite'nin murakabesi altındadır.

Her Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinin kendi Bilimsel Araştırma Çalışmalarını Koordinasyon Komitesi vardır. Meselâ, R.S.F.S.R. (Rus Sosyalist Sovyet Cumhuriyetleri Federasyonu) Komitesinin Başkanı Pavel İvanoviç Abroskin, Gürcü Cumhuriyeti Komitesinin Başkanı G.Ş. Mikeladze, Moldoviya Cumhuriyeti Komitesinin Başkanı Nikolay Dmitriyeviç Çerniyavski'dir.

Rudnev'in Komite Başkanlığına tâyini bir tesadüf eseri değildir. Komitemizin faaliyetleri, ne çeşit bilimsel araştırma çalışmalarını koordine ettiğimizi aydınlatması bakımından önemlidir. Rudnev önceleri uzun zaman Cephane Bakanlığında çalışmış, sonra Savunma Teknolojisi Resmî Komitesi Başkanlığında bulunmuştu. SBKP Merkez

Komitesi üyesi olup, aynı zamanda Bakanlar Kurulunda Kruşçev'in yardımcılarında biridir.

Bunun için, Rudnev'in daima askerî bilgiler ve teknik ilerlemeler hakkında doküman toplanması üzerinde durması sürpriz değildir. Komitenin bazı üyeleri, bizim Savunma Bakanlığının ve Savunma Teknolojisi Resmî Komitesinin bir organından başka bir şey olmadığımızı söylerler. Komiteye bağlı diğer askerî istihbarat subayları gibi ben de bunun böyle olduğunu bilirim; oysa Komite'nin mühendis ve diğer bilim adamları bu konudan sanki bir sırmış gibi çekinerek bahsederler.

Rudnev'in selefi Kruniçev (ölmüştür) de Komite'nin başkanlığına getirilmeden önce münhasıran harp sanayiinde çalışmıştı. Bir tarihte Havacılık Sanayi Bakanlığı da yapmıştı.

Sadece askerî gayelerle çalıştığımızı söylemek istemiyorum. Komite'nin yalnız milli ekonomiyi ilgilendiren sahalarda çalışan değişik daire ve şubeleri de vardır. Bilimsel araştırma çalışmalarının koordine edilmesinin ise çok tabiidir ki askerî mahiyette bir yönü mevcuttur.

Bu da Komite'de neden bu kadar çok GRU ve KGB istihbarat subayının bulunduğunu açıklar. Ben Komite'ye Kruşçev'in 'barış' siyaseti sonucu katıldım. Çeşitli delegasyonlarımız vasıtasıyla dışarda espionaj bilgileri toplamak ve aynı şeyi burada yabancı misafir heyetlere hazırladığımız dostane davet ve muhtelif hizmetler yoluyla yapmak konusunda, Komite mükemmel bir paravan olarak kullanılmaktadır. Bu dostane temas ve mübadelelere arkadaşça kandırma' dememiz daha doğru olur. Biz, Komite'deki GRU ve KGB subayları, çoğu zaman yabancıların bize nasıl inandıklarını anlayamayız. Onlara SSCB'deki herke-

sin bildiği şeylerden başka hiç bir şey göstermediğimizi ve önemli bütün teknik gelişmeleri sakladığımızı nasıl oluyor da anlamıyorlar? Yabancı heyetlere gezdirilen bir fabrikada yeni bir şey yapılmakta ise, müdürüne şu emir verilir: «Her şeyi gösterin ama 1 ve 5 Numaralı atölyeleri, onarım sebebiyle, kapalı bulundurun». Hepsi bu kadar; kısa ve açık!

Masamın üstünde «SSCB'nin Yabancılarla Kapalı Şehir ve Bölgeleri» başlıklı bir liste bulunur. Yabancı delegasyonlar için SSCB'de tertiplenen davet ve geziler bu listeye göre plânlanır. Meselâ, dört Kanadalı'dan kurulu bir heyet Krivoy Rog'u ziyaret için müsaade almıştı. Bu bölgede bir takım büyük fabrikalar vardır, ama savunma ile ilgili hiç bir tesis yoktur. Vakitleri az olduğu için Krivoy Rog'a, oraya çok yakın olan Dnepropetrovsk kanalı ile haya yoluyla gitmek üzere izin istemişlerdi. Bu talepleri kesin olarak reddedildi. Krivoy Rog'a yirmi iki saatlik bir trenle gitmek zorundaydılar. Çünkü, Dnepropetrovsk hava alanına hiç bir yabancıнын sokulmaması için emir almıştık. Sebep şu idi: Dnepropetrovsk'da en büyük füze fabrikalarımızdan biri de dahil olmak üzere bir çok metalurji ve savunma endüstrisi tesisleri vardır.

Gorki şehri de, peyk memleketlerinin temsilcileri dahil, bütün yabancılarla kapalıdır ve sebebi, içinde denizaltılar dahil çeşitli gizli cihazların imal edildiği Sormovo'ya yakın olmasıdır. Büyük otomobil fabrikasına ek olarak, en büyük uçak fabrikalarından biri de Gorki'dedir.

Yabancı Şube Başkan Yardımcısı sıfatıyla çalıştığım Dış Münasebetler Dairesi hakkında da bazı konulara değinmek isterim: Saf kimseleri, Bilimsel Araştırma Çalışmalarını Koordinasyona Memur Resmî Komite'nin bir üye-

si olduğuma inandırmak için, bana No. 0460, Kayıt No. 79 olan bir kimlik kartı çıkarılmıştı. (Halâ Bilimsel-Teknik Komite'nin eski kimlik kartlarını kullanmaktayız. Bunların yenilenmesi için hazırlıklar yapılıyor). Bunun bir fotokopisi ile beraber, yabancı heyetlerle çalışırken ve onlarla bilimsel bilgiler teati ederken resmî kimlik kartı olarak kullandığım Rusça ve İngilizce yazılmış iki kartviziti ilişik olarak gönderiyorum.

Dış Münasebetler Dairesi Başkanı Jerman Milhailoviç Gvişiyani görünüşte hiç bir istihbarat teşkilâtına mensup değildir. Oysa babasının Stalin'in akrabası ve eski bir KGB generali olduğu hatırlanırsa, onun da KGB ile bir bağı olduğu düşünülebilir. Ama, maalesef buna pek emin değilim. KGB komşularımızın çoğu gerçek (KGB) statüleri ile övünülse de Gvişiyani bu konuda çok dikkatlidir.

Gvişiyani Kosigin'in kızıyla evlidir. Damadı ile yaptığı tartışmalarda, Kosigin, Kruşçev'i sık sık ve açıkça tenkit eder. Kruşçev'in sanayimizi ve ekonomimizi karmakarışık ettiğini hiç sakınmadan söyler. İçkili olduğu bir gün Grişiyani, «Oleg Vladimiroviç, bizim de günümüz gelecektir...» demişti. Rudnev'in bile ondan çekinmesinin sebebi budur. Kendisini her zaman eski bir arkadaş gibi elini sıkarak selamlar.

Gvişiyani'nin iki yardımcısı vardır: KGB Albayı ve KGB'nin Komite'deki temsilcisi Yevgeni İlyiç Levin, ki bir çok defalar istihbarat görevleri ile dışarda bulunmuştur. GRU'nun Komitedeki temsilcisi Viktor Nikolayeviç Andriyanov da Gvişiyani'nin diğer yardımcısıdır; yarbay rütbesindedir ve Almanya ve Avusturya'da GRU ajanı olarak bulunmuştur. Amerikalılarla olan iyi ilişkileri ile övünür ve karısı Moskova'da iken Avusturya'da samimi bir mü-

nasebet kurduğu bir Amerikalı kadından söz eder. Andriyanov'un yakında İsviçreye Sovyet Konsolosu olarak gideceği söylenmektedir.

Gvişiyani'nin sekreteri, bir KGB memuru olan Valentina İvanova Çumkova'dır.

Yabancı Memleketlerle Münasebetler Şubesi :

Başkanı aynı zamanda bir KGB subayı olan Boris Georgiyeviç Lopatenko'dur. Levin ile yakın temas halinde çalışır.

Başkan Yardımcısı, GRU Yarbayı Denis Nikolayeviç Polyakov'dur. Benimle beraber çalışır ve aynı odayı paylaşırız. Hindistan'da Sovyet Elçiliği Başkâtibi olarak bulunmuştu. Karısının elçilik müstahdemlerinden biri ile yakın ilişki kurduğu ortaya çıkınca yirmi dört saat içinde Hindistan'ı terk emrini almıştı. 1960 ve 61'de istihbarat görevleri ile Sovyet delegasyonlarına katılarak iki defa ABD'ne gitmişti. 1962 başlarında ABD ve Latin Amerika memleketlerinde faaliyet gösterecek illegal'leri eğitmek üzere geçici görevle Küba'ya gönderildi. Küba halkı hakkındaki izlenimleri hiç de nazik değildi: onlardan «yarım-kan, aptal, pis ve cahil» şeklinde bahsederdi. Beraber hoşça vakit geçirecek bir tek kadın bulamamış olmaktan şikâyetçiydi. Polyakov meslekten yetişmiş bir topçudur. Derjinski Askerî Topçu Akademisi mezunudur ve 1953'de de Askerî Siyasî Akademiyi bitirmiştir.

Şube başkan yardımcısı sıfatını kullanan Polyakov aslında Amerika Masası başkanıdır ve bazan da GRU temsilcisi olarak Andriyanov'un yerine bakar.

KGB istihbarat subayları gibi GRU subayları da dış ilişkiler şubeleri olan Sovyet bakanlıklarının bütün kilit mevkilerini işgal etmişlerdir. SSCB'yi ziyaret eden yaban-

cı delegasyonlar, turistler v.s. arasında istihbarat faaliyetlerinde bulunurlar. Moskova'da G.K.K.N.I.R.'ın dış münasebetler şubesi kisvesi altında faaliyet gösteren GRU şubemizin bünyesinde seksen veya doksan stratejik istihbarat subayı vardır.

Hangi teşekküle kaç tane GRU ve KGB istihbarat subayı verileceği konusunda GRU, KGB ve SBKP Merkez Komitesi müştereken karar verirler. Her temsilci, talep edilen sayıda subaya neden ve hangi belirli maksatlar için ihtiyacı olduğunu belirtir. Son söz Merkez Komitesinin İdarî Şubesininindir. Meselâ, Komitemiz için, «SSCB Bakanlar Kurulu'nun Bilimsel Araştırma Çalışmalarını Koordinasyona Memur Resmî Komitesinde Genel Kurmay İstihbarat Başkanlığından yirmi beş ilâ otuz subay buluncaktır» gibi Merkez Komitesi ve SSCB Bakanlar kurulundan kısa ve 'çok gizli' bir tamim gelmişti. İşte Kruşçev ve Merkez Komitesi, Sovyet İstihbarat Sistemi ile bu kadar yakından ilgilenir ve kullanılacak paravanları tesbit ederler.

Komite ve Bakanlar Kurulu, aylıklarımızı işgal ettiğimiz mevkie uygun olarak verir; ama malî ayrıntılar GRU ve Komite'nin maliye şubesi tarafından müştereken kararlaştırılır. Komitedeki çalışmalarımızla ilgili olarak sarf ettiğimiz paralar, GRU veya Savunma Bakanlığı tarafından bize tekrar iade edilir.

Komitedeki GRU istihbarat subaylarının sayısını tesbit eden kararnameye benzeyen bir tamim ile de KGB subaylarının sayısı tesbit edilmiştir. Kesin sayısını bilmiyoruz ama, onlar daima bizden fazladırlar. Ayrıca KGB üyesi olmadan onlarla işbirliği yapan sivillerin sayısı da çok yüksektir. Bunlar özellikle Komitedeki gibi teknik ve bi-

limsel faaliyetlerde faydalı olurlar.

Bizim Komite'de istihbarat subayları olarak bulunuşumuz — KGB veya GRU — sadece Komite Başkanı ve yardımcısı, benim durumum söz konusu olunca da Dış Münasebetler Dairesi Başkanı Gvişiyani tarafından bilinir. Diğerleri ancak tahmin edebilirler. Öte yandan diğer personel bizlerin devamlı olarak başka çeşit bir işle uğraştığımızı sık sık farkedерler. Meselâ, ben çok kereler Komite'de bulunmam. Bazan postaneye veya bankaya gittiğimi söylerim, bazan da başka bir bahane bulurum. Fakat herkes aptal değil; ister istemez normal işlerin dışında bir faaliyetim olduğunu öğrenirler. İstihbarata mensup olmayan diğer memurlar, bizlerin uzun ayrılmalar veya gecikmeler için hiç bir zaman ceza bir yana ihtar bile almadığımızın farkındadırlar. Tabiatıyla bizim başka türlü bir iş yaptığımız kanısına sahip olurlar.

Dışarı giden bir Sovyet Delegasyonu teşkil edildikten ve hepsine SBKP Merkez Komitesinden izin alındıktan sonra, belirli ilim adamı, mühendis veya delegasyonun başka uygun üyelerini seçer ve GRU'ya çağırırız. Bunların hepsine, teker teker ne çeşit bilgilere ihtiyaç duyduğumuza ve dışarda iken dikkatini en çok neye vermesi gerektiğine dair talimat veririz. Bu gibi sivil yardımcılara GRU ile olan temaslarını açıklamayacaklarına dair bir belge imzalatılır. GRU ile irtibatın ifşası cezayı gerektiren bir suç olup imzalatılan belgede yazılıdır.

Yardımcı sivil uzmanlar teşkilât için çok faydalıdır (özellikle bir delegasyonun içinde yeterli sayıda nizami GRU subayı yoksa). Dışarda iken bunlara fazladan para verilir ve döndüklerinde de teşekkür makamında bir çeşit prim alırlar; diyelim ki 1 000 veya 500 Ruble. Başarılı bir

yardımcıya şunu söyleriz: «İyi gayret göster ki, bir harp olursa seni Ordu'ya alalım ve yüksek bir subay rütbesi verelim».

Komite'nin bu ana görevinden başka, sivil personelin içinden İllegal'ler Dairesince kullanılmak üzere Bekrenev'e tavsiye edebileceğimiz genç uzman, mühendis veya bilginleri seçmek gibi bir işi daha vardır. Böyle bir uzman bulunur bulunmaz, adı Bekrenev'e sunulur. Gerekli inceleme ve hazırlıklardan sonra, bu kişi belirli bir eğitim görür ve İllegal olur.

GRU istihbarat subayları olarak Komite'deki başlıca görevimiz, SSCB'yi ziyaret eden yabancılar arasından ajan toplamaktır. Tabii bu çok sık olmaz. Aynı zamanda şahsî temas ve konuşmalarla, kulak misafirliği yaparak, ziyaretçilerin ceplerini yoklayarak, bagajlarını arayarak bilgi toplamaya çalışırız.

Resmî hüviyetimizi ustaca muhafaza etmek için teknik konulardaki konuşmalarımız bilgili ve dikkatli olmalıdır. Ve genellikle öyledir. Tabii, sivil elbise giyeriz.

Buna göre ben GRU'da faal görevi olan bir albay olmakla beraber (hakiki kimlik kartım da bunu gösterir), burada Komite'de sadece bir ihtiyat albayıyım.

Her yabancı delegasyonun Moskova'da kabulü bizim tarafımızda çok dikkatli bir hazırlığı gerektirir. Delegasyon üyelerinin nasıl karşılanacağı ve işleneceği hakkında uzmanlarımız, üç aylık, aylık ve günlük raporlar hazırlarlar.

Dışarda Sovyet bilgin ve uzman delegasyonlarının üyeleri olarak faaliyette bulunan GRU subaylarının çalışmaları da ayrı bir plân konusudur. Dışarı giden delegasyonların yapacağı işleri içine alan ayrı bir faaliyet yönetmeliği

vardır. Meselâ; üyelerin çeşitli istihbarat görevlerinde işbirliği sağlanması, bu kimselerden şebekeler organize edilmesi, illegal faaliyetleri için aday seçimi v.s. hakkında...

Dışarıya giden bir Sovyet uzmanı seyahatinin ayrıntılı bir raporunu vermekle sorumludur; eğer raporunda değer taşıyan hiç bir şey yoksa azarlanır, tenkit edilir ve usul gereğince kesin olarak bir daha dışarı gönderilmez. Bir delegasyon üyesi tarafından değerli bir bilgi elde edilir edilmez, derhal GRU rezidentine veya bazan bizzat elçiye haber verilir ve bu bilgi ya diplomatik kurye ya da telgraf ile hemen Moskova'ya ulaştırılır.

Dış gezilere giden Sovyet delegasyonlarının bütün üyelerine, ne gibi konuşmalara katılabileceklerine ve ne çeşit sorulara ne şekilde cevap vereceklerine dair titizlikle talimat verilmiştir. Bütün samimiyetimle söyleyebilirim ki, Batılı uzman veya bilginlerin Sovyet meslekdaşlarından öğrenebilecekleri yeni hiç bir şey yoktur. Sovyet sergilerini gezmekle de herhangi bir değerli bilgi kazanmayacaklardır. Meselâ, 1961 Londra Sergisine gönderilen herşey önce KGB teknik uzmanları tarafından, yabancı teknisyenlerin, bilginlerin görebileceği veya öğrenebileceği yeni hiç bir şey bulunmadığından emin olunması için, dikkatle gözden geçirilmişti. Hatta bazı parçalar kasıtlı olarak hatalı birleştirilmişti. Meselâ, sergideki sunî peykin konisi aslına uygun olmadığı gibi, silindirlerin cinsi de başka idi. Bu bir taraftan kuvvetli bir propaganda etkisi yaparken, teknik bakımdan da zihinleri karıştıracaktı. Londra'daki sunî peykle ilgili olarak gösterilen bütün cihaz ve parçalar değiştirilmiş ve hatalı idiler. Hiç biri uzaya fırlatılan hakikî peyki yansıtmıyordu.

Başka bir kaide de, doğrudan doğruya füzelerin veya

füzeler silahlarının imalinde çalışan Sovyet bilgin, mühendis veya teknisyenlerinin memleket dışına çıkmalarına kesin olarak izin verilmemesiydi. Ama son zamanlarda, çok titiz bir araştırma sonunda; Sovyet bilim adamlarının ABD veya başka Batılı memleketlerin füzeleri hakkında da bir fikir sahibi olmaları düşüncesiyle ve son iki yıl içinde Sovyet füze geliştirme programı çerçevesinde herhangi bir imalat işinde çalışmamış olmaları şartıyla dış ülkelere seyahat etmelerine izin verildi. SBKP Merkez Komitesi bu konuda büyük ihtiyat gösterir ve bu kimselerin dışarı gitmeleri ile yakından ilgilenir. Bunlar genellikle Merkez Komitesinin yüksek rütbeli bilim ve ihtisas personeldir. İki yıllık bekleme devresi, bu süre içinde tekniğin bu adamların bilgilerinin önemini kaybettirecek kadar ilerlemiş olacağı hesaplanarak konmuştu. Bu suretle, bu kimseler Batı'ya iltica etseler bile, en son yenilikleri bilemeyecekleri gibi, iki yıl öncesine kıyasla ayrıntılı bilgi veremeyeceklerdir.

Batılı devletler, bilimsel araştırma delegasyonları gönderir veya kabul ederken ve sergiler tertiplerken çok uyanık olmak zorundadırlar. Sovyetler Birliğinin kullandığı aynı katı kontrol ve metotları uygulamalıdır. Şimdiki şartlar altında bizler herhangi bir Batılı ülkeyi gezerken istediğimiz herşeyi görüyor ve ihtiyacımız olan bütün sırları çalabiliyoruz. Oysa yabancı heyetler SSCB'yi gezerken bin bir türlü sınırlamalarla karşılaştırılırlar ve sadece gitmelerini arzu ettiğimiz yerleri görebilirler. Neleri görmelerine müsaade ederiz? Yalnız değeri olmayan şeyleri... Yabancılar yeni veya teknik bakımdan gerçekten kıymetli bir şeyi görmek isteyince, ricalarını reddetmek için her türlü mazereti buluruz. Önümde, SSCB'nin içindeki

belirli alanlara yabancıları sokmamak için kullandığımız bahanelerin veya alternatif tekliflerin bir listesi duruyor:

1. Fabrika (veya tesis) onarım halindedir.
2. Yolda bir köprü kapalıdır.
3. (O mevkide) Hava alanı yoktur; son don demiryollarına zarar vermiştir ve dolyisiyle geçici olarak (oraya) trenler işlememektedir.
4. O mevsimde hava şartları seyahate uygun değildir.
5. Mahalli otel yabancı misafirlere hazır durumda değildir.
6. O bölgede veba salgını (!) vardır; oraya gidilmesi doktorlar tarafından yasaklanmıştır.
7. (Bölgedeki) Bütün oteller turistler tarafından tamamen doldurulmuştur.

Yabancı delegeleri, Moskova'daki park ve müzelerde dolaşırken, bir fabrikayı gezmekten kendiliklerinden vaz geçirtecek kadar yorduğumuz da olur!... Veya delegasyonu uçak yerine trene bindiririz. Neticede, aynı seyahati uçakla yapsalardı beş altı fabrika görebilecek iken, ilgilendikleri tesislerin sadece bir ikisini görecektik bulurlar. Sonunda vizelerinin süresi dolar ve votka ile havyardan başka hemen hiç bir şey göremeden ayrılmak zorunda kalırlar.

Bu konularda koordine edici makam olarak Komitemiz SSCB Bilimler Akademisi, Yabancı Memleketlerle Ekonomik Münasebetler Devlet Komitesi, Dış Ticaret Bakanlığı, Ticaret Odaları Birliği ve daha bir sürü teşkilatla yakın temas halindedir. Hepsinin de saflarında düzinelerle GRU ve KGB ajanları vardır.

Komite'deki görevime başladığım zaman burada ça-

İlşan GRU ve KGB'lilerin sayısı karşısında hayretten dona kalmıştım. Koridorda yürürken birbirini asker selâmı ile selamlayan bir sürü adam görmek ilk zamanlar tuhafıma giderdi. Askerî adetlerini unutmak ve sivil elbiselerine alışmakta göze çarpacak bir şekilde güçlük çekerler.

Ya bir delegasyon üyesi ya da turist olarak dış memleketlere gitmek üzere olan GRU subaylarına hemen her gün Komite tarafından bilgiler verilir. Bunların arasında GRU Stratejik İstihbaratından en azından bir kişi bulunmadığı zamanlar çok nadirdir. Herhangi bir delegasyon küçük (meselâ iki ilâ üç kişilik) ise ve içine bir GRU subayı bile yerleştirmek imkânsız ise, mutlaka üyelerden biri (sivil) KGB veya GRU hesabına özel olarak görevlendirilir. Eğer aralarında uygun bir kimse yoksa, hemen o gün bir tane icat edilir (!), Genel Kurmaya çağırılır, kendisiyle bir süre konuşulur, imzası alınır hepsi o kadar... Yabancı bir ülkeye KGB'nin herhangi bir şekilde katılmadığı hiç bir heyet gidemez. KGB'nin kimseye itimadı yoktur. Bir delegasyonun içinde hiç bir istihbaratçının bulunamayacağı tahmin edildiği hallerde bile mutlaka bir KGB subayı mevcuttur.

1961 ekiminde Milletlerarası Oseanografik Komisyonu'nun bir konferansına katılmak üzere Paris'e bir Sovyet delegasyonu gönderilmişti. Üyeleri arasında SBKP Merkez Komitesi'nin kararıyla GRU Deniz İstihbarat kısmından Tümamiral Çekurov ve Albay Rizkov bulunuyordu.

Komite'de benimle beraber çalışan iki kıdemli GRU Subayı, Albay Meşçeryakov ve Yarbay Klebnikov 1961 kasımında Küba'ya gittiler. Küba'da Castro Hükümetine istihbarat meselelerinde müşavir olarak çalışacaklar; şüphesiz faaliyetleri Amerika ve Latin Amerikan ülkelerine

karşı olacak. Klebnikov'un Komite'deki yerine Yüzbaşı Boris Mihailoviç Polikoarpov getirildi.

Kasıtlı yanlış haberler hakkında bir kaç söz :

GRU başkanlığından, teknik adamlarımız kanalıyla yabancı bilim ve iş adamları arasında her türlü kışkırtıcı söylenti ve yanlış bilgi yaymak üzere verilmiş özel bir emir vardır. Bu, şu şekilde yapılır: Sovyet bilgin ve mühendisleri yabancılar arasında Sovyetlerin bu günlerde iddialı şekilde çeşitli bilimsel veya produktif projeler üzerinde çalıştıklarına dair rivayetler çıkarılırlar; oysa aslında bu projeler ile ilgili olarak herhangi bir çalışmayı düşünmüş bile değillerdir. Bu haberler, yabancı bilim adamlarını ve hükûmetlerini benzeri projeler üzerinde ciddi bir şekilde uğraşmaya ve muazzam meblağlar sarfetmeye sevk eder. Bazan da tam tersini yaparız: Batılılar herhangi bir bilimsel veya teknik konuda masraflı araştırmalar yaparken biz oturur bekleriz; bir taraftan da bu çalışmalarla ilgili olarak istihbarat faaliyetlerimizi artırırız. Batı proje veya meselenin ana çalışmalarını bitirir bitirmez, bütün bilgileri toplamış bulunan bilginlerimiz aynı proje üzerinde çalışmaya koyulurlar. Bilimsel araştırmanın bütün ve masraflı ön çalışmaları Batılılar tarafından yapılmış olduğu için, biz bedavadan hazır konmuş oluruz.

Bütün bu faaliyetler arasında benim rolüme dönelim; GRU beni, Sovyetler Birliğini ziyaret etmekte olan bütün İngiliz delegasyonlarının üyelerini incelemekle görevlendirdi. İşim, bu kimselerle dostça ilişkiler kurmak, istihbaratla ilgili taraflarını ölçmek ve istihbarat teşkilatımızın işine yarayıp yaramayacaklarını kesin olarak anlamaktır. Bilahare bu kimseler hakkında Londra'daki rezidentimize teferruatlı raporlar yazarım. Sonrasını Londra'daki şebeke-

den tâyin edilen birisi, meselâ Şapovalov veya Pavlov, halleder. Ben kendilerine gerekli bilgiyi sunmakla m  kel-
lelim, onlar ise bu kimselerin ajan olup olamayacaklarını
ve hazırlıklarını tesbit eder, y  r  t  rl  r. Ajan kaydetme
içinde kullanılacak başlıca silah, bu kimseler hakkında
toplanabilecek ve onları zor duruma sokacak bilgilerdir.
Meselâ aile hayatlarındaki problemler, gönül maceraları,
Şahsî veya şirketlerinin mal   durumları, kumara olan te-
may  lleri v.s.

Diğer görevim ise sanayimiz için önemli olan bilim-
sel haber toplamaktır. Meselâ, Moskovayı ziyaret eden
bir İngiliz bilgini bana deniz suyundan nasıl tatlı su elde
edileceği hakkında genel bilgiler ihtiva eden bir broşür
göstermişti. Uzmanlarımız bununla çok ilgilendiler. Deniz
suyunu tatlı suya çevirmekte SSCB'de halen kullandığımız
metotlarla bir metreküp su altı rubleye (eski ruble) mal
olurken, broşürde anlatılan metotla 97 kopek'e   ıkabile-
cekti. Bunun   zerine broşürü elde etmek için emir aldım
ve İngiliz'in odasından   aldırttım. SSCB'ne yabancılarının
yaptığı ziyaretler sayesinde ki, tarım ve endüstri saha-
larında yeni ve geliştirilmiş metotları öğreniyor ve der-
hal uyguluyoruz...

Serov'un emriyle sık sık Komite'deki GRU rezidenti
Andriyanov'un yerine bakarım. Bu zamanlar GRU subayla-
rının ve sivil yardımcılarının faaliyet programlarını ben
bizzat tertiplerim. Komite'de görevli GRU subaylarının ye-
disinden devamlı olarak ben sorumluyum.

Sovyet delegasyonlarının yabancı memleketlere ya-
pacakları seyahatler titizlikle hazırlanır. Her delegasyonun
SSCB'ninden çıkışı için SBKP Merkez Komitesi'nin ayrı
bir kararnamesi gereklidir. Londra'ya 1961 temmuz-a  us-

tos aylarındaki seyahatimi ele alalım; Merkez Komitesi- nin delegasyonumuzu Londra'ya göndermek kararı tem- muzun 1'inde verilmişti. 4 temmuzda Komite Başkanı kırk beş Sovyet mütehasssısının seçilmesi ve Londra'daki Sov- yet Sanayi Sergisine gönderilmesi için gerekli emri ha- zırladı. Daha önce bir kere Londra'da bulunduğum ve bir takım kimselerle tanışıp bazı ilişkiler kurmuş olduğum için, delegasyon başkanlığına tâyin edildim.

Gerekli evrakı olmayan yeni şahıslar seçecek kadar vakit olmadığı için, çıkış belgeleri SBKP Merkez Komite- sinde hazır bulunan kimseleri tercih ettim. Kırk delege arasında beş Merkez Komite üyesi bulunuyordu. Aynı gün- lerde başka delegasyonlarla veya turist olarak on GRU istihbarat subayı da Londra'ya gönderilmişti. Komiteyi temsilen, delegeler arasında benden başka üç GRU suba- yı daha vardı: I.Y. Petrov, A.P. Şçepotin, ve V.P. Tebenko. Bu kimseler belirli teknik görevlerinin yanı sıra çeşitli ist- ihbarat görevleri almışlardı: Londra'da yeni 'dead-drop' lar aramak, mevcut olanları kontrol etmek, ajan şebeke- siyle buluşma yerleri tayin etmek v.s. Londra'da kaldığı- mız sürece o tarihte GRU rezidenti olan Lev Sergeyeviç Tolokonnikov ile yakın temasta kaldık.

Çalışma şeklimizi iyice belirtmek amacıyla, Londra seyahatimle ilgili bir raporumu buraya alıyorum :

1. Londra'dan Sheffield'e giderken (Al yoluyla) ikin- ci defa olarak Stamford kasabasının güney banliyölerinde bir askerî hava üssü müşahede ettim. Burada İngiliz Kra- liyet Hava Kuvvetleri uçakları bulunuyordu. Aynı şehrin ku- zeyinde hava savunma teşkilâtına ait bir atış mevzii gör- düm. Bu hedeflerin yerlerini, koordinatlarını inceledim. Şemalarını ve gerekli ayrıntıları ekli olarak sunuyorum.

2. İngiliz şirketlerini ziyaretimde, elektronik ölçü ve kontrol âletleri hakkında bilgi topladım...

(imza)

23 Ağustos 1961

Albay Oleg Penkovski

Bu, Komitemizin istediği şekilde hazırlanmış bir rapora örnektir.

Londra'daki görevim sona erince, âmirim Gvişiyani'ye yardımcılık etmek amacıyla rezident yardımcısı Pavlov kendisine özel bir mektup yazarak teşekkür etti ve başarılar diledi. Bu, görünüşte, Londra Elçiliğinin basit bir müşaviri tarafından Moskova'daki sivil bir âmire yazılmış basit bir mektuptu. Seyahatimize ait bütün raporlar GRU Başkanı Serov'a gönderilmişti. Raporumdan yukarıda verdiğim örnek, benim ve delegelerin ne gibi işlerle uğraştıklarını gösterir. Daha başarılı olamayışımın sebebi, bu işler için istek duymamış olduğumdur. Zaten delegasyonun başında olmam sebebiyle, yeterli zamanı da bulamamıştım.

Londra'daki başka bir görevim de delegasyonumuzun ziyaret ettiği firmaların memurları arasından bizim için faydalı olabilecek kimseleri seçerek bunları önce Londra'daki rezident'e bilâhare Moskova'ya bildirmektir. Rezident bu kimselerden bazıları ile ilgilenirse, Moskova'ya dönmeden önce bunları şebekenin üyelerinden biriyle tanıştırmak da bana düşüyordu. Delegeler arasındaki her GRU subayı, aynı zamanda İngiliz İstihbarata Karşı Koyma teşkilâtının bizlere tatbik ettiği usulleri incelemekten sorumlu idi. Meselâ, ne gibi tahrik edici sorular sorduklarını, Sovyet aleyhtarı tartışmalara girdiklerini v.s... tesbit edeceklerdi.

Londra'dan ayrılışımdan az önce bütün Sovyet Elçi-

lik ve özellikle dışardaki GRU ve KGB rezidentlerine SBKP Merkez Komitesinden bir tamim geldi. Bunda Amerika Birleşik Devletlerine karşı yapılacak askerî, sınaî ve ziraî istihbarat çalışmalarının yöneltileceği 150 değişik hedef ve isim sıralanmıştı. Amerika'da bazı bilgileri doğrudan doğruya elde etmek imkânsız olduğu zaman, bu bilgileri üçüncü bir memleket kanalı ile toplamak görevi verilmişti.

Kanada'ya karşı yürütülen istihbarat faaliyeti için otuz değişik hedefi belirten benzer bir liste de Kanada Kısmı'na verilmişti. Bu otuz hedef arasında ince bir sır (!) olarak kabul edilen sunî kürk yapımı da vardı. Bu bizim için çok önemliydi. Uzmanlarımız kumaş astarlı sunî kürkün nasıl yapılacağını hâlâ bilmezler. Bu kürkler Kanada ve Amerika'da çok kolay yapıldığı halde bizim bilimsel araştırma enstitülerimiz bu teknik problemi bir türlü çözememişlerdir. Sunî kürk Amerika'da Katsell Firması, Kanada'da da Lyon Kürk Korporasyonu tarafından imal edilir. Bir tarihte Katsell Firması bize kullandıkları makinalardan bir tane satmayı teklif etmişti. Oysa Moskova'nın bunları satın almak gibi bir niyeti yoktu. Ama işleyiş tarzını incelemekle bütün imalat ameliyesinin kavranacağı iddia edildi ve mümkün olursa aynı makinanın daha ucuza SSCB'de de yapılabileceği söylendi. Delegasyonun en önemli görevi kürkün kumaşa raptedildiği yapıştırıcı maddenin formülünü ele geçirmektir.

Kanada'ya Amerika ve İngiltere'nin çok gelişmiş teknolojilerinin bir sentezini temsil ettiği nazarı ile bakarız. ABD ve İngiltere'de sırları ele geçirmek Kanada'da teknik bilgi toplamaktan daha güçtür. Ayrıca Sovyet delegasyonları için Kanada'ya giriş vizesi almak daha kolaydır. Bu

örneği Sovyet Teknik İstihbarat çalışmalarının ne kadar teferruatlı olduğunu göstermek için verdim.

Biri dışarı giderken herkes ondan bir takım hediyeler veya Moskova'da bulunmasına imkân olmayan ihtiyaç maddeleri getirmesi için ricada bulunur. Ama bütün ricaları yerine getirmeye imkân yoktur. Genellikle satın alınacak şeylerin uzun bir listesi yapılır. Bazan döviz yetersizliği veya bagaj fazlalığı yüzünden bir kişinin istediği her şeyi getirmek mümkün olmaz. Bununla beraber ben her zaman benden ricada bulunanları memnun etmeye çalışmışımdır.

Londra'ya delegasyon başkanı olarak hareketimden az önce Serov tarafından çağırıldım. Kısa görüşmemizde Serov karısı ile kızının da turist olarak Londra'ya gitmek üzere olduklarını söyledi. Onlara göz kulak olmamı ve gerektiğinde herhangi bir şekilde yardımımı esirgemememi istedi. Generale, ailesine Londra'da oldukları sürece yardım konusunda elimden gelen her şeyi yapacağımı bildirdim.

Ertesi gün Serov hava alanında beni karısı ve kızıyla tanıştırdı. İyi yolculuklar diledi. Karısını ve kızını ne kadar içten bir sevgiyle kucakladığını görünce şaşırdım. Ne de olsa bu elleri kanlı, soğuk ve sert adamın yakınlarına bu kadar yumuşak davranabileceğine inanmak bana güç geldi.

Londra'ya varışımızda bizi karşılamaya kimsenin gelmemiş olduğunu gördük. Elçilik arabasına bir şey olmuşmuş. Oysa Serov Londra'daki rezident'e bir telgraf çekmişti. Sonunda bir araç geldi ve Serov'ları ertesi gün buluşmak üzere söz vererek otellerine bıraktım. Müteakip günler kendilerine Londra'yı gezdirdim. Alışverişe ve ak-

şamları da lokantalara götürdüm. Her ikisi de bana çok iyi davrandılar, çok candan hitap ettiler ve her şey için durmadan teşekkürde bulundular.

Serov'un kızı Svetlana, Moskova'daki Mikoyan Hava-cılık Enstitüsünü bitirmek üzeredir. Bu enstitüde uçak-elektrik cihazları üzerinde öğrenim görmektedir. Bir akşam beni bir gece kulübünde Rock and Roll yapmaya davet etti. Bunun üzerine bir taksi tuttum ve Pikadili dahil on-ları bütün gece kulüplerine götürdüm. Ama dikkati çekmek-ten korktuğumuz için dans etmedik. İkisi de Londra'da yaptığımız bu gezmelerden çok hoşlanmışlardı. Bayan Se-rov beni Moskova yakınlarındaki kır evlerine davet etti ve bütün yıl meyve veren çilek ağaçlarından ve arı kovanla-rından bahsetti. Serov'un romatizması vardır ve eski bir Rus tedavisine uyarak kendisini arılara sokturur. Serov'-ları otellerindeki odalarında da ziyaret ettim; onlara pasta-lar, meyve ve şarap ikram ettim. Çok sevindiler. Londra'yı yalnız başlarına gezmeye cesaretleri yoktu. İngiliz basını Londra'da olduklarını bilse muhakkak epey gürültü çık-a-rırdı.

Londra'dayken Serovlar para sıkıntısı çektiler. Yeter-li miktarda Sterlinleri olmadığını farkettiler. Yol harçlıkla-rının büyük bir kısmını alış verişe harcamışlardı. Yardım teklif ettim ve bir defa yirmi, ikinci bir defada otuz Ster-lin verdim. Bayan Serov önce parayı almaktan çekindi ama sonunda Moskova'da bu işi nasıl olsa kocası ile halledebileceğimi söyleyerek kabul etti. Bayan Se-rov torununa bir salıncak almak istemiş, ama hem fiyatı-nın hem de ağırlığının fazla olduğunu öğrenince vaz geç-mişti. Benden beğendiği salıncağın eskizlerini temin etmemi istedi; kocasına Moskova'daki fabrikalardan birin-

de benzerini yaptırtacaktı. Vapurla döneceklerini bildiğim için salıncağı bir hediye olarak almakta ısrar ettim, ama Bayan Serov kocasına bir hediye, meselâ bir elektrikli traş makinesi, almamı tavsiye etti.

Zaten benim de fazla Sterlinim kalmamıştı. Seyahatin yalnız resmî masraflarını karşılayacak kadar harçlık verilmişti. Serov'a ve ailesine aldığım bütün hediyeler Londra rezident'imizden temin edilen para ile satın alınmıştı - doğrusu devlet hazinesinin Sterlinleri böyle faydalı şeylere harcanmış oluyordu. Serov'lar Londra'yı bir Sovyet gemisiyle terk ettiler. Hiç bir hadise çıkmamıştı ve ben de çok memnundum.

Moskova'ya döndükten sonra onları bir kaç defa ziyaret ettim. Granovski Caddesinde, ikinci blokta üçüncü apartmanın 71 numaralı dairesinde oturuyorlar; ayrıca Moskova yakınlarında güzel bir kır evleri (daça) de var. Benim için yemekli ve içkili bir parti verdiler. Serov'a elektrikli traş makinesiyle beraber Lescenko ve Vertinski'nin bir kaç plağını verdim. Leşçonko ve Vertinski çok popüler iki Rus mülteci müzisyenlerdir. Tabii her ikisinin plakları Sovyetler Birliğinde yasaklanmıştır. Bir gün Svetlana ile yalnız kaldığımız bir an, babasının hediyelerden çok memnun kaldığını ve plakları her akşam dinlediğini öğrendim.

Bunlar (Londra'dan traş makineleri, jiletler; yasaklanmış plaklar ve Paristen kolonya ve parfümler) Sovyet halkının zihninden silinemeyen kapitalizm izleridir. En üst seviyedekiler üzerinde bu kadar kuvvetli etkisi olan bu şeylere karşı alelâde kişilerin kayıtsız kalmaları beklenilebilir mi?

Dışarıya yapacağım müteakip resmî seyahatimden

önce özel talimat almak üzere tekrar Serov tarafından çağırıldım. Çalışmalarımdan çok memnun olduğunu söyledi, başarılı bir yolculuk diledi ve 'akşama da karımdan ilâve talimat üzere' evine uğramamı ekledi. Bayan Serov Paris'ten alınacak şeyler için uzun bir liste verdi. Serov da hafif bir tenis ceketini istedi. Bir taraftan da yolluk olmak üzere bana bir kaç kavanoz havyar ve en iyi cins sosisi vermek istediler. Havyarı kabul ettim, ama sosisleri nezakâtle reddettim.

Herkesin zihninde, özellikle iyi şeylere düşkünlük şeklinde, kapitalizm kalıntıları mevcuttur. Her gün «Sovyetler Birliğinde her şey mevcut ve Batı'dakilerden daha iyidir» der dururuz. Oysa en iyi şeylerimizi Batı'dan getiririz. Serov ve Çurayev (1) bile karılarının iç çamaşırlarını Batı'dan getirmemi istemişlerdi... Paris ve Londra'dan genellikle istenilen şeyler şunlardır: Kadın ve erkek çorapları, not defterleri, kolonya, parfüm, elektrikli traş makineleri, kuru pil, dolma kalem, kanyak, plak, süveter, gömlek, kravat v.s. Yalnız son iki seyahatimin dışardan alınacak siparişler listesinde yüzden fazla çeşit eşya vardı.

İşte Sovyet Sosyalist toplumumuz budur!...

«Her şey vardır; her şey daha iyidir» ama çorap, kravat gibi en basit şeyler bile çok güç bulunur. Merkez Komitesi üyeleri, mareşaller ve generaller için her şeyin dışardan getirilmesi gerekir. Gece kulüplerine gelince, eminim ki Merkez Komitesi üyeleri - eğer bizim de gece kulüplerimiz olsaydı - bunları işgal ederlerdi. Onlardan arta kalanlarını da biz subaylar haklardık.

(1) Viktor Mihayiloviç Çurayev: Kruşçev'in sağ kollarından biri ve 15 Sovyet Cumhuriyetinin en büyüğü olan R.S.F.S.R. Merkez Komite As Başkanı.

Londra'ya yaptığım ikinci seyahatte Varentsov ve ailesine de bir çok hediyeler aldım: iki dolma kalem, bir deri cüzdan, bir kaç şişe (ucuzundan) parfüm. Personel Dairesi Başkanı General Smolikov için de oyun kâğıtları getirdim. Bu kâğıtları özellikle rica etmişti, çünkü hararetli bir iskambil oyuncusudur. Ayrıca Gvişiyani'nin karısı için de bir sürü parfüm, pudra, ruj, sigara ve oyun kâğıdı getirdim. Komite Başkanı Rudnev'e getirdiğim 12 voltluk kuru piller şu bakımdan ilgi çekicidir: Bilimsel Araştırma Çalışmalarını Koordinasyona Memur Resmî Komite Başkanı olan bir bakanın dışardan kuru pil getirtmesi önemlidir. Çünkü SSCB'de kuru pil bulmanın imkânsızlığını o da pekâlâ bilir. Yalnız bu, yabancılara gösterdiklerimizin yanı sıra SSCB'de nelerin bulunmadığının en tipik bir örneği ve ispatıdır.

1961'de İngiltere ve Fransa'ya yaptığım seyahatlerde bana da herhangi bir GRU subayına olduğu gibi askerî ve bilimsel mahiyette bilgiler toplama görevi verilmişti. Delegasyonun başında olduğum için faal istihbarat çalışmalarına katılmamıştım. Sadece yeni temaslar kurmak, GRU'nun işine yarayacak açık neşriyat toplamakla yetindim. Her iki ülkede de çok iyi karşılandım ve bilim ve iş dünyasının bir çok ilgi çekici tanınmış kişisiyle tanıştım.

Bu kimselerin tam bir tabiiyet ve rahatlık içindeki davranışları beni çok etkiledi. Daha önceden ziyaret etmiş olduğum yegâne yabancı memleket olan Türkiye'de halkın biz Sovyetlere karşı hiç de arkadaşça davranmadıklarını ve bizleri polisin devamlı olarak gözetlediğini bilirdim. Tersine olarak Fransız ve İngiliz halkı benimle rahatça konuşur, evlerine, lokantalara ve iş yerlerine davet ederdi. Bu, beni hep hayrete düşürmüştür. Çünkü As-

kerî Siyasî Akademide Fransız ve İngiliz gizli polisi hakkında bizlere tamamen başka şeyler öğretilmişti. Bu iki memlekette geçirdiğim zaman sonunda insanların sanki gizli polis diye bir şey mevcut değilmiş gibi ne kadar rahat ve huzurlu olduklarını gördüm.

Ne İngiliz ne de Fransız basınında delegasyonumuzun gelişine ait bir tek kelime görmedim. Tanıştığım kimse-
lerin hepsi benim de onlar gibi SSCB'de bir firmanın temsilcisi olarak dışarı gönderilmiş bir iş adamı olduğum kanısında idiler. Fransız ve İngilizler bu kadar saf mıdır? Yoksa bizim memleketimizde çok yaygın olan şüphe ve ihbar müessesesinin İngiliz ve Fransızın hayatında hiç bir yeri olmadığı için mi bu böyledir? Buna kesin bir cevap bulamadım. Ama bu düşünce zihnime o kadar saplanıp kaldı ki, bir türlü silip atamıyorum.

KOMİTE'nin Dış Münasebetler Dairesi :

Başkan, uzun yıllar İtalya'da KGB rezident yardımcısı olarak bulunmuş Mihayil Fedoroviç Kaçalov'dur. İtalya'da iken resmi sıfatı elçilik üçüncü kâtipliği idi.

Başkan yardımcısı benim: GRU albayı Oleg Vladimiroviç Penkovski.

Dairemizde tanıdığım öteki GRU ve KGB subaylarının kısa bir listesini veriyorum :

Yuri Borisoviç Tikhomirov: Protokol Başkanı, KGB memuru; Amerika ile ilgili harekâтта kıdemli uzman. Suriye'de çalıştığı sıralarda Amerikan diplomatlarıyla kurduğu iyi ilişkilerle övünür.

İvan Petroviç Ribaçenkov : Kıdemli uzman, GRU subayı, askerî istihbarat konusunda çok tecrübe sahibi.

P.N. Ulyanenko : Uzman, KGB yüzbaşı. İki yıl Londra'da bulunmuş; son derece enerjik bir kimsedir.

Geori İvanoviç Suvorin: Uzman, GRU deniz yarbayı, halihazırda özel görevler subayı; sık sık General Rogov tarafından çağırılır.

Dimitri Dimitriyeviç Novoselov : Uzman, KGB albayı; Levin kendisinden müşavir olarak faydalanır.

Nikolay İlyiç Kopitov : Uzman, eski bir KGB binbaşı; Levin'le birlikte çalışır.

Vladimir Nikolayaviç Travkin : Uzman, GRU yarbayı; kısa bir süre için Newyork'da Birleşmiş Milletler'de çalıştı, aptallığı yüzünden geri çağırıldı.

Vladimir Vasilyeviç Krivoşçekov : Kıdemli uzman, istihbarat subayı; kesin olarak KGB mi yoksa GRU hesabına mı çalıştığını bilmiyorum.

Aleksandr Mihayiloviç Bliznakov : Uzman, GRU albayı; İllegal'ler Dairesinde Amiral Bekrenev'in emrinde bulunmuştur, geçici görevle Hindistan ve Japonya'ya gönderilmişti.

Viktor Mihayiloviç Riyazantsev : Uzman, KGB subayı; 1961 yılında, Amerika'da bir takım konferanslara katılmıştır.

Viktor Filipoviç Golopoloşov : Uzman, KGB subayı; Levin ona 'oğlum' diye hitap eder.

Nadezna Ivanova Tsapp (kadın) : Uzman; KGB ve GRU tarafından müşterek kullanılır.

Yuri Yakovleviç Malik : Uzman; istihbaratla ilgili bir görevi olup olmadığını bilmiyorum ama babası eski İngiltere ve Japonya elçisi ve SSCB Bakanlar Kurulu 'Enformasyon Komitesi' Başbakan veya Başkan Yardımcısı idi. GRU ve MGB vaktiyle birleştirildiği zaman 'Enformasyon

Komitesi' diye adlandırılmıştı. Başında değişik zamanlarda Molotov ve Vişinski bulunmuştu.

Igor Viktoroviç Milovidov : Uzman, KGB ajanı; Sovyet delegasyonları ile seyahat eder ve dışardaki Sovyet vatandaşlarını kontrol eder. Bir kaç defa GRU'ya girmek istediğini söyleyerek bana yaklaşmış ve KGB ile bağlarını koparmasına yardım etmemi istemişti. Levin'e onun GRU faaliyetlerinde kullanılmasını teklif ettiğim zaman bana şu cevabı vermişti: «Bırak, o bize lâzım».

Vadim Vadimoviç Farmakovski : Uzman, GRU deniz yüzbaşısı; İngilizce bilir, Sovyet delegasyonları ile birlikte İtalya ve İsveç'te bulunmuştur.

Valentine Dmitriyeviç Krabrov : Uzman, GRU albayı; başka bir GRU istihbarat subayı olan Lappa'nın iyi arkadaşı; Paris'te Askerî Ataşe yardımcısı olarak bulunmuştu, galiba.

Nazar Kalistratoviç Lappa : Uzman, GRU albayı; Fransa, İtalya, Belçika ve Hollanda'dan gelen delegasyonların işleri ile uğraşır, bunları karşılar, ağırlar vs.

İlya Pavloviç Şvartz : KGB ajanı, İngilizce'den tercümeler yapar. Bütün Komite üyeleri kendisinden çekinir. Çünkü herkesi KGB'ye ihbar eder. Esas görevi Komite'nin memurlarını gözetlemek ve hangilerinin yabancılarla dostluk kurduğunu tespit etmektir. Tercüman ve KGB ajanı olarak bir kaç defa dış görevde bulunmuştur.

Nikolay Antonoviç Berdennikov : KGB ajanı ve kıdemli uzman; İngiliz Kısımında çalışır. Bu Kısım'a Kanada ve İngilizce konuşulan öteki memleketler de dahildir. Çeşitli Sovyet delegasyonları ile KGB görevlisi olarak Londra ve ABD'ye bir kaç defa gitmiştir. İyi İngilizce bilir; Levin'le beraber Moskova'nın meşhur lokantalarında eğlenir.

Boris Vasilyeviç Nikitin : Kıdemli uzman, GRU albayı; Hindistan, Pakistan ve Seylan'ı kapsayan kısımda çalışır.

—Aleksandır Yakovleviç Smurov : Kıdemli uzman, KGB subayı (yarbay veya albay); bir kaç yıl Almanya'da bulunmuş.

Bu listeyi daha uzatabilirim. Bununla beraber, yukarıda verdiğim isimler bile SSCB Bakanları Kurulunun Bilimsel Araştırma Çalışmalarını Koordinasyona Memur Resmî Komitesi paravanı ardında ne gibi bir espiyonaj mekanizmasının bulunduğu hakkında yeterli bir fikir verecektir.

IV

KRUŞÇEV DEVRİ

Penkovski 16 mayıs 1961'de Moskova'ya döndüğünde yeni görevinin bilincine varmıştı. Fotoğraf makinesini, filimlerini ve radyo talimatını Maksim Gorki Caddesindeki apartmanında, çalışma masasının gizli bir gözüne dikkatle yerleştirdi ve çalışmaya başladı. Savunma Bakanlığına, GRU'ya ve kendi Komitesine serbestçe girebildiği için çok gizli bir hayli dökümanın fotoğraflarını çekti. Bunların bazıları teknik raporlar, bazıları ise taktik füze kuvvetleri tarafından kullanılan son derece gizli plân ve el kitapları idi. Diğerleri istihbarat prosedürleri (usulleri), Sovyet şahsiyetleri hakkında biyografik bilgiler ve Komite'nin amaç ve faaliyetleri ile ilgili daha az teknik mahiyette evraktı.

27 mayısta Wynne, temsil ettiği firmalar hesabına, Sovyetler'le yapılan görüşmeleri bir sonuca bağlamak için Moskova'ya geldi. Albay Penkovski onu

Şeremetyevo hava alanında karşıladı ve şehre getirdi. Yolda Wynne'a içinde yirmi tane banyo edilmiş filim ve çeşitli malzeme bulunan bir paket verdi. Wynne aynı gün bunları İngiliz istihbarat temsilcilerine devretti. O akşam Penkovski Wynne'ı Metropol Otel'indeki odasında ziyaret etti. Daha sonra duruşmada itiraf ettiği gibi, Wynne Penkovski'ye otuz adet yeni filim rulosu dolu bir paket ve Londra'dan aldığı talimatı verdi. Bu arada, Wynne'ın da bizzat bir istihbarat subayı olmadığına inanmak güçtür. Oysa gerçekten öyle değildi. Ne var ki Penkovski irtibat kurmak için onu seçmiş ve o da bunu İngiliz teşkilâtına bildirdiği zaman, kendisinden teması devam ettirmesi ve Penkovski'ye bazı paketler v.s. yi iletmesi istenmişti. Wynne, Penkovski'ye kolaylıkla ele geçmeyen bir imkân sağlıyordu. Sovyet makamlarının, özellikle KGB'nin şüphelerini uyanıdırmadan Penkovski ile Batılı istihbarat teşkilâtları arasında mükemmel bir aracı, bir postacıydı.

Penkovski'nin GRU ve Komite'deki âmirleri davranışlarında hiç bir tuhaflık görmedikleri gibi, onun İngiliz arkadaşlarından çok memnundular bile. Greville Wynne, tam Penkovski gibi bir Sovyet istihbarat subayının münasebet kurması arzulanan bir kimse idi.

Âmirleri Penkovski'yi bu sefer de Londra'da açılan Sovyet Sanayi Sergisinde bulunacak teknik uzmanları ihtiva eden bir delegasyon ile Londra'ya göndermeğe karar verdiler.

Delegasyon Londra'ya 15 temmuz'da vardıği halde Penkovski seyahat formalitelerindeki bir yanlışlık yüzünden ancak üç gün sonra gelebildi. Tesa-

düfen Sovyet elçiliğinden onu karşılamaya kimse gelmemiştir. Bu, Penkovski için bulunmaz bir fırsattı; Wynne'ı hava meydanından telefonla aradı ve Wynne gelip onu bizzat karşıladı. Penkovski doğru Wynne'ın evine gitti, banyo yapıp traş oldu ve beraberinde getirdiği bir yığın film ve evrakı verdi. Bilâhare Wynne onu yerinin ayırıldığı ve Sovyet Elçiliğinin yakınındaki Kensington Close Otel'ine bıraktı.

Bu sefer resmî görevlerinin çoğu Londra'da olduğu için Penkovski, kendisini M.I 6'nın (1) emin ev'lerinden birinde bekleyen iki İngiliz ve iki Amerikan istihbarat subayı ile önceki seyahatinden daha fazla vakit geçirebilmek imkânını buldu. Günün büyük bir kısmını Sovyet Elçiliği'nde çalışmakla veya delegelerle beraber sergide geçiriyor, ama delegasyon bir çok ihtisas dallarına göre bölünmüş olduğu için bu da fazla vaktini almıyordu. Zaten her bölümün kendi bir başkanı vardı. Penkovski sadece genel yönetimden sorumluydu.

Akşamlarını kendisine yeni ve açıklayıcı direktifler veren arkadaşları 'Aleksandır', 'Miles', 'Grille' ve 'Oslaf'la buluşmaya ayırıyordu. Kruşçev'in Berlin ve Doğu Almanya andlaşması üzerindeki tehditlerinin yarattığı bu gergin zamanlarda, Mareşal Varentsov'un eski askerî yaverinin bilgi ve gözlemleri çok değerliydi. O günler Penkovski'nin bu dört istihbarat subayı ile yaptığı gece görüşmelerinin bazan on saati bulduğu oluyordu. Yüz yüze gelmenin tehlikeli olduğu gündüz saatleri için de kendisine verilen

(1) İngiliz istihbarat teşkilâtının ilgili dairesinin adı.

uzun menzilli radyo cihazı ile bu çeşit haberleşme konusunda eğitimi yapılıyordu.

Batılı istihbarat usulleri hakkındaki bu çok yoğun eğitim kursu boyunca Penkovski iftihar edilebilecek bir hayat sürdü. Çok az kişi böyle iki yüzlü bir hayat sürmeğe doğuştan istidatlıdır. Penkovski şüphesiz bunlardan biriydi. Londra'ya yaptığı birinci seyahat sırasında General Serov'un karısı ve kızına mihmandarlıkta gösterdiği gayret ve kabiliyet sayesinde Moskova'nın en yüksek çevrelerinde Batı'yı iyi bilen bir adam olarak oldukça iyi şöhret kazanmıştı. Bu sefer de yanında uzun bir sipariş listesi vardı. Defterinde kayıtlı çeşitli tüketim malları arasında bir kaç nüfuzlu Sovyet kodamanı veya hanımlarının ayak ölçüleri de bulunuyordu. Penkovski resmî harçlığının imkânları nispetinde çok şey satın aldı. Allahtan Moskova'daki gümrük muayeneleri onun için bir problem olmazdı. Bazı alışverişlerinde kendisine Wynne de yardım etmişti.

Aynı zamanda Penkovski Londra'daki rezident Pavlov kanalıyla GRU karargâhına ilettiği normal istihbarat gözlemlerine devam etmekten de geri kalmadı.

Şunun da ilâve edilmesi gerekir ki, Penkovski (her halde istihzalı duygularla) gayretkeş bir Parti üyesi hüviyetini de takviye etti: Bir sabah High Gate Mezarlığında Karl Marks'ın kabrine sessiz bir ziyaret yaptı ve çok ihmal edilmiş bir durumda olduğunu gördü. Komünist Partisi kanallarıyla doğrudan doğruya Merkez Komitesi Birinci Sekreterine bir protesto mektubu yazdı. Yoldaş Penkovski bu mektubunda Yoldaş Kruşçev'e 'sadık bir Marksist'

olarak bu ihmali dehşet verici bulduğunu, bunun Komünizm'in, Sovyetler Birliği'nin ve özellikle görevi bu gibi şeylerle uğraşmak olan mahalli Sovyet Elçiliği mensuplarının ihmali ve kabahati olduğunu belirtti.

Mektubu alır almaz Moskova derhal harekete geçti ve Penkovski de 'sosyalist uyanıklığı' için takdir edildi. Londra Elçiliği'ne bu işin bir an önce düzeltilmesi için gerekli emir verildi. Mezar süratle temizlenip süslendi... Bu mektubu yüzünden Penkovski, Londra'daki Sovyet Elçiliği çevrelerinde husumet duyguları yaratmakla beraber artan bir saygı görmeye başladı.

Penkovski, hür bir memlekete yaptığı iki kısa ziyarette, Batı'ya olan hayranlığını ve kendi halkını kümese kapatan rejime karşı kızgınlığını kuvvetlendirmeye yetecek kadar çok şey gördü. Nisan ayında ilk defa Londra'nın büyük satış mağazalarından birini gezerken Wynne'a şunu söyledi: "Zavallı Ruslar, zavallı halkım!" Onu bu kadar hayrete düşüren yalnız karşılaştığı bu bolluk değil, Rusya'daki şartların tam tersine herkesin bu bolluktan rahatça istifade edebilmesi gerçeği idi.

Londra onu öyle büyüledi ki, fırsat buldukça yürüyüşler yaparak sağında solunda değişen sahneleri seyretmeğe başladı. İyi ve klâsik tarzda giyinirdi. Akşamları genellikle ancak bir iki kadeh şarapla yetinmekle beraber, Londra'nın sosyal yaşayışının tadını çıkarıyordu. Bu arada bir kaç dans dersi için bile vakit ayırdı.

10 ağustosta çalışmaları sonucu âmirlerinin ve Sovyet büyüklerinin yeniden takdirini kazanmış ola-

rak Moskova'ya döndü. GRU'nun Londra rezidenti Albay Pavlov, Komite'deki âmiri Gvişiyani'ye yazdığı bir yazıda Penkovski'nin Londra'daki faaliyetlerini bizzat tebrik etti.

Batılı istihbarat çevreleri ise daha da memnundular. Duruşmada savcının diyeceği gibi: "Yabancı istihbarat subayları, Penkovski'ye Sovyet Silâhlı Kuvvetleri, Taktik Füze Birlikleri, Doğu Almanya'da bulunan Sovyet askerî gücü ve Doğu Almanya ile barış andlaşması imzalanması konularında teksif edilmiş istihbarat bilgileri toplaması direktifini vermişlerdi".

Penkovski Londra'ya bu seyahatinde hem Amerikan hem de İngiliz vatandaşlığına müracaat için gerekli belgeleri inceledi ve ne zaman Sovyetler Birliği'ni terke karar verirse kendisine Batı'da sorumlu bir görev ve mevki verileceğine dair teminat aldı. İki sene sonra Sovyet polisi tarafından evi arandığında Penkovski'nin Londra'da çekilmiş iki fotoğrafı bulundu: biri bir İngiliz diğeri bir Amerikan üniformasıyla çekilmiş fotoğraflar.

Bununla beraber Penkovski tekrar Rusya'ya döndü; Sovyet dünyasına karşı beslediği tiksintinin derinliğini kitabın bu dördüncü bölümünden anlamak mümkündür. Ayrıca Kruşçev'e karşı da bir fikri sabit haline gelen nefret duymaya başladığı anlaşılmaktadır.

PENKOVSKI'NİN NOTLARI :

Bizim tanınmış Sovyet şahsiyetlerini kendi çevrelerinin özellikleri içinde incelemek çok ilgi çekicidir. Konuşma kürsüsünde oldukları zaman ile ellerinde bir votka kadehi, aile çevresinde bulundukları zaman arasında ne kadar büyük fark vardır. Adeta Rus klasiklerindeki kişilere benzerler. Bu kişilerin kaybolmamış oldukları bir gerçektir. Hatta diyebilirim ki, bunlar şimdi daha çok ve daha belirlidirler.

Marks ve Lenin bir tarafa, yeraltı hücre faaliyetlerini yürüten eski Bolşevikler gibi komünist yok artık. Bugünün Parti üyesi arkadaşlarım arasında Komünizme inanan kalmadı hiç. Onlar da benim gibi şu soruların cevaplarını aramaktadırlar: «Tutulan yol doğru bir yol mudur? Nereye gidiyoruz? Neyi inşa ediyoruz? (Komünizmi mi?) Kendimiz ve içinde olduğumuz an için değil de, neden başkası ve yarın için çalışıyoruz? v.s.»

Aylarca önce 'Marksizim - Leninizm Temelleri' ile ilgili bir kursun öğretmenini olan bir arkadaşım ile ilgi çekici bir konuşma yapmıştım. 'Sovyetler Birliği Komünist Parti-

si'nin Yeni Tarihi' adlı standart klasik eseri tartışıyoruz. Arkadaşım, «Zavallı SBKP Tarihi» dedi, «Kaç defa baştan yazıldı».

Şahsen SBKP Tarihi'nin çeşitli baskılarını tetkik etmişimdir: Knorin baskısı, Yaroslavski baskısı, Merkez Komitesi V.K.P. (Stalni'in) baskısı ve Merkez Komitesi S.B. K.P. (Kruşçev'in baskısı — hepsi de bambaşka metne sahiptir!... İnsan bunları okuyunca garip bir meraka saplanır: «Neden bu tarih kitaplarının metinleri birbirinden farklıdır?» Bir tanesi Tukaçevski ve Gamarnik'i düşman ve yabancı casus diye ilân ederken, diğeri onları vatansever ve parlak askerî liderler olarak inceler. Bir baskıda Stalin bütün dünya işçilerinin babası diye nitelenirken, bir başkasında 'câni, düşman ve katil' olmuştur. Dün Kruşçev'in Stalingrad'da bulunduğunu bile kimse bilmezken, bugün o Stalingrad Kahramanı oluvermiştir.

Arkadaşım bunu şöyle açıkladı: "Bilindiği gibi SBKP Karl Marks'ın prensiplerini devam ettiren Lenin tarafından kurulmuştu. Marks'ın prensipleri Lenin tarafından uygulandığı halde, Lenin'in prensipleri sadece düşmanların ve vatan hainlerinin elinde kaldı. İleri gelen Parti üyelerimizden Parti Tarihi'nin birbirini takip eden baskılarında nasıl söz edildiğine bakalım :

Troçki	: Lejyoner ajanı, emperyalist uşağı
Zinoyev	: İşçi düşmanı
Buharin	: Sağcı, fırsatçı ve iki yüzlü
Rikov	: Halk düşmanı
Kamenev	: Sabotör
Piyatakov	: İşçi düşmanı
Raskolnikov	: Parti düşmanı
Yagoda	: Düşman ve hain
Yejev	: Komünistlerin düşmanı

Tukaçevski : Vatanhaini ve casus
Gamarnik : Halk düşmanı
Beriya : Emperyalist uşağı ve hain
Stalin : Maskesi düşmüş cânî
Molotov : Parti düşmanı
Malenkov : Düşman
Kaganoviç : Düşman
Bulganin : Düşman
Şepilov : İki yüzlü
Jukov : Kruşçev'in düşmanı

vesaire v.s. "Arkadaşım burada biraz durduktan sonra ekledi:" "Yalnız Kruşçev'in, bütün halkımızın düşmanının; maskesi düşürülemedi."

Kendisine ne cevap vereceğimi bilemedim. Her şey ne kadar açık ve basitti. Ben tarihimizin doğru olmadığını düşünürdüm ama, şimdiye kadar bunu bu kadar açık ve zekice ifade edememiştim. Öyle sanıyorum ki herkes şunu iyice anlamıştır: Böyle bir istismarcı güruh için çalışmak ve özellikle onlara hizmet etmek çok güç, hatta imkânsızdır. İŞTE KESİN KARARIMI VERMEYE SEBEP OLAN DA BUDUR!...

Proleteryanın veya Sovyet Gücü'nün Diktatörlüğü diye adlandırılan; çürümüş, iki yüzlü rejimimize karşı bilfiil savaşanların safına katılıyorum. Evet; bizimkisi bir diktatörlüktür, ama proleteryanın değil, küçücük bir topluluğun. Gerçeği bütün çıplaklığı ile bilmedikleri için, bu diktatörlüğe hayatlarını adayan masum halkı kandırıyorlar. Ve benim gibi insanlar gerçeği anlatmadığı müddetçe de halk bunu asla öğrenemeyecek. Basit, alelâde Sovyet halkı ile beraber olmak istiyorum; onlarla gülmek ve ağlamak istiyorum; normal kişiler olan eski arkadaşlarımin, mevkiim yüzünden benden kaçmalarını değil beni

tekrar aralarına almalarını istiyorum. Basit insanların, Rus halkının askeri olmak istiyorum. Yeni bir ordunun, gerçek halk ordusunun saflarına katılmak istiyorum. Yalnız olmadığımı biliyorum. Benim gibileri çok... Ama hâlâ birbirimizden korkuyor ve tek tek hareket ediyoruz. Kalplerimizi birbirimize açacağımız; birlikte hareket edip, tepemizdeki bir istismarcı grubuna değil, gerçek halk temsilcilerine ve kendimize hizmet edeceğimiz gün gelecektir.

Diktatörsüz ve bir şahsa tapmadan yaşayamadığımız anlaşılıyor. Kruşçev için büyük fırsat 1957'de geldi ve anti-parti grubu diye tanınan Molotov, Şepilov, Pervukhin, Malenkov ve diğerlerini tasfiye etti. Oysa onları Prezidyum ve Merkez Komitesi'nden ihraç etmeden üç gün öncesine kadar, Kruşçev hemen hemen bir hiçti. Moskova'da Merkez omitesinin bir Genel Kurul Toplantısı için adamlarını Sovyetler Birliğinin dört bir tarafına gönderdi ve üyeleri, oblast ve kray (1) komiteleri sekreterlerini ve Sovyet Cumhuriyetlerinin sekreterlerini uçakla ve acele kaydıyla Moskova'ya getirtti. Bunların çoğu evvelce Kruşçev tarafından tayin edilmiş, onu desteklemeye hazır kişilerdi. Bu görevlerini de başarı ile yaptılar.

Şimdi kendisine ordu içinde de sağlam bir temel kurdu. Birçok üstsubayı generalliğe yükseltti ve bazılarını da mareşal yaptı. 1961'de general olan albayların sayısı 300'ü aşıyordu. Şimdi işte bu kimselere güvenmektedir.

Kruşçev çok zeki olmamakla beraber sonsuz enerji sahibidir. Onu kritik durumlardan kurtaran da enerjisi olmuştur. Genel Toplantı'ya çağırdığı Merkez Komitesi üyeleri arasında yeterli sayıda taraftarı Moskova'da toplanınca, bir anti-parti grubunun mevcudiyetini ilân etti. Ve tabii

(1) Sovyet mülkî teşkilâtının bölümleri.

çoğunluk onu destekledi. O zaman Jukov da Kruşçev'in tarafındaydı. Jukov, Bulganin ve Kaganoviç'den nefret eder. Genel Toplantı'da pervasızca "Ordu Kruşçev'in arkasındadır" demiş ve bu anti-parti grubun tasfiyesi için kâfi gelmişti. Kruşçev muzafferdi. Furtseva ona çok yardım etti; gece gündüz uçaklarla adam sevketti. Hatta, bu kampanya için bazı seferleri bizzat yaptığı söylenir. Furtseva Kruşçev'in metresi idi. Moskova'da ona herkes III'ncü Katerina der.

Sonunda Kruşçev oyların çoğunluğunu aldı ve yeni 'Çar' oldu: Merkez Komitesi Birinci Sekreteri ve Bakanlık Konseyi Başkanı. Böylelikle yeniden tek bir şahsa tapılan devre girmiş olduk.

Fakat Merkez Komitesinde hâlâ Molotov, Bulganin (Ordu tarafından sevilmediği halde), Malenkov, Mareşal Voroşilov ve diğerlerini tutan bir sürü insan vardır. Mesele, Doğu Almanya'daki elçimiz Pervukhin (1) bunlardan biridir. Kruşçev'in Mikoyan'la da sık sık kavga ettiğine dair söylentiler ağızdan ağıza dolaşmaktadır.

R.S.F.S.R. Komünist Partisi lideri Çurayev'le bir çok defalar karışlaştım. Çurayev, Mikoyan'la Kruşçev'in anlaşamadığı bir çok dış siyaset meseleleri olduğunu söyler. Bir keresinde Mikoyan'ın nerelerde olduğunu soran Varentsov'a, Çurayev:" Yine birbirlerinin boğazına sarılmışlardır" diye cevap vermişti. Mikoyan Berlin ile ilgili sert politikaya karşı gelmekteydi.

Liderler arasında görüldüğü gibi içten içe sürüp giden bir anlaşmazlık vardır ama Kruşçev'in yeni bir anti-parti

(1) Mikhayil Georgiyeviç Pervukhin, anti-parti grubuna dahildi. Bilâhara Doğu Almanya'ya elçi tâyin edildi. 30 kasım 1962'de bu görevinden alındı ve kendisini bu tarihten sonra gören olmadı.

grubunu ilân etmesinden açıkça endişe edildiğinden bu anlaşmazlıklar su üstüne çıkmamaktadır.

Meselâ, Berlin meselesinde üst kademelerde bir bölünme olması ihtimali de vardır. Liderlerin bir çoğu genel harbe hazır olmadığımızı takdir etmektedirler. Askerî problemlerimizde olduğu gibi ekonomimizde de bir sürü karışık ve halli mümkün olmayan taraflar vardır. Realist kimseler ısrarla, "Herhangi bir savaşa katılmak için vakit çok erkendir. Küçük savaşlar (biz bunlara Kruşçevvari maceralar diyoruz) bir genel harbe yol açabilirler" demektedirler. Generallerin çoğu açıkça, "Berlin bizim neyimize gerek? On altı yıl sabretmişiz, pekâlâ biraz daha bekliyebiliriz. Kruşçev zorla bir şamar yemeğe hazırlanıyor-hem de öyle bir şamar ki, bütün dişlerini sökecek!..."

En çok korktuğum, frenleyici kuvvetlerin bu deliyi zaptedememeleri ve onun da kendi politikasını yürütmesi. Eğer muhalefet kazanırsa, onun Malenkov'a yaptığı gibi, Kruşçev'in hasta ve yaşlı bir adam veya kendisinin bizzat çekilmek istemiş olduğunu söyleyecektir. Veya kısaca elinden tutup kovarlar ve, 'Sen artık Kalinovka'na (1) dön ve orada Kolhoz başkanı ol' derler. Ah! Bu gerçekleşse, herkes bayram edecektir.

Kruşçev halk arasında da sevilmez. Hakkında her çeşit anekdotlar, fıkralar söylenir. Herkes ondan 'maceracı' diye bahseder. Herkes onu tenkit eder, onunla alay eder. Özellikle, "Amerikaya yetişelim ve onu geride bırakalım" solaganı dillere destan olmuştur. Halk hazırcevap olup derhal bir espiyi ile karşılık verir :

(1) Kursk, Ukrayna'da (Rus sınırına yakın) Kruşçev'in 17 nisan 1894'de doğduğu köy.

Süt üretiminde,
Amerikayı geçtik;
Ama öküzün penisi kırılınca
Ette geri kaldık!

Başka bir tanesi :

Kruşçev halk arasında bir anket yaparak şu suali sordurmuştu:

‘Amerika’yı geçtiğimiz zaman ne yapmak niyetinde-siniz?’ Biri şöyle cevap vermiş: “Ben olduğum yerde (Amerika’da) kalacağım, istersen sen koşmaya devam edebilirsin. Bir oraya varabilsem...”

Biz kaç yıldır Amerika’yı geçmekteyiz... Stalin zamanında da Amerikayı geçiyorduk. Şimdi yine yakalayıp geçmeye çalışıyoruz. Aptal Kruşçev hiç olmazsa makûl bir şey söylemeye çalışabilirdi...

Kendisi şahsen iyi koştu ve epey koşularda birinci de oldu: Moskova yakınlarında üç tane kır evi, Kafkasya’da, Kırım’da, Kiev’de ve çok muhtemelen başka yerlerde de yazlık villaları var. Moskova’dakilerin birincisi Moskova Üniversite’sinin biraz ilerisinde, ikincisi Rublevskoya Şosesi üzerinde Kuntsevo mahallesinin biraz ötesinde (Stalin ve Beriya’nın kır evlerinin de aynı yerde olduğu söylenirdi). Eğer Kruşçev Beriya’nın kır evinde kalıyorsa, ne ilgi çekici olur değil mi?. Üçüncü evi ise geniş ormanlar arasında ve bir atomik merkezin yakınında, Dmitrovskoye şosesi üzerindedir.

Kozlov bir iblistir ve genellikle Yüksek Askerî Konsey toplantılarında Kruşçev, Mikoyan ve Suslov’la birlikte hazır bulunur. Askeri meselelere karşı ilgi duyar. Aslında her şeye burnunu sokar ve bütün ayrıntıları bilmek ister.

Yüksek Askerî Konsey toplantılarına Varentsov da sık sık katılır. Konsey üyelerinin Kruşçev'e Yüksek Başkomutan' diye hitap etmelerini çok gülünç bulduğunu söyler; Kozlov ve Suslov bile gülmekten kendilerini alamazlarmış. "Bir hercümertçtir gidiyor" der Sergey Sergeyeviç, «Stalin'in demir pençesinin yokluğu hissediliyor».

Molotov ve Malenkov'un da tasfiye edilmiş olmalarına esef eder. Benim için ise hiç fark etmiyor; hepsi birbirinden fena, bence. Varentsov özel hayatında Kruşçev'i tenkit ederdi, ama kendisine topçu büyük mareşalliği rütbesi verilince kadehini kaldırdı ve 'Aziz Nikita Sergeyeviç'imizin sağlığına içelim!' dedi. Varentsov dostumdur ve kendisini severim, ama bu rıya ve gösterişe lüzum var mıydı?

Molotov'un sağlık durumu oldukça fena; çok geçmeden ölebilir. Kendisini bir yıldan fazladır hiç görmüyorum. Öldüğü vakit gazetelerin ölüm haberini vereceğinden çok şüpheliyim. Kruşçev alçağı ondan bu kadarcık bile bahsetsinler istemez...

Kaganoviç Moskova'da yaşıyor, Varentsov'un yakınındaki Frunze Caddesinde. Genellikle akşam yürüyüşlerine çıkar. Oldukça sıhhatli görünmesine rağmen yaşlandı ve ve şişmanladı. Belirli bir işi yok. Geçenlerde karısı öldü, ama gazeteler bundan da bahsetmedi.

Şepilov da Moskova'da; sık sık Gorki Caddesinde yürürken görüyorum. Bir kere de ona Komite'nin civarında rastladım. Keyfi yerindeydi. Genel olarak ilgi çekici ve akıllı bir adam olduğu söylenir.

Malenkov Sibirya'nın uzak bir köşesinde. Moskova'ya nadiren gelir.

Bulganin kendisini içkiye verdi. Kederinden ve kır-

gınlığından içiyor. Voroşilov da çok içerdi. Şimdi artık çok yaşlandı.

Pervukhin ve Saburov zaten önemli kişiler değillerdi ve halk arasında da onları hatırlayan pek çıkmaz. Pervukhin'in oldukça zeki olduğunu işitmiştim, ama Saburov türediden başka bir şey değildi. Stalin'in onu niye Gosplan Başkanı (1) yaptığını kimse bilmez. Oysa Voznesenski (1) ayaklı bir ansiklopedi idi; bilmediği şey yoktu.

Serov'u evinde ziyaret ettiğim bir gün bana Kruşçev'in kutsallaştırılmasına ait ilgi çekici bir olay anlattı. Stalin ve cürümleri ile ilgili olarak yapacağı konuşmaları için Kruşçev'e malzeme toplarken, Stalin'e haddinden fazla hücum etmemesini söylemiş. Kruşçev ise bu öğüte kulak asmamış. Ve Serov, şimdi bütün söylediklerinin ve ifşaatının kendi aleyhinde kullanıldığını söylüyor. Kruşçev'in en büyük hatalarından biri de bu olmuştur.

9 eylül 1960'da Moskova şehri Frunze 'Rayon'unun (2) bir Parti konferansı yapıldı. Frunze Askerî Akademisi daire başkanlarından Albay Lazarev delege olarak bir konuşma yaptı ve Kruşçev'e taparlığı tenkit etti. Lazarev şöyle konuştu: 'Kruşçev, Stalin'e taparlığı kaldırmakla doğru hareket etmişti, ama şimdi aynı şeyi kendisi için yaratmaya çalışıyor.' Sözü kesildi ve toplantının yöneticisi Lazarev'in konuşmasının Konferansca görüşülmesini istedi. Bu konuşmayı yanlış, politik açıdan zayıf olarak niteledi. Lazarev'in Konferans delegeliğinin alınması için de bir teklifte bulundu. Teklif derhal oya konuldu ve Akademinin bir daire başkanı olan Lazarev bu Parti konferan-

(1) Gosplan: Sovyet Devlet Plânlama Komisyonu. Uzun yıllar başkanı N. A. Voznesenski idi.

(2) Sovyet mülkî teşkilâtında bir bölüm (İlçe gibi).

sından ihraç edildi. Kruşçev'e taparlığa karşı yaptığı bu cesur konuşması yüzünden gerek Parti'den gerekse Frunze Askerî Akademisinden çıkarıldığına eminim.

İşte bizde Parti demokrasisi, tenkit ve oto-kritik anlayışı ve tatbikatı!...

Kruşçev ölürse, beynelmîel gerginliğin biraz düzelmesi beklenilebilir. Sovyetler Birliğinde (Kruşçev'in ölümünü müteakip) iktidar mücadelesi yapılırken, olaylar bir iki yıl için sükûnete kavuşabilir. Ondan sonra ne olacağını ise yalnız Allah bilir. Şu anda memlekete iyi bir lider olacak tek bir adayımız yok. En akıllıları Mikoyan'dır. Sadık bir Leninist'tir ama lider seçilmesine ve iktidar mücadelesini kazanmasına imkân yok. Molotov hasta ve bu mücadeleye muhtemelen hiç katılmayacak. Kozlov ve Brejnev'in ikisi de aptaldır, Mikoyan'dan hazzetmezler. Mevkilerini sadece Kruşçev'e borçludurlar. Kruşçev ölürse ikisi de defedilir. Suslov ihtimallerden biridir. Bugünkü liderler arasında Kruşçev'e muhalif olanlar, mevkilerini kaybetmemek için ağızlarını sımsıkı kapalı tutuyorlar.

Furtseva, SBKP Merkez Komitesi Presidiyumundan çıkarılması kararının alındığı Parti kongresinden sonra Kremlin'de bileklerini kesti. Kurtulması bir mucize oldu. Bunun sonucu kocasını ABD'ne Büyük Elçi olarak göndermediler.

Furtseva'nın Prezidiyum'dan çıkarıldığı haberi bütün orduyu sevindirdi. Çünkü bir Prezidiyum toplantısında subayların aldığı rütbe zammının kaldırılmasını teklif etmişti. Kendisine şöyle bir cevap verilmişti: "Ne oluyor, subaylarımızı pantolonsuz mu bırakmak istiyorsun?" Bu kadar aptal bir kadın hâlâ Kültür Bakanı...

Böyle bir kadın kitlelere nasıl kültür getirebilir? Kocasıyla yatar, Kruşçev'le sevişir; başkalarının metresi ol-

madığı da malûm değil. Sonra kalkar Komünistlerin ahlâkını yükseltmek için konuşmalar yapmaya cüret eder.

Genel Kurmay'ın bir subayı olarak gördüğüm kadar Kruşçev bugün için harbe pek hevesli değildir. Ama bir harp için candan hazırlanmaktadır ve durum elverişli bir hale gelir gelmez muhtemel düşmanını, ABD ve diğer Batılı devletler, hazırlıksız ve gafil avlamak için ilk adımı atacaktır. Şüphesiz on binlerce füze imal edecek seviyeye gelmeyi, bunları bir yağmur fırtınası gibi Batıya fırlatmayı ve kendi deyimi ile 'kapitalizmi gömmeyi' istemektedir.

Batılı kuvvetler onu durduracak bir şey yapmalıdırlar. Bugün için bir savaş çıkaracak değildir; sadece füzelerle oynuyor. Ama bu, ateşle oynamaktır ve bir gün gerçek bir katliama yol açabilir.

Sovyetler bugün harbe hazır değildir. Gerçek budur. Bir taraftan "barışın koruyucusuyuz," bir taraftan da "sizi füzelerle allak bullak edeceğiz" gibi iddialar bazı Batılı liderlerin inandığı propagandadan başka bir şey değildir. Bu gibi sözler Batı'da ciddiye alınmamalıdır. Bunlar zaman kazanmak için sarfedilen kısa vadeli taktiklerdir. Macaristan ve Süveyş buhranlarında ne olduğunu hatırlarsınız. Biz Moskova'da kendimizi barut fıçısı üstünde hissediyorduk. Genel Kurmay'da herkes Kruşçev'in 'yeni maceralarına' karşı idi. "Herşeyi kaybetmektense Macaristan'ı kaybetmek daha iyidir" diyorlardı. Oysa Batı ne yaptı? Hiç! Uyu-yordu... Bu tutum Kruşçev'e güven verdi ve "Haklıydım" diye bağırmaya başladı. Kendisine karşıt şekilde konuşmuş bir çok generali Macaristan olayından sonra emekliye sevketti. O zaman Batı, Kruşçev'e hakettiği dersi vermiş olsaydı, ne bugün o iktidarda olacaktı ne de Doğu Avrupa ülkeleri esir.

Batı, Kruşçev'e karşı sert ve istikrarlı bir siyaset ta-

kip etmelidir. Korkacağı hiç bir şey yoktur. Kruşçev harbe hazır değildir. Her yeni bir macera teşebbüsünde tekrar tekrar sindirilmelidir. Bizim Macarlara "yardım" etmeye ne kadar hakkımız var idiyse Kennedy'nin de Kübalı vatan-severlere yardım etmekte o kadar hakkı vardı. Bu yalnız benim görüşüm değildir. Genel Kurmay'da herkes böyle düşünmüştü. Varentsov'un evinde de aynı şey söyleniyordu, tramvaylarda da. Batı sert bir politika izlemese Kruşçev'in yeri sağlamlaşacak ve Kruşçev kuvvetlinin haklı olduğuna inanmaya başlayacaktır. İşte o zaman da mütecaviz olacaktır.

Bunu herkes bilmelidir. Kruşçev bir kere yabancı ülkelere kuvvetli olduğunu inandırırrsa, onlara istediği her şeyi dikte edecek duruma gelecektir. Kruşçev'in hükûmeti ve özellikle kendisi, savaş kaçınılmaz olursa önce hücum etmeyi, panik yaratmayı ve füzelerimizin selâmını göndermeyi tasarlamaktadır. Bunun düşmanı sersemleteceği ve kısa bir zamanda zafere yol açacağı hesaplanmaktadır. Sovyetler Birliği uzun bir harbi devam ettirmek yeteneğine sahip değildir. İç durum gayet kötü, geçim standardı düşüktür; malî emniyetsizlik mevcuttur. Daha harbin ilk gününde binlerce kişi her şeyi bırakıp kaçacaktır... Bunun içindir ki Kruşçev ani saldırı istiyor. Bu; düşmanı şaşırtacak, iç durumda yeni bir fena gelişmeye sebep olmayacak, kitlelerin göçüne veya kuvvetlerimizin topyekûn teslimine meydan vermeyecek ve halk demokrasilerini (Doğu Avrupa peykleri v.s.) Sovyet Blok'unda muhafaza edecektir.

Bu plan bütün ayrıntılarıyla tesbit edilmiş olarak Genel Kurmay'ın arşivlerindedir. Ona uygun olarak karargâh tatbikatları yapılmıştır. Sovyet tutumu işte budur.

Halk Kruşçev'in savaşçı konuşmalarından hiç hoşnut

değildir. Bunu her yerde duyabilirsiniz. Çünkü bugün halk Stalin - Beriya zamanlarından biraz fazla nefes alabiliyor ve tek tük fikirlerini ifade edebiliyor.

Bir bakıma da savaşçı sözleri için Kruşçev'e müteşekkir olunmalıdır. Kennedy, Mac Millan ve De Gaulle'e askerî bütçelerini ve savunma hazırlıklarını iki veya üç misline çıkartan bunlar olmuşlardır. Stalin ise bu gibi konuları sessizce hallederdi. Oysa bu aptal Kruşçev çok yaygara koparıyor ve Batılı devletlerin askerî güçlerini arttırmalarına kendisi sebep oluyor.

Genel Kurmay'daki generaller Kruşçev'i sevmezler ve onun kendi aleyhine çalıştığını söylerler. Batı'yı korkutmak için Sovyet askerî kabiliyet ve başarıları hakkında haddinden fazla gevezelik ettiğini söylerler. Ama Batı akılsız değil, o da hazırlanıyor. Başka ne yapabilir ki?

Kruşçev Sovyet Ordusu'nun bir genel harbe hazır olmadığını bir türlü anlamayacaktır. Varentsov hazırlık derecemizden emin olmadığımızı ve büyük bir riske girdiğimizi söylüyor - savaşçı maceralarla. Elbette ki kuvvetlerimizi devamlı olarak eğitiyoruz ve her an için sefer hazırlığı içinde bulunduruyoruz, ama her bakımdan hazır olduğumuza emin değiliz. SBKP Merkez Komitesi üyeleri, ileri gelen hükûmet adamları, mareşaller ve generaller bütün vakitlerini; derhal harekete geçebilmek için, silâhlı kuvvetlerimizi kontrol, ikaz ve islah etmekle geçiriyorlar.

Odesa Askerî Bölgesi'nde yapılan manevralar sırasında, bir kaç yüz generaliyle birlikte bütün Genel Kurmay oradaydı. Berlin buhranı sırasında hemen hemen bütün Merkez Komite üyeleri fabrika ve atelyeleri, özellikle savunma endüstrisini, görmeye gittiler. Herkes Kruşçev'in emriyle bir yere gönderilmişti. Bütün bu kimseler fabrikalardaki işçileri daha iyi çalışmaya ve üretimi arttırmaya

teşvik ettiler. Bu yalnız buhranlı zamanlarda olmaz, devamlı bir faaliyettir. Berlin krizi sırasında daha da belirli hale gelmişti.

Genel Kurmay gece gündüz çeşitli taarruz planları hazırlamakla meşguldür. Füze atışlarının ilk hedefleri dahil her şey haritalar üzerinde işaretlenmiştir. Bu iş çok iyi hesaplanmıştır; vurucu güç 'muhtemel düşman'a karşı yönetilmiştir. Oysa bu riyakârlıktan başka bir şey değildir. Çünkü muhtemel düşmanı ve hedefleri açıkca isimlendirmek hem risklidir, hem de pervasızlık olur. Oysa herkes muhtemel düşmanın ABD olduğunu bilir. Askeri ve GRU literatüründe ABD'den 'muhtemel düşman' diye bahsederiz. Oysa KGB ve Merkez Komitesi çevrelerinde Amerika'nın ismi «baş düşman» diye geçer. Galiba bu terim gerçek duygularını ifade ediyor.

Kruşçev kazanamayacağını bildiği için bir genel harbi arzulamaz, ama çeşitli mahalli çatışmaları teşvik etmekten de vaz geçmiyecektir. Belirli bir yerde kazanma şansı olduğunu sezerse, Berlin'de olduğu gibi, ve böylece ABD, İngiltere ve bir dereceye kadar da Fransa'nın sırtını yere getireceğini anlarsa, Batı ve NATO devletlerinin aralarında anlaşmazlık çıkarak bölüneceği ümidiyle genel bir taarruz emri verebilir. Son zamanlarda Genel Kurmay bile Kruşçev'in Hitlervari anî taarruz kavramını kabullenmiş gibidir. Genel Kurmay, özellikle kitle halinde bir vurucu füze gücü kullanıldığı takdirde, böyle bir taarruzun bir takım avantajları olduğuna kanidir ve şimdi bütün gayreti ile buna hazırlanmaktadır. Genel Kurmay bütün hedeflere aynı anda taarruz etmek imkânsız olsa bile hiç değilse ilkin Amerika ve İngiltere'ye hücum edilebileceğini düşünmektedir. Böylece NATO ittifakı dağılacak ve

genel harbe girmeden bölünmüş parçaların icabına teker teker bakılabilecektir.

Batılı liderler aralarında gizli bir toplantı yaparak kendilerine derhal sağlam ve ortak bir siyaset bulmalıdırlar. Bir zirve konferansına gidilmemelidir çünkü Kruşçev böyle bir toplantıya ancak itibar ve otoritesini artırmak için ve istemeyerek katılacaktır. Yine barış içinde beraber yaşama ve silâhsızlanma propagandasını kullanarak konferansı kendi istediği yönde çevirmeye çalışacaktır.

Batı zaten Berlin'de küçük bir zafer kazanmış sayılır. Kruşçev notalar göndermeye ve yeni görüşmelerden söz etmeye başladı. Bu eski bir davranış şeklidir. Batılı liderlerin akıllıca hareket ettiğini gösterir; tek doğru yol da budur. Kruşçev'e ilerde de böyle muamele edilmelidir. O bir taraftan barış içinde beraber yaşama ve silâhsızlanmadan bahseden uzun konuşmalar yapmaya devam edecektir; hatta inandırmak için konferanslarda sesini alçaltacağı da beklenebilir. Oysa yumruklarını sıkmış bir vaziyette bulunuyor ve her ihtimali hesaplıyor. Daima merak ederim: Batı Kruşçev'e neden inanır? Bunu anlamak zordur. Biz GRU'dakiler kendi aramızda bunu konuşur ve güleriz: "Aptallar, bize yine inandılar!" Elbette Batı Kruşçev'le görüşmeler yapmalıdır ama sert bir politika da takip etmelidir. Bu siyasetten bir adım gerilemeyin, Kruşçev savaşçı sözlerinin dinleneceği zamanın sona erdiğini anlasın. Hiç bir şekilde ona taviz vermeyin. O sadece zaman kazanmak ve varlığını, iktidarını uzatmak arzusundadır. Batı kendisine en ufak bir taviz verdiği takdirde, o tekrar böbürlenecek ve bütün dünyaya ilân edecektir: "Görün, ne kadar kuvvetliyim!".

Genellikle çok hasta olan Grotewohl (eski Doğu Almanya Başbakanı)'un Doğu Almanya ile barış andlaşma-

sının imzalanmasına karşı olduğu söylenmektedir. Almanlar üzerinde hiç otoritesi olmayan Ulbricht andlaşmanın 'mecburen' imzalanmasını sağlamaya çalışmaktadır. Benim şahsî görüşüm Kruşçev'in Doğu Almanya ile bir barış andlaşması imzalamayı düşündüğü; ancak bunun en iyi şeklini, ilk bakışta Batı'ya kabul edilebilir görünen bir şekli, aradığıdır. Tabîî sonunda kazanan gene Kruşçev olmak şartıyla. Yoksa görüşmelerin sonunda Batı'nın suçlu olduğunu ve bu sebepten de Almanya meselesinin halledilemediğini ilân edecektir. Ancak Batı'nın bütün cephelerde sağlam olduğunu anlarsa sesini fazla yükseltmeyecektir. Kennedy, Mac Millan, de Gaulle, Adenauer ve Strauss'un Berlin'le ilgili kesin beyanlarını duyduğu zaman, Kruşçev'in tepkisi 1961'dekinin aynı olmuştu: bu beyanlardan hoşlanmamıştı. Batı kuvvetlerinin bu kadar sert karşı koyacaklarını mukabele-i bilmisil için her türlü tedbiri alacaklarını beklemiyordu. Sovyet Hükûmeti ve Kruşçev Batı'nın her zamanki gibi kararsız bir tepki göstereceğinden emin gibiydiler. Her şeyin kendi plânlarına uygun olacağını bekliyorlardı, ama evdeki hesap çarşıya uymadı. Bu, Batılı devletlerin bir başarısı olmuştur.

1961'de Kennedy'nin askerî bütçeyi üç milyar dolar artıracığına dair demeci Sovyet Hükûmeti için nâhoş bir sürpriz oldu. Bu onlara çok tesir etti. Hatta Sovyet Yüksek Komutanlığı, Batılı kuvvetlerin başka gizli fonları olduğuna ve bütçenin aslında (bunlarla birlikte) üç değil altı veya dokuz milyar dolar artırıldığına muhakkak nazarı ile bakmaktadır. Sovyet Ordusu'nun daima böyle fonları vardır.

Genel Kurmay nükleer silâh ve tesislerimizin iyi kamufule edilmediğini, gizlenmediğini bilmektedir. Genel Kurmay büyük çapta bir nükleer savaş istememekle bera-

raber, bazen Kruşçev'i memnun edip gözüne girmek için onu destekler. Liderlerimiz, bizi teçhizatımızın daha iyi, cephaneliklerimizin daha zengin ve Batı'daki her şeyin de daha kötü olduğunu açıkca ilân ederler. Oysa artık Kruşçev'e kulak asmamak lazımdır. Bunları çok dinledik. Batı'nın korkacağı hiç bir şey yoktur.

Genel Kurmay Kruşçev'in konuşmalarının hepsini Parti siyaseti eğitiminin bir parçası olarak incelemek zorundadır ama bu konuşmaların yalnız başına ve sonuna bir bir göz atılır, tamamı bir kere bile okunmaz. Londra'daki elçiliğimizde bulunduğum sırada Kennedy'nin konuşması hakkında bir çok tasvip edici yorumlar duymuştum. Konuşma gerçekten kusursuzdu. GRU ve KGB rezidentleri dahil herkes Kruşçev'i tenkit etti: "Şaşılacak bir şey yok, Kennedy'nin harp tehditlerine hakkettiği bir cevaptır."

Elçilikte toplanan haberlerin hepsi Sovyet basınına ulaşmaz. Tass (Sovyet Haber Ajansı) bunları elçiler, bakanlar ve müsteşarlar için alıkoyar ve özel surette yayınlar. GRU'da herkes, daire başkanları dahil, bunları okur ve böylece dünyada cereyan eden ama kendi basınında aksettirilmeyen her şeyi öğrenmiş olur.

Elçilikte Kennedy'nin konuşmasına dair bir baş yazı görmüştüm. Konuşmaya resmî olarak kısaca ABD Başkan'ının savaşçı konuşması deniliyordu. Oysa Tass bültenleri, madde madde bütün konuşmayı almıştı: Kennedy'nin bütçedeki artışa işareti, silâhlı kuvvetlerin takviyesi, yeni askere çağrılar, bahriye pilotlarının yeni özel sınıflandırılmaları ve saire gibi.

Volodya Koroşilov iznini geçirmek üzere Boskova'ya geldi. General Kupin'in idaresindeki Dresden'deki ordunun topçu kurmay başkanıdır. İzninin bitmesinden iki hafta önce görevine dönmesi istendi. Moskova'dan ayrılmadan

önce beraber bir yemek yemek için lokantaya gitmek fırsatını bulduk. Dedi ki, "Doğu Almanya ile andlaşma imzalanır imzalanmaz derhal bir alarm durumu ilân edilecek ve oradaki kuvvetlerimiz bütün mevzileri işgal ederek savunma görevini devir alacaklar. Kuvvetlerimiz harekâta bulunacak ama bir tahrik sayılmaması için Batı'ya irtibat yollarını işgal etmeyeceklerdir. Amerikalı, İngiliz ve Fransız'lara, Berlin'e tabii ki gidebilirsiniz, ama önce Doğu Alman yetkililerinden izin almalısınız.' Eğer Doğu Almanlarla işbirliği yapmak istemez ve kuvvet kullanmaya kalkışarlarsa Almanlar kendilerine ateş açacaklardır. Onlar da yeterli derecede kuvvetli olmadıkları için tanklarımız doğru Berlin'e girecektir." Aynı şeyleri başta General Pozovni, Federov ve Varentsov olmak üzere bir çok subaylardan da duymuştum. Ancak Varentsov eklemişti: "Bir riske, çok büyük bir riske giriyoruz".

1961'de Kruşçev Berlin sorununu çözümlemek kararını verince; Genel Kurmay, GRU ve KGB Batılı kuvvetleri ve Nato'yu tartmak için bir kaç yoklayıcı tahrik planı hazırlamıştı. Bir tank tugayı taarruza hazır olarak bulundurulacaktı. Batılı kuvvetler bu tugayı bertaraf ettikleri takdirde bir ikincisi gönderilecekti. Bu gibi herakât hazırlıkları en küçük ayrıntılarına kadar tamamlanmıştır.

Nato ülkeleri tanksavar birliklerine özel bir önem vermelidirler. Çünkü SSCB'nin Çekoslovakya ve Polonya'dakilerden başka Doğu Almanya'da harekâta tam hazır olarak bekleyen iki tank ordusu vardır.

Özellikle Berlin için Kruşçev bizzat tank kuvvetlerine büyük önem vermektedir. Bu tank orduları tankların üzerine monte edilmiş top ve taktik füzelerle ve geleneksel makinalı tüfek ve diğer otomatik silahlarla donatılmıştır.

Berlin buhranı ile ilgili olarak tanklara verilen önem o kadar artmıştır ki Genel Kurmay'da bu konuda malî yönden münakaşalar ve fikir anlaşmazlıkları başlamıştır. Tank kıtalarına lüzumundan fazla para tahsis edilirse füzelere, elektronik ve diğer cihazlara, silâhlara yeteri kadar para kalmayacağından korkmaktadırlar.

V

YENİ TEK ADAM: KRUŞÇEV

1960 ile 1962 yılları arası büyük sayıda Sovyet subayı için buhran devresi oldu. Sovyet askerî mekanizmasının bütün bünyesini hedef tutan, eşi görülmemiş bir münakaşaya paralel olarak gelişen askerlik mesleği ile ilgili bir buhran vardı. Bu buhran, kıdemli subayların geniş çapta naklini, büyük ölçüde mecburi istifa ve yeni tâyinleri kapsadı. Dış siyasetteki kumarbazlığı, memleketteki askerî kararlarının yanlışlığından aşağı kalmayan bir Parti politikacısının sıkı kontrolü altında, sinirleri gerilmiş bir silâhlı kuvvetler doğmuştu.

1960 ocağında Kruşçev Yüksek Sovyet’de Sovyet askerî doktrini hakkında meşhur konuşmasını yaptı. Dinleyicilerine ve generallere füze çağı nükleer harp şartlarının yeni bir stratejiyi gerektirdiğini açıkladı. Kruşçev’e göre Sovyetler Birliği herhangi bir ‘Emperyalist saldırısı’na karşı koymada kendi nükleer gücüne güvenebilirdi. Yeni slogan ‘insan gücü yerine ateş gücü’ olacaktı. Nükleer harp şart-

ları öyleydi ki artık Sovyet ordusunun eskisi kadar geniş kara kuvvetlerine ihtiyacı kalmamıştı. Başbakan ve SBKP Birinci Sekreteri sıfatıyla Kara Kuvvetleri kadrosunun üçte bir oranında azaltılmasını teklif etti.

Kruşçev'in bu siyaseti, tamamen Amerika Birleşik Devletlerinde on beş yıldır topyekûn askerî kuvvetin, füzeler ve taktik nükleer silâhlar lehine azaltılması için yapılan teşebbüslere benziyordu. Bu siyaset Kruşçev'in yalnız Sovyet stratejisini yeni bir görüşle ele alışından değil, daha çok SSCB'nin artık tükenmezlik özelliğini kaybetmiş olan kaynaklarının, bir taraftan yeni pahalı füzeleri beslerken diğer taraftan da vaad ettiği sanayi kalkınma hızını yavaşlatmasına meydan vermeyecek şekilde kullanılması gayretinden doğmuştu. Bu zoraki terhislerin ilânı, özellikle Sovyet generallerini müteessir etti ; çünkü bu iş zaten ordunun Sovyet toplumundaki yerinin ve modern askerî anlayışın güçlükler içinde bulunduğu bir devreye rastlamıştı.

Sovyet Genel Kurmayı, Stalin'in, subay sınıfının üst kademelerini hemen tamamen temizlediği 1930 - 40 yıllarının ikinci yarısındaki büyük tasfiyeyi hiç bir zaman unutmamıştı. Binleri bulan idamların bugün bir tanesini bile savunacak hiç bir Sovyet tarihçisi yoktur. Sovyetler Birliğinin en büyük strateji uzmanı Mareşal Mikhail Tukaçevski Almanlar'a hizmet ettiği iddiasıyla 1937'de ailesiyle birlikte öldürülmüştü. Oysa Stalin'i devamlı olarak Hitler'in askerî tehdidine karşı uyaran Tukaçevski idi. Seneler sonra Kruşçev onun manevî itibarını iade

etti ve askerî yazıları iki ciltlik bir kitap halinde 1963'de Moskova'da yayınlandı.

Tukaçevski, Mareşal Vasili Blüher ve daha az tanınmış binlerce kurbanın hatırası, 1957'de Mareşal Jukov'un da ordudan atılmasından sonra orta derecelerdeki Sovyet subayının aklından çıkmıyordu. Jukov'un şahsî nüfuzu altında, Stalin sonrası Sovyet ordusu kendini şimdiye kadar görülmemiş derecede Komünist Partisi'nin kontrolünden kurtarabilmişti. Jukov'un azliyle beraber, Parti kontrolü tekrar Savunma Bakanlığının üzerine çöktü. 1960 baharında, Sovyet ordusunda faal hizmette bulunan mareşallerden sadece ikisi, İkinci Dünya Harbi'nde Kruşçev'le beraber Stalingrad veya Ukrayna cephesinde bulunmamıştı: Konyev ve Sokolovski. Konyev üç yıl önce Prevda'da çıkan iki sayfalık ve Jukv'u yeren yazısıyla göze girmişti, ama 1960 sonunda her ikisi de emekliye sevkedildiler.

Kruşçev'in askerî kontrol arzusu, Sovyet dünyası içinde olağanüstü bir şey sayılmaz. Her Sovyet lideri birbirine aykırı üç kuvveti devamlı olarak uzlaştırmak mecburiyetindedir: Ordu, Parti ve idarî mekanizma. Bunlar Sovyet devletinin yarım asırlık unsurlarıdır. Sovyet rejimi her ne kadar, gittikçe artan bir şekilde popüler kıpırdanışların etkisi altında kalıyorsa da, bu üç ana kuvvet arasındaki ilişkiler, Sovyet toplumunun sahip olabileceği demokratik bir kontrol ve denge sisteminin en yakın bir şeklidir; her ne kadar bu gerçek demokrasiden çok uzaksa da... Baştakiler, bu üç kuvveti eşit ve oldukça memnun tuttuğu, birbirlerine karşı kullandı-

ğı ve hepsinden önemlisi, sadece birinin çok kuvvetlenmesine meydan vermediği takdirde başarılı addedilirler. Bu kuvvetlerden herhangi biri haddinden fazla bağımsızlık belirtileri gösterirse tehlike başlamış demektir. 1950 - 60 yıllarının sonlarına doğru ordu bu durumda idi ve Kruşçev tekrar dengeyi sağlamak istedi. Bütçe kısıtlamalarının yanısıra, daha ağır bir siyasî kontrol, özellikle bunun bütün kuvveti elinde toplamış amatör bir stratejici tarafından yapılması, ordu için büyük bir darbe oldu.

1961 yazına doğru Berlin ile ilgili problemlerin büyümesi, Avrupa'da geleneksel (konvansiyonel) askerî harekât ihtimalleri ve buna paralel plânların ortaya çıkması, Kruşçev'in 1960 terhis projesini ertelemesine yol açtı. Ama Kruşçev Sovyet askerî mekanizmasının yeni şekli etrafındaki tartışmaları tahrik ve teşvik etmek suretiyle generaller arasındaki kararsızlığı artırmış bulunuyordu. Bu tartışmalar uzun zamandan beri söz konusu idi. Bunların. Esas itibarıyla ilk - taarruz teorileri, koruyucu silâhlar ve klasik silâhlar yerine kütle mukabelesi ile ilgili olarak Batı'da senelerce önce yapılmaya başlanmış olan münazaralardan pek farkı yoktu. Stalin devirlerinde Sovyet stratejicilerine yeni silâhların meydana getireceği değişiklikleri tartışmak üzere hiç bir imkân sağlanmazdı.

Bu Sovyet münazaraları bir bakıma üçlü bir mücadeleleydi. Bir tarafta 'geleneksel görüş taraftarları', bunların karşısında 'ilericiler' ve üçüncü olarak da tek başına Kruşçev vardı! Generallerin hepsinden daha aşırı bir 'ilerici' olan Kruşçev, aynı zaman-

da silâhlı kuvvetleri Parti'nin baskısı altında bulundurmaya çalışıyordu.

Tartışmalar, Kruşçev'in merkezinde olduğu siyasî liderliğin, Sovyet askerî doktrinini ve kuvvetlerini nükleer füze çağının ihtiyaçlarına daha uygun kabul edilen yönlerde yeni baştan organize etmek gayretleri etrafında toplanmaktadır. Bu gayretler bazı askerî organların değişik derecelerde itiraz ve direnmeleriyle karşılaşmıştır. Bu muhalefetin, menfaatleri şu veya bu şekilde işin içine karışan Parti - Devlet bürokrasisinin diğer unsurları tarafından da dolaylı şekilde destek bulduğu mümkündür.

Büyük askerî münakaşanın ilk haricî işareti, 1962'de 'Askerî Strateji' dergisinde yayınlanan, içinde Mareşal Sokolovski ve başkalarının yazıları bulunan bir makale serisi idi. Aynı seri bazı dikkatli değişikliklerle bir yıl sonra ikinci defa basıldı. Batılı gözlemciler bu seriyi "senelerdir Sovyetler Birliğinde doktrin ve strateji konularının en iddialı tahli-li" olarak nitelemişlerdir.

Sokolovski'nin yazıları görünüşte modern ve geleneksel tutumların ortasında bir yerde olmakla beraber, aslında birincinin lehinde bir eğilim taşıyordu. Sokolovski ve diğerleri, mahalli harplerin genel harplere yol açması, nükleer gücün bir önleme vasıtası olarak kullanılması ve ilk nükleer taarruzu yapmanın gerekliliği konularından söz ediyorlardı. Bu konular Batılı askerî yazarlar için yeni değildi; ama rejimin askerî tartışmaları genellikle gizli tuttuğu Sovyetler Birliği için bir başlangıçtı.

Yayınlanan bu gözlemlerin arkasında çok daha

az okuyucuya hitap eden bir başka önemli belge vardı: ‘Askerî Düşünce Üzerine Özel Derleme’. Bu derleme 1960’da Moskova’da Kruşçev’in yeni askerî düşünce anlayışı sonucu olarak kaleme alınmıştı. Son derece gizli tutulan bu yazı serisi sadece tümgeneral ve daha yüksek komutanlara dağıtıldı. Kruşçev, genç generallerden bazılarını soğuk nükleer harbin ihtimallerini araştırmaya teşvik etmişti. ‘Özel Derleme’ bu kimselerin, klasik harp usullerinin modası tamamen geçmiş olduğu faraziyesine dayanan düşüncülerinin bir sonucuydu.

Bu generallerin en cüretlisi, Genel Kurmay Akademisi Komutan Yardımcısı olan General A.I. Gastiloviç, Kruşçev’in izinden giderek Stratejik Roket Kuvvetlerinin Sovyet ordusunun en önemli unsuru olduğunu iddia etti: “Hepimiz nükleer silâh ve füzelerin harbin şartlarını değiştirdiğini kabul ediyoruz; ama bir kere ‘a’ dedikten sonra şimdi ‘b’ demeye korkuyoruz. Füzeler yönüne eğilirken ve askerlik sanatı teorisine ufak tefek düzeltmeler getirirken, hâlâ İkinci Dünya Harbinin sonunda tuttuğumuz eski noktalara bağlı kalıyoruz. Askerî doktrinimizi biraz modernize ederek nükleer-füze silâhlarını başarısız bir şekilde eski şartlar çerçevesine sıkıştırmaya çalışıyoruz. Oysa, bu doktrinin şimdikileriyle kıyaslanmasına imkân olmayan silâhların kullanılması esası üzerine kurulduğunu unutuyoruz.”

Eski mareşaller buna aldırmadılar. Kruşçev’e NATO ülkelerinin hâlâ konvansiyonel silâhlarını artırmakta olduklarını işaret ettiler (1960 ve 1961 yıllarında). Çoğu doğuştan muhafazakârdı. Örne-

ğin, Varentsov, “Elbette füzelerle ilgilenmeli, ama klasik topçumuzu, babadan kalma topumuzu da ihmal etmemeliyiz” diyordu.

Kruşçev’in ‘Özel Derleme’deki ilerici görüşleri açıkça himayesi, generallerin yeni ve alışılmamış silâhlara karşı duydukları tabii endişeyi artıran unsurlardan bir tanesiydi. Penkovski’nin de Notlar’da söylediği gibi ‘Özel Derleme’nin bazı yazarları, nükleer silâhların harbi önleme görevinde kullanılmaları teorisinin dışına çıkmışlardı. Harbi önleme ve en yakın alternatif olarak ‘ilk taarruz’ fikrini savundular. Sovyet Silâhlı Kuvvetleri’nin gerekli silâhları olmadığı halde ‘ilk taarruz’ doktrinini benimsemeye zorlandığının farkındaydılar.

Penkovski de onların şüphelerini paylaşıyordu 1961’de ‘Özel Derleme’yi ilk okuyuşunda Sovyetler Birliği’nin tehlikeli bir prensip olan, ‘önce vur, sonra düşün’ teorisine sürüklenmekte olduğuna kanaat getirdi. Bu, Sovyet propaganda mekanizmasının temsil ettiği barışçı siyasetin tamamen dışında ve karşısında olan dehşet verici bir görüştü; halkı zaten savaştan bıkmış bir millet için felâkete yol açabilirdi.

Penkovski bu yazılar üzerinde kafa yorunca bunların yarattığı düşünce karşısında dehşet içinde kaldı: Kruşçev’in geliştirmekte olduğu korkunç silâhlar önce bir ‘ilk taarruz’ için kullanılabilir ve bilâhare harbi önleme yoluna gidilebilirdi. Penkovski, böyle bir ‘macera’cılığın bütün dünyayı bir termönükleer savaşın içinde atabileceği ve bu savaşta herkesin kaybedeceği görüşünde olan bir çok generalin

şahsî kanaatlerini yansıtıyordu. Sovyet ordusu içinde, Kruşçev'in uçurumun kenarında yaptığı bu gösterileri 'aşırı aptallık' olarak nitelendiriliyordu. Parti Birinci Sekreteri yalnız sahip olmadığı bir kuvveti kullanmak tehdidinde bulunarak en büyük askerî günahı işlemekle kalmıyor, dünyanın kaderi ile kumar oynadığı intibainı veriyordu. Batı'nın plânları hakkında vasattan daha fazla bilgi sahibi olan bir istihbarat subayı sıfatıyla Penkovski, uzun zamandan beri Sovyetler Birliği'ne yapılacak bir taarruzun Batı blokundan gelmeyeceğinden emin bulunuyor, ama Kruşçev'in aynı temkini gösterebileceğine güveni gittikçe azalıyordu. Oysa 1961'de Kruşçev'in düşürüleceğine dair hemen hemen hiç bir emâre yoktu.

Albay Penkovski'nin kendi hükûmeti aleyhine çalışmak kararını kuvvetlendiren nedenler arasında kendi subay arkadaşlarının bu korku ve kararsızlığının da bulunması mümkündür. Penkovski, Notlar'ının bu ve bundan sonraki bölümlerinde ısrarla, Birinci Sekreterin sadık bir subay sınıfına karşı takındığı münasebetsiz tavır üzerinde durmaktadır. Bir askerî teknisyen olarak kendisi de kuvvetlerin modernize edilmesine karşı değildi. Tersine, şahsî eğilimleri yeni bir nükleer çağ ordusunun şartlarına tamamen uyuyordu. Ama Penkovski, uzun seneler hizmet etmiş subayların en cüz'i bir emeklilik maaşı ile zalimce ordudan çıkarılışını ve bunların ordu dışında şerefli bir başka görev bulamayışlarını acı acı tenkit ediyordu. Bu durumun suçlusu olarak o da, arkadaşlarının çoğu gibi, Kruşçev'i görüyordu. Notları'nın bir yerinde üzüntü ile şöyle demektedir:" Ordu

üzerindeki (Kruşçev'in) nüfuzu kuvvetlidir. Bir Genel Kurmay albayı olarak bunu nefretle kaydediyorum''.

Penkovski'nin hiddeti şu sonucu doğuracaktı: Kruşçev orduya ihanet ediyorsa, o da (Penkovski) Kruşçev'e ihanet edecekti! İşte, Penkovski'yi memleketindeki nefret ettiği rejimi yıkmak üzere dış kuvvetlerle çalışmaya sevkeden sebeplerin başında bu geliyordu. Nihayet Lenin bile Çar'ı altetmek için Almanlar'la iş birliği yapmıştı... Penkovski hükûmetle halkı, birbirinden sonsuz bir uçurumla ayrılmış görüyordu. Rejim halka zulmederken bir yabancı kuvvet gibi hareket ettiği için ona karşı gene bir yabancı kuvvet kullanmak gerekliydi. Demokratik idarelerde vatandaş hükûmetten 'biz' diye bahse derken, Rusya'da bu, daima 'onlar' olmuştur.

Penkovski'nin tevkifi ve duruşması Batı'da duyulduğu zaman bazı gazeteler onun kıdemli Sovyet subayları arasında Kruşçev'e karşı yarım yamalak kurulmuş bir teşkilâtın üyesi olabileceğini iler sürdüler. Oysa, 'teşkilât' kelimesi mübalağalıdır. Penkovski'nin tek başına yürüttüğü casusluk faaliyetine herhangi bir başka yardımcı aramış olması ihtimali azdır. Ama rejime karşı olan aynı düşüncede bir çok kimse vardır ki bunlar birbirleriyle irtibat kuramadıkları için sessiz protestoculardır. Notlar'ı, Penkovskinin, Kruşçev rejimine duyduğu nefretin Sovyet generalleri arasındaki müşterek kızgınlığını aktettirmektedir.

Şimdi biliyoruz ki ordunun içindeki bu öfke Kruşçev'in düşürülmesini hazırlayan sebeplerden bi-

ridir. Daha 1961 ekiminde Mareşal Malonovski, hiç değilse zımnen Kruşçev'in askerî siyasetini tenkit ediyordu. 1964 ekiminin getirdiği akıbetin ilk sonuçlarından biri, Kruşçev'in 'her şey füze imalatı için' doktrininden vaz geçilmesi oldu. Büyük konvansiyonel kuvvetler oldukları gibi kaldılar ve yeni teorilere, 'ilk taarruz' gibi, karşı çok daha dikkatli bir tutum kaydedildi.

1965'in ilk aylarıyla beraber Sovyet generalleri Kruşçev'in idarî ve askerî politikasını sert sözlerle tenkit yarışına girdiler. Yeni Genel Kurmay Başkanı Mareşal Zaharov, 'Kızıl Yıldız'da: "Acemi ve Sathî Çabalar" diye yazıyordu. Bütün bir savunma siyasetini I. C. B. M. (Kıtalar - Arası Balitik Füze) üzerine kurmak tehlikeliydi. Şubat ayında General Şıtemenko, "Sovyetler Birliği bir harbin uzayacağı ihtimaline göre hazır olmalıdır" şeklinde yazıyordu. Böylelikle 'ilk taarruz' teorisi yegâne askerî çözüm yolu olmaktan çıkmış oldu. Ocak 1965'de gene 'Kızıl Yıldız'da çıkan bir yazıda silâhlı kuvvetlerin 'kuş beyinli planlara' kurban edildiği itiraf ediliyordu. Bu yazılardaki ifade ile Penkovski'nin ifadesi arasındaki benzerlik dikkate değer.

PENKOVSKİ'NİN NOTLARI

9 Mayıs 1961 Zafer Günü'nde Kruşçev 372 subayı mareşal ve generalliğe terfi ettirdi. Mareşalliğe ve daha yüksek rütbelere (Büyük Mareşal gibi) getirilenlerin hepsinin isimleri gazetelerde ilân edildi; ama generalliklere yapılan terfiler gizli tutuldu. Altmış general orgeneralliğe, kor-generalliğe; üç yüzden fazla albay tuğgeneralliğe terfi ettirilmişti. Sergey Sergeyeviç Varentsov nihayet Topçu Büyük Mareşali ve akrabam Valentin Antonoviç Penkovski de orgeneral olmuşlardı.

GRU personelinden on bir kişiye general rütbesi verilmişti. Enformasyon Dairesi Başkanı Koronevski ile yardımcısı Koloptsev tümgeneral ve diğer dokuz kişi de tuğgeneral olmuşlardı. Bunların arasında Üçüncü Daire Başkan Yardımcısı Çizov, Askerî Siyasî Akademi Parti Komitesi Sekreteri Mayorov, halen Almanya'da bulunan Leontyev ve bir süre sonra Türkiye'ye gideceğini sandığım V.I. Sudin de vardı.

Bu, kitle halindeki gizli terfiler oldukça manidardır. İşte 'barışsever' Kruşçev'imiz barışa ve silâhsız-

lanmaya böyle hazırlanıyor. Askerî 'atelye'si tam hızla çalışmaktadır.

Bu kitle terfilerinin başka bir sebebi de silâhlı kuvvetlerdeki moral ve disiplinin çok düşük olmasıdır. Aslında bir kaç ucuz terfi ile bunlar düzeltilecek gibi değildir. Şimdiki bu kötü durum Kruşçev'in siyasî entrikalarının bir sonucudur.

14 ocak 1960'da Kruşçev terhisleri ilân ettiği zaman, aklında, askerlerin veya subayların kadro hacminde esaslı bir azaltma yapmak gibi bir fikir yoktu. Sadece kendine göre bir tasfiye yapmak istemişti. İlkın hasta, yaşlı veya az güvenilen personelin ordudan ayrılmasına dikkat etmişti. Oysa bilahare bir sürü iyi subaylar hiç bir belirli sebep olmadan ordudan çıkarıldılar. Bu da onun Sovyetler Birliği Silâhlı Kuvvetlerinde yaptığı temizlik hareketinin şeklini gösteriyordu.

Halen bütün ordu çalkalanmaktadır. Herkes Stalin'i hatırlamakta ve onun zamanında her şeyin daha iyi olduğunu söylemektedir. Stalin orduya asla bir hakarete bulunmamış, orduyu gücendirmemişti. Oysa bu habıs adam, bir çok iyi subayı tasfiye etti ve hâlâ da kadehini kaldırıp, "Ordumuzu severim!" diyebiliyor. Subaylar ise kendi kendilerine şöyle söyleniyorlar: "Kereta, şu anda şerefimize içiyorsun; yarın ise senin için ölmemiz gerekecek. Hayatta kalacak bile olsak bir iki sene sonra tasfiye edilmek sırası bize gelecek".

Kruşçev, Askerî Akademi'nin mezuniyet gününde yaptığı konuşmada, terhislerin durdurulacağını ve başta teknik personel olmak üzere terhis edilmiş subayların tekrar hizmete alınması için Askerî Komitelere emir verildiğini ilân etti. Subaylar buna aralarında şöyle cevap vermişlerdi: "Gene kanımızı dökmek istiyorsun. Bizı ordudan uzak-

laştırırken doğru dürüst bir emekli maaşı bile vermedin. Bizden sırf masraf olmasın diye kurtulmak istedin. Subaylara iki yüz, generallere üç yüz ruble maaş bağlattın (Yeni Ruble; resmî kurdan yaklaşık olarak bir yeni Ruble on Türk Lirası değerindedir). İşte senin generallere biçtiğin fiat budur. Biz bu para ile yaşamak ve aile geçindirmek zorundayız. Bütün ömrümüzü ordu hizmetine verdikten sonra, her türlü imtiyazımızı elimizden aldın..."

Memleketin durumu ne kadar kötüyse ordunun durumu da o kadar kötüdür. Bu moruk Kruşçev, bir takım mucizeler yaratmaya çalışıyor; belki de daha sağken kendisine altından bir büst veya abide diktirebilmek için! Oysa suyu bulandırmaktan başka bir şey yapmıyor. Herkes, yaptıklarının pis entrika cilveleri olduğunu söylüyor. Eğer Kruşçev olmasaydı, ölse veya öldürülseydi, memlekette büyük değişiklikler olurdu. Yaşının icabı bunamaya başlamış olması da mümkündür. Buna rağmen orduya kuvvetle hakimdir. Bir Genel Kurmay albayı olarak bunu nefretle kaydediyorum.

Biraz siyasî idaremizden söz etmek istiyorum, SBKP Merkez Komitesinin 1'inci Askerî (İdarî) Şubesini ve Merkez Komitesinin bir şubesi statüsündeki Savunma Bakanlığı Siyasî Daire Başkanlığını ayrıntıları ile anlatacağım. Bir de başkanı Kruşçev, o olmadığı zamanlarda Kozlov veya Mikoyan, olan SBKP Merkez Komitesi Prezidyumu'na doğrudan doğruya bağlı olan Yüksek Askerî Konsey var. Yüksek Askerî Konsey'in toplantılarına daima bazı Prezidyum üyeleri de katılır. Savunma Bakanı ve kuvvet komutanları Konsey'in tabîî üyeleridir.

Konsey toplantılarında, her üyenin, kendi çalışma sahasını ilgilendiren meselelerde görüşlerini söylemek hakkı vardır. Her kuvvet komutanı kendi komutanlığı adına

konuşur ve problemlerini konsey üyelerinin kararına sunar. Genellikle, Savunma Bakanı olduğu için tabîî bir üye olan Malinovski sadece oturur ve dinler - çok sıkıcı bir insandır. Bütün kuvvet komutanları Kruşçev ve Prezidyum'un diğer üyelerinin emirlerine uyarlar; çünkü bunları Malinovski'den daha otoriter bulurlar.

Kural olarak Yüksek Askerî Konsey belirli aralıklarla toplanır; ama olağanüstü hallerde daha sık toplandığı görülmüştür. Gündemindeki konular belirli birlikleri veya belirli silâh çeşitlerini ilgilendirdiği hallerde bütün kuvvet komutanlarının hazır bulunması zorunlu değildir. Hiç bir kuvvet komutanı savunma imalâtı yapan fabrikaların herhangi biriyle doğrudan doğruya temasa mezun değildir. Bu konudaki bütün sözleşmeler, savunma ve silâh imalâtı yapan sivil müesseselere verilen bütün direktifler Bakanlar Kurulu'nun ve SBKP Merkez Komitesi'nin belirli daire ve şubelerinin yetkisi içindedir. Bu makamlardan ilgili bakanlık kanalıyla belirli fabrikaya gerekli direktif verilir.

Merkez Komitesi Prezidyum'unun her üyesinin mura-kabesi altında beş veya altı bakanlık ve resmî devlet komitesi vardır. Bakanlar bu üyelerin yanında tir tir titrerler. Brejnev SSCB Yüksek Sovyeti Prezidyum'u Başkanı olmasına rağmen, aynı zamanda Merkez Komitesi Prezidyumu üyesi olarak bir çok savunma ve silâhlanma meselelerinden sorumludur.

Savunma Bakanlığı ile sivil bakanlıklar arasında; askerî imalât, bir plânın akamete uğraması, fonların yetersizliği v.s. gibi problemler üzerinde anlaşmazlık olduğu hallerde, nihaî kararı Yüksek Askerî Konsey ve SBKP Merkez Komitesi verir. Kruşçev'in olmadığı bir konsey toplantısında Mareşal Biryuzov füze testleri için fonların

artırılması meselesini ortaya atmıştı. Toplantıda hazır bulunan Suslov ve Mikoyan bu problemi çözememişlerdi. Varentsov bu olayı bana sonradan şöyle nakletti: “Durmadan konuştular ve meselenin etrafında dolaştılar, ama katiyen bir karara varamadılar. Stalin sağ olsaydı, bir tek söz söyler ve her şey oracıkta halledilirdi. Oysa şimdi en ufak bir düzen yok ve her şey bir kolhoz (kollektif çiftlik) toplantısındaki gibi karmakarışık cereyan ediyor.”

Silahlı Kuvvetler de, siyasî organları vasıtasıyla, Merkez Komitesi tarafından denetlenir. Savunma Bakanlığının her başkanlığında ve her askerî bölgede bir siyasî daire vardır. Bir alt kademede de siyasî şubeler ve Parti teşekkülleri bulunur. Bunların hepsi merkezden, SBKP Merkez Komitesi'nden direktif alırlar.

Siyasî subaylar ordunun gözü ve kulağı - başka deyimle Parti'nin Ordu içindeki gözü ve kulağıdır. Daha önce de söz ettiğim gibi uzun bir zamandır ben de siyasî bir subaydım. Ama Jukov siyasî subayların sayılarını azaltmakta haklıydı. Askerlerin zihniyetini anlamıştı. Askerlere siyasî propaganda konferanslarından başka şeyler vermek istiyordu. Kruşçev, Jukov'un siyasî eğitimi azaltmasını tasvip etmiyordu. Tersine şimdi daha büyük siyasî kontrol kurmuştur. Askerlerin başka fikirlere eğilim duymamaları için siyasî etüdlere ve diğer propaganda çeşitlerine daha uzun saatler ayrılmaktadır.

Ne olursa olsun insanlar ailelerini geçindirmek için boyun eğmek ve hizmet etmek zorundadırlar. Memleketimizde başka çıkar yol yoktur. Ancak, Ordunun ruh hali iyi değildir. Kruşçev bunu bilir ve en çok korktuğu şey de budur: Büyük bir savaş çıkarsa askerlerin kaçması... Askerler onun uğruna çarpışmayacaklardır. Bunun içindir ki askerî doktrini mahalli çatışmalara inhisar etmektedir.

Ordudan çıkarılmış iki subay, bir binbaşı ve bir yarbay, hakkında Varenstov'un anlattığı çok ilgi çekici hikâyeyi hatırlarım. İkisi de ordudan çıkarıldıktan sonra işsiz kalmışlardı. İstihkâm subaylarıydılar. Değerli asker olduklarını Varentsov özellikle ifade etmişti. Başpiskopos Aleksi'ye gidip rahip olmak istediklerini söylemişler. Kremlin'in sadık bir uşağı olan Aleksi, Jukov'a haber vermiş. "Mareşal Yoldaş, yanımda rahip olmak isteyen iki subay var" demiş. Jukov: "Bunu bildirdiğiniz için teşekkür ederim, kendilerini derhal bana gönderin." demiş. Bu olay Jukov'un Yugoslavya seyahatinden bir yıl önce olmuştu. Jukov iki subayla bizzat görüşmüş. Subaylar ona başlarına gelenleri anlatmışlar ve Jukov kendilerini tekrar orduya iade etmiş. Sonra da Merkez Komitesi'ne ayrıntılı bir rapor yazıp iki subayın tevkif edilmemelerini ve şiddetli bir muameleye maruz bırakılmamalarını istemiş. Subaylar hukukî açıdan yanlış bir şey yapmadıklarını ifade etmişlerdi. Sovyet Anayasası ve kanunlarına göre Sovyetler Birliğinde bütün din adamlarının komünist olduklarını veya KGB ya da Merkez Komitesi'nin emrinde çalıştıklarını biliyorlardı. O halde neden rahip olmasınlardı? Bu olay Moskova'da epey dedikodulara sebebiyet vermiş.

Kruşçev, şahsa taparlığı (Stalin'e) kaldırır ve Parti içi mücadelelerle uğraşırken (Molotov - Kaganoviç - Malenkov grubuna karşı) Mareşal Timoşenko, Rokosovki ve Konyev'in Kruşçev'le anlaşamadığı bir çok konular vardı. Bu generaller daha çok rakip grupla ittifak halindeydiler. Bir çok hususta Voroşilov ve hatta Pervukhin bile Kruşçev'le anlaşamıyordu. Ama bu liderlerin hepsi iyi tanınan ve oldukça sevilen kimseler oldukları için Kruşçev bunları tevkif ettirmekten veya onlara karşı şiddetli tedbirler almaktan korkuyordu. Şöyle düşünüyordu: "Şimdilik ol-

dukları yerde kalsınlar. Onlardan kurtulacağım zaman da gelecektir”.

Nitekim sonunda Jukov'dan kurtuldu. Georgi Konstantinoviç Jukov, bütün Sovyet halkı, subay ve askerleri tarafından gerçekten sevilirdi. Halk ona 'zamanımızın askerî dehası' der.

Jukov'u tasfiye etmeden önce, Kruşçev ona gerçekten hak ettiği bütün şerefleri verdi. Jukov aynı zaman Savunma Bakanı ve SBKP Merkez Komitesi Prezidyum üyesi oldu. Jukov, hem anti-Parti grubu ile mücadelesinde hem de tek-adam olmak için sarfettiği gayretlerde Kruşçev'e yardım etti. Jukov hâlâ kuvvetliken, Kruşçev silâh imâli için para biriktirmek bahanesiyle subayların ek ücretlerini kısmaya başladı. Jukov buna itiraz etti: "Subaylarımın dilenci haline düşmelerini istemiyorum. O zaman, dövüşemeyecekleri gibi kimse onların subay olduklarını bile anlayamayacaktır. Bir subay iyi beslenmeli ve ailesine iyi kötü bakabilmelidir."

Jukov, Mareşal Bulganin'den şiddetle nefret ederdi. Şvedlovsk Askerî Bölge Komutanı iken, Bulganin, ona telefon etmiş ve, "Mareşal Bulganin konuşuyor," demiş. Jukov, "Ben böyle bir mareşal tanımıyorum" diyerek telefonu kapamış.

Jukov, orduda otoritenin merkezileşmesi taraftarıydı. Siyasî subayların nüfuzunu azaltmaya çalışmıştı. Oysa Kruşçev'in korkusunun asıl nedeni bu değildi. Onun asıl korktuğu, ordunun Jukov'a körükörüne itaat etmesi ve bu arada kendisini hiçe sayacak bir hale gelmesiydi. Örneğin; zamanın GRU Başkanı General Stemenko'nun, Moskova yakınlarında iki yüz profesyonel katilin sabotaj ajanı ve tedhişçi olarak eğitim gördüğü sabotaj okulundan Kruşçev'i haberdar etmemesini, ama Jukov'un durumdan

haberi olmasını, Kruşçev hiç de hoş karşılamamıştı. Bu ve bunun gibi olaylar kendisini huzursuz etti ve Jukov'dan kurtulmaya karar verdi. Jukov Yugoslavya'dayken gizli olarak tasfiye edilmesini kararlaştırdı.

Jukov Yugoslavya'dan dönünce hava alanına ayak bastığında kendisine Savunma Bakanlığı görevinden affedildiği bildirildi. Bunun ardından bütün şehirlerde parti gösterileri yapıldı ve Kruşçev'in emrine uyularak, Jukov'un ordu içinde 'şahsa taparlığı' başlatmak siyaseti yerildi. Benim de katıldığım geniş bir Moskova Parti üyeleri toplantısı yapıldı. Büyük Kremlin Sarayı'nın Sen Jort Salonunda toplanıldı. Kruşçev açış konuşmasını yaptı ve sonra salonu terketti. Bunu, bakanlardan birinin yaptığı konuşma takip etti. O da salonu terk etti. Arkasından Jukov'un aleyhinde propaganda konuşmaları yapıldı.

Açış konuşmasında Kruşçev, Jukov'un yeni bir tekadam devri yaratmakta olduğunu, Napolyon'varı tavırlar takındığını ve Parti organlarının 'Silâhlı Kuvvetler içindeki rolünü' hakkıyla kavrayamadığını ispatlamaya çalıştı. Şahsa taparlığının bir örneği olarak Sovyet Ordu kulübünün duvarında Jukov'un beyaz bir at üzerindeki büyük resminden söz etti. 'Buna, Jukov'un şahıs kültünden (kendisi için yaratmaya çalıştığı şahsa taparlık) başka bir şey denilebilir mi?' diye sordu. Oysa Kruşçev eskiden bu resme hayranlık duyar, "mükemmel bir resim! Jukov bizim millî kahramanımızdır ve bu şerefi hakketmiştir" derdi.

İşte bu kereta Kruşçev işini böyle yürütür. Jukov'a ihtiyacı olduğu zaman, ona kahraman derdi, ama bütün kuvveti elinde hissettiği an bu sevilen kahramanı tasfiye etmeye karar verdi. Jukov'un şahsi nüfuzu onu kızdırmış olabilir; peki ya kendisi için yarattığı 'şahıs kültü'ne ne buyrulur? Bunun hakkında tek söz söylenemez. Bir çok

başlar, Kruşçev'in tek-adam metotlarına karşı geldikleri için koparılmışlardır... İşte gerçekler bunlardır! Lenin'in parti standartları bakın ne hale geldi. Zavallı halkım!...

Kruşçev'in Jukov'u tenkit ettiği noktalardan biri de, sivil hükûmet makamlarını askerî personelle doldurmaya çalışmasıydı. Meselâ, Jukov alenen Serov'un KGB Başkanlığından alınmasını ve yerine Mareşal Konvey'in getirilmesini ileri sürmüştü. 24 veya 25 ekimde Moskova Askerî Bölgesi Parti toplantısında Kruşçev bundan bahsetti. Aynı konuşmada Jukov'u sabotaj okulunu kurmakla suçladı. Oysa bu okul Jukov'dan önce de vardı, şimdi de vardır ve Kruşçev'in amaçları için suikastçı yetiştirmeye devam etmektedir. Tabii bunda hiç bir sakınca yoktur. Bu yetiştirdiği katillerin, bir gün kendisine ve Prezidyum'un bütün üyelerine saldırdıklarını görmeyi çok isterdim...

Bakanlar Kurulu'nun özel bir kararnamesiyle görevinden alınan Jukov çok geçmeden emekliye ayrıldı. Kendisine 550 yeni Ruble aylık bağlandı. (1)

Jukov'un Granovski Caddesinde 3 numaralı apartmanda güzel bir dairesi vardır; ama vaktinin çoğunu Moskova yakının Rublevskoye Şosesi üzerindeki kır evinde geçirir.

1961'deki Berlin buhranı sırasında Kruşçev, Partiye ve memlekete bağlılıklarını ispat etmeleri için Jukov, Sokolovski ve Konvey'e, kendisiyle iş birliği yapmak üzere, faal göreve dönmelerini teklif etti. Sokolovski ve Konyev kabul ettiler. Jukov hâlâ sıhhatli ve faal olduğu halde reddetti. Doğrusu da buydu zaten.

Mareşal Timoşenko, Konvey, Rokovski ve diğerleri ile Kruşçev arasındaki anlaşmazlık Jukov'un görevinden

(1) O zamanlar bir çift iyi ayakkabı 40 Ruble idi.

uzaklaştırılmasıyla başladı. Başka bir anlaşmazlık konusu da Kruşçev'in bu kimselerin maaşlarını indirmesi, onların ve diğer Sovyet subaylarının almakta oldukları ek ödenekleri kaldırılması, general ve subayların emekli maaşlarında indirimler yapmasıydı. Ayrıca adigeçen mareşaller, Kruşçev'in füzeler lehine Hava, Kara ve Deniz kuvvetlerinde kısıtlamalar yapmasının da karşısındaydılar.

1960'da Sokolovski Kruşçev'i görmeğe gitti ve şöyle söyledi: "Bize lâzım olan askerî kuvvetlerin miktarına ve bir de bunlar için ayrılan paraya bakın. Bu şartlar altında gerekli savunma tedbirlerini alamam. Düşman üslerinin ülkemizi nasıl çevrelediğine dikkat edin. Birliklerimizin gücünü bir düşman taarruzu karşısında gerekli harekât seviyesinde tutmam imkânsızdır." Kruşçev'in cevabı bu işlerden ne kadar anladığını göstermeye kâfidir: "Eğer böyle düşünüyorsan, defol!..."

Bunun üzerine Kruşçev derhal Almanya'dan Zakharov'u getirtti ve Sokolovski'nin yerine Genel Kurmay Başkanı tâyin etti. Ayrıca Kiev Askeri Bölge Komutanı Çukov'u da Moskova'ya çağırdı. Greçko o sıralarda zaten Moskova'da bulunuyordu. Ancak Sokolovski'nin generaler arasında ve bütün ordu içinde itibarı yüksekti. Bu sebepten Kruşçev çok dikkatli olmak ve sonunda istediğini elde edinceye kadar hasımlarını teker teker altetmek zorundaydı. Önce anti-Parti grubunu yendi, sonra Jukov'u ve kendisine karşı gelen diğer general ve mareşalleri tasfiye etti - bazılarını önemli olmayan görevlere tâyin etmeye mecbur olmuştu.

Halen Kruşçev'in üç görevi vardır: Birincisi Merkez Komitesinde, ikincisi Kremlin'de Bakanlar Kurulu Başkanı olarak, üçüncüsü de Savunma Bakanlığında (!). Gülünç görünecektir ama Kruşçev'e 'Yüksek Başkomutan' deriz.

Başkanlık ettiği Yüksek Askerî Konsey genellikle Savunma Bakanlığı görevlerini ifâ eder. Kruşçev çoğu zaman bakanı hiçe sayarak doğrudan doğruya Moskalkenko, Verşinin, Biryuzov ve diğerlerine direktifler verir.

Kruşçev'in ordudaki tasfiyesinden sonra bir çok general öldü; özellikle kalp sektesinden ve sinir buhranlarından. Bu ölümlerin çoğu gazetelerde duyurulmadı. Generallerin önemli bir kısmı da intihar ettiler. Küçük bir grup, yeni mütevazî statülerine boyun eğerek ordu dışında değişik bir hayata uymaya çalıştılar. Meselâ, eski bir general, bahçesinde çilek yetiştirmeye ve karısı da bunları pazarda satmaya başladı. Generale ihtiyar bir kolhoz köylüsü yardım ediyordu. Sonunda general özel kapitalizm ve başka bir kimsenin emeğini sömürmek suçları ile itham edildi. Parti'den çıkarıldı ve emekli maaşı kesildi. Bu general otuz yıldan fazla orduya hizmet etmiş ve iki harbe bizzat katılmıştı. İşte Kruşçev halkına böylesine düşkündür.

Kruşçev maaşlarını kestiği ve Stalin zamanından kalma imtiyazlarını ellerinden aldığı zaman bütün subaylar, özellikle mareşal ve generaller çok öfkelendiler. Bugün Genel Kurmay Başkanı 2000 yeni Ruble, Biryuzov gibi kuvvet komutanları 1800 yeni Ruble, Varentsov 1200 yeni Ruble aylık almaktadırlar. İşte Kruşçev füzeleri için böyle, subayların maaşlarından kesmek suretiyle, para biriktirmektedir. Maaşları ve diğer maddî imtiyazları azaltırken Kruşçev şöyle demişti: "Çok şişmanladılar. Böyle bir münevverler ve kapitalistler sınıfı besleyemeyiz ve beslememeliyiz. General ve subayların emekli maaşları iki ilâ iki buçuk katında indirildi. Bu insanların Sovyetler Birliğinde gelir sağlayacak başka kaynakları olmadığı için geçim-leri çok güçleşmiştir.

Bu olaylara sebep, bir çok mareşalin ve generalin Kruşçev'in siyasetine ve askerî doktrinlerine karşı bulunmaları olduğu halde; bütün bunlara 'Silâhlı Kuvvetlerin ve ekonominin re-organizasyonu' süsü verildi. Mareşal Timoşenko, Sokolovski ve Konyev; Silahlı Kuvvetlerin re-organizasyonu ve özellikle Kruşçev'in ordu personeline karşı davranışları ile Kruşçev ve kıt akıllı Malinovski ile anlaşmazlık halindeydiler. "Orta kademedeki ordu subayları arasında yapılacak indirimler bunları acınacak bir hale getirecektir" diyorlardı. Başlangıçta eski mareşal ve generaller hiç bir yere davet olunmuyorlardı. Zamanla Kruşçev onlara merasimler, ziyafetler ve konferanslar için davetiyeler göndermeye başladı. Hatta bazıları tekrar faal hizmete çağırıldı. Mareşal ve generallerin bir kısmı, Kruşçev'e hemen itaat ettiler ve faal görevlere döndüler. Bir kısmı, sonlarından korktuklarından Kruşçev için çalışmaya başladılar. Unutulmamalıdır ki bu kimselerin hepsinin bakmak zorunda oldukları aileleri vardı.

Ordu içinde, Kruşçev'in silâhlı kuvvetleri yeniden organize etmesi ve maaşları kısması etrafında hâlâ hoşnutsuzluklar vardır. Bazı ayrıntıları aşağıda veriyorum :

1960 ocağında yürürlüğe giren bir kararname ile Sovyet ordusunun emekli general ve subaylarının eski emeklilik maaş baremleri feshedildi. Eskiden emeklilik maaşları faal vazifedeyken aldıkları maaşın yüzde doksanı ile yüzde yüzü arasındaydı. Şimdi ise albaylar için 'tavan' 200 yeni Rubledir. Yirmi beş yıl faal hizmette bulunmuş generaller için ise 300 yeni Rubledir. Yeni kararnameye göre yirmi beş yılı doldurmamış olanlara ise şu maaşlar verilmektedir: albaylara 100 — 140 yeni Ruble; generallere 200 ilâ 250 yeni Ruble. Albaylar ve generaller faal görevde iken 450 ilâ 700 yeni Ruble aldıklarına göre arada-

ki fark çok büyüktür. Sonuç olarak emekli subaylar arasında memnuniyetsizlik vardır. Bununla beraber herkes, herhangi bir şekâyetin bu yeni maaşları bile kaybetmekle neticeleneceğini bildiği için ağzını sıkı tutmaktadır.

Eskiden harpte ölen general ve subayların aileleri ortalama olarak maaşlarının yarısı kadar bir emekli aylığı alırlardı. 1 ocak 1960'dan beri bunlar bile yüzde elli oranında indirilmiştir.

Kruşçev, 'Ordunun gençleştirilmesi' diye bir program takip etmektedir. Sağlık durumları çok iyi olmayan veya sicillerinde en ufak bir kötü not bulunan büyük sayıda subay ve general yirmi yıl hizmetten sonra ordudan çıkarılmıştır. Kruşçev'in personel sayısındaki tasarrufları, tasfiyeleri, maaş ve emekli aylıklarındaki indirimleri sonucunda elde edilen para füze ve peyk imalinde kullanılmaktadır. Yeni bir Füze Mühendisliği Akademisi kurulmuştur. Teknik ihtisas okulları açılmakta ve füze malzemesi imali için yeni askerî atelyeler kurulmaktadır. Yeni araçlara milyonlarca Ruble harcanmaktadır. Peyk memleketlere yardım konusunda muazzam fonlar ayrılmıştır. İşte Kruşçev'in silâhlı kuvvetleri ve personelini azaltmasının ekonomik sebebi budur. Yoksa sadece bir temizlik değildir.

Ekim Ayındaki Manevralar : 1961 ekiminde, topyekûn silâhlı kuvvetlerin katılacağı, stratejik askerî manevralar başlayacaktır. Sovyet ordusunun tarihinde şimdiye kadar böyle bir manevra yapılmamıştır. Bütün askerî bölge ve grupların karargâhları bu manevraya katılacaklardır. Geri bölge depoları bile dahil olmak üzere bütün Sovyet askerî birlikleri harekâтта yer alacaklardır. Bu manevralarda tamamen gerçek bir harp içindeymiş gibi hareket edilecektir. Bütün halk demokrasilerinin (Doğu Avrupa peyk-

leri) kurmay heyetler de geleceklerdir. Bu manevralar, esas hücum Almanya'ya karşı yönetilmek üzere (tabii haritalarda), bütün Sovyetler Birliği ve halk demokrasileri arazisini içine alacaktır. Bunlara stratejik denmesinin sebebi, Sovyet ordusunun bütün kuvvetlerinin katılması ve çok derinlemesine yürütülecek olmalarıdır.

Bu manevraların amacı nedir? Bütün askerî mevcudun kabiliyet ve kapasitesini ölçmek, taarruz ya da savunmaya dair bir emri kimin hakkıyla yapabileceğini tesbit etmek, her kademedeki karargâh eğitimini incelemek, birliklerin harp hazırlığı, işbirliği ve insicam derecesini anlamak ve bunlara yeni ve iyi bir eğitim yaptırmak...

Tatbikat, mukabil bir düşman olmadığı halde, tam bir gerçek harp ciddiyetiyle yürütülecektir. Tabii böyle bir manevra herkesin aklına 'muhtemel düşman'ın kim olabileceği sorusunu getirecektir. Aslında herkes az çok bu düşmanın A.B.D., İngiltere, Fransa, Batı Almanya, Türkiye ... bütün NATO ülkeleri olduğunu ve son günlerde Japonya'nın da bu kategoriye eklendiğini bilmektedir.

Doğu Almanya barış andlaşmasının imzalanmasından sonra (kî 22. Parti Kongresinin akabinde - 1961 sonbaharı), Almanya'da bir tatsızlık olursa bu tatbikat her şeyi harp hazırlığı safhasına getirmiş olacaktır. O zaman taarruz mümkün olabilecektir. Bu, Kruşçev'in bu tatbikatla ilgili gizli plânıdır. Bir taraftan da Doğu Almanya ile bir barış andlaşmasını teminat altına almayı ümit etmektedir; kendi deyimiyle, eğer NATO ülkeleri bu ikinci hapi da yutarlarsa... Çünkü o, 13 ağustos 1961'de Berlin'in Batı'ya kapanması ve duvarın yapılmasına başlanması ile Batı'nın birinci hapi yuttuğuna inanmaktadır.

Berlin Duvarı'nı, Sovyet Hükûmeti tarafından sınırın kapatılmasından dört gün önce öğrenmişim.

Modern şartlar altında ve modern istihbarat usullerinin kullanılmasıyla askerî bir harekâta veya harbe hazırlanmak çok güçtür. Askerî tatbikatlar bahanesiyle Kruşçev her şeyi harp hazırlığı safhasına getirmektedir. Bu tatbikat sırasında gerçek çatışmaların başlaması ihtimali vardır. Şimdi bütün Moskova, halk demokrasilerinin askerî temsilcileri ve çeşitli Sovyet askerî komutanlarıyla dolup taşıyor. Genel Kurmay gece gündüz çalışıyor. Halk demokrasilerinden gelen bu temsilcilerin bir kısmı üniformalarıyla geziyorlar; ancak çoğu sivil gelmiş.

Tatbikat, halk demokrasilerinin kuvvetleriyle ortaklaşa yürütülecektir. Tatbikat sırasında peyk tümenleri Sovyet Ordusu Harp Teşkilâtına bağlanmıştır. Kendilerine bir türlü güvenemediğimiz için bu gerekli bir tedbirdir; silâhlarını Sovyetlere karşı çevirebilirler ya da Batı'ya kaçabilirler.

17 ekim 1961'de başlayacak olan 22 nci SBKP Kongresi, Saldırı Kongresi olacaktır. Hiç değilse ona bu adı vermek lâzımdır. Kongre oldukça tartışmalı geçecektir. Daha şimdiden kuvvetli propaganda konuşmaları hazırlanmaktadır.

Emperyalizme ve koloniyalizme karşı yapılacak sert konuşmaların bir tek amacı vardır: Kapitalist ülkelerin ve halk demokrasilerinin Komünist Partilerinin delegelerini pohpohlamak ve böylelikle Kruşçev hükûmetinin siyasetinin sonuna kadar desteklenmesini sağlamak. O zaman Kruşçev kararlı hareket edebilecektir. Yani, Kongre, dağıldıktan sonra, maceraları bizi harbe götürürse, Kongre'deki delegeler tarafından temsil edilen Sovyet halkının, bütün komünist ülkelerin ve dünya Komünist Partilerinin bu davranışlarını topyekûn desteklediklerini hatırlatmak imkânına sahip olacaktır. Kapitalist memleketlerdeki ko-

münist parti liderlerinin çoğu 22'nci Kongre'ye geleceklerdir - bir kısmı gizli olarak. Kruşçev'in dünyadaki bütün komünist partilerinin desteğini kazanmaya ihtiyacı vardır. Ayrıca 'maçera'larını tatbik ettiği takdirde bu partilerin ne tarafa yöneleceklerini önceden anlamak istemektedir.

Ekim ayı içersinde Sovyetler Birliği'ne bir tek yabancı delegasyon kabul etmemek üzere Sovyet Hükûmeti ve SBKP Merkez Komitesi tarafından alınan bir kararı burada kaydetmek yerinde olur. Bu ay içinde Sovyetler Birliği'nde mümkün olduğu kadar az yabancı ve delegasyon bulundurmak için her türlü gayret sarfedilecektir. Fiilî hazzırlıklara şimdiden başlanmıştır. Otellerdeki yabancılar bir bir ekarte edilmekte ve Kongre delegeleri ve misafirleri için odalar hazırlanmaktadır. Bir çok yabancı turist ve delegasyon ekim ayı içinde Sovyetler Birliği'ni ziyaret için devamlı müracaatlarda bulundukları halde, bu kimse-leri çeşitli bahanelerle reddediyoruz.

22'nci Parti Kongresi'nin çalışmalarında faal görevlerde bulunacakları için bizim G.K.K.N.I.R.'nin uzmanları da çok meşguldurlar.

Kongre'ye davet edilen bütün komünist liderler, Ekim İhtilâli'ni kutlamak ve 7 Kasım'da Kızıl Meydan'da yapılacak büyük resmigeçidi seyretmek üzere Moskova'da kalacaklardır.

Moskova şehri ve vilâyetinde çok sıkı istihbarata karşı koyma tedbirleri alınmış olacaktır.

22'nci Parti Kongresi'nin başarılı geçmesini temin için bir sürü KGB memuru, çeşitli öğretim üyeleri de dahil, bütün vilâyet ve cumhuriyetlerden merkeze çağırılmışlardır.

Kruşçev 22'nci Kongre'den sonra derhal Doğu Almanya ile barış andlaşmasını imzalamak istemektedir. İmza

safhasında da bütün silâhlı kuvvetlerin taarruza hazır olmalarını arzulamaktadır. Sadece küçük mahalli çatışmalar olursa bunları bastırabileceğini biliyor. Ancak olaylar dünya ölçüsünde bir genel harbi doğuracak olursa, ilk darbeyi vurabilmek için tam manasıyla hazırlıklı olması gerektiğini de bilmiyor değil.

Bugünlerde Doğu Alman topraklarına bir üçüncü ordu, 8'inci Motorize Ordu, gönderilmiş bulunuyor. Şimdiye kadar orada sadece iki ordumuz vardı. Bu haberi Varentsov'un partisinden ayrılırken - Lvov'a gitmeden önce - bizzat Malinovski'den öğrendik. Bu ordu önceleri Karpatlar Askerî Bölgesin'de bulunuyordu. Üç tank ve iki motorize piyade tümeni vardı. Aynı zamanda karadan havaya savunma teşkilâtının V-75 tipi altı füze alayı süratle Almanya'ya gönderildi. Bu alayların daha önce nerede üslenmiş olduğunu bilmiyorum. V-75 iki safhalı bir füzedir. Bunlar uçaksavar savunması sistemi içinde müstakil alay kuruluşundadırlar.

Kruşçev'in bir süre önce ilân ettiği, ordudaki kısıtlama hareketini erteleme kararı alınmış bulunuyor. Eğer bu terhis ve emekliye ayrılma işlemi tatbik edilmezse Sovyet Silâhlı Kuvvetlerinin insan gücü 400.000 kadar artmış olacaktır. Batılı devletler ikinci hapi da yutup Doğu Almanya ile barış andlaşmasını imzalamaya yanaşır ve bu devleti resmen tanırlarsa, adigeçen terhisler yapılacaktır. Yoksa hemen bir kısmî silâhsızlanmaya gidilmeyecektir. 22'nci Parti Kongresi sırasında bütün askerî birliklere savaşa hazır olmaları emredildi. Hatta Pozvoni bana uçaksavar savunma kıtalarının her an ateşe hazır olduklarını söyledi.

Berlin meselesi 22'nci Parti Kongresi'nin gündeminde değildir. Ama kongreler sırasında daima 'resmî' deni-

len gizli toplantılar olur. Bu toplantılar bazan kongreden önce de yapılabilir ve SBKP Merkez Komitesi üyelerinin bir arada bulunmasından istifade edilir. Tabî, bu toplantılarda Kruşçev'in düşürülmesi veya Kruşçev'in yine herkeşe galebe çalması ihtimalleri de vardır. Eğer bu sonuncu şık olursa, harbe biraz daha yaklaşılmış, harp riski biraz daha kuvvetlenmiş olur.

Sivil Savunma: 17 ağustos 1961'de SBKP Merkez Komitesi ve Sovyet Hükûmeti'nin kararnamesiyle bir sivil Savunma Komutanlığı kuruldu. Kara Kuvvetleri Komutanlığı görevinden alınan Mareşal Çukov, Sovyetler Birliği Sivil Savunma Başkanı tâyin edildi.

Sivil Savunma Komutanlığı özel bir yönetmelik ile doğrudan doğruya Savunma Bakanlığına bağlıdır. Bu komutanlık bir 'özel devre' için kurulmuştur. Görevi, halkı düşman taarruzlarından korumaktır. Bu özel devre Parti, Hükûmet ve askerî makamlar tarafından tesbit edilir. Bu, Sovyet otoritelerinin çatışmaların başlayacağını düşündükleri bir zaman anlamına gelir.

Sivil Savunma yönetmeliği bütün bakanlıkların, taşıt endüstrisinin, motorlu nakliyatın, demiryollarının ve Savunma Bakanlığının görevlerini liste halinde belirtir. Bütün devlet daireleri ve bakanlıklar kendi sivil savunmalarını ve kendi sorumluluk sahası içindeki tahliye ameliyesini yürütmekle görevlidirler. Bu yönetmelik çeşitli yeraltı tesislerini, insan ve malzeme için sığınaklar olarak tesbit etmiştir. Bu daireye Sivil Savunma Komutanlığı denmekle beraber, Çukov'un ünvanı Sivil Savunma Komutanı değil, Başkan'dır.

Halen Savunma Bakanlığına bağlı Kara Kuvvetleri Komutanlığı görevi boştur; çünkü Çukov'un yerine henüz kimse getirilmemiştir. Varentsov, Moskova Askerî Bölgesinin

halen komutanı olan Kirilov'a bu görevi teklif etmiştir. Ama onun bu görevi reddettiğine dair söylentiler dolaşmaktadır. Şu anda Kara Kuvvetleri Komutanlığı görevini Jadov yapmaktadır. Bu adamın ismi Jidov iken, Stalin 'i'yi 'a'ya çevirmiş ve Jadov yapmıştır. (1)

Sivil Savunma Komutanlığının kuruluşu şöyle olacaktır: Başta, her askerî bölgedeki karargâhların bağlı olduğu Sivil Savunma Yüksek Komutanlığı bulunacaktır. Yönetmelik Sivil Savunma talî kademelerinin mahalli Parti ve diğer Sovyet organizasyonları ile çok sıkı koordinasyon yapması gerektiğini ifade etmektedir.

Kimyasal Harp : Kruşçev nükleer harbe hazırlanırken bir taraftan da kimyasal harp hazırlıkları yapmaktadır. Genel Kurmay'da kimyasal ve biyolojik harp usulleriyle uğraşan özel bir daire vardır: Yedinci Daire. Savunma Bakanlığının Kimya Dairesi de kimyasal ve biyolojik harp problemleriyle ilgilenmektedir. Ayrıca bu konularda araştırmalar yapan Voroşilov Kimyasal Savunma Askerî Akademisi ve bazı askerî kimya okulları ile bilimsel araştırma enstitüleri vardır.

Kimyasal harp metotları için Moskova yakınında özel bir deneme alanı vardır. Renksiz, tatsız ve kokusuz yeni bir gaz bulunduğunu duydum. Bu gazın çok etkili ve zehirleyici olduğu iddia edilmektedir. Ben gazın gizli formülünü bilmiyorum. Adına 'Amerikan' diyorlar, neden bu ismi seçtiklerini pekâlâ tahmin edebiliyorum.

Sovyetler Birliğinin bir çok yerlerinde kimyasal ve biyolojik harp cihazlarının denendiği tecrübe merkezleri vardır. Meselâ, Kaluga böyle bir yerdir. Bu yerdeki tesisin

(1) Bak. Sözlük.

komutanı Sergey Sergeyeviç'in kardeşi Nikolay Varentsov'dur.

Kalinin şehri yakınında, Volga üzerindeki küçük bir adada özel bir biyolojik harp ajan deposu vardı. Burada çok miktarda veba basili ve bulaşıcı hastalıkların mikrop-ları saklanır. Bütün ada dikenli tellerle çevrilmiştir ve sıkı emniyetle korunur. Okuyucularım yanlış anlamasınlar, böyle depoların bulunduğu yegâne yer değildir, bu küçük ada. Sovyet Topçu birlikleri muntazaman kimyasal harp baş-lıkları ile donatılır. Bunlar top mevzilerinde bulundurulur ve topçumuz da kullanılmaları ile ilgili olarak devamlı eği-tim görür. Hiç şüpheniz olmasın; çatışmalar patlak verir-se, Sovyet ordusu hasımlarına karşı bu kimyasal silahla-rı kullanacaktır. Bu konuda siyasî karar alınmıştır ve stra-tejik askerî plancılarımız, komutanların ne zaman ve ne-lere karşı bu silâhları kullanacağına dair karar verme yet-kisini tespit eden bir doktrin üzerinde anlaşmışlardır.

Yakınlarda bu konuda, sözünü hiç sakınmayan bir ya-zı okudum. Modern şartlar altında yüksek zehirleyici özel-liği olan kimyasal harp ajanlarının düşmanı imha etmek için en kuvvetli silâhlardan biri olduğunu iddia eden bir cümle ile başlıyordu. Ondan sonra, kimyasal harp silâhla-rının özelliklerini ve bunların savaşta etkili bir şekilde kullanılma prensiplerini açıklıyordu. Düşmanın kimyasal harp silâhlarını kullanmasını beklemekten ve bunların kul-lanılması için üst derecede siyasî bir karar gerektiğinden hiç bir bahis yoktu. Yazıda başından sonuna kadar kimya-sal harp başlığı taşıyan mermi ve füzelerin komutan tara-fından, durumun gerektireceği her halde kullanılabilecek, alelâde silâhlar olduğu fikri hâkimdi.

Yazar kimyasal harp başlığı taşıyan füzelerin en önemli kullanılışlarından birinin, düşmanın nükleer vuru-

cu gücünü imha etmek olduğunu belirtiyordu. Özellikle 'Little John', 'Honest John', 'Lacrosse', 'Corporal', 'Redstone' ve 'Sergeant' füzelerinden; taktik şartlar altında bu füzeleri kullanan birliklerin tesir sahalarının çapından, dayanıklılık derecelerinden ve Batılı deniz füzeleri ile nükleer topçu füzelerinden bahsediyordu. Yazı, Sovyetlerin dostu olan birliklere zarar vermemek gerektiğine dair mutlak ikazları ihtiva ediyor ve kimyasal harp silâhlarından en çok faydalanılabilecek harekât çeşitlerini tartışıyordu. Ve şöyle bitiyordu :

'Bu yazının amacı, kimyasal harp başlığı taşıyan füzelerin ana kullanılış prensiplerini göstermektir. Bu prensipler hiç bir zaman 'değişmez' olarak düşünülememlidirler; çünkü amelî tecrübeler arttıkça bunların da daha uygun ve doğru olarak geliştirilebilecekleri bir gerçektir.'

Sovyet subayları, genellikle Amerikalıları kimyasal taarruza karşı savunma eğitimi ve disiplini konularında haddinden fazla gevşek bulurlar. Gaz maskelerini ve diğer koruyucu teçhizatını fırlatıp atan ve bunları kaybettiklerini söyleyerek övünen Amerikan askerleri olduğunu duyduğum. Buna inanamıyorum, ama duyduğularımın bir kısmı bile doğru ise; bu, derhal düzeltilmesi gereken bir eğitim eksikliği sayılmalıdır. Çünkü düşmanın savunma konusundaki bu gibi nazik hataları Sovyet plâncılarının gözünden kaçmayacaktır.

Yeni Askerî Doktrin : 1958'de Genel Kurmay'da askerlik sanatının ve muhtemel bir harbin çeşitli meselelerinin tartışıldığı bir seri seminerler düzenlendi. Bütün yüksek rütbeli subaylar bu seminerlere katıldılar. Seminerlerin gizli bir mahiyeti vardı, konuşulan ve tartışılanlardan dışarda bahsedilmeyecekti. Başlıca konu gelecek harp ve askerlik bilimi ile ilgiliydi.

1959'da Genel Kurmay'ın bütün ileri gelen subayları Sovyet askerî doktrininin değiştirilmesi konusunda birleşiyorlardı. Her şeyden önce yeni strateji, nükleer silâh ve füzelerin mevcudiyeti yönünden ele alınmalıydı.

1960'da başlayarak, 'Askerî Düşünce' dergisi son derece gizli bir 'Özel Yazılar Derlemesi' tefrika etti. Bu derlemenin konusu gelecek bir harbin problemlerine ve yeni Sovyet askerî doktrinine hasredilmişti.

Derlemenin yazarları arasında Savunma Bakanı, Savunma Bakanlığı müsteşarı, askerî bölge komutanları, Genel Kurmay'ın kıdemli subayları, askerî akademi komutanları, yüksek askerî enstitülerin profesör ve öğretim üyelerinin imzaları vardı.

Bu 'Özel Yazılar Derlemesi' ile yakinen ilgilendim. Lüzumlu notları tuttum ve yazıları defalarca okudum. Çok önemli bulduğum pasajları olduğu gibi kopye ettim. Bütün serinin ana konusu, Orgeneral Gastiloviç tarafından 'Askerlik Sanatı Teorisi Yenilenmelidir' (Özel Yazılar Derlemesi, Yazı No 1, 1960) isimli yazıda açıklanıyordu, Eski den harplerin savaşıcı memleketlerin birliklerinin yoğun olduğu hudutlarda başladığına işaretle, "Bugün başlayacak olan bir savaşta harekât başka türlü gelişecektir. Çünkü devletler, silâhlarını binlerce kilometre uzağa sevk etme imkânlarına sahiptirler..."

"Yüz ölçümü ortalama 300 ilâ 500 bin kilometre kare olan ve endüstri açısından gelişmiş olan bir ülkede kısa bir zaman içinde patlatılacak 100 nükleer bomba, o memleketin bütün sanayi bölgelerini ve idarî merkezlerini bir moloz yığına ve toprağını öldürücü radyoaktif maddelerle dolu, cansız bir çöle çevirmeye kâfi gelecektir."

Bugünün faraziyeleri bunlardır. Gastiloviç, nükleer silâhlanma şartları altındaki harp halinin tahlilini; düşünce-

lerini makaleler halinde 'Özel Yazılar Derlemesi' ne göndermeleri için Sovyet askerî liderlerine ve nazariyecilerine bir davetle bitiriyor. Bu derleme hakkındaki sözlerimin, okuyucularıma gelişmekte olan veya daha doğrusu, Sovyetler Birliğinde değişen askerî doktrin hakkında açık bir fikir vereceğini ümit ediyorum.

Bir nokta iyice anlaşılmalıdır: Bir Batılı ve bir Sovyet generaline aynı veriler ve ilmî bilgiler sunulur, bunların şüphe götürmez gerçekler olarak kabul edilmesi istenir ve bunları inceleyerek sonuçlar çıkarmaları söylenirse; öyle sanıyorum ki Batılı general ile Sovyet generali farklı neticelere varacaklardır. Çünkü her şeyden önce Sovyet generali tamamen ayrı bir temel faraziyeler ve önyargılardan, yani Marksist toplum yapısı ve tarih kavramından hareket edecektir. Mantık silsilesi Batılı meslekdaşınınkinden tamamen değişiktir, çünkü Batı'da istidlâlli muhakeme tarzı kullanılırken, Sovyet generali Marksist diyalektiği kullanmaya mecbur olacaktır. Bir Sovyet vatandaşının davranışlarını idare ve tahdit eden ahlâk kuralları başkadır. Ve nihayet, Sovyet generalinin amacı Batılı generalin amacından daha temelde farklı olacaktır. Meselâ, İstihkâm - Teknik Servisi Tümgeneralî M. Goryayinov'un nükleer füze silâhlanmasına dair bir yazısını alalım. Nükleer silâhların özellikleri ve etkileri hakkında açık Batılı kaynaklardan aldığı verileri kullandığı halde, vardığı sonuçların aynı bilgileri kullanan Batılıların çıkardığı neticelerden ne kadar farklı olduğunu görmek mümkündür.

Goryayinov, nükleer silâhların henüz hakkıyla değerlendirilmediğinden şikâyet etmektedir. Bu yeni harp tarzının, gerekli taktik doktrinlerinin yeniden tesbiti işinin, çok yavaş ve yanlış bir yönde ilerlediğini düşünmektedir:

"Bunu, yeni silâhlara çoğunlukla ordunun ateş gücü-

nü artıran bir vasıta gözüyle bakılmasında belirli olarak görmek mümkündür. Onun için teşkilât bakımından pek yeni bir şey yoktur. Daha önce topun, tankın ve uçaksavar silâhların çıkışında olduğu gibi yeni bir silâh, yeni bir teknik savaş vasıtası söz konusudur. Ordunun eski silâhları mümkün olduğu kadar modernize edilmekte ve nükleer harp başlıkları ile füzeler silâhlı kuvvetler bünyesine girmektedir. Ordular her zamanki kuvvet ve birliklerden kurulurken (modernleştirilmiş) ek olarak da füze birliklerini ihtiva etmektedirler.”

“Başka bir deyimle, yeni silâh çeşitlerinin benimsenmesi ameliyesi şöyle olmaktadır: Geçmişin tecrübesinden faydalanan ve bugünkü başarılarını göz önünde bulunduran ordular, savaşa hazırlanış ve savaşma prensiplerine, nükleer füze silâhlarını adapte etmektedirler.”

“Bu, belirlenmemiş problemlerin çözülmesinde asırlardır kullanılan deneysel metotların tabîî seyridir. Kapitalist ülkelerin askerlik bilimleri için yegâne mümkün ve normal metot olan bu yol, askerlik bilimi Marksist - Leninist harp doktrinine göre kurulmuş olan sosyalist memleketlerin orduları için katiyen makbul değildir. Bizim, üretimde daha hızlı ve ileri gitmemiz gerektiği açıktır.”

Yazar böylece gerekli siyasî tavrı takındıktan sonra neden Amerikan teknik bilgilerini kullanmak zorunda kaldığını açıklamak için çok ciddî ve dikkatli bir tarafsızlık görünüşüne bürünmektedir - hiç utanmadan! **Zira bizim Sovyet silâhlarımız hakkında teknik bilgilere sahip değildir.**

Görüşlerinin ağırlık noktası nedir? Artık, azamî miktarda radyoaktif serpentinin bir askerî avantaj sayıldığı... Amerikan kaynaklarından sayfalarca bilgi ve rakam verdikten sonra, diyor ki: **“Arazinin megatonluk bombalarla**

radioaktif tesir altında bırakılması savaşın esas unsuru haline gelebilir.”

Yazının başka bir yerinde de şöyle diyor: “Buraya kadar söylediklerimizden de anlaşılacağı gibi, bizim görüşümüzle, **Yüksek tesirli nükleer bombalar; her şeyden önce, geniş arazi parçalarının radyolojik tesirler altında bırakılması için bir vasıtadırlar.**

İşte Batı mantığı ile Marksist diyalektik arasındaki fark. Batılılar daima radioaktif tesirleri, serpintiyi, azaltmaya çalışırken General Goryayinov onların verilerine dayanarak serpintinin azamîye çıkarılmasını arzuluyor. Goryayinov bu minval üzere devam ediyor : “İnfilâk alanlarının zemini ve toprağın kimyasal terkibi de infilâk maddelerinin etkenliğini artırmakta büyük rol oynayabilir. Sodyum, demir, silikon gibi elemanlar havaya yükselen parçacıkların radioaktif kitesini hatırı sayılır derecede artırabilir. Muhtemel taarruz alanlarının mahalli meteorolojik şartlarının iyi bilinmesi, büyük tesirli bombaların hakkıyla kullanılmasında çok önemlidir. Bu şartlar önceden incelenmelidir...”

Bu cümlede GRU'ya düşecek yeni bir istihbarat görevinin işaretini bulmak mümkün. Kısa bir zaman meslekdaşlarım, belki de Paris, Londra, Vaşington ataşe yardımcıları; büyük nüfus ve sanayi merkezlerinin jeolojik etüdlerini ve haritalarını toplamaya başlayacaklardır. Böylece Goryayinov ve analizcileri hedef olarak seçilen her bölge için kullanılacak bombanın kesin büyüklüğünü ve çapını hesaplamak ve azamî radioaktif serpintiyi yaratacak patlamayı tesbit etmek imkânına kavuşacaklardır. Goryayinov, büyük bombaların (megaton çapında) küçük bombalara oranla haiz oldukları askerî üstünlükleri savunmaktadır. Çünkü büyük bombalarla daha geniş alanlar radyo-

aktif tesir altında bırakılabilir. Amerika'yı yenmek için gerekli silâh sayısını inceleyen Goryayinov, hedefleri çok iyi tespit edilmek şartıyla 20-megatonluk 120 bombanın yeteceğini hesaplamıştır.

Nükleer çağda bir tarafın zaferi diye bir şey mümkün müdür? Goryayinov bu suali sormuş ve şöyle cevaplandırmıştır: "Evet, mümkündür!" Yalnız uzun bir nükleer savaş olmadan. Yazısının en önemli cümlesinde bu husus açıkça belirtilmiştir: **"Neticenin bir tarafın lehinde tecelli etmesi, savaşı mümkün olan en kısa zamanda tamamen bitirmek kabiliyet ve hazırlığına bağlıdır."**

Bu cümlelerin anlamı açıktır.

Yeni Sovyet askerî doktrinini bilmek ve anlamak Batılılar için önemlidir. Batı için aynı derecede önemli olan başka bir nokta da Batı askerî doktrinini Sovyetlerin nasıl anladığını bilmektir. Batı doktrininin Sovyetler tarafından tefsiri, benim görüşümce, Batılı'ların kendi doktrinlerini anlayış tarzından çok farklıdır. Çünkü Batı askerî doktrini mutlaka Marksist toplum yapısı ve tarih seyri kavramına uygun olarak yorumlanır. Objektif vakıalar (meselâ, istihbarat raporları) Marksist anlayışla bağdaşmazsa bunları evirip çevirerek bağdaştırmak, diyalektiğin görevidir. Goryayinov Batılıların durumunun siyasî açıdan doğru bir tahlilini veriyor:

"Bu yeni şartlar, harbeden sınıfların menfaat ve ideolojilerine ne kadar uygundur?"

"Her şeyden önce hiç bir normal insanın, beşeriyetin imhâsını arzulamayacağı akılda tutulmalıdır. Oysa mesele, kapitalist dünyanın miadı dolan idareci sınıfları için değişiktir. Tarih bir çok defalar göstermiştir ki ölmekte olan bir sınıf ve bir toplumsal düzen daima 'apres moi le déluge' (benden sonra isterse tufan gelsin) ve 'Kızıl olmaksana

ölme  daha iyi' gibi sloganlarla karakterize edilen insan-
lığı tahrip teori ve dogmalarını yaratır. Tarihî kaçınılmaz-
lık sonucu olarak kaybolmaya mahkûm gerici kuvvetler
için uzun bir savaş (herhangi bir savaş gibi) ihtimal dışı
değildir. Tersine böyle bir harbin hazırlığı belirli tekelci
 evreler için ekonomik avantajlar sağlar.”

“Uzun bir savaş için yapılan hazırlık, kısa savaş ha-
zırlıklarından çok daha masraflıdır ve bu durumda kapita-
listlerin kârları çok daha yüksektir.”

“Bunun için kısmen ekonomik sebeplerle ve kısmen
de Amerika gibi bir memlekette olduğu gibi askerî ima-
latla ilgili grupların ülkenin ekonomisinde işgal ettikleri
hakim durumu korumak için sarfettikleri çabalar sonucu
uzun harp nazariyesi çok rağbet görür. Bu nazariye bir
noktada sömürge ve az gelişmiş milletleri savaş tehdidi
altında bulundurmak ve hatta onları savaşa sokmak me-
toduyla birleşir.”

“Dünyanın ilerici kuvvetlerinin menfaatleri değişik
bir tutumu gerektirir. Sosyalist dünyanın kapitalist dünya-
ya karşı barışçı yollarla zafer sağlaması için gereken mad-
d i  n şartlar yaratılmıştır. Bu suretle ilerici kuvvetler (ya-
ni sosyalist ülkeler) savaştan kaçınmaya çalışmaktadır.
Ama savaş kaçınılmaz olursa, yeni dünya tabi  olarak
kayıplarını asgariye indirmeye gayret etmeyi ve sonuç
olarak savaşı kısaltmak ve savaşın büyük denizaşırı at-
mosferik tahriplerden önceki kritik safhasını galip bitir-
mek için elinden geleni yapmaktadır.”

Marksist katı prensiplere bağlı kalmağa çalışan bir
yazar sık sık çelişmelere düşer. Meselâ; Goryayinov, ka-
pitalist memleketlerin kitlelerin sil hlendirilmesinin ve
uzun savaşlara girişilmesinin ihtilâle yol a acağından
korkukları için bir blitzkrieg (Yıldırım harbi) tercih ettikleri-

ni söylerken; tam bir sayfa sonra kapitalistlerin daha büyük kâr temin ettiği için uzun savaşların lehinde olduklarını iddia ediyor. Bana gelince, kapitalist memleketlerde kitlelerin silâhlandırılmasının ihtilâle **gitmeyeceğini** veya kapitalistlerin kısa savaşları ve küçük kârları tercih ettiklerini söyleyecek bir Sovyet vatandaşının akıbetinden endişe ederim. Belki de kimse Goryayinov'un dikkatini bu çelişmeye çekmemiştir; çünkü böyle tehlikeli sorulardan kaçınmak daha emin bir yol sayılır.

Bütün 'Özel Yazılar Derlemesi'ni buraya alamadığım için üzgünüm; ama tamamını yeni istihbarat arkadaşlarıma gönderdim. Gene de bu konudaki görüşlerimi yazmak istiyorum; çünkü bunların taşıdığı zihniyet, en az bu incelemeden sonra ortaya çıkacak nihaî doktrinin mahiyeti kadar kesindir.

Her şeyden önce, bütün yazarların ilk termonükleer darbeyi vurmanın önemini kabul ettiklerini söylemeliyim.

Nükleer darbeyi vuracak ilk taraf olmak sadece savaşın başlangıç safhası için değil, aynı zamanda bütün seyrini ve neticesini etkilediği için de önemlidir.

Ayrıca savaşın ilk safhasında çok büyük rol oynayacak stratejik nükleer füzeler aynı zamanda harbin gerekli stratejik amaçlarını kabil olan en kısa zamanda gerçekleştirmeyi de mümkün kılacaktır.

Bütün askerler, kesin taarruz kararının, siyasî liderlerin (yani SBKP Merkez Komitesi Prezidyum'u ve bizzat Kruşçev'in) elinde olduğunun farkındadırlar.

Bu yeni askerî doktrin, silâhlı kuvvetleri bir savaşa hazırlamakta Sovyet devletinin rehberi haline gelmiştir; gelecekteki askerî harekâtın nerede ve nasıl başlayacağını ayrıntılarıyla göstermektedir.

Gelecekteki bir harp düşmana karşı ânî bir nükleer taarruz ile başlayacaktır. Savaşın ilânı diye birşey olmayacaktır; tersine bundan kaçınmak için her türlü gayret sarfedilecektir. Şartlar, ilk nükleer taarruzda bulunmaya müsait olur olmaz, Sovyetler Birliği kendini bir mütecavizden koruyormuş gibi göstererek bu taarruz ile ilk darbeyi vurup üstünlük sağlayacaktır.

Gelecekteki bir harp için yapılmakta olan bütün harekât plânları bu faraziye ile geliştirilmektedir. Bu, plânların mahalli harpleri içine almadığı anlamına gelmez. Tersine Kruşçev, yoğun hazırlıkların yapıldığı gelecek 'büyük' bir savaşın başlangıcı olarak mahalli savaşlara taraftardır.

Sovyet askerî liderleri, bir çoğu savaşın her şekline karşı olduğu halde, gelecekteki bir harp için kesif hazırlıklar yapmaktadırlar. Profesyonel askerler olarak harp plânları üzerinde çalışırken, Parti kartlarını ceplerinde taşımaktadırlar. Bu kartlar, onlar SBKP Merkez Komitesi Prezidyum'unun direktiflerini gizlilik içinde yerine getirmeye mecbur eder. Ne de olsa yüksek mevkilerini sadece, bizim değişimizler "onlara yiyecek ve içecek veren" Parti kartları sayesinde ellerinde tutmaktadırlar.

'Özel Yazılar Derlemesi'nin bütün yazarları ânî taarruzun önemi konusunda birleşmekle beraber bazıları gerçekçi bir şekilde aşağıdaki prensibin doktrine eklenmesini teklif etmektedirler: "Kısa bir savaşla zafere ulaşmaya bak, ama uzun bir savaşa da hazırlıklı ol!"

Sovyetler Birliği uzun bir savaşa girmek niyetinde değildir. Memleket ekonomisi ve halkın morali çok süre meşakkate katlanacak durumda olmadığı için Sovyetler Birliği uzun bir savaştan muzaffer çıkamayacaktır. Gastiloviç'in yazısı şöyle diyor: "Nüfusun sinirlerinin sağlamlığına dayanacak zoraki tedbirler strateji sanatının yerini

tutamayacağı gibi, strateji de muhtemel riskin doğuracağı korku ve fedakârlıklara göre plânlanamaz.”

Bir Genel Kurmay subayı, hakikî bir barış savaşçısı, demokrasi ve hürriyet için yeni bir ordunun askeri olarak bugünkü Sovyet askerî doktrini hakkında kesin hükmümü verdim. Ancak vatandaşlarımın ve Batı ile bütün dünya halkının, bunların yalnız bana ait görüşler olmadığını bilmelerini istiyorum. Sovyet askerî doktrinine ve Sovyetlerin baskın plânlarına dair yukarda söylediklerimin doğruluğunu resmî görevim itibarıyla elimden geçen bilgi ve belgelerle ispata çalıştım. Eminim ki, ben ve benim yaptığım şeyi yapan bir çokları, söylediklerimi tamamen doğrulamaya yarayacak yeterli askerî bilgileri Batı istihbarat teşkilâtlarına ulaştırmışlardır.

Kruşçev ‘barış içinde beraber yaşama’ macerasında o kadar ileri gitti ki, 1962 - 63 yıllarında şu kararı verdi : “... nükleer harp başlıklı stratejik füzelerin yeterli sayıda imalini tamamiyacak ve bunların mevcut topyekûn imha silâhları stokuna eklenmesiyle, bu füzeleri bütün NATO memleketlerine ve onların üslerine yöneltebileceğiz.” (Bu füzeler zaten İngiltere, İtalya ve Türkiye’ye çevrilmiş durumda ateşe hazır dırlar. Batı Almanyaya çevrilmiş bir çok füze üssü ise Karpat Dağlarındadır.)

Artık, gözle görülür bir şekilde, Moskalenko’nun füze birlikleri üzerinde durulmaktadır. Onun karargâhı ve denetlenmesi, Varentsov’unkiyle birleştirilmeyecektir. 1906 da olduğu gibi, piyade ve tank birliklerine fazla önem ve para verilmeyecektir. Moskalenko’nun birlikleri süratle artırılacak ve bütçenin çok geniş bir kısmı onlara ayrılacaktır. Yakın bir gelecekte Moskalenko’nun emrine yeni birlikler verilecektir. Halihazırda elde bulunan çok sayıda tank ve diğer piyade silâhları yeterli görülmekte ve mem-

leketin malzeme ve teknik gücünün kitle halinde Moskalenko'nun birliklerine yarayacak silâhlara tahsisinin lüzumuna inanılmaktadır.

Şimdiki halde Kruşçev küçük savaşları tercih etmek ve büyük bir harpten kaçınmakla beraber; kendisi ve SBKP Merkez Komitesi Prezidyum'u üyeleri, atom ve hidrojen bombaları kullanan ânî taarruz yönünde gelişen yeni askerî doktrini benimsemiş vaziyettedirler. Memleketin bütün ekonomisi bu hedefe yöneltlmıştır. Bütün SSCB Silâhlı Kuvvetlerini kapsayan süratli bir yeniden teşkilâtlanma hareketi tatbik halindedir. Burada NATO'nun hava savunma kuvvetlerini hızla reorganize ve takviye etmek suretiyle mukabil taarruz kabiliyeti kazanabileceğini de hesaba katmak lâzımdır. Sivil Savunma Başkanlık Karargâhı da bu maksatla kurulmuştur.

Berlin ve diğer beynelmilel krizleri, yaygara ve tehditlerle kendi usul ve arzularına göre çözmeyi başaramayan Kruşçev, zaman kazanma yolundaki çabalarını devam ettirmekte ve bu sefer de çılgın nükleer füze silâhlanması yarışını uzatmaktadır.

Dünya milletleri, uyanık olunuz!

VI

CASUSLUK NOTLARI

1961 yılı eylülünün bir öğleden sonrasında, Moskova'daki Svetnoy Bulvarının kaldırımında üç İngiliz çocuğu oynuyor, anneleri de yakın bir banktan onları seyrediyordu. Sivil bir Rus bir an için çocukların yanında durdu. Onlarla bir iki dakika konuştu ve küçüklerden birine bir kutu şeker uzattı. Çocuk adamın cebinden çıkardığı kutuyu aldı ve yabancı yoluna devam etti. Bundan sonra çocuk kutuyu getirip annesine verdi.

Oleg Penkovski, şeker kutusunda saklı bir paket banyo edilmiş çok önemli filmi Moskova'daki bir İngiliz ataşesinin karısı olan Mrs Janet Anne Chisholm'a bu suretle ulaştırmıştı.

Penkovski, Mrs Chisholm'la Londra'ya yaptığı ikinci seyahati sırasında tanışmış ve bu usul kendisine Batılı istihbarat arkadaşları tarafından öğretilmişti. Bir ay önce Greville Wynne, Fransız Sanayi Sergis'inde bulunmak üzere tekrar Moskova'ya gelmişti. Penkovski, Wynne'ı Metropol Otelindeki oda-

sında ziyaret etmiş, yeni filimler, bir kaç paket enformasyon ve kırılan Minox fotoğraf makinesini vermişti. Makine bir gece gizlice fotoğraf çekerken düşüp kırılmıştı. Wynne ise Penkovski'ye yeni bir makine, küçük bir kutu ilaç şeklinde şeker vermiş ve çocuklar vasıtasıyla Mrs Chisholm ile buluşmasında dikkat edeceği noktaları bildirmişti. Kutunun içine dört rulo film sığıyordu.

Mrs Chisholm ile buluşma, Penkovski'nin Wynne'dan başka yaptığı ilk temastı. Moskova gibi yabancıların fevkalâde yakından göz hapsinde tutuldukları bir şehirde 'temas'ın güçlüğü bunu hazırlamalarındaki dikkatin derecesinden anlaşılabilir. Oysa Penkovski, Wynne'ı hemen her istediği vakit şüphe çekme kaygusu olmadan görebilirdi. Hem Penkovski, Wynne'ın Komite tarafından memur edilmiş mihmandarı idi hem de GRU Wynne' ile bir İngiliz iş adamı ve müstakbel bir ajan olarak ilgileniyordu. Askerî istihbarat âmirleri Penkovski'nin Wynne'ı 'işlemekte' olduğunu zannediyorlardı. Penkovski, ağustosta Wynne'ı gördüğü zaman, ona Sovyet Sanayi Sergi'sinde bulunmak üzere başka bir Sovyet ticaret delegasyonu ile Paris'e bir seyahat yapmak üzere olduğunu söyledi.

Penkovski 20 eylül 1961 tarihinde Paris yakınındaki Le Bourget Hava Alanı'na vardığı zaman Wynne kendisini karşıladı ve otele götürdü. Wynne, onun geliş gününü kesin olarak bilmediği için iki hafta müddetle hava alanına taşınmış ve Moskova'dan gelen bütün uçakları gözlemişti. Nöbeti iyi sonuç vermişti; Penkovski beraberinde en az on beş

rulo banyo edilmiş filim (gizli ve çok gizli dokümanların, füze projelerinin, gizli askerî zabıtların filimleri) ile bilimsel ve teknik istihbaratla ilgili başka evrak getirmişti.

Penkovski' nin Paris'e gelişinden üç gün sonra, Wynne onu Seine Nehri üzerindeki köprülerden birine götürdü ve birkaç dakika sonra İngiliz - Amerikan istihbarat subaylarından biriyle buluştular. Dört kişilik İngiliz - Amerikan istihbarat ekibinin üyeleri o ay içinde Penkovski'yi, Sovyet Elçiliğinde toplantıda bulunduğu veya Pars'teki Sovyet sergisini gezdiği zamanlar hariç, sık sık gördüler.

Penkovski Batı'ya yaptığı bu üçüncü ziyaret süresinde istihbarat arkadaşlarıyla çok sıkı çalıştı. Ayrıntılı istihbarat bilgileri vermekle kalmayıp ileride asgarî risk ile bilgi iletmek ve talimat alabilmek için Moskova'da kurulabilecek bir temas sisteminin ana hatlarını tesbit etti. Duruşma zabıtları, bu çok başarılı istihbarat görevini kısa ve açık bir şekilde izah etmektedir:

“Penkovski Paris'teyken üstüste hazırlanan gizli randevularda İngiliz ve Amerikan istihbarat teşkilatlarının temsilcileriyle buluşmuştu. Bu kimselere Fransa'da bulunduğu sırada kendisine verilen resmî görevi açıkladı, Paris'teki Sovyet Elçiliği'nde Batılı istihbarat subaylarının ilgilendikleri bir kaç kişi hakkında ayrıntılı bilgi verdi, bu kimselerin fotoğrafları üzerinde adlarını ve kısa biyografilerini bildirdi; Sovyet Elçiliği'nin plânı üzerinde bu kimselerin hangi odalarda çalıştıklarını gösterdi. Ayrıca Batılı istihbarat teşkilatlarının ilgilendiği başka 'Sovyet

vatandaşlarını'da fotoğraflarından tesbit ederek on-
lar hakkında da önemli bilgiler verdi. Casusluk faa-
liyetleri ile ilgili olarak talimat aldı ve kendisinden
gizlilik derecesi taşıyan dokümanların fotoğrafları-
nı çekmeye devam etmesi istendi. Ayrıca Moskova'-
daki Batılı istihbarat subaylarıyla gayri şahsî temas-
lar kurulmasına yararlı buluşma yerleri (dead-drop)
seçmek ve bunları ayrıntılarıyla tespit etmek,
Bilimsel Araştırma Çalışmalarını Koordinasyon Res-
mî Komitesi üye ve memurları arasında yeni dostlar
edinmek, bunlardan espionaj bilgileri elde etme im-
kânlarını aramak, füze birliklerine mensup kimse-
lerle ahpaplık kurmak suretiyle yeni Sovyet askerî
teçhizatı hakkında bilgi toplamak üzere de direktif-
ler aldı. Öte yandan, Penkovski, Paris'te kaldığı sı-
rada, istihbarat subaylarının kendisine Wynne veya
Anne Chisholm ile Moskova'ya göndereceklerini vaat
ettikleri radyo muhabere cihazlarını inceledi, bunlar
hakkında bilgiler edildi."

"Bu toplantılardan birinde Anne Chisholm da
bulunmuş ve kendisine, Penkovski ile aralarında
Moskova'da kurulacak temasın nasıl olacağına dair
ayrıntılı direktif verilmişti. Başka bir toplantıda
Penkovski, Amerikan istihbarat teşkilatının çok yük-
sek kademesinde bulunan birisiyle tanışmıştı..."

"Paris'teki yabancı istihbarat subaylarından
otuz rulo filim ve gizli raporların hazırlanması için
eczalı kağıtlar aldıktan sonra, Penkovski 16 ekim
1961'de Moskova'ya döndü..."

Sovyet iddianamesinin kapsamadığı nokta, adı-
geçen 'Sovyet vatandaşları'nın çoğunun bizzat GRU

veya KGB üyesi olduklarıydı. Penkovskinin, geniş Sovyet istihbarat sistemi ve Paris elçiliğinden yürütülen yıkıcı casusluk faaliyeti hakkında çok etraflı bilgiler verdiği anlaşılmaktadır. Penkovski böylelikle Sovyet casusluk sistemini bir kalemde delik deşik etmiş oluyordu.

Penkovski, Parise yaptığı bu seyyahatte de her zamanki enerjisi ile hareket etti. Bir sürü değişik görev ve işi aynı anda ve büyük bir ustalıkla yürüttü (Penkovski'nin Sovyet amirlerinin' onun iki taraflı bir oyun oynayabileceğini bu kadar geç tahmin etmelerinin nedenlerinden biri de bu olmalıdır.) Paris'te de Londra'da olduğu gibi bir çok şeylerle ilgilenen bir turistti. Luvr'daki tabloları, Lido'daki gösterileri eşit ilgiyle izlediği görülüyordu.

1964 eylülünde Londra'da yayınlanan hatıratında Wynne, Penkovski'nin bazı izlenimlerini anlatmaktadır. O tarihte artık iyi arkadaş olmuşlardı :

“Gündüzleri elçiliğe, sergiye veya bir takım resmî yemeklere giderdi, ama bunlardan kurtulur kurtulmaz beni, kendisini daha önce tespit edilmiş bir randevu yerinde, bekler bulurdu. Paris eğlencesi bol bir şehirdir. Alelâde turistlerin yaptığı şeyleri biz de yaparak çok eğlenirdik. Ama Penkovski İngiltere'yi tercih ettiğini söylerdi.”

“Paris'te, Lido ve Molen Ruj'daki kabarelere giderdik. Hayatında ilk defa bu çeşit gösteri görüyordu. Sıra sıra koro kızlarını göstererek, “Neden bunlar bizde de olmasın? Canlı, neşeli bir sanat ve bale kadar da ciddî değil?”.

Penkovski Londra veya Paris'te yalnız başına

kalinca sadece sokaklarda yürümekten, halkı ve mağaza vitrinlerini seyretmekten de çok hoşlanırdı. Bu baskı altında olmayan toplum ile kendi Sovyet toplumu arasındaki farkları üzüntü ve bir çeşit kıskançlıkla izlerdi.

Seçtiği yolun ve başladığı mücadelenin doğru olduğundan emindi. Zihnini kurcalayan yegâne şey, “Şimdi mi kaçmalıyım?” sorusuydu. Moskova’ya dönmekle göze aldığı riskleri ve temas kurduğu Batılı istihbarat subaylarının (daha sonra Wynne’in da doğruluyacağı gibi) kendisinin Batı’da kalmasını çok istediklerini gayet iyi biliyordu. Bu subaylar, Penkovski’nin zaten şimdiye kadar kendilerine verdiği bilgilerin, ileride onun şahsî emniyetini tekrar Moskova’ya dönmesini arzulayamayacakları kadar tehlikeye düşürecek nispette önemli olduğunu takdir ediyorlardı.

Oleg Penkovski günlerce kendi kendisiyle mücadele etti. Ailesini düşünüyordu. hamile bir karısı, annesi ve bir kızı vardı. Onları ilelebet hayatından çıkarabilir miydi? Rejimden ne kadar nefret ederse etsin, kendi aşına çevresini terketmek kolay değildi.

Öte yandan Batı’daki yeni ve parlak dünyanın da esiri olmuştu. Burada renkli renkli ışıklar, zengin mağazalar vardı - ve güzel hanımlar! Püritan bir ahlaka sahip olmayan Penkovski bu seyahatinde bir kaç hoş ahpaplık kurmaya muvaffak olmuştu. İçinde bulunduğu bütün şartlar Batı’da kalmasını telkin ediyordu.

Ve az daha kalıyorduda.. Onu Moskova’ya götürecektir uçak sis yüzünden kalkamamış ve Penkovski

bunu kendisi için özel bir işaret saymıştı. Tam güm-
rükten geçerken bir tereddüt daha gösterdi, ama
son saniyede döndü, Wynne'a veda etti ve ruhen ter-
kettiği vatanına doğru yürümeğe başladı. Moskova'
ya dönüşünün lehinde ve aleyhinde olan noktaları
tartışırken, Wynne'a defalarca söylediği gibi, bitiri-
lecek bir görevi vardı. Kendisini yeni bir ordunun
'askeri' olarak görüyordu. Moskova'da yok etmek
istediği bir düşmanı vardı - oysa geri dönmek ne ka-
dar kolay olurdu...

PENKOVSKI'NİN NOTLARI

Avrupa'ya yaptığım son seyahatlerin daha zihnimdeki canlılıklarını muhafaza ettiği şu sıralarda, Sovyet istihbarat sisteminin yabancı memleketlerdeki faaliyetine ve bunun KGB ile GRU tarafından nasıl idare edildiğine dair bazı hususları açıklamak istiyorum. Bunların bir kısmı doğrudan doğruya komünistlerin ve Batı'daki komünist partilerinin faaliyetine aittir. Bu faaliyeti yakından gördükçe KGB'nin sonsuz kuvvetini daha iyi anlıyorum.

Stalin devrinin sonlarına doğru SBKP Merkez Komitesi, komünistlerin istihbarat çalışmalarında faal görevlerde kullanılmalarını yasaklayan bir emir çıkarmıştı. O tarihte, bazı GRU komünist (Batı'da komünist partisine üye olan komünist) ajanlarının bu görevleri ile ilgileri kesilmişti. Batı'da bir kaç komünistin Sovyetler Birliği hesabına casusluk yaptığı meydana çıkmış ve komünist partilerinin itibarı bir hayli gölgelenmişti.

Ancak, bir süre sonra, komünistlerin yardımı olmadan çalışmanın çok güçleştiği görülünce Kruşçev ve Merkez Komitesi, KGB ve GRU'ya, istihbarat faaliyetleri için, Batı'daki komünist partilerinin üyeleri arasından ajan toplama-

ları için yeni bir emir verdi. Bunun üzerine 1956-57 yıllarından itibaren Batı'lı komünistleri espiyonaj işlerinde tekrar kullanmaya başladılar. Bu kimseleri ajan ve ajan seçicisi olarak kullanacak ve onların kanalıyla propaganda yapacak, bir takım yanlış haberleri yayacaktık. Eski ajanlarla irtibat kuruldu ve Batı'daki komünistlerden paha biçilmez yardım sağlanabileceği görüldü. Bunun birinci sebebi Batı'daki komünist partilerinin açıkça çalışabilmekte oldukları ve Sovyet istihbarat faaliyetlerine destek olmak üzere memleketlerinde her türlü imkâna sahip bulunduklarıdır. Bu komünist partilerinin liderlerinden bir çokları ülkenin en yüksek hükûmet çevrelerine girmişlerdir; bir çoğu parlamento üyesi hatta bakandır... Viyana'daki Kruşçev - Kennedy konferansından sonra SBKP Merkez Komitesi tarafından bazı Batılı komünist parti liderlerine (Fransız, İngiliz İtalya ve başkaları) gizli bir mektup gönderildi. Roma'daki Sovyet elçisi bu mektubu Togliatti'ye (İtalyan Komünist Parti lideri) bizzat okumuştur.

Londra'ya 1961 temmuzunda yaptığım ikinci seyahatimde, başkanlık ettiğim delegasyonda Merkez Komitesi'nin bazı temsilcileri de bulunuyordu. Bunlar, Londra'daki Sovyet elçisi Soldatov ile uzun bir görüşme yaptılar. Sonradan rezident yardımcıları Pavlov ve Şapovalov'dan öğrendiğime göre bunlar İngiliz Komünist Partisi için para ve özel emirler getirmişler. Kruşçev, Berlin meselesi ve bir Berlin buhranı vukuunda İngiliz Hükûmeti'nin muhtemel reaksiyonu hakkında bilgi edinmek ümidiyle, bizzat Soldatov'dan İngiliz Komünist Partisi liderleriyle görüşmesini istemiştir.

Pavlov, Şapolov ve Milovidov; Merkez Komitesi ile GRU'dan alınan başka bir emirle, bilgi toplamak üzere İngiltere'deki bütün ajanların ve dostane ilişkiler tesis edil-

miş İngiliz'lerin kullanılmasının istenildiğini söylediler. Elçi GRU ve KGB rezidentleri ile bir toplantı yaparak onlara Merkez Komitesi'nin emirlerini iletmiş. Bu toplantıyı müteakip, elçilikteki bütün ilgililer haber toplamak üzere İngiltere'nin her bir tarafına dağıldılar. Stratejik ve politik istihbarat görevlileri ve bütün ajanlar bu iş için seferber edilmişti.

İngiltere ve Fransa'da Komünistlerin bu kadar rahat faaliyet göstermelerine nasıl izin verildiğini anlamıyorum. Batılı istihbarata karşı koyma teşkilâtları uyuyorlar mı? Burunlarının ucundan her şey çalındığı halde komünistlerle mücadele için hiç bir şey yapmazlar. Batı Almanya ve A.B.D. de komünist partileri kanun dışı ilân edilmiştir. Aynı usul Türkiye'de uygulanmaktadır. Neden bu tedbir diğer memleketlerde de alınmıyor? BU PARTİLERİN HEP-Sİ ÇALIŞMALARIMIZI DESTEKLEYEN 'BEŞİNCİ KOL'DURLAR!...

Paristeki adamımız Ananyev, bana GRU ve KGB'nin komünistlerle; özellikle hükümette, orduda ve NATO'da çalışan Fransız ve diğer komünistlerle çok yakın işbirliği yaptığını iftiharla söylemişti. Ananyev ve Prokharov, Fransa'da ve özellikle Paris'te kanun dışı faaliyetlerde bulunmanın çok kolay olduğunu anlatmışlardı. Prokharov, Fransa'daki çalışma şartlarını, örneğin Türkiye ile karşılaştırarak; Fransa'daki ajanlarla işbirliğinde, hele bunlar Fransız komünistleri ise, hiç bir güçlkle karşılaşmadığına işaret etmişti.

Herhangi bir Fransız'ın kendisiyle konuşanın bir Rus olduğunu anlaması halinde derhal koşup bunu polise bildirdiği doğrudur. Ama Fransız komünistleri bizim için çalışmayı kolaylıkla kabul ederler: sadece neyi, nasıl yapacaklarını öğrenmek isterler. Ajan seçicisi olarak çalışırlar

ve askerî bilgiler toplarlar. Prokharov'a göre, Fransa'da bu kadar rahat ve verimli çalışabilmemizin sebebi komünistlerin yardımıdır. Prokharov, Fransa'yı kolayca ve çok ucuza satın aldığımızı ilâve etti. Fransa'daki komünistlerin bir çoğunun Kruşçev'le direkt irtibatı vardır. Bu kimseler Batılı hükûmetler için her an mesele çıkarabilirler.

GRU, başta Fransa'dakiler olmak üzere, bütün rezidentlerimize, yeni NATO silüahları hakkında bilgi edinmeleri için emir vermiştir. Bu bilgi mümkün olan her vasıta kullanılarak toplanacaktır: para ile, ajanlar kullanarak veya emniyet tedbirlerinin zayıf olduğu hallerde gizli kaynaklardan bizzat çalmak suretiyle. Halk Demokrasilerinin temsilcileri ve dostane ilişkiler kurulmuş olan bütün komünistler veya komünizm eğilimli kişilerden faydalanılacaktır.

GRU tarafından verilen diğer bazı görevler de şunlardır: NATO Amerikan piyade tüfeğinin bir örneğinin temini, (NATO mermisiyle doldurulmuş olarak); Amerikan ve İngiliz gaz maskelerinin en son geliştirilmiş modellerinden birer tane sağlanması. Sovyetler bu gaz maskelerinde kullanılan ve bütün zehirli gazları emen kömür parçacıklarını çok merak etmektedirler. Ayrıca gemi ve denizaltılarda kullanılan pasa karşı özel boyalar hakkında bilgi edinmeyi de çok arzuluyorlardı. İstenilen diğer bilgilerin arasında yaklaşık olarak yirmi, yirmi beş maddelik bir bölüm, özellikle İngiliz ve Amerikan ordularının füze birlikleri tarafından kullanılan elektronik cihazlarla ilgiliydi.

Ek olarak, uçaktan atılan ve atmosferde karışıklık yaparak radar görüşünü bozan küçük Amerikan füzeleri hakkında teknik bilgi toplamak için de emir alınmıştı. Bütün istihbarat subaylarına, füzelerde kullanılan katı yakıtların

terkibi ve imalât ameliyesini öğrenmek üzere Fransa, Amerika ve İngiltere'deki kimyevî üretim firmalarını ziyaret etmek görevi verilmişti. Yüksek ısıya dayanıklı çelik hakkında da bilgi isteniyordu - Sovyetler, Amerikalı'ların bu alanda çok ileri olduklarını biliyorlardı. GRU, Fransızların katı füze yakıtı olarak mükemmel teknik gelişmeler yaptığına inanmaktadır.

Aşağıda Paris'e giderken aldığım emirlerin bir kopyasını veriyorum. Bu, her şeyi nasıl istihbarat konusu çerçevesinde ele aldığımızı gösterecektir :

Onaylayan :

Tümgeneral A. Rogov

Çok Gizli

Eylül 1961

Tek Nüsha

13 eylül 1961 ile 8 ekim 1961 arasında Fransa'ya kısa bir resmî seyahat yapacak, Albay O. V. PENKOVSKİ'nin

GÖREVİ

Bazı Fransız kuruluşlarıyla tanışmak ve Sovyet Sana-yi Sergisi Paris'te bulunduğu müddetçe, iş çevreleriyle temas kurmak üzere SSCB Bakanlar Kurulu'nun Bilimsel Araştırma Çalışmalarını Koordinasyona Memur Resmî Komitesi kanalıyla bir Sovyet bilimsel araştırma temsilcileri grubunun başkanı olarak Fransa'ya gönderiliyorsunuz.

Fransa'daki ikâmetiniz sırasında aşağıdaki istihbarat görevlerinden sorumlusunuz :

1. mahalli illegal şebekesi lüzum gördüğü takdirde onlarla beraber, tanışacağınız kimseleri oradaki ilgili ajanlarımızla görüştürmek fırsatlarını arayacaksınız. Fransız bilimsel araştırma uzmanları arasından iki, üç kişiyi elde etmeniz çok iyi olacaktır.

2. İstihbarata karşı koyma teşkilâtı tarafından Sovyet temsilcilerine karşı alınan tedbirler hakkında bir rapor hazırlayacaksınız.

3. Fransız endüstriyel tesislerini gezmek bahanesiyle yapacağınız gezilerde göreceğiniz her türlü askeri hedefe dikkat edeceksiniz (füze atış mevkilleri, hava alanları, askeri birlikler v.s.) ve mümkün olduğu nispette bu hedeflerin fotoğraflarını çekmeye ve koordinatlarını tespit edeceksiniz.

4. Askerî teçhizat üretimi yapan çeşitli firmalar hakkında bilgi toplayacaksınız.

Paris'e varışınızda rezident ile temasa geçip size verilen bu görev hakkında kendisine rapor vereceksiniz. Gerektiği takdirde o da size ek görevler verebilir.

Bu görevi yerine getirirken, tamamen resmî mevkinize uygun bir şekilde hareket edeceksiniz,

Fransa'daki göreviniz sona erince tekrar rezidente aldığınız sonuçlar hakkında bilgi verecek ve Moskova'ya döndüğünüzde çalışmalarınızı yazılı bir rapor olarak bildireceksiniz.

12 Eyl»l 1961

İstihkâm Yarbay
N. Klebnikov

Görevimi inceledim, yerine getireceğim.

12 Eylûl 1961

Albay O. Penkovski

Paris'teki rezidente bütün Fransayı dolaşacağımı ve muhtemel 'dead-drop' olarak kullanılabilecek yerler tespit edebileceğimi söyledim. Rezident yeterli sayıda dead-drop'ları olduğunu ve bunlarla vakit geçirmememi söyledi.

Ananyev Paris'te yüzlerce kilometre seyahat edebileceğimi ve her an gözaltında bulunabileceğimi söyledi. Ancak Fransız'lar çok gösterişçi bir takip şekli kullanıyor-

lardı. Dolayısıyla takipçinizi elçilikten veya otelinizden ayrıldıktan beş dakika sonra bile atlatabilirdiniz. Paris’de takipten kurtulmaya çok elverişli dar sokaklar, avlu ve pasajlar vardır. Rezident, ayrıca, ajan temasları tertiplemenin çok kolay olduğunu anlattı. Öyle ki çoğu zaman dead-drop kullanmaya lüzum kalmıyordu. Çünkü ajanlarla doğrudan doğruya temas yapmak çok basitti.

A.B.D. de ise, istihbarat subaylarımız FBI’yi atlatmak için, bazan geceyi elçilikte, sıralar üzerinde uyukluyarak geçirmek ve sabah erkenden binayı gizlice terketmek zorunda kalırlar. Böylelik bazan takipten kurtulmayı becerebilirler.

Londra’da, Sovyet Ticaret Delegasyonu adı altında çalışan, üç GRU subayı vardır. Şapovalov İngiltere’yi çok sever ve “İngiltere’de çalışmak ve yaşamak bir zevktir” der.

Londra’dayken, Gagarin’in İngiltereye yaptığı seyahatin nasıl geçtiğini sormuştum. (1) Gagarin İngilizce bilmez ama yanına çok iyi tercümanlar vermişler. Bunların hepsi komşularımız KGB’den seçilmiş. Şapovalov, bir sürü KGB münasebetsizinin Gagarin’in etrafını sardığını görmenin çok tatsız bir şey olduğunu söyledi. Gagarin Londra’da Kensington Palace Garden’deki 13 numaralı binanın ikinci katında kalmış. Halk, yüzlerce kişilik gruplar halinde, onu görmek için sokaklarda birikmiş ve hatta bir İngiliz kızı tam on sekiz saat ayakta beklemiş. Bunu Gagarin’e söyledikleri zaman, şu cevabı vermiş: “Ne aptalmış; bir iki saat yatağımı paylaşıydı çok daha iyi olurdu...”

Londra’da kaldığım sırada, elçiliğimizin bir şoförü ile tanıştım. Arabasının numarası 603’dü. Bu şoför sonraları Moskova’da bana bir otomobilde gizli evrak taşımak

İçin nasıl bir gizleme tertibatı kurulabileceğini gösterdi. Gritsevets Caddesindeki GRU görev arabalarının garajında bana ders verirdi. Otomobillerde her türlü teknik değişiklik yapmakta çok ustaydı. Örneğin, bana öğrettiği hilelerden biri, şoföre iç ışıkları ve arka fren ışıklarını söndürmek imkânını veren bir düğmenin konmasıyla ilgiliydi. Böylelikle şoför gece geç vakit bir ajanı almak üzere duruken fren ışıkları ve kapıyı açınca iç ışıklar yanmayacaktı. İstihbarata karşı koyma teşkilâtı, bir aracı uzak mesafeden izlemekte olsa bile, şoförün durup birini aldığını anlayamayacaktı. İşte size tipik bir elçilik şoförü.

Ben Türkiye'deyken elçilikteki işleri görmek üzere yerli hizmetkâr veya teknisyen tutmazdık. Çamaşırcı kadın bile Moskova'dan gelmişti. Oysa Moskova'daki yabancı elçiliklerde bir sürü Sovyet müstahdem çalışır. Hepsi de ya KGB ajanıdır veya onlarla işbirliği yapar. Benim öz teyzem de bunlardan biridir.

KGB Moskova'daki bütün elçiliklere dinleme cihazları yerleştirmiştir. Yüzlerce Sovyet istihbarat teknisyeni gece gündüz oturup bunları dinler.

GRU subaylarımızın dış memleketlerde olduğu gibi Moskova'da da yabancıları bir lokantaya, apartmanlarına veya Sovyet elçiliklerindeki toplantılara davet etmeye hakları vardır. Şu şartla ki bu yabancı ya istihbarat açısından önemli bir kimsedir ya da ajan kaydedilmek üzere eğitilmekte ve hazırlanmaktadır. Yabancılarla bunun dışında arkadaşlık yapmaya hakkımız yoktur - biz istihbaratçıların bile. Onların hepsi düşmanımızdır.

1954-55,de Şikov kendisine Mısır elçiliğinde kullanılan şifreler hakkında bilgi veren bir elçilik kâtibi ile işbirliği yapıyordu. Mısırlı ile irtibat temin etmek üzere özel bir telefon hattı kurulmuştu. Fransızca konuşurlar ve

bazan da emniyetli bir yerde veya bir lokantada buluşurlardı.

İskandinavyalı diplomatlar arasında da, bazıları çok faydalı olan, Sovyet ajanları vardır. Bunu İsveç'te Slavin ile beraber çalışmış subaylar söylemişti.

Londra'da Sovyet ajanlarının mahkûm edilmelerinden sonra (bunlardan Blak'e kırk iki yıl verilmişti), GRU, rezidente emniyet kaidelerine daha fazla dikkat etmeleri için bir direktif gönderdi. Şebekenin havası çok bozulmuş ve herkesin morali sifıra inmişti. Tevkiflerin ve duruşmaların, İngilizleri GRU ile işbirliği yapmaktan kaçınmaya zorlayacağından korkuyorduk.

İyi arkadaşım olan Vasili Vasiliyeviç Petroçenko uzun zaman Avusturya, İsviçre ve Fransa'da bulunmuş bir illegal'di. İki akademi mezunuydu: Jukovski Hava Kuvvetleri Akademisi ve Askerî Siyasî Akademi. Fransa'da yaykalanmak üzere olduğu bir sırada Moskova'ya çağırılmıştı. Kendisini Pavlov'un yerine Londra'ya rezident olarak göndermek istediler, ama İngilizler'den vize alamamaktan korktular ve vaz geçtiler. Petroçenko Fransızca, Almanca ve İngilizce bilir. Fransa'dan döndükten sonra İlegaller Okulu'nda çalıştı. GRU kimlik kartının ve Fransa'da illegal olarak çalıştığını gösteren sicilinin birer kopyasını çıkarmıştım.

Tuğgeneral Sudin (diğer adı Sudakov'dur). Türkiye'deki illegal'lerin başı idi. Türkiye'de İranlılardan, Afganlardan ve bir İsveç'li'den kurulu bir illegal şebekesi meydana getirmişti. Resmî görevi Ankara'daki elçiliğin birinci kâtipliği idi. Hoş sohbet bir kimsedir; Türkçe ve biraz da İngilizce ve Fransızca bilir. Karısının adı Yekaterin'dir; üç çocukları vardır.

Ivan Yakovleviç Melek bir Sovyet istihbarat subayı-

dır. Askerî rütbesi korgeneraldir. İyi İngilizce bilir. Vak-
tiyle Yabancı Diller Askerî Enstitüsü'nden mezun olmuş.
Uzun zaman da Askerî Siyasî Akademi'de hocalık yapmış-
tır. Bu akademi GRU istihbarat subaylarını yetiştirir. Me-
lek, özel bir eğitim gördükten sonra 1955'te istihbarat gö-
revi ile Birleşmiş Milletler Sovyet Delegasyonu üyesi
olarak Newyork'a gönderildi. 27 ekim 1960'da espiyonaj
suçu ile FBI tarafından tevkif edildi. 1961 nisanında A'B.D.
Hükûmeti 17 nisandan evvel ülkeyi terketmesi şartıyla
kendisini serbest bıraktı.

ABD'deki Sovyet İstihbarat Faaliyetleri

Sovyet stratejik istihbarat teşkilâtının Birleşik Dev-
letler'de üç ayrı rezident şebekesi vardır. Birincisi Va-
şington'da olup çeşitli resmî memuriyetler paravanı ar-
kasında çalışan elemanlardan kuruludur. (Sovyet elçiliği
kâtipleri, ticarî temsilcileri ve çeşitli memurlar buna da-
hildir). Diğer ikisi Newyork'tadır.

Biri Birleşmiş Milletler'de görevli kisvesi altında ça-
lışır, öteki İllegal şebekesi olup Moskova ile direkt ve
müstakil irtibatı vardır. Vaşington temsilciliğinde bir çok
istihbarat subayı ve önemsiz sayıda ajan vardır. Bunlar
uzun zaman önce teşkilâta girmiş ve artık ihtiyarlamışlar-
dır. Newyorktaki şebekeler ise daha kuvvetlidirler - özel-
likle İllegaler şebekesi.

Her üç şebekedeki istihbarat subayları, uygun ajan
adayları bulmak (çoğunlukla seçiciler aracılığıyla) ve
bunları ajan olarak yetiştirmekle uğraşır. Bazan ajanlar
üçüncü bir memleketten gönderilir. Bunların gerekli bel-
geleri hazırlandıktan sonra mahalli şebekeye nakli gayet
kolaydır. Ajanlar arasında Birleşik Devletler'de ikâmet
eden ve çalışan yabancılar çoktur.

Powers (1) olayından sonra (takriben 5 mayıs 1960 dan sonra) Kruşçev bütün istihbarat teşkilatı temsilciliklerine gönderdiği özel bir emirle, Sovyetlerin A.B.D. ne ve diğer Batılı ülkelere karşı espionaj faaliyetinde bulunduklarına delil olacak bir şey sızdırmamak için geçici olarak fiilî çalışmalarına ara vermelerini istedi. Bu emir kasım 1960'da geri alındı ve istihbarat faaliyetleri bütün hızıyla tekrar başladı.

Buna karşılık 1961'in başlarında bütün ajanların tek yönlü haberleşme konusunda eğitilmesini öngören bir karar alındı. Bu, hem bir memleketteki istihbarat şartlarının zorlaşmasına karşı tedbir olarak hem de Sovyet istihbarat subaylarına dahi emniyetli çalışma imkânları sağlamak için düşünülmüştü. Ajanlara şifreleme, Moskova'dan telgraf alma ve dead-drop kullanarak temas kurma metotları öğretilmeye başlandı. Buna paralel olarak kendilerine gerekli cihazlar gönderildi. Bu ihtiyat tedbirleri biraz da şu sebeple alınmıştı: 1960 yazında üstleriyle tekrar temas kurmak isteyen ajanlar Sovyet elçilik veya başka temsilciliklerine müracaat etmişlerdi. Oysa bu kimse-ler Powers olayından sonra ajanlarla olan temasları kesmişlerdi.

Londra'da iken şebeke üyelerinden biri olan eski dostum Şapolov ile konuştum. İngiltere'ye gitmeye hazırlanırken İngilizlerin kendisine vize vermeyeceklerinden korkuyorduk. Verdiklerine çok şaşırıyorduk. Ajanlarla olan görüşünde karşılaştığı bazı güçlükler için benden tavsiye istemişti. Bu sık sık olur. Birisinin bir işte canı yanar ve yardım istediğinde öteki birincinin talihsizliğine güler ve işe karışmak istemez. Başkalarının şanssızlığı karşısında duyulan bu neşe şahsî ve basit bir şey değildir. GRU ve

(1) Meşhur U-2 uçağının Rusya'da düşürülen pilotu

KGB de yekdiğerinin muvaffakiyetsizliklerine sevinirler.

Londra'daki GRU rezidenti, komşusu KGB'nin iki ajanının tevkif edildiğini öğrendiği zaman neşeyle ellerini oğuşturmuş ve "Aman ne iyi; Allah'a şükür ki benim ajanlarıma bir şey olmamış".

KGB'nin her yerde ve özellikle A.B.D. ve İngiltere'de daha çok temsilcisi vardır. GRU ve KGB, takdir edilmek için, Merkez Komitesi'ne birbirlerinden önce bilgi göndermeye çalışırlar. KGB ile bazan müşterek toplantılar yaptığımız ve hatta ajan teati ettiğimiz halde, rezident seviyesinde kendileriyle hiç bir şekilde bilgi paylaşmayız. Örneğin. Türkiye'deki sabık KGB rezidenti Albay Pavel Dimitriyeviç Yerzin, askerî mahiyette de olsa bana asla istihbarat bilgileri vermezdi. Elindeki bütün bilgileri Moskova'ya göndermekte daima acele ederek ne kadar çok çalıştığını ispata uğraşırdı. Ertesi gün bana gelir ve Merkez Komitesi'ne göndermiş bulunduğu yeni bilgilerle övünürdü.

Takriben bir sene kadar Ankara'da kaldı; beş bin Türk Lirası ödenmek suretiyle bir Batılı diplomatı ele geçirmiş olduğu halde, (o tarihte Serov'la arası iyi değildi). Bu parayı benim faaliyet fonumdan ödünç almış ve bir kaç gün sonra kendi parası gelince ödemişti. Yerzin'in yardımcısı Vavilov iyi arkadaşımды ve bu parayı onun imzası karşılığında vermiştim.

Yerzin Türkiye'den döndükten sonra Serov'la başı epey derde girdi. Suriye'de bir otomobil satın almış ve yabancı bir araba ile fazla dikkat çekmemek için Odesa'da bir Volga ile değiştirmişti. Moskova'da karşılaştığımız zaman beni yeni arabasıyla gezdirdi ve konuşma sırasında Serov hakkında hiç te saygılı olmayan sözler sarfetti.

Serov'un kendisine söylenen hiç bir şeyi dinlemek istemediğinden yakındı.

Bir süre için Yerzin, Yabancı Memleketlerle Kültürel Münasebetler Resmî Komitesi'nde KGB temsilcisi olarak çalıştı. O tarihlerde Komite'nin başkanı Georgi Jukov'du. (Mareşal Jukov ile karıştırılmaması için adı genellikle Yuri Jukov diye yazılır) Yerzin'in bu Komite'de tam mevcutlu istihbarat subay kadrosu vardı. Ayrıca Komite'de bazı GRU subayları da bulunuyordu - hâlâ da vardır.

Yerzin yakınlarda tuğgeneral rütbesine terfi ettirildi ve Patrice Lumumba Dostluk Üniversitesi Rektör Yardımcılığına tâyin edildi. Bu üniversitenin bütün öğretim kadrosu KGB ajanlarından kuruludur: yatakhane amirlerine kadar! Yerzin, bana Üniversite'de iki ayrı görevi olduğunu söyledi: KGB ajanlarının başkanlığı ve rektör yardımcılığı. Üniversite, eskinden Genel Kurmay'a bağlı Voroşilov Askeri Akademisi'nin bulunduğu binanın içindedir. Bu üniversitenin birinci görevi Afrika-Asya memleketleri için beşinci kol hazırlamaktır. Öğrencilerin çoğu daha şimdiden ele geçirilmiş ve Sovyet istihbarat teşkilâtları hesabına çalışmaya başlamış bulunmaktadır. Bunlara Marksizim-Leninizm öğretilmekte ve geleceğin Afrika liderleri olacak şekilde siyasî eğitim gösterilmektedir. Bunlara ilk olarak memleketlerine döndüklerinde grevler, gösteriler ve hükûmet darbeleri tertip etmeleri talimatı verilmektedir. KGB ile işbirliği yapanlar iyi beslenmekte, giydirilmekte ve para almaktadırlar. Hayatları vasat Sovyet öğrencisinden daha iyidir - her türlü maddî ihtiyaçları karşılanmaktadır.

'Komşularımız'ı iyice tanımak için, geçmişlerini ve Kruşçev'in onlarla bağıntısını gözden geçirmek lâzımdır. Sovyet halkına Stalin ve Beriya devrinde çok kötülük edilmiştir. Olan bitenleri, Kruşçev'in, de-Stalinizasyon (1) hareketinden önce (1956'dan önce) de biliyorduk.

Benim KGB ile görülecek şahsî hesabım vardır. Kardeşi ihtilâlden önce Stavropol'da hakimlik yaptığı için büyük amcam, (büyük babamın kardeşi), harpten önce bir kaç sene hapis yatmıştı. Kardeşi 1919'da öldü. Mesleğime tesir eder düşüncesiyle, bu amcamla, general olmasına rağmen, herhangi bir temas kurmaktan çekinmişimdir. Simdi bile yakın bir münasebetimiz yoktur. Varentsov doğum günü partisinde beni Mareşal Malinovski'ye tanıştırdığında, Savunma Bakanı, "General Penkovski ile akraba mısınız?" diye sorunca, "Sadece çok uzaktan" diye cevap vermiştim. Varentsov da, benim Serov'un takımından (GRU) olduğumu söyleyince Malinovski, "Öyle mi? Çok iyi, çok iyi" demişti.

Varentsov'dan bilirim: Malinovski, Serov'dan hoşlanmaz, ama hiç bir şey de yapamaz. 1958'de Serov'u KGB Başkanlığından alarak GRU'ya verdiler. Şimdi hem Genel Kurmay İkinci Başkanı hem de İstihbarat Başkanıdır. Bu tâyinden GRU'da hiç kimse memnun kalmadı. Serov da Beriya ile birlikte vurulmalı; her halde general yapılmamalıydı. Ama Beriya'nın haleflerine çok faydalı hizmetlerde bulundu. El eli yıkar.

Ben bir Genel Kurmay subayıyım, general ve mare-

(1) Stalin'in şahsını ve tek-adama taparlılık siyasetini (şahsiyet kültür siyasetini) yeren hareket. Bak: RUS-YA DA AÇIK DURUŞMALAR - Kişisel Kitaplar.

şallerle beraber çalışırım. Hiç biri, bu Serov denen yaratığa ne ihtiyacımız olduğunu bir türlü anlayamazlar. Beri ya kurşuna dizildiyse, Serov'un da asılması lâzımdı. Bunu açıkça söyleyemeyiz ama, biz bize kalıp içtiğimizde çokcana böyle konuşuruz: Eski bir Rus atasözü: 'Ayık adam, sarhoşun söylediğini düşünendir' der.

Beriya'nın nasıl vurulduğuna dair çeşitli söylentiler vardır. Varentsov ve Çurayev'den Moskova Askerî Bölgesi'nin karargâh binasının bodrumunda vurulduğunu duydum. Onu, diğer generallerin önünde General Kozlov vurmuş. Bu olay sırasında Moskova Askerî Bölgesi karargâh binaları tanklar ve zırhlı araçlarla çevrelenmiş ve bütün birliklere alarm verilmiş. Çünkü Beriya'nın MVD'deki uşaklarının, karargâhı zaptederek kendisini kurtarmaya çalışacaklarından korkuluyormuş. İnfazdan sonra Beriya'nın cesedi benzine batırılmış ve oracıkta yakılmış...

MVD (şimdiki KGB) binasının bodrum katında bir hapisane ve bir çok 'sorgu' odaları vardır. Bunlar, masum Rus halkının; tanınmış, zeki, vatansever kişilerin gayri insanî işkencelere maruz bırakıldıkları özel aletlerle dolu odalardır. Örneğin, bunlardan birine özel borularla fareler gönderilirdi. İtiraf etmeyen veya sorguyu yürütenin öğrenmek istediği şeyleri söylemeyenler bu odaya alınırlardı. Mikrofondan bir ses, "Şimdi itiraf edecek misin, iblis?" diye sorardı. Adam itiraf etmezse, önce bir kaç aç fare salınır ve adamı ısırmaya başlarlardı. Hâlâ itiraf etmezlerse kurbanın üstüne bu sefer yüzlerce aç ve ısırın fare saldırılırdı. Mikrofondan yine aynı ses, "Peki, ya şimdi itiraf edecek misin, köpek?" diye kükrerdi. Bütün bu ve benzeri korkunç usuller insanların şuurlarını yitirir ve her şeyi - hatta yapmadıkları şeyleri bile (!) itiraf etmeleri-

ni sağlardı. Bunun üzerinde nöbetçiler, fareleri süpürmek için çok kuvveti bir soğuk su püskürtürlerdi. Bundan sonrası formalite meselesiydi. Masum adam eline sıkıştırılan kâğıdı - okumadan - imzalar ve ya derhal ya da siyasî bir 'Açık Duruşma'yı müteakip ölüm cezasına çarptırılırdı.

Kruşçev bunlara dair hiç bir şey bilmediğini iddia ederken yalan söylemektedir. Beriya ile beraber çalışmıştır; Serov da Beriya'nın yardımcısıydı. Kruşçev'in artık fareleri kullanmadığı doğru olabilir, ancak teknoloji ilerlemiştir; fare kullanmaya lüzum bırakmadan kimbilir ne yeni itiraf - ettirme - yolları bulunmuştur.

Gerçekten son zamanlarda bu terör biraz gevşemiştir. Bunu da yapan Kruşçev olmuştur. Kanunsuz olarak tutuklanmış kimseleri serbest bıraktı ve kurşuna dizilenlerin itibarlarını iade etti. Şimdiye kadar kimbilir nerelerde sürgün hayatı yaşamış olan ailelerine de odalar ve hatta küçük aylıklar verildi. "Özür dileriz" dendi, 'Ufak bir yanlışlık olmuş..."

Bu durumda olan binlerce aile vardır. Bunun gibi binlerce 'Özür Dileme' mektupları yazıldı. Binlerce!...

Eskiden Stalin ve diğerleri halkı her türlü işkenceye maruz bırakır ve gebertirlerdi; itiraf edenleri de! Şimdi Kruşçev, "Sosyalist hukuk düzenini kuvvetlendiriyoruz" diye bağırırken öte yandan da hareketleriyle, bizzat reklamını yaptığı şeyi hiçe saydığını ispat ediyor.

Ruslar aptaldır; iyi, sevimli insanlardır, ama aptaldırlar. Ellerinin kollarının bağlanmasına kendileri izin veriyorlar ve teşkilâtlanamıyorlar. Oysa, KGB'nin kendilerini arkadan vuramayacağı şartları bir kere yaratsalar, uzun zamandır pisi pisine aldatıldıklarını ve lüzumsuz yere acı çektiklerini anlayacaklardır. Lenin'in 1917'de bu kadar bü-

yük bir dalga halinde iktidara gelebilmesinin sebebi, Çar'ın halkın ıstıraplarını çok uzun bir zamandan beri ihmal etmiş olmasaydı.

Kruşçev kendisini ve KGB organlarını temize çıkarmak ve genel af çıkararak, sebepsiz yere hapiste yatan insanları serbest bırakmak ve fareler tarafından yenen o masûm insanların itibarını iade ederek, Rus halkının sevgisini kazanmaya çalışıyor. Ama halk artık bu hileleri anlıyor ve şöyle düşünüyor: "Bunu çok geç düşündün, dostum. Ölüleri diriltemezsin! Adamlar çoktan çürüyüp gitmişken iadei itibar neye yarar?"

Kruşçev Sukarno ile birlikte Leningrad'a gittiği zaman Leningrad'lı işçiler (eskiden Petersburg Proleteryası diye tanınırlardı) bir toplantı esnasında "Yaşasın Sokarno, kahrolsun Kruşçev" diye bağırmışlar. Çurayev, Kruşçev'in bunun üzerine konuşamayacak hale geldiğini anlattı. Ne söyleyeceğini bilememiş. Oysa Leningrad halkı iyi insanlardır. Çurayev samimi olarak, "Ne olup bittiğini yalnız şeytan bilir. Stalin, Leningrad Parti teşkilâtından nefret ederdİ. Halbuki Leningrad halkı Stalin ve Molotov'u Kruşçev'e bin kere tercih ediyorlar" dedi.

KGB ve Serov olmasaydı, Kruşçev 'Yüksek Başkomutan' olamazdı. Buna rağmen Kruşçev, Serov'a bile tipik bir kancıklıkla mukabelede bulundu: İleri gelen bir çok KGB personelinin yerine Merkez Komitesi ve Ukrayna Parti teşkilâtından kendi adamlarını getirip kuvvetinden emin olunca, Serov'u KGB'den uzaklaştırdı ve bize GRU'ya gönderdi. Yerine de kendi dalkuvuğu olan Komsomol Merkez Komitesi Birinci Sekreteri olan Şelepın'i getirdi.

KGB memurları hemen her yeri istilâ etmiş bulunuyorlar. Stalin devrinde bile bu kadar değİldi. Bütün ordu-

yu ve özellikle GRU'yu idareleri altına almış bulunuyorlar. Örneğin, Komite'mizdeki kilit yerlerin yüzde ellisini işgal ederler. 21'inci Parti Kongresi'nin hazırlıkları sırasında Sovyetler Birliği'nin dört bir tarafından yardım için binlerce KGB memuru çağırılmıştı. Bunlar her yerde gözcülük yapıyor, evrakları kontrol ediyor ve geceleri Moskova sokaklarında devriye geziyorlardı.

Serov'a yuh çekildiği ve İngiltere'den çıkarıldığı zaman hepimiz çok sevinmiştik (1). Fakat İngilizler bilmiyorlardı ki Kruşçev'le Bulganin'in İngiltere'yi ziyaretleri sırasında Serov, onları getiren gemide bulunuyor ve emniyet tedbirlerini güverteden idare ediyordu.

Bu KGB habisleri teyzemi bile Bir KGB muhabiri ettiler. Moskova'daki Afgan ve İtalyan elçiliklerinde temizlik yaptığı müddetçe teyzem hep onların hesabına çalıştı. Zavallı, Sık sık anneme gelir, yapmak zorunda olduğu alçaltıcı ve ahlâka sığmayan şeylerden yakınırdı. Konuşulanları gizlice dinlemek, evrak çalmak, çöp sepetlerini araştırmak, diplomatlar hakkında rapor yazmak, onlara karşı tahrik edici müdahalelerde KGB'ye yardım etmek, v.s. gibi faaliyetlerde bulunmaya mecbur ediliyordu. Bir çok kere bana da dert yanıyordu ama bu, benim GRU'ya girmemden önce olduğu için kendisine hiç bir nasihatta bulunamamış sadece acıyıyım. Yaşlılığı yüzünden işten çıkarıldıktan sonra yabancıların kendisine vermek istedikleri hediyeler elinden alınmış ve bir daha bu elçiliklerin civarında görünmesi bile yasaklanmıştı. Halbuki şimdi olsaydı ona çok faydalı tavsiyelerde bulunabilirdim. Şimdi

(1) 1956'da Serov, Kruşçev'in ziyareti vesilesiyle emniyet tertibatı konusunda İngiltereye gittiğinde, basın büyük bir gürültü çıkardı ve bu 'kasap'ın resmî delegasyondan çıkarılmasını sağladı.

ben de kıdemli bir stratejik istihbarat subayıyım. Ona KGB ile nasıl konuşulacağını öğretebilirdim.

1960'da Birleşmiş Milletler Genel Kurul toplantısı için Newyork'a giden Kruşçev'in gemisinden bir tayfa kaçmış ve A.B.D. ye sığınmıştı. Yabancı basın tarafından bu konuda kendisine sorulan (ve Moskova'da Sovyet tebaasına yaptığı gibi, kontrol edemediği) sorular Kruşçev'i çok zor bir durumda bırakmıştı. O sırada Kruşçev'in gemisiyle Newyorkta bulunan ve eski arkadaşım olan bir GRU generali, Kruşçev'in gazetecilere, eğer ihtiyacı varsa tayfa ya mâlî yardım yapmayı vaad ettiğini ve onu affedeceklerini söylediğini anlattı. Oysa herkesin içinde bunu söyleyen Kruşçev, yalnız kalınca, "Şimdi SSCB'den bir alçak daha eksildi' demiş.

Ama bunu takip eden Kloçko olayı kimin 'alçak' olduğunu açıkça gösterdi. Komitemiz kanalıyla Kanada'ya giden Sovyet bilgini Kloçko Sovyetler Birliği'ne dönmeyi reddedince bütün Merkez Komitesi telaşa kapıldı. K.G.B. Kanada'ya giderek onu bulup geri dönmeye ikna edecek bir arkadaşını veya yakınını bulmak için iki hafta uğraştı. Hazırlanan raporu okuyan Kruşçev, "Artık yeter. Onu bulup geri getirmek için her türlü tedbiri alın. Getirmek mümkün değilse, gebertin sefil herifi. Herkese bir ders olsun!" dedi.

SBKP Merkez Komitesi'ne giden birisi kimin kim olduğunu, bir Merkez Komitesi üyesi ile mi yoksa bir KGB memuru ile mi karşılaşacağını bilemez. Buradaki bütün daire ve şubelerde KGB'liler vardır. Onlara çok güvenilir. Stalin devrinde KGB sadece Derjinski Meydanı'ndaki binada otururdu, şimdi ise SBKP Merkez Komitesi ve Ba-

kanlar Kurulu bürolarında, bütün bakanlıklarda ve devlet dairelerinde KGB'ye rastlamak mümkündür.

Kruşçev, KGB faaliyetlerini bizzat idare ve kontrol eder. Bu konuda kimseye güveni yoktur. KGB'yi Bakanlar Kurulu Başkanı olarak değil, Merkez Komitesi Birinci Sekreteri sıfatıyla kontrol eder. Selepin'in vaktini Derjinski Meydanından çok Kruşçev'in yanında geçirdiği söylenir. Kruşçev ve SBKP Merkez Komitesi Prezidyum'u KGB'den istihbarat teşkilâtlarımızın faaliyetleri ve halkın morali hakkında muntazam raporlar alırlar. Ayrıca biz de kendilerine periyodik raporlar göndeririz.

Merkez Komitesi'nin bir İdarî Organlar Dairesi vardır. Başkanı Nikolay Romanoviç Mironov'dur. Mironov yüksek rütbeli eski bir KGB subaylardır. Bu dairenin aslında idarî işlerle hiç bir ilişiği yoktur. Asıl görevi; KGB'nin, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetlerinin İç İşleri Bakanlıklarının, mahkemenin, savcılıkların ve biz GRU'nun çalışmalarını yönetmektir. Mironov bizim için Allahtır. Her şey önce ona, ondan sonra Kruşçev ve Merkez Komitesi'ne gider.

Gazeteler, onun SBKP Merkez Komitesi'nin İdari Organlar Dairesi Başkanı olduğunu yazarlar, oysa bu dairenin ne iş yaptığını aslâ bildirmezler. Bu bir sırdır. Dairenin görevleri, bizzat sorumlu olduğu makamlardan gizlenir... Mironov'un dairesindeki memurlar KGB, MVD ve GRU personelidir - Yalnız bir kaç kişi adliyeden ve SSCB savcılıklarındandır. Mironov SBKP Merkez Komitesi ve SSCB Yüksek Sovyeti üyesidir. Bizim başkanımız olan Se-rov onun karşısında hazırol vaziyetinde durur. GRU ve KGB'deki bütün tâyin ve değişiklikler Mironov tarafından onaylanmalıdır.

Yabancı Ülkelerde Casusluk Faaliyetleri ve KGB :

SBKP Merkez Komitesi'nin Denizaşırı Komisyonunun bizim GRU ile yakın münasebetleri vardır. Bu komisyonu Türkiye'ye gitmeden önce tanıdım. Başkanı, Sovyetler Birliği'nin eski Çin ve ABD. Elçisi Aleksandır Semenoviç Panyuşkin'dir. Panyuşkin de bir istihbarat subayı ve KGB memurudur. Bu komisyon dışarı gidecek personeli seçmek ve yerleştirmekle görevlidir. Bütün elçileri, müsteşarları, ticaret temsilcilerini, askerî ateşeleri, rezidentleri, kısaca yabancı ülkelerle ilgisi olan herkesi seçer ve tayinleri onaylar.

Bir paravan mevkiî veya eliçlik ve temsilciliklerimizdeki görevlerin dağıtılmasında GRU ile KGB arasında itilaf çıkarsa, Mironov ve Panyuşkin'in emrindeki daireler hakemlik ederler. KGB daima kazanır. Onlara daha fazla güvenilir ve onların payları daima daha büyüktür. Kısaca söylemek gerekirse, her tarakta bezi olan KGB'den biz GRU'dakiler bile çok çekeriz.

Panyuşkin'in komisyonundan gazeteler hiç bahsetmezler. Vaktiyle Panyuşkin, KGB'nin dış istihbaratla görevli Birinci Dairesi Başkanı idi. KGB Birinci Dairesine şimdi İstihbarat Dairesi deniyor. Bu daireyle sık sık yazışırız, ama 'İstihbarat' kelimesini kullanmayız. Örneğin, kendilerine "SSCB Bakanlar Kurulu KGB Birinci Dairesi Başkanlığına" diye hitap ederiz.

GRU ve KGB'nin bütün rezidentleri SBKP Merkez Komitesi tarafından tasvip edilmiş kişilerdir. Yabancı ülkelere gitmeden önce hepsi Merkez Komitesi'ne çağırılır. Ayrıca bütün rezidentler periyodik olarak, takriben sene de bir defa, Moskova'ya tekrar Merkez Komitesi'ne çağırılırlar ve kendilerinden istihbarat çalışmalarının özeti istenir. Ve yeni talimatlar verilir. Bu rezidentler toplantıla-

rını, Merkez Komitesi sekreterlerinden biri, hatta bazan-
bizzat Kruşçev idare eder.

Türkiye'deki askerî ataşemiz Tuğgeneral Kazakeviç'ti. Kendisi aynı zamanda elçilik Parti teşkilâtının sekreteriy-
di. Yabancı ülkelerde Parti teşkilâtına 'sendika' denir. Moskova'ya geri çağırıldığı zaman kendisini Suslov gör-
müştü. Elçi Rijevev'in tavsiyesi üzerine Kazakeviç, Suslov'a,
yeni Türk hükûmetine karşı izlenen politikanın yanlış ol-
duğunu ifade etti. Kazakeviç'e göre halkı fakirdi, paranın
değeri düşmüştü, Amerikan yardımı yeterli değildi. Türk-
leri kendi tarafımıza çekip ülkede Batı aleyhtarlığı yarat-
mak için onlara geniş ölçüde malî yardımda bulunabile-
ceğimizi teklif etti. Suslov'un cevabını hiç beklemiyordu:
"Milyonlarca Ruble harcamayı teklif etmekle ne demek
istiyorsun. Hem Türklerin bizim tarafımıza geçeceklerine
dair ne gibi bir teminatımız var ki? Muhtemelen parayı
alırlar, yiyip bitirirler ve yine de öbür tarafta kalırlar."

Bu teklifi sonucunda Kazakeviç kısa siyasî görüş sa-
hibi olmakla suçlandırıldı. Hem askerî ateşelik hem de
Parti teşkilâtı sekreterliği görevinden alındı. İşte Merkez
Komitesi'nde bize böyle muamele ederler. Bunun için he-
pimiz, elçiler dahil, ağzımızı sıkı tutar ve Merkez Komite-
si bize ne yapmamız gerektiğini söyleyinceye kadar bek-
leriz.

Kısa veya uzun seyahatlerle dışarı gidenleri 'işlemek'
için SBKP Merkez Komitesi'nin bir Dış Seyahat Özel Ko-
misyonu vardır. Bu komisyon tamamen KGB memurların-
dan kuruludur. Seyahate gidecek herkes, bir turist bile,
Merkez Komitesi'ne gelir. Bir Merkez Komitesi üyesiyle
konuştuğunu zanneder, ama aslında bu muhakkak bir KGB
subayıdır. Komisyon memurlarının büyük çoğunluğu KGB
albay ve yarbaylarıdır; ama hep sivil elbise giyerler. Bir

kimse, hakkında ancak KGB tam bir tahkikat yaptıktan sonra komisyon tarafından davet edilir. Seyahat etmeye namzet olan kimse önce komisyonda özel bir form doldurur ve talimatı öğrenir. Bunda hariçteki hareket tarzı madde madde belirtilmiştir. Ayrıca bir gizlilik andlaşması ve bir de Parti ve Sovyet Hükûmeti'ne bağlılık akdi imzalar.

Formda, cevaplandırılması gerek sorular arasında şunlar da vardır :

1. Soyadı, adı ve göbek adı?
2. Soyadı, adı veya göbek adı hiç değişti mi? Değişti ise nerde ve ne zaman?
3. Doğum tarihi, yılı, ayı ve günü?
4. Milliyeti?
5. Parti statüsü. Üye olup olmadığı?
6. Tahsili?
7. Ziyaret edeceği memleket?
8. Kim tarafından ve ne gibi göreve dışarı gönderiyor?
9. Aile durumu? (Eş ve çocuklarının adları tam olarak verilecek)
10. Refakat eden aile fertleri?
11. Şimdiye kadar hiç dışarda bulundu mu? Bulundu ise nerede ve ne görevle?
12. Dışarda akrabası var mı?
13. Ev adresi?
14. Tarih ve imza.

Ben dışarı giderken KGB'li kereta Daluda tam iki saat dosyama burnunu soktu. Ne arıyordu, anlamadım! 1940 dan beri Parti üyesiydim. Beni bütün akrabalarım (ölüler ve sağ olanlar), aile hayatım, karımla kavga edip etmediğim, içki kullanıp kullanmadığımı, dışarı gitmeyi çok mu

istediğim v.s. hakkında sorguya çekti. Bana milletlerarası meseleler hakkında sualler bile sormaya kalkıştı. Bana; Genel Kurmay ve GRU'nun kıdemli bir subayına!... İki akademi mezunuydum, oysa bu aptal adam benimle bir ilk okul öğrencisiymişim gibi konuşuyordu...

Dışarı çıkma işlemlerinin tamamlanması için kaç form ve hal tercümesi doldurulur... Hepsi de dört, bazan hatta beş nüsha olmalıdır! İnsanın nerede oturduğu pekâlâ açık iken (hiç kimse kayıt yaptırmadan Moskova'da oturamaz) gene de ikâmet kayıt belgesini görmek isterler... On sekiz tane vesikalık fotoğraf istediler. Bu kadar çok resmi ne yapacaklar - turşu mu?

Talimatta daha neler var, neler? Trenle seyahat ederken kondoktör sizi kendi cinsinizden birisiyle oturtmaya mecburdur. "İçki içmeyin, çok konuşmayın, söylememeniz gereken bir şeyi ağzınızdan kaçırmayın (!), her olayı elçi, veya konsolos veya o konularda sorumlu başka bir elçilik temsilcisine rapor edin, yanınızda gizli bir doküman veya mektup taşımayın, not almayın, eğer almanız gerektiye bunu sakın otelinizde bırakmayın, emniyetli bir yere saklayın..." Bunlar ve daha bir çok önemli hususlar!...

1961 başlarında bir delegasyonu Federal Almanya'ya gönderişimizi hatırlarım. Leningrad'lı bir mühendis de bu delegasyonda idi. GRU ile işbirliği yapıyor ve defterine notlar alıyormuş. Not defterini yağmurluğunun cebine koymuş ve bunu da arabadan inerken bırakmış. Bir arama yapılmış ve yağmurluk bulunmuş, ama içinden defter çıkmamış. Mühendis bu olaya o kadar üzölmüş ve akıbetinden o kadar korkmuş ki, arkadaşları alışverişe çıkınca otel odasında kendisini asmış. Ütü parasından tasarruf etmek amacıyla beraberlerinde getirdikleri ütünün kordonunu kullanmış!

Cesedi uçakla Leningrad'a getirildi. Çalıştığı fabrikada da, zaten normal olmadığı ve devamlı başağrılarından mustarip bulunduğu ilân edildi. İşte olay ve yorumu...

Kanada'da delegasyonunu terkeden bilgin Kloçko'dan söz etmiştim. Kaçışı bizi ilgilendirmemekle beraber (Komite'de) pasaportunu biz verdiğimiz için kendimizi epey rahatsız hissetmiştik. (Bizim Komite koordinasyon komitesi olduğu için bütün pasaport işleri bizden geçmek zorunda idi.) Biginler Akademisinde ise bu olayı müteakip köklü değişiklikler olmuş ve bazı kişiler çıkarılmıştı. Sonradan anlaşıldı ki kendisini iftira ile suçlayan birisi ile sahsî bir münakaşası olduğu için Kloçko Parti'den çıkarılmak üzereymiş, ama delil olmadığı için bu teşebbüs akim kalmış.

Kloçko hadisesine, Korgeneral Rogov'un beni çağırmasıyla karıştım. Serov o sırada Polonya'daydı. Rogov, Komite'nin dosyalarında bu adam hakkında ne varsa bulup getirmemi istedi. Önce de söylediğim gibi, Kruşçev ve SBKP Merkez Komitesi, Kloçko'nun katledilmesi için emir vermişlerdi. Bilimler Akademisi ona ait bütün dosyalarını KGB'ye devretti. Biz GRU olarak sadece kendisine pasaportu veren makam olduğumuz için ilgiliydik.

Kloçko'nun yetmiş kadar bilimsel eseri, 1930'dan beri Komünist Partisi üyesi ve bir Stalin Nişanı sahibi olduğu meydana çıkınca kıyamet koptu. Elli dokuz yaşındaydı ve ezbere üç yüz kadar kimyasal formül biliyordu. Delegasyonu, dönüşünde Andriyanov ile ben sorguya çektik. Kloçko'nun otelden nasıl sıvıştığını bütün ayrıntılarıyla anlattılar. Konferansta geri dönmeyeceğini ilân ederken neler söylediğini daha sonra öğrendik. Elçilik müsteşarı ve delegasyon üyelerinden biri de orada imiş. Mesele Komitemizi de biraz rahatsız etmekle beraber asıl suç Bilimler

Akademisi'nindi. Kloçko on yedi yıl orada çalışmış ve bir laboratuvarın müdürlüğünü yapmıştı. Görevi, çıkış vizelelerini kontrol etmek olan bir Merkez Komitesi memuru derhal işinden çıkarıldı. Üç kişiye de kısa görüşlü oldukları ve 'uzun kuyruğu olmayan' (1) yaşlı bir adamı nasıl olup da yurt dışına bıraktıkları için Parti toplantısında ihtar verildi.

Elçilik müsteşarı ve KGB rezidenti, (ilândan sonra) geri dönmesi için çok çalışmışlar ama başaramamışlardı. Kloçko ilk gün bir Kanada polis karakolun mahzeninde saklanmıştı. Müsteşar ve rezident kendisini görmeye geldiklerinde, otelden eşyalarını getirmediğçe kendileriyle konuşmayacağını beyan etmişti. Bu arzusu yerine getirildikten sonra, müsteşar: "Yoldaş Kloçko, hareketini şimdilik bir hata ve ruhî kriz neticesi olarak görüyoruz, ama iki saat sonra devlete karşı işlenmiş bir suç olacaktır. "Kloçko şöyle cevap vermiş: "Bu propaganda ağzı beni bıktırdı, hasta etti... Eğer hâlâ aynı şeye devam edecek olursanız, kesin olarak sizinle konuşmaktan vaz geçeceğim. Bütün hayatım boyunca eziyet ve tehditten başka bir şey görmedim. Kaçmaya çok önce karar vermiştim ama bir türlü fırsat çıkmamıştı. Ancak Sovyetler Birliğini terk etmekle iyi ve faydalı bir şeyler yapabilirim. Hayatımın yegane gayesi de budur zaten. Bilimsel araştırmalarım Batı'da devam etmeye karar verdim. Kafamdaki fikirleri burada geliştireceğim. Sizin de canınız cehenneme!..."

Kloçko'nun öldürülmesi emri hâlâ meridir. Emniyeti için tedbir alınmalı ve kendisi de ikaz edilmelidir. Buna benzer olaylar başka yerlerde de cereyan etmiştir. Biri Tür-

(1) Bu, SSCB'de rehin olarak kullanılabilecek kimsesi olmadığı anlamına geliyor.

kiye'de, biri de İran'da olmak üzere iki kişi aynı şekilde kaçmış, fakat sonradan yakalanarak öldürülmüştü. Kruşçev'in terörü kaldırdığına kim inanır ki? Ben şahsen inanmıyorum; SSCB'de inanan bir kimse olacağını tahmin etmiyorum.

VII

SOVYET SEÇKİN SINIFI

Penkovski kendisi de profesyonel bir istihbarat subayı olduğu için espionaj usulleri hakkında öğreneceği pek bir şey yoktu. İngiliz ve Amerikan istihbarat subayları ile yaptığı ilk görüşmelerde yer isimlerini kesinlikle hatırlamakta güçlük çekmekle beraber aynı senenin sonbaharında, Paris'te kendisinden istenilen istihbarat bilgilerini gönderme metodlarının bütün ayrıntılarını dikkatle inceledi. Moskova'daki göz hapsinin derecesini herkesten daha iyi biliyordu. Dikkatsiz bir hareketinin neticesinin ne olabileceğini ve Sovyet İstihbarata Karşı Koyma teşkilâtının alelâde olmaktan farklı görünen en küçük bir olaya verdiği önemi çok iyi biliyordu. Onun için bütün istihbarat bilgilerini Batı'ya şu üç şekilde ulaştırıyordu:

1. Şüphe uyandırmadan cereyan edebilecek ve aslında tarafların çok kesin bir şekilde hazırladığı görünüşte tesadüfî karşılaşmalarla;

2. Normal olarak kendisinin ziyaret etmesi tabii olan İngiliz ve Amerikalı'ların evlerinde veya bürolarındaki toplantılarla;

3. Gizli buluşma usulünün emniyetli fakat dolambaçlı bir şekli olan dead-drop'larla (Sovyetler dead-drop'a "tainik" derler. Bunlar, önceden kararlaştırılmış bir zamanda, bir paketin bırakılabileceği ve iki tarafın da yüzyüze gelmeden birbirleriyle temas halinde bulunabilecekleri yerlerdir.)

Paris'ten dönüşünden tam iki hafta sonra, 21 ekimde Penkovski ilk gizli teması yaptı. Saat 21.00' de sigara içer ve elinde beyaz kağıda sarılmış bir paket taşır durumda, Balçug Oteli yakınındaki Sadovniçeskaya rıhtımında yürüyordu. Önü iliklenmemiş bir palto giymiş ve gene sigara içen bir adam ona doğru geldi ve İngilizce olarak : «Mr Aleks, size çok çok selâm gönderen iki arkadaşınızdan geliyorum» dedi. Paket el değiştirdi ve Sovyet Askerî hazırlıklarına dair bir başka seri doküman daha Batı'ya doğru yola çıkmış oldu.

Gizli ismi «Aleks» olan Penkovski normal günlük hayatını değıştirmeden soğuk kanlılıkla bilgi toplama ve iletme işlemlerine devam etti. Ordudaki arkadaşlarıyla münasebetlerini her zamankinden daha sıkı bir şekilde devam ettirdi. Neglinnaya Caddesindeki Bakû, Bolşaya Caddesindeki Pekin veya Gorki Kültür Parkı'nın meşhur lokantası gibi gözde kafe ve restoranlarda görünüyor, ama kendisinden beklenen bu sınırların da dışına çıkmıyordu. Komite'deki vazifesi sebebiyle oldukça fazla kişiyi ağırlaması gerekiyordu. Ancak kasımın ortasında

karısını bir aylık bir tatile götürebildi. Önce Kafkas'lardaki Kislovodsk kaplıcalarına gittiler (buraya Sovyet bakanlarının bir çoğu dinlenmeye gelirler, hemen hepsinin kır evleri vardır). Sonra güneye, Karadeniz sahilindeki Soçi körfezine indiler, 18 aralıkta Moskova'ya döndüler.

Aralık 1961 ve ocak 1962'de Penkovski Moskova'da Batılı istihbaratçılarla toplantılar yaptı. Gene Anne Chisholm ile buluştu. Hatırlanacağı gibi bu kadın, Svetnoy Bulvarı'nda şeker kutularını (!) teslim ettiği kadındır. Ama çok geçmeden kendisini muhtemelen takip etmekte olan birisini sezdi. 5 ocakta Bayan Chisholm'a tamamen tesadüfî bir şekilde rastladığında kendisine bazı filimler daha teslim etti; ki bu sırada arkalarında trafik kaidelerini bozarak gelen küçük bir otomobilin dar bir sokağa girip manevra yaptığını ve Aırbat Meydanı yönünde tekrar hareket etmeden önce içinde kendilerini gözetleyen iki kişiyi farkettiler.

Müteakip buluşma günü olan 12 ocakta hiç bir şey olmadı. Ama ertesi hafta aynı otomobil tekrar görüldü. Bu, plaka numarası SHA 61 - 45 olan küçük, kahverengi bir Moskovîç'ti. Arabayı siyah palto lu bir adam kullanıyordu ki, bu da açık bir tehlike işaretiydi. Bunun üzerine Penkovski, Londradaki, önceden kararlaştırılmış adrese yazarak Mrs Chisholm ile bundan sonra buluşma yapılmamasını istedi.

Bundan sonra Penkovski geri kalan diğer iki haberleşme metoduna başvurmak zorunda kaldı. Malzemeyi ya vazifesi icabı davet edildiği Batılıların

evlerinde ya da dead-drop'lar kullanarak teslim ediyordu. Müteakip altı ay, Batılı istihbaratçılar Penkovski'ye içine filim koyulabilecek şekilde altı çıkarılabilen bir Harpic tüpü (1) dahil, bir takım yeni vasıtalar verdiler. (Harpic tüpü Penkovski'nin evine davet edilmesi muhtemel olan bir İngiliz ataşesinin banyosunda bulunacaktı. Oysa bunu kullanacak bir fırsat çıkmadı.) Böylelikle Penkovski elindeki paketleri, davet edilmesi ihtimali olan bir kaç sosyal toplantıda şüphe çekmeden devredebilecekti.

Dead-drop'lar en emin haberleşme yolu olmakla beraber, bunların da kendilerine göre bir takım problemleri vardır. Bir ajan bu gizli yere koyduğu paketin başkaları tarafından bulunmayacağına ve ne onu oraya koyanın ne de oradan alanın şüpheyi çekmediğine hiç bir zaman emin olamaz.

1962 baharında Penkovski'nin faaliyetleri bu gizli dead-drop'lara bağlıydı. Bir numaralı dead-drop Puşkin Caddesi'ndeki 5-6 numaralı binanın girişindeydi. Girişin sağ tarafında koyu yeşile boyanmış ve özel kancalarla tutturulmuş bir radyatör vardı. Radyatörle duvar arasında 7,5 sm genişliğinde bir aralık bulunuyordu. Gönderilecek mesaj açık mavi kağıda sarılmış ve selofonla bağlanmış bir kibrit kutusunun içine konuyor ve radyatörün arkasındaki kancalardan birine asılıyordu.

Penkovski oraya bir şey bırakacağı zaman önce Kutuzovski Sokağı'nın 35 numaralı elektrik direği üzerine siyah bir işaret koyuyordu. Ondan sonra malzemeyi gizli yere bırakıyor ve G 3-26-87 ve G 3-26-94 numaralı telefonları belirli aralıklarla çeviri-

(1) Harpic, Bak Sözlük

yordu. Telefon açıldıktan sonra bir şey söylemeden kapatıyor ve bu da 'ilgili taraflar' için yeterli bir işarete yerine geçiyordu.

Tesbit edilmiş dead-drop'ların çoğu, ortaya çıkma tehlikesini asgariye indirmek için sadece birer defa kullanılacaktı. Buraları iki taraf için de elverişli ve Moskova'daki yabancıların rahatça gidebileceği yerler arasından seçiliyordu. Bir başka dead-drop Vagankovskoye Mezarlığı'nda tanınmış Sovyet şairi Sergey Yesenin' in (1) mezarının yanında, bir diğeri de Gogol Bulvarında, yanında umumî telefon kulübesi bulunan bir apartman blokunun girişindeydi. Bunu Penkovski bizzat seçmişti. Duruşmasında üçüncü bir yerden söz etti:»... Brusovski Sokağı'nda bir kilisenin yakınında başka bir yer daha seçtim. Bu, şimdi numarasını hatırlayamayacağım bir evin önünde idi. Bu ev köşeden birinci evdi ve girişinde aralarına mıkmatışlı küçük kaplar koymaya elverişli bir sürü radyatör borusu vardı...»

Daha sonra duruşmada iddia makamı Sovyet polisinin, Penkovski'nin çalışma masasının gizli gözünde buldukları ve Batılı istihbaratçılardan aldığı anlaşılan bir belgeyi okudu. Bunun ne derece güvenilir bir belge olduğunu kestirmek güç ise de içindeki direktifler gerçeğe yakındır ve hiç değilse Penkovski'nin bilgileri ne kadar düzenli bir şekilde iletildiğini göstermektedir:

“... B) **Dead - Droplar:** Bunlar her türlü rapor ve malzeme göndermekte kullanacağınız birinci yol-

(1) Sergey Aleksandroviç yesenin : 1295 de doğmuş ve 26 Aralık 1925 de Leningrat'da intihar etmiştir.

lardır. Bu metodun iyi işliyebilmesi için bize seçtiğiniz yerleri ayrıntılarıyla bildirmeniz gereklidir. İlerde başka, yeni yerler de bulmalısınız. Bunları seçerken daima yabancıların normal olarak gidebilecekleri yerleri düşünmelisiniz. İşaret beklemeden koyduğunuz paketi derhal alabilmemiz için, kullanacağınız yeri önceden gün ve saat vererek bildirmeniz en iyi şekil olacaktır. Aşağıdaki ana planı teklif ediyoruz:

1. Ayda en fazla bir dead-dropa malzeme bırakacaksınız.

2. Her dead-drop sadece bir defa kullanılmalıdır. Biz bir dead-drop'u kontrol ettikten sonra, boş da olsa, kullanılmış farzedeceğiz.

3. Önümüzdeki üç ay içinde hangi yerleri, hangi gün ve saatte kullanacağınız bize önceden bildirmelisiniz... O yeri boşalttığımız zaman size radyo ile haber vereceğiz.

İşindeki değişiklikleri veya herhangi bir âni seyahat plânını Penkovski, öncede kararlaştırılmış bir kartpostal ile Batı istihbaratçılarına bildirecekti. Bu maksatla Penkovski'ye hazırlanmış kartlar verilmişti. Meselâ, Londradaki bir Miss R. Cook'a yazılı kart şöyle idi: "Çok iyi vakit geçiriyorum. Burada o kadar ilgi çekici şeyler var ki, nereden başlayacağımı bilemiyorum. Yakında tekrar görüşmek üzere.» İmza: John. Bu kart duruşmada gösterilen deliller arasındaydı ve Penkovski'nin iki hafta içinde yeni bir seyahate çıkacağı anlamına geliyordu...

Penkovski'nin casusluk faaliyetlerine dair Sovyet raporu şöyle devam ediyordu:

“Anne Chisholm ile Penkovski’nin arasındaki espiyonaj temasları resmî işi sebebiyle davet edildiği diplomatik toplantılarda devam etti.”

“28 mart 1962’de İngiliz Elçiliği mensuplarından birinin verdiği bir yemekte Penkovski, Anne Chisholm’a yazılı bir rapor ve gizli dokümanların fi-
limlerini ihtiva eden altı rulo verdi...”

“31 mart 1962’de İngiliz Elçiliğinin, Kraliçe Elizabeth’in doğum günü şerefine verdiği yemekte Penkovski, Anne Chisholm’dan Batılı istihbaratçıların yeni direktiflerini ihtiva eden bir paket aldı...”

Penkovski bu şekilde casusluk görevine devam ederken, Moskova’daki normal hayatını yürütüyor ve şimdi daha lüzumlu bir hale gelmiş olan resmî hüviyetinden faydalanarak en yüksek Sovyet askerî çevrelerine girip çıkıyordu. Tevkifinden sonra Sovyet makamları, Penkovski’nin üst kademelerle ne kadar ilişkin olduğunu saklamaya çalıştılar. Sovyet basını bir sene durmadan Penkovski’nin ve bağlarının önemini küçümsemeye çalıştı. 10 mayıs 1963 tarihli ‘İzvestiya’ da bunu gösteriyor: “... (Penkovski); tanıdıkları lokanta müdavimlerinden, sarhoşlardan, kadın düşkünlerinden kurulu dar bir çevrenin sınırını aşmayan küçük rütbeli bir subaydır...”

PENKOVSKI'NİN NOTLARI

Notlarımın başında, önemli şahsiyetlerin; Merkez Komitesi üyelerinin, mareşal ve generallerin veya bizim deyimimizle Sovyet toplumunun 'kaymak' tabakasının içinde yaşadığı âlemi anlatmaya söz vermiştim. Bu yüksek mevki sahibi kişilerin çoğu arkadaş veya tanıdığımdır. Bir çoğunun da bana hürmeti vardır.

Başlarken, bazılarında hiç bahsetmemenin belki de daha iyi olacağını düşünmüştüm, ama sonradan hepsi hakkında bütün bildiklerimi anlatmaya karar verdim. Kendim de bu cemiyetin bir parçasıyım ve kendime ait her şeyi zaten söylemiş bulunuyorum.

Bana en yakın olan Sergey Sergeyeviç Varentsov'dan başlayacağım. Notlarımda ondan zaten önce de söz etmiştim. Şimdi, vakit yeterse, kendisi ve ailesi hakkında bütün bildiklerimi anlatmaya çalışacağım.

Sergey Sergeyeviç 15 eylül 1901'de doğdu. Şimdiki rütbesi Topçu Büyük Mareşali'dir. Resmî görevi SSCB Savunma Bakanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı Topçu ve Füze Kuvvetleri Komutanlığı'dır. Aynı zamanda, başkanı Kruşçev olan Yüksek Askerî Kurul'un üyesidir. Kruşçev,

bu kurulun 'Yüksek Komutanı'dır. (Kruşçev'in 'Yüksek Komutanlığı'ndan bahsederken, Çukov'un bir sözü aklıma geldi: 'Kruşçev Yüksek Askerî Kurul başkanlığından çok bir domuz sürüsüne çobanlık etse yerinde olur.'))

Varentsov 1919 veya 1920'den beri orduya hizmet etmektedir. Bir köylü ailesinden gelir. Gerçek bir mujik'tir (1). Ortaokulu bile bitirmemiş, ama bir kaç topçuluk kursuna devam etmiştir. Harpten evvel küçük rütbeli bir subaydı. Harp esnasında kabiliyetli bir topçu subayı olduğunu ispat etti ve bir ordu grubu topçu komutanlığı mevkiine gelecek kadar çabuk yükseldi.

1940 veya 1941'de Parti üyesi oldu. Harpten sonra bir askerî bölgenin topçu komutanlığına getirildi. Bunu takiben de Moskova'ya nakledildi. Füze ve Topçu Birlikleri Komutanlığı çok sorumluluk taşıyan bir görev olduğu için Varentsov SBKP Merkez Komitesi aday - üyesi (kandidat - üye) seçildi.

Aralarında, Malinovski ve Genel Kurmay'ın başka generalleri de olmak üzere, Topçu Büyük Mareşalliğine terfi ettirilmesine karşı olanlar vardı. Malinovski, Varentsov'u terfi listesine dahil etmediği için bizzat Kruşçev tarafından azarlanmıştı. Kruşçev, Varentsov'u Vatutin idaresinde 1'inci Ukrayna Ordu Grubu topçu komutanlığını yaptığı günlerden tanır. Varentsov daha yüksek bir mevkiye getirilmeyi ister, ama resmî tahsili yoktur - bir çokları ona arkasından 'mujik' der. Çok düşmanı vardır, ama Mareşal Konyev kendisini daima desteklemiştir.

Varentsov bir defa Malinovski'ye çok ciddî bir şekilde çatmıştı. Çok çalıştığı ve her şeyi kurcaladığı için, füze birliklerindeki aksaklıklardan ötürü endişelenmeye

(1) Müjik: Köylü.

başlamıştı. Ne kadar çok eksiklik olduğunu anlayınca, Kruşçev'e şahsî bir mektup yazdı ve füze imalindeki kötü idare tarzından, fon yetersizliğinden ve füze topçusunun diğer eksikliklerinden şikâyet etti. Kruşçev'i yüz yüze görmek mümkün olmadığı için çok gizli bir mektup yazmıştı. O tarihte Kruşçev Moskova'da olmadığı için mektup Suslov'a verilmiş. Suslov da Malinovski'yi çağırarak şöyle söylemiş: "Füze kuvvetleri komutanımız bize topçusunun eksikliklerinden şikâyet eden bir mektup gönderdi. Üstelik haklı da görünüyor. Bunu araştırın ve gerekli tedbirleri alın." Daha sonra Kruşçev de mektuptan haberdar olmuş. Malinovski, Varentsov'la çok sert konuşmuş: "Ne demek istiyorsun? Beni, haberim olmadan Merkez Komitesi'ne şikâyet etmek, ne demek? Neden problemlerini ve tekliflerini doğrudan doğruya bana getirmedin?" Kara Kuvvetleri Komutanı Çukov da Varentsov'un mektubunu öğrendiği zaman üzölmüş.

Varentsov kendi subay ve generallerine karşı çok serttir, onları hep kendinden örnekler vererek yetiştirir. Kısaca, Varentsov randımanı artırmak için burnunu en ince ayrıntılara kadar sokar.

Kendi gayretli çalışması ve sebatı ile dir ki Varentsov Topçu Büyük Mareşalliğine ulaştı. Halktan bir çok insan kendisine gelerek yardım ister - Yüksek Sovyet'in üyesi olduğu için. Çok çalışır ve çeşitli hükûmet dairelerine hiç tanımadığı kimseler için yardım talebi mektupları yazar. Ricaları yerine getirilmez veya cevaplandırılmazsa çok kızar ve Sovyet bürokrasisine atıp tutar.

Bugün için Varentsov en iyi topçularımızdan biri kabul edilir. Uzun bir zaman için tek Topçu Büyük Mareşali olan Voronov, Varentsov'dan daha zekidir, ama artık yaş-

landı ve sıhhati de bozuldu. Askerî kariyeri bitmiş sayılabilir.

Moskova'daki dairesine ilâveten Varentsov'un Moskova dışında Babuşkin kasabasına yakın bir kır evi vardır. Aynı yerde Topçu Daire Başkanlığının geniş bir garnizonu bulunur. Bu garnizonun askerleri sık sık Varentsov'un evine gelerek ona hizmet ederler, zararlı otları temizlerler, ağaçlara bakarlar vs.

Varentsov'un yaşlı annesi ve iki kız kardeşi Moskova yakınındaki Dimitrov şehrine yakın otururlar. Aynı yönde Dubna Nükleer Merkezimiz vardır. Varentsov ile sık sık kızkardeşlerine ve annesine ziyarete gideriz, erzak götürürüz. Burada insanın sükûn içinde dinlenebileceği küçük ve güzel bir bahçe vardır. Annesi ve kızkardeşleri Varentsov'a muhtaçtırlar. O da onlara ayda 500 (eski) Ruble verir (yaklaşık olarak 500 TL).

Varentsov'un kızı Nataşa 1946'da doğmuştur; Moskova'da annesi ve babası ile birlikte oturur. Varentsov'un kardeşi Nikolay Sergeviç Varentsov çok iyi bir insandır. Sergey Sergeyeviç, istihkâm albayı olan kardeşi Nikolay Sergeyeviç ve ben harpte 1'inci Ukrayna Ordu Grubu'nda beraber çarpıştık. Nikolay, kardeşinin eski 'P.P.J.'si ile evlidir. (PPJ, 'polevaya pkhodnaya jena', savaş zevcesi anlamına gelir - yani, cephede iken beraber yaşanan kadın). Harp sırasında bir gün Sergey Sergeyeviç ve PPJ'si cephede beraberken, Varentsov'un karısının geleceği tutmuştu! Meseleyi öğrenmesine ramak kalmıştı ki, Nikolay imdada yetişti ve kızın kendi PPJ'si olduğunu söyledi. Bu olaydan kısa bir müddet sonra da Nikolay, kardeşinin PPJ'si ile evlendi. Oysa kız Sergey Sergeyeviçten hamile idi... Dolayısıyla şimdi üç çocuklarından ilkinin babası Ni-

kolay değil, Sergey Sergeyeviç'tir... Mesele, Allahtan, gayet düstane bir şekilde (!) halloldu.

Varentsov'un öteki kızı Yelena, Topçu Yüzbaşı Leo-nid Gonçarov ile evlidir. Leningrad'da otururlar. Önce Do-ğu Almanya'da görevli iken Sergey Sergeyeviç damadına Leningrad'a nakli ve Akademi'ye girmesi için yardım et-miştir. Moskova'ya sık sık gelirler ve Varentsov'un evin-de kalırlar. Sergey Sergeyeviç onlara da yardım eder ve her ay 1000 (eski) Ruble verir. Saça ve Seryoja adlı iki çocukları vardır. Yelena çok kaprisli ve şımarıktır; onu babası şımartmıştır. Varentsov'ların iki hizmetçileri ve bir de bahçıvanları vardır. Bunlardan başka ev işlerine yardım etmek üzere eve erler gelip gider. Bir makam ara-bası vardır, şoförü çavuştur. Bütün bunlar, bahçıvan ha-riç, hükûmet tarafından ödenir. Bahçıvanın aylığını kendi öder.

Varentsov da yaşlanmaktadır. İçkiyi itidalli içer. Londra seyahatimden önce beni çağırıp kendisine İngiltere'den cinsel iktidarsızlığa karşı ilâç getirmemi istedi. Hiç değilse bu arzunun devam etmesi iyi bir işaret...

1961'de Varentsov'un 60 'ıncı doğum gününü kutla-mak üzere uzun hazırlıklar yapıldı. Ailesi, akrabaları, ar-kadaşları - herkes - buna katıldı. Kendisine bir sürü hedi-yeler alındı. Doğum günü 15 Eylül olmasına rağmen, cu-martesi gününe rastlaması için tören 16 eylüle alındı.

15 eylül sabahı Varentsov'u Moskova istasyonunda karşıladım. 22 'nci Parti Kongresi'ne delege seçilmek üze-re Leningrad'a gidip dönmüştü. Hem delege seçilmesini hem de doğum gününü ilk tebrik eden ben oldum ve he-diyelerimi verdim: bir traş makinesi, bir sigara tabakası ve üzerine ismi yazılmış füze biçiminde bir çakmak. Bun-ları Londra'dan almıştım. Ondan sonra etiketinin üzerin-

de 1901 yazılı bir şişe Fransız konyağını takdim ettim. 60 yaşında idi, 60 yıllık konyak hediye ediyordum. (Aslında elli yıllık bir konyak alıp üstüne 1901 etiketi yapıştırmıştım!) Sergey Sergeyeviç bütün bunlara çok mütehassis oldu ve beni kucakladı.

Doğum günü partisi Varentsov'ların kır evinde yapılacaktı. Mareşal Malinovski de dahil olmak üzere bir sürü misafir davet edilmişti. Annem ve bütün ailem, biz de çok önceden davetliydik. Varentsov'un karısı Yekterina Karpovna benden merasime başkanlık etmemi rica etti.

O gün Varentsov Leningrad'dan döner dönmez, karar-gâhına gitti ve bütün herkesi, toplanmış olarak kendisini bekler buldu. Birisi bir tebrik konuşması yaptı ve Yüksek Sovyet Prezidyumu'nun Varentsov'u Lenin Nişanı ile taltif eden bir kararnamesi ilân edildi. Varentsov o kadar mütehassis oldu ki nerede ise ağlayacaktı.

Bazı aktör, şarkıcı ve müzisyenler de doğum günü partisine davet edilmişler.

16 eylül akşamı misafirler gelmeye başladı: Malinovski ve karısı, Kruşçev'in Rus Sovyet Sosyalist Federasyonu Merkez Komite Büro'sundaki sağ kolu Çurayev, Korgeneral Riyabçikov, Tümgeneral Semenov ve daha bir çokları. Malinovski hariç bütün askerler sivil elbiseyle gelmişlerdi. Davetlilerden bazıları meşgul ve çoğu da vazifeyle uzakta olduklarından gelememişlerdi. En önemli misafirler tabîi Malinovski ve Çurayevdiler.' İkisi de Çayka'larla geldiler. (1)

Malinovski üç litrelik bir şişe şampanya, Çurayev tahta oymadan büyük kartal ve bir başkası siyah bir kö-

(1) Yüksek memurların ve nüfuzlu kişilerin kullandığı en lüks Sovyet otomobili. ı

pek hediye ettiler. En iyi ve en değişik hediyeler benim ve ailemin getirdikleriydi. Varentsov da yüksek sesle bunu herkese ilân etti: "Oğlum bu sefer gerçekten beklenenden fazlasını getirmiş." Hediyelerim elden ele dolaştı. Bütün misafirler bu kadar güzel şeyleri nereden ve nasıl almaya muvaffak olduğunu sordular. Yekaterina Varentsov ve karım kendilerine Londra'ya yaptığımı seyahati anlattılar. Bunun üzerine herkes, "Oo! evet, bu her şeyi izah ediyor" dedi.

Masa hazırlanırken davetliler küçük bir yürüyüş yapmak üzere bahçeye çıktı. Malinovski ile tanışmayanların bir çoğu kendilerini ona tanıttılar; askerler rütbelerini, siviller de çalıştıkları dairelerin isimlerini verdiler. Bayan Varentsov az sonra bizi masaya davet etti. Herkes oturup sesler kesilince, merasim başkanı olarak konyak şişesini açtım ve bunun altmış yıllık olduğunu ve özellikle aziz Sergey Sergeyeviç'in altmışıncı doğum gününü belirtmesi için satın alınmış bulunduğunu ilân ettim. Bunu duyunca herkesin gözleri açıldı ve tekrar tekrar aynı suali sordular: "Nereden aldınız?" Verilen açıklamaya da aynı tepkiyi gösterdiler: "Evet, anlaşılıyor!" Biri de şakayla şunu söyledi: "Londra'da alınmış Fransız konyağı içtiğimiz için Batı'ya hayranlık beslemekle suçlandırılmasak bari."

Herkesin kadehine konyak koyulduktan sonra (herkesin kadehini yarısına kadar doldurdum; Malinovski, Varentsov ve Çurayevin kadehlerini ise tamamen!) şerefe içilmesini teklif için ayağa kalkan Malinovski'ye dönüldü. Bir kaç tebrik sözü söyledi, Sergey Sergeyeviç ile kadehler tokuşturuldu ve yakınında olanlar kendisini kucakladılar. Gürültü kesilince Malinovski konyağı övmeğe başladı; fevkalâde kokulu emsalsiz bir içki olduğunu söyledi.

Kadehleri ikinci defa kaldırtan, getirilen her şeye teşekkür eden, Varentsov oldu.

Nihayet ben ayağa kalktım. Tebrik konuşmamda Sergey Sergeyeviç'e verilen Lenin Nişan'ı üzerinde durdum. Herkes bunu unutmuş görünüyordu ve kimse sözünü etmemişti. Bu sebepten sözlerimi büyük bir alkış tufanı takip etti.

Konyak, herkese yarım likör bardağı dolusu olmak üzere, sadece üç tur dayandı. Bu arada Malinovski'nin her yudumun tadını çıkardığı ve içkinin erbabı olduğu görülüyordu. Konyak biter bitmez Malinovski kendi getirdiği şampanyayı açmamı istedi. Şampanya şişesini açarken biraz da dalkavukluk ettim: "Şimdi de en kıymetli misafirimiz Yoldaş Mareşal Malinovski'nin hediyesi olan şampanyayı takdim ediyorum!" Herkes alkışladı ve kadehler sonuna kadar içildi.

Bütün bunlar olurken bir ara Varentsov boş konyak şişesini eline aldı ve bana, "Oleg, bu şişeyi en aziz bir hatıra olarak saklayacağım; ne de olsa etiketinin üzerinde 1901 tarihi var."

Çurayev de, kısaca bir şerefe içilmesi teklifi yaptıktan sonra misafirler çekinmeden Varentsov'un, Malinovski'nin hanımlarına ve orada bulunan başkalarının şerefine içmeye devam ettiler. Bayan Varentsov ve hizmetkârlardan biri misafirlere mezeler ikram ettiler.

Malinovski'nin adı Rodyon Yakovleviç Malinovski'dir. Annemin adı da aynı kökten, Yakovlevna'dır. Partinin en hararetli bir anında annem, Malinovski'ye yaklaştı ve ellerini havaya kaldırarak kendisinden şu ricada bulundu: "Yaşlı bir kadını affediniz Yoldaş Bakan, sevgili Rodyon Yakovleviç, ama bana söyler misiniz, yeni bir harp olacak mı? Bunu hepimiz çok merak ediyoruz. "Malinovski şöyle

cevap verdi: “Bunu söylemek çok güç Taisiya Yakovlev-na, hem bunu burada tartışmamayı tercih ederim; çünkü bütün vaktimi zaten yeni bir harbin olup olmayacağını düşünmekle geçiriyorum. Ancak genel olarak söyleyebilirim ki, durum vahimdir. Düşmanlarımız yumuşamayı reddediyorlar. Ama şu da bir gerçektir: birinci hapi yuttular (1); her şeyi ustalıkla tertiplemiştik. Gelecek hakkında ise bir tek şey söyleyebilirim: her türlü ihtimal için tamamen hazırız. Her şeyi hesapladık.” Malinovski’yi yalnız annem değil herkes ilgiyle dinlemişti. Annemin aptalca bir pot kırabileceğinden çok koptum, ama konuşma hiç bir pürüz çıkmadan kapandı.

Biraz sonra Malinovski, ertesi gün sabah 10.00’da Livov’a hareket edeceğini söyleyerek Partiden ayrıldı. 22 nci Parti Kongresine delege seçilmek üzere bir Parti konferansında bulunmak için gidiyordu. Ayrıca önümüzdeki büyük manevraların hazırlıklarının nasıl ilerlediğini kontrol etmek istediğini söyledi.

Asıl içki faslı, Malinovski gittikten sonra, başladı. Ermeni içkisi olan starka (bildiğimiz votkanın daha kuvvetlisi ve daha pahalısı) ve votka içildi. Çurayev çok içtiği için kısa zamanda sarhoş oldu ve bir sürü aptalca şeyler söylemeğe başladı. Varentsov’u bile bir kaç kere utandırdı.

Daha Malinovski’nin partiden ayrılmamış olduğu bir sırada, her şeyin yolunda olup olmadığını anlamak için bir kaç defa sokağa çıktım ve evin etrafında bekleyen emniyet memurlarını görünce hayretten dona kaldım. O zamana kadar Malinovski’nin, yaver ve çeşitli muhafızla-

(1) Berlin Duvarı’nın inşası ve Doğu Alman hududunun kapatılması.

rından başka bir de özel emniyet kuvveti olduğunu bilmiyordum.

Parti esnasında Çurayev bir kaç defa yanıma geldi ve geçici görevle tekrar dışarıya gidersem karısı için bir küçük şişe Channel No. 5, Arpège ve diğer parfümlerden getirmemi rica etti. Öteki misafirler de traş makineleri, kuru pil, ve bazı generaller de evrak çantası istediler. Önce bunları bir tarafa yazdım. Ama sonra liste o kadar uzadı ki, vaz geçerek, kısaca vaatlerde bulunmakla yetindim.

Biraz sonra Çurayev, kır evinin bahçesinde 20 bin gülü ve başka çeşit çiçekleri olmasıyla övünmeye başladı. İçimden şöyle düşündüm: "Ne alçak herif, halk açlık içindeyken, bu gelmiş 20 bin gülü ile övünüyor." Serveti ve konforlu hayatı ile övünmesini dinlemek benim için özellikle iğrenç bir şeydi. Çünkü, aynı partide bize Kuzey Kafkasyada'ki Mineralniye Vodi ile Grozni kasabaları arasında yaşayan halkın, bir kaç polisi öldürecek kadar ciddileşen hoşnutsuzluğundan söz etmişti. Buna benzer bir olay da Moskova yakınındaki Aleksandrovo şehrinde olmuş; halk; polis ve KGB memurlarına hücum etmişti. Çurayev, bir grev esnasında polisin kalabalığa ateş açması üzerine, bir kaç kişinin öldüğü ve bir çoğunun da yaralandığı Murum şehrinden de bahsetti.

Varentsov, Çurayev'i susturmaya çalıştıysa da, Çurayev kendisini dinlemedi ve İvenovo'da dört yüz kişinin polislere saldırmasıyla sonuçlanan büyük bir açlık ayaklanmasını anlatmaya devam etti. Ona göre, bu gerçek bir açlık grevi idi; halk kendilerine de Moskova halkına verilen gıda maddelerinin aynının verilmesini istemiş ve: "Biz burada hiç bir şey bulamazken neden Moskova'da her şey var? Biz ve ailelerimiz açlık çekerken Moskova

ve Leningrad'da herkes bir kolayını bulup karnını doyurabiliyor." diye bağırmış. Polis, kalabalığı parti binası önünden uzaklaştırmaya başlayınca halk kendilerine saldırmış ve neticede ateş açılmış. Polis, halkı korkutmak ve dağıtmak için yere, kalabalığın ayaklarına yakın ateş etmiş. Büyük bir kargaşalık ve yer yer kavgalar olmuş ve çok sayıda insan tevkif edilmiş.

Parti sekreteri balkona çıkarak halkı teskine çalışmış. Halk ise onu yuhalamış ve dinlememiş. Polis tekrar ateş açmış, ama kalabalığı dağıtmaya muvaffak olamamış. Bunun üzerine askeri birlikler polisin yardımına gelmiş, ateş etmeden vücutları ve tüfekleriyle halkı itip kakarak dağıtmaya muvaffak olmuşlar. Gıda durumu taşrada cidiyetini hâlâ muhafaza ediyormuş, büyük bir memnuniyetsizlik varmış. Sokak soygunculukları, hırsızlıklar, cınametler ve hatta halkın polise saldırma olayları artmış. Saldıranlar külhanbeyi değil, kızgınlıklarını, hükümeti temsil eden herhangi bir kimseden çıkarmak isteyen basit vatandaşlarmış.

Nihayet Çurayev Merkez Komitesi memurlarının birbirleriyle nasıl kavga ettiklerini, kumar ve içkiyi ne kadar ifrata vardırıldıklarını, nasıl kadın peşinde koştuklarını anlatmaya başlayınca Sergey Sergeyeviç onu kolundan tuttu ve temiz hava alması için bahçeye çıkardı.

Bütün bunları dinledikten sonra, bir çok kişinin keyfinin kaçtığını görünce misafirleri canlandırmak için, herkesin kadehini doldurarak, tekrar şerefe içmeyi teklif ettim. İçkiler içildikten sonra konuşma da bitti ve aktörlerin şarkıları ve şiirleri dinlenmeye başlandı.

İşte Çurayev: Merkez Komitesi'nin 'yetkili' bir temsilcisi! 20 bin gül, bir Çayka otomobil, iki hizmetkâr, Moskova'da bir daire, Moskova dolaylarında bir kırevi vs. vs...

Bir kumarbaz, bir sarhoş ve bir geveze. Ama her şeye rağmen Merkez Komite üyesi! Kendisine dokunmak imkânsızdır, çünkü Kruşçev'in sağ koludur. Ve bu adam kısa zamanda Merkez Komitesi'nin sekreterlerinden ve liderlerimizden biri olursa ve Kızıl Meydan'daki resmigeçitlerde boy boy resmi taşınırsa hiç şaşmamak lâzımdır.

Oysa benim için sadece aşağılık bir sarhoş ve parazittir. Bir an için düşünün: 20 bin gül... Vay alçak! Ve bütün bunlar, Voronej halkı at eti için kuyruk olurken! Sergey Sergeyeviç dostum olmasına rağmen; onun da masası yiyecek, somon balığı, mayonezli balık, peynir, on çeşit sosis, pastalar, dondurma, elli şişeden fazla votka, konyak, şampanya vs. ile çökmek üzereydi. Öte yanda halk aç! Buna kayıtsız kalamam! Kendim de oldukça konforlu bir hayat sürüyorum, maaşım normalden on misli fazla, ama tek başıma ne yapabilirim? Halkıma nasıl yardım edeceğimi bilemiyorum. Ben de bürokratik merdivenin daha üst basamaklarına çıkmak imkânına sahibim, ama yapamıyorum. Bunu reddediyorum, çünkü şahsî inançlarıma aykırı geliyor. Seçkin sınıfımızın bir parçası haline gelmek istemiyorum.

Belki de bu tutumum başkaları tarafından şimdiye kadar anlaşılmıştır. Buna aldırımıyorum. Hatta böyle ise daha çok memnun olacağım. İnsanın bir an için durup düşünmesi gerekir: Bu gün halk hıncını polisten alıyor, oysa yarın iyi giyinen ve iyi beslenenlere saldırmayacağını kim temin edebilir? Bu, Çurayev de olabilir, ben de olabilirim. Çünkü ben de sivil giyiniyorum; halkın Ordu'ya cephe alabileceğini sanmıyorum, çünkü bilirler ki Ordu kendi oğullarından ve kendileri gibi işçi ve köylülerden meydana gelmiştir. Ama, iyi giyinmiş, iyi beslenmiş göbekli liderler için böyle bir ümit yoktur. Bir gün, özellik-

le Parti üyelerine karşı bazı hareketlere başlanması muhtemeldir...

Aşağıdaki kısım Sovyet ordusunun kıdemli subaylarına dair kesik kesik notlardan ibarettir :

Malinovski : SBKP Merkez Komitesi üyesi ve Yüksek Sovyet üyelerinden biridir. Savaşta bir ordu grubu komutanı idi, ama herhangi bir şekilde temayüz edemedi. Bütün mareşallerin içinde en silik olanıdır; zihnî kabiliyetleri sınırlıdır ve askerî sahada herhangi bir yeni veya değişik fikir sahibi olamamıştır. Kısaca, prensibi: "Beni rahatsız etmeyin ben de sizi rahatsız etmem!" olan insanlardan biridir. Ve muhtemelen bu da Kruşçev'in onu Savunma Bakanlığına getirişinin yegâne nedenidir.

Malinovski bir emir kuludur. Jukov'un otoritesini onda bulmak imkânsızdır. Kruşçev kendini Malinovski ile çok daha emin ve rahat hisseder. Malinovski'den hiç bir muhalefet gelmez. Oysa işler Jukov'un devrinde olduğu kadar iyi yürütülmez. Genel Kurmay'ın da hürmetini kazanmış değildir. Malinovski doğuştan sakindir; az konuşur. Yüksek Askerî Kurul toplantılarında çoğunlukla sessiz sessiz oturur, Kruşçev'in konuşmasını bekler ve onun söylediklerini bir plak gibi tekrarlar: "Kabul ediyorum! Evet efendim, çok iyi efendim!" Kruşçev'in fikirlerine asla itiraz ve muhalefeti yoktur.

Malinovski'nin çok az arkadaşı vardır. En yakın arkadaşı Topçu Korgenerali Fomin'dir. Galiba Uzak Doğu veya Çin'de beraber bulunmuşlar. Daha şimdiden Malinovski'nin değiştirileceğine dair söylentiler dolaşmaktadır. Oysa bu makamda sık sık değişiklik yapmak akıllıca bir tutum sayılmaz. Yerine kimin getirileceğini söylemek güçtür. Tanınmış mareşallerin hepsi yaşlandı artık, Biryuzov,

Greçko ve Çukov'un adları muhtemel halef olarak geçmektedir.

General Antonov :

Stalin devrinde Genel Kurmay Başkanı ve aynı zamanda Transkafkasya Askerî Bölgesi komutanıydı. Şimdi Genel Kurmay'ın peyk memleketlerle ilgilenen 10'uncu Dairesi'nin başkanıdır.

Mareşal Moskalkenko :

Bütün füze birliklerinin başkomutanıdır. Vaktiyle Moskova Askerî Bölgesi komutanıydı. O da Malinovski gibi pasiftir ve onda da Kruşçev'in beğendiği bazı meziyetler (!) vardır... Ülserden mustarıptır ve iş sırasında da karnına sıcak su şişeleri koymak zorundadır. Mareşalliğe terfi ettirildiği zaman Varentsov'un çok ağırına gitmiş ve demişti ki: "Düşünebiliyor musun, o aptal öküzü de mareşal yaptılar?"

Mareşal Greçko'nun Savunma Bakanı ve Moskalkenko'nun da bakan yardımcısı ve Varşova Paktı Kuvvetleri Komutanı yapılacağına dair rivayetler vardır.

Moskalkenko'nun karargâhı Moskova yakınındaki Goltitsino İstasyonu'ndan fazla uzakta değildir. Yüksek Askerî - Politik Çalışmalar Okulu'nun bulunduğu küçük kasabanın yanındadır. Karargâh binaları, Mojaisk Şosesi üzerindeki Perkushovo köyünün yanındaki geniş ormanın içinde gizlenmiştir. Burada büyük bir göl ve mükemmel bir dinlenme sahası vardır, ama kullanılmaz. Yüzme ve balık avlama yasaktır. Bütün saha tel örgü ile çevrilmiştir.

Bu civarda Mareşal Budoni'nin kır evi ve yazarlar mahallesi vardır, İntihar eden yazar Fadayev'e ait olan kır evi de burada bulunmaktadır. Yaşlı hanım yazar Mariyet-

ta Şaginyan da dahil bir çok yazar bu mahallede oturmak-tadırlar. Yazarlar komşuları askerlerden pek hoşlanma-makla beraber yapabilecekleri bir şey yoktur. Çünkü ken-dilerine başka yer verilmesi mümkün değildir.

Herhangi bir kuvvet komutanı olmak, bakan yardımcısı olmaktan daha önemsizdir. Bakan yardımcısının daha iyi bir otomobili, daha yüksek yiyecek zammı, ev işleri için daha fazla bir tahsisatı, daha büyük bir kır evi ve başka bir sürü ek imtiyazları vardır. Ayrıca daha çok hürmet gö-rür. Moskalenko'nun işgal ettiği mevki budur: hem Füze Birlikleri Komutanı hem de Savunma Bakan Yardımcısı.

Sovyetler Birliği Mareşali İvan K. Bagramyan :

Savunma Bakan Yardımcısı ve Geri Bölge Dairesi Baş-kanıdır. Geri Bölge meselelerinde tecrübelidir; zeki kabul edilir, ama o da yaşlanmaktadır. Halen altmış beş yaşında-dır. SBKP Merkez Komitesi üyesi ve Sovyetler Birliği Kah-ramanı ünvanı sahibidir. Parti'ye ne zaman katıldığını kesin olarak bilmiyorum, ama Parti'ye geç girdiği için tenkit edil-diğini ve neden bu kadar beklediğine dair sorulara maruz kaldığını işitmiştim. En doğru bir tahminle Parti'ye harp içinde, ya 1941 ya da 1942 de girmiş. İki ayrı yerde bürosu vardır: biri Savunma Bakanlığı'nda öteki Kızıl Meydan No. 2'de.

Tuğgeneral İvan Vladimiroviç Kupin :

Varentsov vasıtasıyla iyi arkadaşımdır. Varentsov Ku-pin'in hamisi ve uzak bir akrabasıdır. Varentsov'un kızı Ye-lena Kupin'in yeğeni ile evlidir. Kupin, Moskova Askerî Bölgesi Topçu ve Füze Birlikleri Komutanıdır. Bundan ön-ceki görevi Doğu Almanya'daki Birinci Tank Ordusu Topçu Komutanlığı'ydı. Çapkınlıkları yüzünden sık sık müşkül du-

rumlara düşmüştür. Almanya'da iken şifre memuresi Zaitseva ile yaşıyordu. Kupin Almanya'dan ayrıldıktan sonra bu kadın, Kupin onu hamile bırakıp gittiği için kendini asmıştı. Yapılan kavuşturmada kadının eşyaları arasında Kupin'in bir fotoğrafı bulundu. Kupin, karısından saklamakla beraber, o zaman bu gerçeği ve Zaitseva'ya kendisi ile evleneceğine söz verdiğini itiraf etti. Moskova'ya döndüğünde Moskova Askerî Bölge Komutanı General Krilov Kupin'i görmeyi reddetti; ama Kupin'in yeni görevine dair kararname Merkez Komitesi tarafından onaylandığı için mesele örtbas edildi. Varentsov, Krilov'u bu olayı unutmaması için ikna etti.

İşte memleketimizde işler böyle cereyan eder. Merkez Komitesi onayladıkça ve nüfuzlu ahbablar oldukça insan her şeyden, hatta cürümden bile kurtulabilir; ama buna benzer bir olay tanıdıkları olmayan basit bir subayın başına gelirse derhal cezalandırılır; ya rütbesi indirilir ya da ordudan tamamen çıkarılır.

Sovyetler Birliği Mareşali Filip İvanoviç Çolikov :

Stalingrad Kahramanı, Kara Kuvvetleri Komutanı, SSCB Sivil Savunma Başkanı.

Varentsov, Çukov'un kaba ve aşağılık bir adam olduğunu söyler. Bir defasında manevralar sırasında Varentsov'dan acele bir harita bilgisi isteyen Çukov'u Varentsov, cehaletini de belirterek iyice paylamış.

General Krilov :

Çukov'un Stalingrad'da kurmay başkanı ve halen Moskova Askerî Bölgesi Komutanı, Kendisine Kara Kuvvetleri Komutanlığı teklif edildi, ama kabul etmedi. Çabuk yükseleceğine ve daha üst görevlere getirileceğine emi-

nim (1). Onu müşterek dostlarımızın aracılığıyla çok iyi tanırım. Krilov'un yarbay rütbesindeki oğlu Doğu Almanya'daki Birinci Tank Ordusu'nda görevlidir.

Sovyetler Birliği Mareşali Filip İvanoviç Çelikov :

Kruşçev'in yetiştirmelerindendir; Sovyet Ordusu Siyaset Dairesi Başkanıdır. Mareşal Jukov'un tasfiyesinde Kruşçev'i desteklemişti. Merkez Komitesi ve Yüksek Sovyet üyesidir. Hiç saçı yoktur.

Koramiral Platonov :

Sovyet Deniz Kuvvetleri Denizaltı Komutanı'dır.

Tuğgeneral Arkhangelski :

Eskiden Lenin Askerî Siyasî Akademi Müdür Yardımcısı'dı. Geçen eylül Akademi Müdürü Korgeneral Zeltov kendisini çağırdı ve: "Seni emekliye sevketmeye karar verdik." Arkhangelski'i beklenmeyen bu haber üzerine sersemledi ve ağlamaya başladı: 'Bu bir trajedidir... Nina'ya ve çocuklarıma ne söyleyeceğim? Kocasının ve babalarının, sıhhati yerinde bir generalin, görevini iyi yapmadığını mı ve bu sebepten işinden çıkarıldığını mı? Aptal ve tembel olduğunu mu? Bir câni olduğunu mu? Yoksa neyi?"

Arkhangelski eski bir tümen komutanıdır. Karısı doktordur ve üç çocukları vardır. İşinden çıkarılan Arkhangelski askerî hizmette kalabilmek için tanıdıklarına baş vurdu, ama netice alamadı. Personel Dairesi Başkanı Korgeneral Beloborodov ona şöyle dedi: «Senin için yapabileceğim hiç bir şey yok. Emekliye sevkedilecek yüzlerce general var. Eskilerin gidip yerlerini gençlere vermesi lâ-

(1) Krilov şimdi Mareşal olmuştur; Savunma Bakanı Yardımcısı ve Füze Birlikleri Başkomutanı'dır.

zım. Sen de bilirsin ki yeni bir süpürge her şeyi temizler. Gene de benim kararım değildir; yukarıdan gelen emri uyguluyorum, ben". Bu konuşmadan az sonra Arkhangelski bir kalp krizi geçirdi ve kaldırıldığı hastanede çok geçmeden öldü...

Cenazesine şeref kıtasının üyelerinden biri olarak katıldım. Novo Devičye Mezarlığı'na defnedilmesine izin verilmediği için uzun güçlüklerden sonra ailesi Alman Mezarlığı'nda bir yer almak zorunda kaldı ve oraya gömüldü. Ölümünden sonra Arkhangelski'nin Malinovski'ye çocuk gibi bir şikâyet mektubu yazdığı anlaşıldı. Tabî mektup cevapsız kalmıştı.

Kayınpederim Tümgeneral Gapañoviç'in de Novo Devičye Mezarlığı'na gömülmesine izin verilmemişti. Onun da bazıları gibi "şerefli" bir siyasî statü kazanmadığı anlaşıyordu.

Emekliye sevkedildikten sonra sivil hayatta şerefli bir iş bulamayan bir çok general kendini içkiye verdi ve General Biryukov gibi alkolik oldular. Biryukov kendini harpte tanıtmış ve bizzat Stalin'in takdirlerini kazanmıştı. Stalin'in ölümünden sonra o tarihte Sovyet Ordusu Siyaset Dairesi Başkanı Zeltov'la münakaşa ettiği için, Zeltov, Biryukov'un ordudan çıkarılması için elinden gelen her şeyi yapmıştı. Biryukov, Krupçinski'nin iyi arkadaşıydı. Beraber içer, satranç oynar ve kadın peşinde koşarlardı. Biryukov musevî kadınla evlidir. Bugünlerde onu genellikle sarhoş ve herhangi bir kadınla beraber olarak görmek mümkündür.

Korgeneral Georgi Spiridonoviç Karyofilli :

Varentsov'un kurmay başkanıdır. Altmışınca doğum yıldönümünde Lenin Nişanı yerine sadece altın bir saat

aldı! Bu, belki de Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı General Jadov'la münakaşa ettiği içindi.

Krupçinski :

Hemşire Okulu Müdürü ve General Smolikov'un arkadaşıdır. Beraber içki içer ve hemşirelerle seks partileri tertiplerler... Krupçinski, Genel Kurmay'daki diğer generallere de kız temin eder.

Mamsurov :

Serov'un yardımcısıdır. Yılbaşı gecesini çok dansettiği için bir kalp krizi geçirmişti; az daha ölüyordu.

Yarbay Mikoyan :

Mikoyan'ın oğludur. Bir süre için Kubinka'daki küçük bir hava üssünün komutanlığını yapmıştı.

Korgeneral Perevertkin :

KGB Başkan Yardımcısı iken tatbikatta öldü. Hem Genel Kurmay'da hem de KGB'de görevi vardı.

Sovyetler Birliği Mareşali Klimenti Yefremoviç Vorosilov :

Vorosilov'u herkes tanır. Bir zamanlar SSCB Yüksek Sovyeti Prezidyumunun Başkanı idi (Devlet Başkanı). Sovyetler Birliği Mareşalliği rütbesi ilk defa kendisine verilmiştir. Artık yaşlandığı için çekilmiştir. Kruşçev'e karşı gelen anti-Parti grubunun içindeydi.

Sovyetler Birliği Mareşali Semyon Mihayiloviç Budoni :

Emekli olmuştur, ama özel bir bürosu ve kendine

mahsus bir kaç kişilik karargâhı vardır. Hatıralarını yazmakta olduğunu sanıyorum. Bürosu Antipyevski Caddesindedir, ama Moskova yakınındaki kır evinde oturur. Ayda bir Mareşalin tam maaşı olan 1200 yeni Ruble alır.

Sovyetler Birliği Mareşali Meretskov :

Savunma Bakanlığı'na bağlı özel bir kıdemli müşavirler grubunun başkanıdır. Bu grup mareşal ve generallerden kuruludur.

Sovyetler Birliği Mareşali Rokosovski :

Jukov'dan sonra en akıllı mareşallerden biridir. Hâlihazırda sağlık durumu fena olduğu için emekliye ayrılmıştır, ama yukarıda adı geçen özel gruba mensuptur.

Mareşal Konyev, Mareşal Vasilevski, Mareşal Sokolovski ve Mareşal Timoşenko :

Hepsi de sıhhi sebeplerden çekilmiş bulunmaktadır. Aslında hepsi de son derece sıhhatli ve dinçtirler. Ya çekilmeleri rica edilmiştir, ya da çekilmeye mecbur edilmişlerdi. Niçin? Çünkü hiç biri Kruşçev'in yeni askerî doktrinini kabul etmemiş ve özellikle Sovyet Silâhlı kuvvetlerinin her kolunda füzelere her şeyden çok önem verilmesine karşı durmuşlardı. Şimdi bunlar ve başka bazı mareşaller Savunma Bakanlığına müşavir tâyin edilmiş olup Bakanlık'ta özel büroları bulunur. General Tuylenev de bu gruba dahildir. Bir tarihte Moskova Askerî Bölgesi Komutanıydı.

Emekliye ayrılan bu gruptan çoğu nadiren etrafta görülmekle beraber Rokosovski, Konyev ve Sokolovski'ye sık sık rastlanır.

Korgeneral Jadanov :

Topçu Dairesi Başkanıdır. Mareşal olmayı çok istemesine rağmen bir türlü olamamıştır. Eskiden bu mevki-i, memleketin uçaksavar savunmasını teşkilâtlandırmakta yetersiz kaldığı için Stalin tarafından hapsedilen Topçu Mareşali Yakovlev işgal etmekteydi. Jadanov'un sıhhati çok bozuktur. Son olarak bir de kalp krizi geçirmiştir. Varentsov'la arası iyi değildir. Hastalandığı zaman, Varentsov onun için yapılacak tek şeyin çekilmek olduğunu söylemişti.

Komodor Vasiliyev :

Emekliye sevk edilmiştir; eski ahabplarımıdandır. Kızıl Meydan'a resmigeçit seyretmeye gitmeyi reddettiğini hatırlıyorum: "Bu da askerî kuvvet gösterisi yürüyüşlerinden biri. Ben ise barış taraftarıyım" demişti.

Topçu Mareşali Yakovlev :

Biryuzov'un Uçaksavar Savunma Yardımcısıdır. Stalin devrinde Yakovlev hapse atıldığı zaman oğlu da ordu-
dan çıkarılmış ve bunun üzerine karısı delirmişti.

Topçu Korgenerali Volkotrbenko :

Yakovlev'in eskiden yardımcısı idi: onunla birlikte hapsedilmişti. Şimdi Voronej'deki topçu okulunun başındadır.

Topçu Büyükmareşali Nedelin :

Eski Stratejik Füze Kuvvetleri Komutanı ve Savunma Bakanı Yardımcısı. Bakanlıkta yeni silâhlar konusuyla görevliydi. En zeki topçu mareşallerinden biriydi. 1960 eki-

minde yeni bir uzun menzilli füzenin denenmesinde öldüğü halde, SBKP Merkez Komitesi ve Bakanlar Kurulu yapılan resmî açıklamada bir uçak kazasında öldüğünü bildirdi. Bu elbette yalandı.

Sovyetler Birliği Mareşali Greçko :

Varşova Paktı Silâhlı Kuvvetleri Başkomutanı ve Savunma Bakanlığı Birinci Yardımcısı. Kruşçev'le bir akrabalığı olduğu ve daha şimdiden Malinovskiden sonra Savunma Bakanı olacağı söylenmektedir. Mareşallerin en gencidir. Bununla beraber Biryuzov, Greçko'yu dar görüşlü bulur.

Tuğgeneral Andrey Romanoviç Pozovni :

Uçaksavar Savunma Birliklerinin Siyasî Daire Başkanıdır. 1'inci Ukrayna Ordu Grubunda Varentsov'un yardımcısıydı. Araları çok iyidir.

Pozovni evlidir ve iki çocuğu vardır. Oğlu Topçu Akademisi'ne adayken, imtihan suallerini ona önceden vermiştim. **Bu, bizim her zaman yaptığımız bir şeydir: öğrenciler yüksek öğrenim okullarına nüfuzlu dostların yardımıyla, iltimas, baskı veya rüşvet kullanarak girerler.**

General Pozovni, son zamanlarda çok sinirli olduğunu ve doktorların kendisinde asabî yorgunluk bulduklarını söylemektedir. Kendisine İngiltere'den cinsel iktidarı artıran haplar getirmemi istemişti... O da Kızıl Meydan'daki geçit resmine gitmeyi reddetmişti. Bu resmigeçitlerin tahrik edici olduğunu iddia etmiş ve Kruşçev'e çok kötü küfürler savurmuştu.

Yukardaki generallerin şöhretini gölgelemek gibi bir niyetim olmadığını belirtmek isterim. Çoğu iyi asker ve vatansever kimselerdir. Biyografik ayrıntılar vermeyi veya bütün yolsuzluk ve kahramanlıklarını anlatmayı iste-

medim. Sadece bizzat tanıdıklarımın söz ettim ve şahsen bildiklerimi anlattım. Kıdemli subaylarımız arasındaki ahlâk düşkünlüğü ve sarhoşluk konusunu kasıtlı olarak atladım, çünkü zaten ortalıkta buna dair bir çok kirli hikâyeler dolaşmaktadır. Ama bir şeyi çok iyi biliyorum: bütün generallerimizin bir, bazılarının ise iki veya daha fazla metresi vardır. Aile kavgaları ve boşanmalar tabii olaylardan olup buna artık kimse karışmaz veya gizli tutmaya çalışmaz. Her ay, GRU'daki Parti toplantılarımızda subaylarımız arasındaki ahlâksızca davranış ve disiplin eksikliği konularını inceleriz. Parti Komitesi ve GRU Siyasî Daire Başkanlığı general ve albaylarla ilgili olayları görüşür, mareşallerin karıştıkları hadiseler ise SBKP Merkez Komitesi bakar. Merkez Komitesi tabii olarak bu meseleleri, yüksek komuta heyetimizin içinde olduğu pisliği halk oyundan ve ordunun alt kademelerinden gizlemek için, kapalı kapılar arkasında tartışır. Mareşaller ötekiler kadar sert cezalar almazlar. Çoğu hallerde sadece bir ikaz veya ihtar verilir. Bu konuda Merkez Komitesi'nin tutumu bir tarihte Stalin'in kısa bir sözüne yakındır: "Bir mareşal, bir kadının seks organlarından daha değerlidir!"

Ahlâk konularında Merkez Komitesi üyeleri ve memurları da tam anlamıyla birer aziz değillerdir. Sarhoşluk; sekreterler ve başka kadınlarla cinsel ilişkiler Merkez Komitesi'nde de bütün Sovyet bakanlık ve dairelerindeki kadar yaygındır. Buna en tipik örneği Kruşçev ile Furtseva vermişlerdir. Ahlâksızlık bütün Parti ve hükûmet kademelerini sarmıştır.

Kruşçev'in damadı Acubey kendini bir artist'e o kadar kaptırmıştı ki, neredeyse velinimetini karısından (yani Kruşçev'in kızından) boşanacaklardı. Bizzat Kruşçev, Acubey'i çağırarak kendisini toparlamasını, ve maceralarında

daha dikkatli davranması için ihtarda bulunmuştu. Acubey, 'İzvestiya' gazetesinin yazı işleri müdürüdür (1) ve kendine bakmadan her gün gazetede ahlâkî konularla ilgili yazılar yazar. Kendisinden bütün gazeteciler nefret eder. Çünkü, 'Pravda'nın Yazı İşleri Müdürü Satyukov bile ikinci plâna düşmüştür. Acubey, Kruşçev'in ABD'ne yaptığı seyahat ile ilgili 'çalışması (!)' sonucu Lenin Ödülü aldı. Oysa bu 'çalışma'nın tamamı Merkez Komitesi tarafından derlenmiş ve yazılmıştı. Acubey'in yaptığı bütün iş yazıların altına imzasını koymak olmuştu.

Kruşçev'in damadı olmak çok istifadelidir. Eski bir Rus atasözü: "100 arkadaşı olmak, 100 Ruble'den daha iyidir". Bunun bugüne göre değiştirilmiş şekli şudur: "Acubey gibi evlenmek, 100 Ruble'den daha iyidir".

'Komünist ahlâkı'na dair bir kaç örnek daha vereyim :

Bir tarihte Türkiye'deki Sovyet Elçisi olan Potserob'un, sekreteri Şura Andriyanova ile büyük bir macerası olmuştu. Bütün sefaret aylarca yalnız bu konuyu konuşmuştu.

Türkiye'deki Deniz Ataşemiz, elçilik daktilolarından biriyle yaşıyordu. Üstelik o tarihte kadının kocası da Türkiye'de idi... Türkiye'de iken benim subaylarımdan biri de karımla yatmak için aleni kendisine yaklaşmak cüreti ni göstermişti.

Bizim Komite'de Gvişiyani'nin yardımcısı Yevgeni İlyiç Levin de sefih bir sarhoştur. Sık sık tekrarladığı küçük çapkınlık hiâyeleri, Parti'nin bize 'Sosyalist Ahlâkı' hakkındaki telkinleriyle hiç bir şekilde uyuşmamaktadır...

(1) Kruşçev'in düşmesinden sonra o da bu görevden uzaklaştırılmıştır.

Bütün gecé süren içki alemlerinden ve aşk mâceralarından sonra Levin her gün öğleye kadar uyur. Her sabah Gvişiyani: "Yardımcım nerde gene?" diye ter ter tepinir. Verilen cevap hep aynıdır: "Daha gelmedi, herha'ide öteki bürosundadır", (Yani KGB'de). Oysa herkes evinde uykuda olduğunu pekâlâ bilir. Ama Gvişiyani dahil hepsi Levin'den korktukları için hiç kimse bir şey yapamaz - Levin de uyumaya ve ... devam eder.

Yüksek kademedekilerin akrabalar bizim sosyalist toplumumuzda çok rahat ederler. Hemen hemen bütün mareşallerin oğulları Askerî Siyasî Akademi'yi bir çırpıda bitiriverirler! Hepsi yabancı memleketlerde görev peşindedirler. Allahtan Merkez Komitesi bu kadarına müsaade etmez. Hatta mareşallerin oğullarının dışarı gitmesini yasaklayan özel bir kararı bile vardır.

Mareşal Sokolovski'nin oğluna yirmi beş sene hapis cezası verilmiştir. Moskova yakınındaki kır evlerinde içki âlemleri tertipleyen geniş bir gruba ('Yaldızlı Gençlik' dediğimiz mareşal ve bakan oğulları grubu) mensuptu. Bu grubun tertitlediği partilerden birinde Moskova'ya yeni gelmiş genç bir kız bir güruh tarafından iğfal edilmişti. Aksilik bu ya, kız da bir bakanın yeğeni imiş. İğfal ettikten sonra kızı bir arabaya koymuşlar Byelorusya (Beyazrusya) Demiryolu İstasyonu'nun arkalarında bir yere götürüp bırakmışlar. Arabayı kullanan da diğerleri gibi sarhoş olduğu için otomobili çok kötü kullanıyormuş. Bu hali gören bir polise arabayı durdurmuş. Gençlerden biri tabancasını kapmış ve zavallı polisi vurmuş... Bu olay Stalin devrinde olmuştu. Stalin, "Sokolovski'ye çok büyük hürmetim vardır, ama mutlaka bir duruşma yapılacaktır" demişti. Mahkeme Sokolovski'nin oğluna da yirmi beş yıl hapis cezası vermişti. Ama sadece üç yıl hapiste kaldık-

tan sonra ülser veya benzeri bir 'hastalık (!)' geçirince serbest bıraktılar.

Mareşal Konyev'in oğlu Geli İvanoviç Konyev de bir sarhoş ve kadın müptelasıdır. O da Yıldızlı Gençlik'e mensuptur. Motosiklet ve at koşularına meraklıdır.

Askerî Siyasî Akademi'de Geli ile beraber okuduk. O yıllarda Geli bir motosiklet kazası yaptı ve çarptığı adam öldü. Ama babası her şeyi yoluna koydu ve Geli Hapisten kurtuldu. 1953'de Akademi'den mezun oldu. Şimdi GRU Enformasyon Dairesi'nin Amerika Masa'sında çalışmaktadır. İyi İngilizce bilir.

Konyev'in şimdiki karısı Geli'nin annesi değildir. Harpten sonra Mareşal Konyev karısı ve iki çocuğunu. Geli ve kızı İrina'yı, terkedip komutanı olduğu 1'inci Ukrayna Ordu Grubunun kantinini işleten kadınla evlendi.

Rogov'un oğlu da (Rogov, Serov'un yardımcısıdır) GRU'da çalışır. Harp esnasında İngiliz ve Amerikan havacıları ile beraber çalıştığı için Askerî Siyasî Akademi'ye girmesine müsaade etmediler.

İyi arkadaşım olan Albay Pavlov, Vorosilov'un kızı ile evlidir. Pavlov Londra'da GRU rezidenti'dir.

Yüksek Mahkeme Reisi iki damadına epey iyilik etmiştir! Birincisi Albay Konstantinov GRU subayı ve eski İngiltere Hava Ataşesi olup Gorkin'in büyük kızı İrina ile evlidir. Serov, Konstantinov'u GRU'dan çıkarmak istedi ama Gorkin'in müdahalesi üzerine buna muvaffak olamadı. Konstantinov çok içki içer; kadınlara, özellikle, şişman kadınlara çok düşkündür.

Korkin'in öteki damadı GRU binbaşı İvanov'dur (1).

(1) 1963'de İngiltere'deki Christine Keeler skandalına karışan İvanov.

Askerî Şiyasî Akademi'de beraber okuduk. Halen İngiltere'de Deniz Ataşe Yardımcısıdır' Londra'daki gece kulüplerine gitmeyi pek sever.

Görülüyor ki millet olarak Sovyet liderlerimizin oğullarına gerekli bütün itinaı göstermekteyiz. Ben burada yalnız GRU'da çalışanlardan söz ettim. Oysa aynı şeyler (hatta biraz daha renkli olarak) Merkez Komitesi'nde, Bakanlar Kurulu'nda, KGB'de ve diğer çeşitli bakanlıklardaki büyüklerimiz (!) için söylenebilir. Bütün önemli Parti ve hükûmet adamlarımızın oğulları, kızları, damatları vs, bazıları bir hayli aptal oldukları halde, yüksek öğrenim kurumlarını bitirirler ve çok iyi işler bulurlar. Onlara bütün yollar açıktır. Yüksek rütbelere ve daha iyi işlere ilk terfi ettirilen onlardır. Her şey arkadaşlarının veya ailelerinin iltimasıyla olur. Gazeteler akraba kayırılmasının kaldırılması için feryat etmektedirler, ama netice nedir? Yeğeni-ne iş veren bir fabrika müdürü cezalandırılır ve gazetelerde tenkit edilir. Oysa daha yukarıya bakmak ve tepede neler döndüğünü görmek lâzımdır. Asıl büyük cürümlerin işlendiği yer orasıdır. İzlenecek örnekleri veren onlardır...

VIII

SON GÜNLERİ

Penkovski 4 temmuz 1962 günü Amerikan Elçiliği'nde verilen bir ziyafetde hazır bulundu. Orada, bilahare yeni Sovyet füzelerinin ayrıntılı bir plânını vereceği, bir Amerikan istihbarat subayı ile tanıştı. İki gün önce Greville Wynne Moskova'ya gelmişti. Penkovski, Wynne'ı ödünç alınmış bir arabayla hava alanında karşıladı ve Ukrayna Otel'i'ne götürdü. Sinirliydi. Wynne kendisin bu kadar heyecanlı görmemişti. Penkovski, "Takip ediliyorum" dedi.

Wynne, Pankovski'ye bazı malzeme ve onu, derhal canlandıran bir mektup verdi. Batılı istihbarat subayları Penkovski'ye; KGB'nin, kendisini takibi tehlikeli bir şekilde artırdığı takdirde, Sovyetler Birliği içinde kullanabileceği yeni bir pasaport hazırlamışlardı. Bu pasaport başka bir isme çıkarılmıştı ve artık Penkovski ciddî bir şekilde kaçış yollarını düşünmeye başlamıştı. Batı Avrupa'ya yapa-

çağı yeni bir seyahatte, Baltık'ta kendisini bekleyecek bir denizaltıyla buluşması ihtimali nihayet gerçekleşmişti. Bu ihtimali ve ailesinin de kaçırılma şansını muhakeme ediyordu.

Penkovski moralinin çok bozuk olduğu bu süre içinde de istihbarat bilgileri iletmeye devam etti. Tehlikelerin farkında olduğu kadar, bu bilgilerin de Batı'ya ulaşmasının gerektiğini biliyordu. Küba'daki füze buhranı etrafında, had safhaya varan Sovyet askerî hazırlıkları başlamış bulunuyordu. Daha az cüretli bir kişi bu şartlar altında çalışmalara hiç olmazsa bir ara verirdi, ama Penkovski bambaşka bir insandı. Gittikçe artan miktarlarla en gizli ve önemli bilgileri göndermeye devam etti. Aynı zamanda etrafındaki KGB ağının daraldığını biliyor ve endişe ediyordu. Şimdiye kadar ailesinin karşılaşılabileceği tehlikeyi tam anlamı ile kavrayamamıştı. Artık bunu biliyordu... Ve şimdi kaçmak için kullanabileceği ustaca taklit edilmiş bir dahilî pasaporta sahipti, ki bu da ailesini beraberinde nasıl çıkarabileceğini düşünmek imkânını veriyordu.

KGB'nin mutlaka peşinde olduğuna kani idi. Daha ocak 1962'de şöyle yazmıştı:

“Komşumuzun (KGB'nin) nihayet babamın ölmediği ve dışarda bir yerde olduğuna dair bir bilgi edindiği anlaşıyor. Bu söylentiye 1961'in sonunda çıkardılar. Babamın gömüldüğü yerde yapılan araştırma sonuç vermedi; ne bir mezar ne de babamın öldüğünü ispatlayan bir belge bulabildiler. GRU ise bunlara aldırıyor ve babamın hayatta olabileceğine katiyen inanmıyor.”

Baharın başlarında KGB, Penkovski'nin yaklaşmakta olan yeni seyahat programını /baltalayacak kadar kendisinden şüphelenmeye başlamıştı. Penkovski aylarca, nisan ayında bir Sovyet seyyar kitap sergisiyle ABD'ye yapacağı seyahatin hayâli ile yaşadı. Sonunda gitmesine izin verilmedi. Notlarında bundan öfke ile bahsediyor:

“Her şey yolunda 19 nisanı Amerika'ya gideceğim. Ama bugün için işler iyi gitmiyor. Hâlâ babamın mezarını arıyorlar. Bulamadıkları için de sağ olduğunu ileri sürüyorlar. Galiba beni gelecekte hiç bir dış göreve göndermeyecekler. GRU, bu telaşı manasız buluyor ve beni ‘komşuların’ bütün ithamlarından koruyor. Yakında her şey belli olacak.”

Penkovski Wynne'in Batı'dan getirdiği mesajlarla rahatlamış, ama Wynne ile olan şahsî temaslarında gittikçe daha tedirgin olmaya başlamıştı. Greville Wynne ise Moskova'ya dönmekle büyük bir riski göze aldığını biliyordu. Penkovski, Wynne'in bu safhada gereken tedbirleri alıp almadığını bilmiyor ve endişeleniyordu. Oysa Wynne çok ihtiyatlı bir adamdı. Penkovski'nin endişeleri yersizdi ve kendi heyecanının bir eseri idi.

5 temmuzda Wynne ile Pekin Lokantası'nda son bir defa buluştular. Bu buluşma yoğun bir gözetleme altında cereyan etti. O günün intibalarını Notlarında şöyle anlatıyor:

“Wynne'in son Moskova seyahatine kadar her şey çok normal cereyan etti. Elçilik kendisine hiç bir şey sormadan ve bekletmeden vize verdi. Moskova'da geçirdiği ilk günlerde bir şey olmadı, ama

dönüşünden bir gün önce Levin KGB'nin, Wynne'in Moskova'ya ziyaret sebeplerini merak ettiğini söyledi. Kendisine, Wynne'in Komite'den başka, seyyar sergi kurma işini halletmek üzere Ticaret Konseyi'ni ve Dış Ticaret Bakanlığını da ziyaret edeceğini söyledim. Levin, bunların hepsini bildiğini, ama Wynne ile başka sebeplerden ilgilendiklerini söyledi. Bunun manasını aynı gün öğrendim. Wynne'a ikinci parti istihbarat bilgilerini vermiş bulunuyordum. Aynı gün saat 21.00'de bir veda yemeği randevumuz vardı. Ben resmî olarak Wynne ile çalışıyordum ve KGB'nin de bu yemekten haberi vardı. Böyle hallerde 'Komşularımız' bizi gözetlememekle sorumludurlar. Oysa, Pekin'e yaklaşırken, Wynne'in izlendiğini fark ettim. Önce, onunla hiç temas etmeden orada ayrılmaya karar verdimse de, Moskova'dan ayrılmadan önce bana vermek istediği şeyler olabileceğini düşünerek Lokantaya girmeye ve Wynne ile orada, herkesin gözü önünde, yemek yemeye karar verdim. İçeri girince Wynne'in KGB'ciler tarafından adeta çevrelenmiş olduğunu farkettim. Hiç boş masa olmadığını öğrenince, Wynne'in beni takip edeceğini düşünerek tekrar dışarı çıktım. Bana bir şey verip vermeyeceğini anlamak ve onu ertesi sabah hava meydanında geçirmeye geleceğimi söylemek istiyordum. Yüz, yüz elli metre kadar gittikten sonra geniş bahçeli bir avluya girdim; Wynne de arkamdan geldi. Her ikimizde aynı anda bizi izleyen iki dedektifi farkettilik. Bir iki kelime konuşup derhal ayrıldık."

"Bu münasebetsizliğe o kadar kızdım ki, ertesi

gün Wynne'ı geçirdikten sonra amirlerime, KGB'nin uzun zamandan beri tanıdığımız ve hürmet ettiğimiz, karşılıklı hürmet beslediğimiz ve benim nicedir beraber çalıştığım bir yabancı ile yemek yememe mani olduklarına dair resmî bir rapor verdim. Misafirimin, kendisine bu kadar alâka (!) gösterilmesinden huzursuz kaldığını söyledim. Amirlerim, bunun gerçekten hoş olmadığı fikrime iştirak ettikleri gibi Levin de (KGB temsilcisi) bu takip olayına aynı derecede öfkelenmişti. Levin, Komite'nin ve onun bir temsilcisi olarak benim, Wynne'a gerekli nezaketi göstermek isteyişimde haklı olduğumuzu ve KGB'nin İngiliz'in aleyhinde hiç bir tutumu olmadığını söyledi...”

Bu olayı Wynne kendi hatıralarında şöyle anlatmaktadır :

“Lokantaya vaktinden biraz erken gittim ve kaldırımında beş aşağı beş yukarı yürümeye başladım. Etrafta bir takım adamlar vardı, ama o an için pek dikkat eder görünmüyorlardı. On dakika sonra elinde çantasıyla Penkovski göründü. Caddeyi geçip ona doğru ilerledim. Ama beni selâmlayacağı yerde elini burnuna götürdü ve başını eğip kapıya doğru yürüdü.”

“Onu, insanların girip çıktığı lokanta kapısına doğru takip ettim. Giriş kapısına gel’ dediğini duydum. Bir aksilik olduğunu anlayarak, dediğini yaptım.”

“Penkovski caddeye çıktı ve bir ahşap ev bloku-na giden aralığa doğru birkaç yüz metre yürüyerek aralığa saptı. Kendisine yetişince,” Grev, şimdi git-

melisin. Yarın seni meydanda göreceğim, Şu anda takip ediliyorum. Lütfen git. “dedi. Kendisi de diğer taraftan kayboldu.”

“Aralıktan çıkınca köşede duran iki adam gördüm. Ellerinde fotoğraf makinesi vardı. Nitekim daha sonra Lubyanka’da (meşhur Sovyet hapisanesi) bunların o gece çektikleri fotoğrafları görecektim...”

Wynne zaten ertesi gün Moskova’dan Londra’ya kalkan uçakta yerini ayırtmıştı. Derhal otelinden ayrılmaya ve KGB’nin onu tevkife karar vermeden önce hava alanına gitmeye karar verdi. Sovyet Emniyet Komitesi (KGB) her şeyi bilmekle övündüğü halde; danışmadan, onaylatmadan ve (her bürokratik rejimde rastlanan) bir kaç imza temin edilmeden hareket etmekten acizdir. Böylece çoğu zaman ellerinden bir çok şeyleri kaçıırırlar. Wynne ertesi sabah 5:30’da Şeremyeteyevo Hava alanında uçağını bekliyordu... Şimdilik KGB’nin pençesinden kurtulmuştu...

Önce, biletini değiştirmek için herhangi bir teşebbüste bulunmadı. Penkovski’nin gelip gelececeğini anlamak için bekleme salonunun kapıya yakın bir yerine, kendini mümkün mertebe belli etmeyecek şekilde yerleşti ve beklemeğe başladı...

Kırk beş dakika sonra Wynne, dışarda park eden hususî bir otomobil gördü. Penkovski aceleyle arabadan çıktı ve terminale girdi. Takip edilip edilmediğini anlamak için, önce, adeti olduğu üzere, Wynne’in önünden geçti, sonra dönüp yanına oturdu. Wynne’a derhal gitmesi gerektiğini söyledi.

Penkovski, o sabah otoritesini kullanarak Wyn-

ne'in biletini değiştirtti, alelacele gümrük ve polis muayenelerden geçirdi ve Batı'ya kalkan ilk u ağa bindirdi. Bu, sabah saat dokuzda Kopenhag'a hareket eden bir SAS u ağı idi. Penkovski, havalanı memurlarını sindirerek Wynne'in bir an evvel Sovyetler Birliği'nden  ıkamasına muvaffak oldu ama, böylelikle, bu hareketi ile KGB(nin kendi hakkında şüphelerinin kuvvetlenmesini ve kendisi için bütün   mit kapılarının kapanmasını sağlamış oluyordu. Artık Wynne ile olan şahsî münasebetini açıklamak imkânı kalmıyordu. Bu, büyük bir fedak  rlıktı ve Wynne kendisi için yapılan bu hareketi asla unutamadı.

Wynne Moskova'dan ayrıldıktan sonra Penkovski akıbetine hazırlanmağa başladı. Komitesi ve GRU hâlâ kendisine güveniyor veya güvendiklerini söylüyorlardı. Notlar'ında da anlattığı gibi yeni bir delegasyonla dışarı gönderilmesi için KGB'den izin alınmasına çalışılıyordu. "Cevaplarının ne olacağını yalnız Allah bilir" diye düşünüyor, ama seyahat talebinin ikinci bir defa reddedilmesinin doğrudan doğruya kendisi ile ilgili çok ciddî bir şüpheye dayanacağını - babasının eski bir Beyaz Ordu subayı oluşundan çok daha ciddî bir şüphe gayet iyi biliyordu.

Sonunda, 'komşular'ın kararını beklemeyi ve hareket hattını ona göre çizmeyi daha doğru buldu. Sadece Komite'den ve yabancılarla her türlü temas-tan uzaklaştırılabilirdi. Babasının kimliğinin ortaya çıkarılması böyle bir muamele için yeterli addedilebilirdi. Böyle bir şey olursa Varentsov ve Serov'a müracaat edip hiç değilse orduda kalmak istediğini

söylemeye karar verdi. Moskova'yı terketmek zorunda kalabilirdi. Bu takdirde Avrupa Rusya'sında, tercihan Leningrad'da kalmaya çalışacaktı. (Duruşmada, Anglo-Amerikan istihbaratçıların kendisine en iyi alternatif olarak Leningrad'ı tavsiye ettiklerini söyledi.)

Bu karanlık günlerde dahi Penkovski tehlikeli fotoğraf çekme işine devam ve bilgi iletmeye teşebbüs etti. 5 eylülde Amerikan Elçiliği'nde verilen bir partiye filimleri getirdi, ama bunları vermek için bir fırsat çıkmadı. Ertesi gün İngiliz istihbaratından biriyle temas kurmaya çalıştıysa da bu gayreti de akim kaldı.

Sovyet kaynaklarına göre Oleg Penkovski 22 ekimde KGB tarafından tevkif edildi. 2 Kasım 1962' de Greville Wynne, Doğu Avrupa'da yeni bir seyyar ticaret sergisi plânını gerçekleştirmek için gittiği Budapeşte'de KGB tarafından yakalandı ve Moskova'ya kaçırıldı. Penkovski ile Lubyanka Hapishanesi'nde, bir hücre penceresinden görüştüler...

Onları ele veren neydi? Herhalde KGB ve GRU'nun kurnaz ve uzağı gören bir detektif faaliyeti sonucu yakalanmamışlardı...

KGB'nin, Penkovski'nin babasının bir Beyaz Ordu subayı olduğunu öğrenmesi için yirmi üç yıl geçmişti. KGB'nin, Penkovski'nin Sovyet rejimine ihanet ettiğini ortaya çıkarmakta bundan daha hızlı ve zekice hareket ettiğine dair hiç bir delil yoktur. Aksine Penkovski'nin gerçek faaliyetinden 1962 yazından önce şüphe edildiği dahi meçhuldür. O zamana kadar bazı kritik durumlarda gözetlenmişti,

ama münasebetlerinin hiç biri Komite ve GRU'daki normal görevlerinin sınırı dışına çıkmamıştı.

İhtiyatlı ve ürkek bir insan gözetlendiğinin daha ilk işaretlerinde sinerdi. Örneğin 1962 temmuzunda Penkovski, Londra'ya haberleşmeyi bir süre için kestiğini bildiren bir mesaj gönderebilir ve bir kaç ay için Batılı araçlarla temas etmez ve çalışma masasının gizli gözünde duran casusluk malzemesini imha edebilirdi.

Penkovski ihtiyatlı bir kimse olarak yetiştirilmiş bulunmasına rağmen, yaratılış itibariyle böyle değildi. Her insanın bir zayıf tarafı vardır; Penkovski bu kaidenin bir istinası değildi. Bir casusun ise, tek bir hata dahi yapması kâfidir, kendisine ikinci bir fırsat tanınmaz...

Penkovski'yi hayatta büyük başarılarla götüren, kendisine karşı hudutsuz güven, hiç şüphe yok ki aynı zamanda onu yıkan şey olmuştur. Penkovski, cüretini ve atılganlığını hiç kaybetmedi ama ihtiyat-kârlılığını feda etmek zorunda kaldı.

1962 ocağında araçlardan biriyle yaptığı bir buluşmada gözetlendiğinden şüphelenince, Penkovski, bundan böyle temasları keserek sadece dead drop metodunu kullanmaya başladı. Bununla beraber Batı'ya istihbarat bilgileri iletmeye ve kendi gözlemlerini yazmaya devam etti. Komite'deki arkadaş ve amirlerinin kendisine güveni devam ediyordu. Kendini sadece Arbat'taki GRU bürolarında emniyette hissediyordu. Mutlaka bir tehlike gelecekse, bunun, babasının Beyaz Ordu subayı oluşunun keşfinden beri

dosyası üzerinde çalışmakta bulunan KGB'den geleceğini biliyordu.

KGB'nin, Penkovski, ye nasıl cephe aldığını anlamak güç değildir. Moskova'daki KGB ajanlarının da dışardakiler gibi herhangi bir Sovyet subayının yabancılarla yaptığı temasları izlemeleri olağan görevlerdendir. 1962 baharına kadar, Penkovski'nin Wynne ve diğer yabancılarla yaptığı buluşmalar, zaten KGB'de hakkında kabarık bir dosya açılmasına sebep olmuştu. Bu dosya, görevinin mahiyeti ile açıklanabilirdiyse de kabarıklılığı belirli ölçüde dik-kati çekmeye kâfi gelmişti.

Penkovski'nin Batı'dan getirdiği hediye yığınları da, çoğu amirlerine ve meslekdaşlarına verilmiş olmasına rağmen, KGB'nin şüphesini uyandırmıştı. Bu hediyelerin Penkovski'nin seyahat harcırahı ile alınamayacağı aşikârdı. Bu da, hakkındaki şüpheleri biraz daha artırmak üzere, siciline yeni bir soru eklemiştir.

Önemli faktörlerden biri de; 1962 baharı ve yazında Batı'yla olan gerginliğin şiddetlenmesiyle KGB'nin Moskova'daki yabancıları gözetlemesinin artırılmış bulunmasıydı. Bunun için Penkovski'nin Moskova'daki İngiliz ve Amerikan ataşeleriyle yaptığı gerçekten tesadüfî temaslar bile daha yakından izleniyordu.

Penkovski, Wynne'la buluşmalarında kendini rahat hissetmeye devam ediyordu; çünkü Wynne'ın bir istihbarat subayı değil kartvizitinde yazılı olduğu gibi bir iş adamı olduğunu biliyordu. Oysa KGB'nin, Wynne'a bir İngiliz casusu nazarıyla baktığı ve ya-

bancı bir istihbarat subayı ile (yani Wynne ile) yapılan herhangi bir temasın, mahiyeti ne olursa olsun, bir Sovyet vatandaşını KGB gözünde şüphe altında bırakacağı muhakkaktı.

Penkovski, Savunma Bakanlığı'ndaki kütüphanelere gitmeye ve evvelce kendisinin her zamanki mevzuuna girmeyen bir çok konuda gizli doküman okumaya devam etti. Batı'ya geçirdiği istihbarat bilgilerinin hacmi düşünülecek olursa, kendisini kütüphanelerde görenlerin aleyhindeki dosyaya yeni bir işaret koymuş olabilecekleri muhtemeldir.

Penkovski, son çare olarak her zaman olduğu gibi Mareşal Varentsov ve General Serov gibi yüksek mevkilerdeki dostlarına güveniyordu. Oysa bu dostluklar da kendisi aleyhinde şüphe uyandırabilirdi. İlk şüphe işaretinde, KGB zanlının evinde gizli bir araştırma yapar. Bir KGB memurunun Penkovski'nin evini aramış ve çalışma masasını incelemiş olması lâzımdır. Gizli çekmece bir kere bulunduktan sonra zaten her şey bitmiş demek oluyordu... Ancak bunun ne zaman olduğunu bilmiyoruz.

Bununla beraber Penkovski'nin temmuz ayında Wynne ile buluşmasının fotografla tespit edildiğini ve zapta geçirildiğini biliyoruz. Wynne kendi duruşmasını hatırlarken şöyle demektedir: "Bir teyp alıcısı kullanarak Penkovski'nin ve benim seslerimizi kaydetmişlerdi. Konuşma esnasında benim şöyle dediğim işitiliyordu:" Sana başarılar dilerim Aleks ve "onlardan sana bir mektup getirdim" ve Penkovski'nin sesi:" Evet, mektupta çok iyi haberler var..."

Ya Wynne'in odasına, Moskova'daki bir çok yabancıların odasında olduğu gibi, bir dinleme cihazı konmuş ve duyulanlar Penkovski'nin evinin aranmasına yol açmıştı; ya da Penkovski'nin evi aranmış ve bu, KGB'nin nazarlarının Wynne'in odasına çevrilmesine sebep olmuştu. Bunların hangisinin daha önce yapıldığını bilmediğimiz gibi, kati olarak ne zaman olduğunu da tâyin edemiyoruz. Herhalde temmuzdan sonraydı. Biz, Penkovski'nin Notlar'ın son bölümünü yazdığı ağustos ayının sonlarına kadar Batı'ya istihbarat bilgileri gönderildiğini biliyoruz. Küba'daki füze üsleri inşaatının o tarihlerde yarattığı gerginlik düşünülecek olursa, Penkovski 'kadar önemli birisinin KGB'nin haberi olup da Batı'ya bilgi göndermesine göz yumulacağına inanmıyoruz - kendisi ile işbirliği edenleri yakalamak amacı güdülmüş olsa bile. Çünkü Penkovski, daha önemli birisinin yakalanmasında kullanılacak bir 'yem' olarak addedilemeyecek kadar önemli bir kimseydi.

Sovyet bürokrasisinin normal verimlilik derecesi de bilindiğine göre, Penkovski ve Wynne'a karşı toplanan delillerin ilgili makamlara verilmesi ile tevki tarihi arasında bir iki ay geçmiş olduğunu kabul etmek yanlış bir düşünce sayılmaz. Kısaca özetlemek istenirse, Penkovski'nin faaliyetlerinin 1962 yılında ağustos veya eylül ayında KGB tarafından tespit edildiği kuvvetle muhtemeldir.

PENKOVSKI'NİN NOTLARI

Yiyecek Durumu :

Sokaktaki basit Sovyet adamı yüksek sesle konuşabilmeyi biraz öğrendi. Daha az korkuyoruz. Lokantalarda bile artık Kruşçev'in tenkit edildiğini duymak mümkün: "Neden gene Berlin'le uğraşıyor? Almanya'ya ne ihtiyacımız var sanki? Esasen bu yüzyıl içinde Almanlarla iki kere savaştık, tekrar gidip ölmeye ne mecburiyetimiz var? Bugüne kadar az mı ölü verdik? Yarı açız; her yerde kıtlık var. Berlin için savaşmakla ne kazanacağız ki? Andlaşma (barış andlaşması) olmadan on altı sene yaşadık ve hiç bir şey de olmadı? Niçin şimdi her şeyi değiştirelim? Almanya'nın canı cehenneme..."

Aydınlık zümresi de hemen hemen aynı görüştedir.

Küba için de benzer duygular mevcuttur: "Ya Küba'ya ne dersiniz? Bizden binlerce kilometre uzakta bir yer. Daha önce Küba'nın adını bile duymamışken ve halen kendimiz giyecek ve ekmek sıkıntısı çekerken, şimdi bir de Kastro'yu beslemek zorundayız." Herkes biliyor ki

Kruşçev et, süt vs. üretiminde Amerika'ya yetişeceğimizi iddia ederken demagoji yapmaktadır. Moskova kuyruklarından geçilmez hâle gelmiştir, taşrada ne et ne de süt bulunabilmektedir. Halk tavşanları ve atları kesiyor, bir lokma et için...

Halkın maneviyatının çok bozuk olduğunu Varentsov da doğrular. Halk Kruşçev'e de, hükûmete de inanmamaktadır ve eskisi kadar açıtır. Bugün Moskova ve Leningrad bile votka sıkıntısı çekmektedir. Alkol, artık füze programında kullanılmak üzere biriktirildiği için, çarşıda satılan votka eski yedek stoklarından gelendir. Bugün halk konyak ve şarap içmeye başlamıştır. Ne zaman yeni bir votka stoku satışa çıkarılsa, dükkânların önünde uzun kuyruklar meydana çıkar ve halk bir şişe alabilmek için kavga edecek hale gelir...

Din

Doğuştan dindar bir insan değilim. Kiliseye gitmem ama küçük bir çocukken annemin beni oraya götürdüğünü hatırlarım. Annem vaftiz edildiğimi söylemişti. Annem çok dindardır; her pazar ve dinî günlerde kiliseye gider. Benim Parti üyesi ve bir istihbarat subayı olduğumu bilir. Ailemizde bu işi şöyle hallettik: Annem bana kilise ve dinden söz etmez, ben de ona kendi inançlarım hakkında bir şey söylemem. Komsomol'ün siyasî şube başkanı olduğum ve din aleyhinde propaganda yaptığım günlerde erlerle ve subaylarla konuştuğum gibi annemle bu konuları tartışmam. Artık zaten çok yaşlandı. Şunu da belirtmeliyim ki, harp yılları sırasında sık sık Allah'ı hatırlar ve dua ederdim. Bunu izah edemem.

Maksim Gorki Caddesi'ne geçtiğimden beri her gece sessizce dua ederim. Evimin karşısında güzel küçük bir

kilise var; kalben craya gider ve dua ederim. Tekrar söylüyorum, bunda yalnız değilim. Bir çok subay benim gibi düşünmekte ve hareket etmektedir. Son zamanlarda kilise törenlerine katılan basit halkın sayısı artmış ve daha da ilgi çekici bir husus, gençlerin bile bugünlerde evlenme merasimlerini kilisede yaptırmaya başlamış olduklarıdır. Subaylar arasında da din kurallarına uygun evlenme olaylarına rastlanmaktadır ki bu, harpten önce imkânsız olan bir şeydi.

Gençlerin kilisede evlenmelerini önlemek için Komsomol, Kruşçev'in emriyle, 'Komsomol Düğünleri' denen evlenme usulünü yaymak için kesif bir kampanya açmıştır. Bu, kilise evlenmelerini bir dereceye kadar önlemişse de, hâlâ dinî merasimlere rağbet eden gençler çıkmaktadır. Özellikle önemli Parti ileri gelenleri arasında yeni doğan çocukların vaftiz edilmesi çok yaygındır. Din leyhtarı propaganda son yıllarda yoğunlaştırıldıysa da halk kiliseye gitmeye devam etmektedir. Kruşçev bu konuda da bağırıp çağırmakta, ama halk bildiğini yapmaktadır...

SSCB'deki din hürriyeti hakkında etrafta dolaşan alaycı söylentiler vardır: Bunlardan biri, Viyana konferansı sırasında Kennedy ile Kruşçev'in arasında geçtiği iddia edilen ve din hürriyeti hakkında duyduğum en ilgi çekici fıkradır:

Kennedy : Mr. Kruşçev, söylediklerinizin anlamı yok, çünkü siz dinî hürriyet vermiyorsunuz; halkınızın kiliseye gitmesine bile müsaade etmiyorsunuz.

Kruşçev : Yalnız kiliseye gitmelerini yasaklamakla kalmıyorum, din aleyhtarı propaganda da yapıyorum... Ancak bir problemim var; halk hâlâ kiliseye gidiyor.

Kennedy : Size bir öğüt verebilir miyim?

Kruşçev : Lütfen, ne de olsa, siz kendiniz de bir katoliksınız.

Kennedy : Kiliselerden bütün kutsal resimleri, ikonları vs. çıkarın ve yerlerine kendinizin boy boy resimlerinizi koyun. Bakın ondan sonra hiç kimse kiliseye gider mi...

Bu, 1961'in tipik bir Sovyet fıkrasıydı.

Burada, Sovyetler Sarayı'nın inşası hakkında bir kaç kelime söylemek yerinde olur. Bu bina için seçilen yeri ihtilâlden önce ve 1920 - 30 yılları arasında büyük bir katedral işgal ediyordu. Bolşevik Partisi Merkez Komitesi'nin emriyle katedral, Sovyetler Sarayı'na yer açmak üzere dinamitle uçurulmuştu. Bu, İkinci Dünya Harp'inden önceydi. İnşaat, savaş sebebiyle durdurulmuş harpten sonra da bütün malzemenin depo edildiği bodrum katlarının su altında olduğu görülmüştü. Zemin toprağı ise çok katlı bir yapıyı taşıyamayacak kadar yumuşaktı. Halkın izahı ise başkaydı: Bu yer Allah'a aittir, katedrali yıkıp yerine bir Sovyet binası yapmaya Allah izin vermedi...

Şimdi bu yere geniş biryüzme havuzu yapıldı. Yaz aylarında bu havuzda bir çok kişi boğulur ve halk yine aynı yorumda bulunur: Allah'ın yerine havuz yapılmaz! Bunun üzerine Hükûmet, Baptist'lerin özel eğitim görmüş yüzücüler kullandığını ve bunların suya dalıp havuzda yüzenleri ayaklarından dibe çekerek boğdurdukları yolunda bir söylenti yaydı. Şimdi bu hikâye bütün Moskova'yı işgal etmektedir. Baptist'ler hakkındaki yalan iddialarını kuvvetlendirmek için SBKP Merkez Komitesinin emriyle özel olarak hazırlanmış anti-Baptist bir filim gösterilmeye başlandı. Bu filimi ben de görmeye gittim. Ama adını hatırla-

ıyıyorum. Herkes bu hikâyeye gülüyor, ama iyi yapılmış bir filim olduğu için seyre gidiyor.

Anti - Semitizm :

GRU'da hemen hiç Musevî kalmadı. Hepsini attılar. Anti-semitizm bugünlerde en hararetli bir devrededir. Museviler, istihbarat teşkilâtlarından Stalin devrinde çıkarılmıştı ve artık hiç alınmıyorlar. Vaktiyle Askerî Siyasî Akademi'de bir kaç Musevî öğretmen, orduda bir iki Musevî general ve albay ve diğer rütbelerde subay vardı. Bunların tasfiyesine Stalin devrinde başlandı ve 1954 veya 1955'de tamamlandı. Uzun seneler Askerî Siyasî Akademi'de bir tek Musevî öğrenci bulunmadı. Bildiğim kadarı, GRU'da tek bir Musevî, Binbaşı Rabinoviç, kaldı. Urdu, Hindu ve öteki Asya dillerini bildiği için yerinde bıraktılar. Kur'an-ı bile tercüme etti.

Komite'nin hesabına çalışan bir kaç Musevî mühendis vardır. Çok iyi birer uzman ve çok zeki adamlardır. Kendilerinden Ermeni veya Gürcü diye bahsederiz. Musevîlerin bir kısmı, özellikle ticaretle uğraşanlar, oldukça iyi yaşarlar, ama genel olarak özenilecek bir durumları da yoktur. Hiç biri mesuliyetli bir göreve atanmaz ve aslâ KGB'ye alınmazlar.

Bugünlerde revaçta olan bir fıkrayı anlatayım: Bir Musevi KGB merkezine çağırılmıştır. Kendisinden sorulur :

- Neden yabancı bir ülkede oturan bir kardeşin olduğu gerçeğini saklıyordun?
- Yabancı bir memlekette oturan bir kardeşim yoktur ve böyle bir gerçeği de asla gizlemiş değilim.
- Köpek, unuttun mu ,kardeşinin İsrail'de yaşadığını?

— Ben bir şey gizlemiyorum. Kardeşim anavatanda yaşıyor, yabancı memlekette yaşıyan ise benim...

Fıkralar böyle işte. Durumumuzun ne kadar acıklı olduğunu göstermeye kâfidir.

(Penkovski bundan sonra gene milletlerarası ilişkilere döner)

Doğu Almanya'daki Sovyetler

Berlin sorunu üzerinde biraz daha duracağım. Yüksek askerî çevrelerde, özellikle Kupin'in grubu ve Doğu Almanya'da üslenmiş diğerleri arasında, bir harp halinde hem Batı hem de Doğu Almanları öldürmek zorunda kalacağımıza dair konuşmalar oluyor. Bütün askerî plânlar, yalnız Batı Almanya'ya karşı, Doğu Almanya'ya karşı da savaşılabilecek şekilde hazırlanmıştır. Çünkü her iki grup Almanlar da esas itibarıyla anti- Sovyettirler. Bunun için askerî plânlar ihtiyatlı olarak yapılmıştır.

1961 eylülünde bütün askerî personelin ailelerinin Doğu Almanya'dan geri getirilmesi için bir emir çıkarıldı.

Fedorov, bana kesin olarak; Doğu Almanya'daki askerî personelin, büyük kuvvetine rağmen, Almanların barikatlar kurup, kendilerini tuzağa düşüreceklerinden ve üslerine dönmelerine mani olacaklarından korktuklarını söyledi. Doğu Almanya'daki Sovyet askerleri, çatışmaların daha ilk gecesinde kendilerinin katledileceği kaygusu içindeymiş.

Geçen sene Fedorov, Doğu Almanya'daki durum hakkında bir rapor hazırladı ve komutanına gönderdi. Komutan da SBKP Merkez Komitesi'ne Doğu Almanya halkıyla olan münasebetlerimizle ilgili özel bir siyasî rapor sundu.

Varentsov ile Fedorov iyi arkadaşlırlar. Varentsov topçu birliklerini teftiş sebebiyle Doğu Almanya'yı iki de- fa ziyaret etti. İki seyahatin de büyük kısmını Fedorov'la geçirdi.

Kupin'in karargâhı Dresden'dedir. Ordu karargâhı Dresden'de olup Kupin de ordunun topçu komutanıdır.

Fedorov bana şöyle demişti: "Oleg, Almanya'da bir ayaklanma çıkarılır tugaylarımızı ve motorize alaylarımızı üstlerine sürerek, bütün Almanlar'ı öldürmemiz gerekir; çünkü Doğu Almanlar da bizden nefret ederler." Sözləri- ne şunu da ekledi: "Doğu Alman liderleri, kendilerini beslediğimiz, para, yiyecek, ayakkabı vs. verdiğimiz için bize fena muamele etmezler, ama alelâde Doğu Alman- yalı, Sovyet olan herşeyden nefret eder..." Bir harp pat- lasa bizi taşlarlar, ateş açarlar, yangınlar çıkarırlar ve her türlü sabotaj faaliyetleri yaparlar..."

Fedorov bir çok sabotaj hareketlerinin, Almanya'da- ki Sovyet askerî tesislerinde bazan ufak tefek işler gör- mesine müsaade edilen, sivil Almanlar tarafından yapıldı- ğını anlattı. Teçhizatı zedeler, araçları tahrip eder veya akaryakıtı dökerlermiş. Bir keresinde bir füzeyi delip ya- kıtı sızdırmışlar. Fedorov'un tugayında böyle üç sabotaj ola- yı olmuş. Doğu Almanya'daki öteki Sovyet birliklerinde de buna benzer olaylar ortaya çıkarılmış.

Kupin de, bir savaş halinde savunma tedbirlerinin, özellikle radyoaktif maddelere karşı korunmanın yetersiz olduğunu söylemektedir. Askerî fabrikalarda çalışan hal- ka her şeyin kontrol altında olduğunu ve zehirlenme teh- likesi bulunmadığını söylediğimiz halde, korkudan kurtu- lamıyorlar. Çoğu altı ay veya bir sene çalıştıktan sonra hastalalanıyor. Nükleer enerji ile işleyen buz - kırıcı Le-

nin gemisi dahi yüzen bir ölüm tuzağıdır. Çünkü teknik hatalar sonucu önemli miktarda radyoaktif sızıntı vardır.

Askerlerimiz ilk fırsatta Batı Berlin veya Batı Almanya'ya kaçmaya çalışacaktır. Göz hapsi o kadar arttırılmıştır ki kaçmak imkânsız bir hale gelmiştir. Korku ise diğer bir kontrol vasıtasıdır. Askerlere, kaçarken yakalandıkları takdirde derhal vurulacakları bildirilmiştir. Doğu Alman polisine dahi kaçan Sovyet askerlerini yakalama emri verilmiştir. Ne hazin, değil mi? Hiç bir Alman kızının, bir Sovyet askerî birliğinin tesislerine girmeye izni yoktur. Sovyet er ve subayları Doğu Almanyada hizmetten memnun değildirler, çünkü gece gündüz barakalarda bulundurulurlar. Propagandadan başka bir şey duymazlar. Kupin, Almanya'da görevli subayların maaşlarının artık Doğu Alman Markı olarak verilmediğini söyledi. Erlere ise ayda sekiz ilâ on Mark veriliyormuş, bu, sigara almaya bile yetmez.

Fedorov, Kupin ve Varentsov görüş birliği ile Almanya'daki harp hazırlığımızın düşük bir seviyede olduğunu söylerler. Her ay Doğu Almanya'ya, SBKP Merkez Komitesi veya Genel Kurmay'dan, birliklerin kontrolü ve geliştirilmesi için özel komisyonlar gönderilir. Fedorov, Doğu Almanya'daki görevinden bıkmış usanmıştır ve Varentsov'un kendisini başka bir yere göndermesini ısrarla talep etmektedir.

Sovyetlerin bir Berlin buhranı yaratma plânı savaşızsız zafer için bir hiledir; aynı zaman da gizli olarak savaşa hazırlanmaktadırlar. Sovyet tankları Berlin'e uzanan bütün yolları tutarak Batı Almanya ile irtibatı tamamen kesecektir.

Birinci kademedeki Doğu Alman birlikleri, arkada ise Sovyet birlikleri bulunacaktır. Mevcut plânlara göre Sov-

yet ve Alman kuvvetleri harekâta müştereken iştirak edeceklerdir. Birinci hat birlikleri (Alman) yenilgiye uğrarsa, Sovyet birlikleri ilerliyeceklerdir. Kruşçev'in ümidi, olaylar ikinci kademe birliklerinin, Sovyet birliklerinin, çatışmalara katılacağı bir safhaya gelmeden, Batı'nın müzakerelere girişeceği şeklindedir. Bu müzakerelere Doğu Almanya da katılacaktır. Böylelikle Doğu Almanya Batılı devletler tarafından resmen tanınmış olacaktır. Doğu Almanlara tek başlarına harekât konusunda güvenilmediği için, Sovyet ve Doğu Alman birliklerinin müşterek savaşmaları ön görülmüştür. Her şeyden önce Doğu Alman Ordusu'nun teçhizatı yetersiz ve hazırlıkları noksandır, çünkü her türlü ikmal problemlerinin halledilmesini istemiyoruz. Almanlar zaten bizi sevmezler ve Macar'ların yaptığı gibi her an için bize karşı cephe almaları ihtimali vardır.

Bugün Doğu Alman Ordusu kadro kuvvetinin sadece yüzde seksenine sahiptir. Bunun sebebi Doğu Almanların bile kuvvetli olmasından son derece korktuğumuzdur. Doğu Almanya'daki Sovyet birliklerinde görevli bir arkadaşım, Almanların, özellikle sivillerin, şiddetli bir şekilde anti-Sovyet olduklarını, Doğu Alman subaylarının güvenilir kişiler olmadığını ve erlerin takriben yüzde ellisinin de Batı'ya kaçmak için fırsat kolladıklarını söylemişti...

SSCB ve KOMÜNİST ÇİN

Bildiklerime ve Komite ve GRU'da konuşulanlara dayanarak, Çin'le olan ilişkilerimizin günden güne bozulduğunu söyleyebilirim.

Bunun nedeni sadece ideolojik farklar değil, pratik mahiyetteki bütün meselelerdeki ayrılıklardır. Çin'e karşı yoğun istihbarat faaliyetleri dahi yapıyoruz. Çin'e artık 'Çin Halk Cumhuriyeti' de demiyoruz.

Bu ismi nasıl değiştirdiğimizi adım adım izlemek ilgi çekicidir. Önce, 'Büyük Çin' derdik; sonra 'Çin Halk Cumhuriyeti' oldu, şimdi ise sadece 'Çin'. Yakında onlara Çarlık zamanındaki gibi 'Sağır Çinliler' veya 'Domuz Kuyruklu Çinliler' demeye başlarsak hiç şaşmam.

Çin'e karşı istihbarat çalışmaları yaptığımız gerçeği çok gizli tutulmaktadır. Bu memleketteki iç durum ve şimdiki lider kadrosunun en son tasarıları hakkında doğru bilgi edinmek üzere SBKP Merkez Komitesi'nden Çin'e karşı faal istihbarat yürütmek üzere emir aldık. Bu çalışmaların hemen hepsi, 'Sosyalist Kamp' denen memleketlerdeki istihbarattan sorumlu olan 'komşularımız' KGB tarafından yürütülmektedir. Kruşçev, 'dostlarımız' arasında kimlerin gerçek dost olduğunu öğrenmek ister. Mareşal Peng Te-huai, 1959'da Savunma Bakanlığı'ndan alındığı zaman Kruşçev'in gerçekten canı sıkılmıştı. Kruşçev, özellikle Çin Komünist Partisi'nin ileri gelenleri arasındaki genç kadroların görüş ve çalışmalarıyla ilgilenmektedir. Kruşçev ve diğer Sovyet liderleri, Mao'nun çok yaşlandığını ve bir de kötü sağlık şartları eklenince, artık onunla değil, yeni genç neslin temsilcileriyle ilgilenmenin daha doğru olduğunu düşünmektedirler. Kruşçev; genç liderlerin, Mao'nun Trotskivâri dünya ihtilâli ve üçüncü bir dünya harbinin kaçınılmazlığı yanlış düşüncelerinden vaz geçerek, dünyadaki ilk sosyalist devlet olan Sovyetler Birliği'ne saygı duyacaklarını ümit etmektedir. Çinliler, köylü yığınlarına nasıl daha fazla pirinç ve elbise temin edile-

bileceği problemine daha yakın bir ilgi duymalı ve ideolojik konuları Sovyetler'e bırakmalıdırlar.

'Çinli Kardeşlerimiz'le aramızda çıkan görüş farkları bizi, hemen hemen diplomatik ilişkilerin kesilmesi durumuna getirdi. Kruşçev, Stalin'in cürümlerini ortaya koyarak Stalin kültünü yıktıktan sonra, Çinliler, Kruşçev'in tamiri imkânsız bir hata yapmış olduğu tutumunu takındılar. Onun, SSCB'de komünizmi kurmak idealine ezici bir darbe vurmakla kalmayıp, dünya komünist hareketine de ihanet ettiğini ileri sürdüler. Dünya işçi hareketlerinin ve komünist partilerinin temsilcileri 1960'da Moskova'daki özel bir konferansta Ekim İhtilâli'nin 43'üncü yıldönümünü kutlamak üzere toplandıkları zaman, Çin delegasyonu bu meseleyi müzakereye koydu. Kruşçev ile Liu Şao-çi arasında sert bir tartışma oldu. Kruşçev, her zaman olduğu gibi, itidalini kaybetti ve çok öfkelenerek Liu Şao-çi'ye şöyle bağırdı: "Stalin'e bu kadar ihtiyacınız varsa, cese-dini, tabutunu ve her bir şeyini size verebiliriz. Biz de kurtulmuş oluruz." Konferans süresinin yüzde doksanı ise Sovyet-Çin ayrılıklarına, barış içinde beraber yaşama konularına, savaşın kaçınılmazlığına ve SSCB dış siyasetinin sağlamlığına ayrıldı.

Bu konferansa katılan herkesin gayreti, 'Sovyet ve Çin Komünist Partileri arasında bir kopmayı önlemek yönündeydi. Bu da, bir dereceye kadar başarılı oldu. Çinlilerin bazı noktalarda uzlaşmayı reddetmekle beraber, bir takım tavizler ve vaatlerde bulunmaları sayesinde konferans bir çok sorunlar üzerinde genel bir 'anlayış'a vardı.

Konferans zabıtlarına geçirilen ayrılıklar sadece taktik ayrıntıları üzerinde olmakla beraber, bütün sorunlardaki görüş farkları aslında o kadar büyük ki, artık bunlar üzerinde herhangi bir uzlaşmaya varılması hemen hemen im-

kânsız gibidir. Zaten, SBKP Merkez Komitesi, konferansın müşterek bildirisini takiben, yalnız SBKP üyeleri için özel bir bilgi genelgesi neşretti.

Konferanstan bu yana Sovyet-Çin anlaşmazlığı daha da derinleşmiştir. Çinli 'yoldaşlar' (onlara hâlâ böyle hitap ediyoruz) Sovyet liderlerini alenen tenkit ve tahrik etmekle kalmayıp, görüşlerini diğer komünist partilerine ve kuruluşlarına da benimsetmeye ve onlardan, SBKP ve özellikle Kruşçev'e karşı tutumlarını fiilî olarak desteklemelerini talep etmektedirler.

Bu, Parti'mizin liderleri için yeni bir şeydir. Stalin devrinde diğer komünist partilerini kontrol altında bulundurmaya ve onlara kendi siyasetlerini empoze etmeye alışmışlardı. Bu sebepten 1956'daki Macar ihtilâli ve Polonya'daki ayaklanmalar liderlerimizi şaşırttı; ilk bir kaç gün kimse ne yapacağını ve ne gibi tedbirler alınması gerektiğini bilemedi. Bazıları ihtilâlin başının ezilmesini (Sovyetler Birliği'nde buna, 'mukabil-ihtilâl' deniyordu) teklif etti, bazıları ise durumu daha fazla karıştırmamak ve ihtilâlin başka memleketlere sıçramasına meydan vermemek kaygusuyla sert tedbir ve vasıtaların kullanılmasına karşıydı. Bunlar olurken Çinli yoldaşlar neyi ve nasıl yapmaları gerektiğine dair Sovyet liderlerimize hâlâ tavsiyelerde bulunmaktaydılar. Sonra, Kruşçev o kadar utandı ki, Çinli yoldaşlarına tavsiyeleri için teşekkür edemedi. Tabii bu da onları kızdırdı.

Kruşçev, bizim deyimimizle 'tahta sabandan yüksek fırlama' büyük kalkınma hamlesini yapabilmeleri için, Çinliler'in Sovyet ekonomik, teknik ve diğer yardımları olmadan çaresiz kalacaklarını ve ister istemez boyun eğeceklerini ümit etmektedir. SBKP Merkez Komitesi'nde Kruşçev'in bu konuda haklı olup olmadığı konuşulmaktadır. Bir taraftan,

Çinliler'in satın alınamayacaklarına ve altınımızı ve makinelerimizi israf etmenin faydasız olduğuna hükmettiğimiz için, aslında Çin'e yaptığımız yardımları kısıtlamış ve bir çok alanlarda tamamen kesmiş bulunuyoruz.

Çok önemli bir soru da, Kruşçev'in mi, yoksa Mao'-nun mu daha iyi bir Marksist-Leninist olduğudur. Stalin'in ölümünden sonra, Mao, Marksist-Leninist doktrininin doğru uygulanmasında Kruşçev ve diğer SBKP liderlerinden daha iyi yetişmiş olduğuna karar verdi ve bütün hayatı boyunca profesyonel bir ihtilâlcı ve dolayısıyla dünya komünist hareketinin liderliği için daha iyi hazırlıklı olduğu iddiasıyla ortaya çıktı. Mao, bugünün Sovyet liderlerine ve özellikle Kruşçev'e, hiç bir özel kabiliyetleri olmadığı halde kendilerini tesadüfen SBKP'nin başında bulan acemi politikacılar gözüyle bakmaktadır. Bu kimse-lerin, gerçek bir ihtilâlcı gibi yetişmemiş oldukları için, dünya ihtilâli hareketinin başında kalamayacakları görüşündedir.

Şahsen Çin'le çok ilgilenmiyorum, ama GRU'da ve Komite'de Çin meseleleriyle uğraşan bir sürü arkadaşım vardır. Sanayi Bakanlığı'nda çalışan ve Çin'de on sekiz ay kalmış bulunan mühendis bir arkadaşım, Çinliler'le aramızda hiç bir dostluk duygusu olmadığını söyler. Çin'deki temsilcilerimizin çoğu Çinliler'den uzak yaşarlar ve Çinliler'le olan münasebetleri çok gergindir. Çinliler yeterli öğretim görmemiş ve saygının ana ilkelerinden habersiz oldukları için, mühendis ve teknisyenlerimiz Çinliler'le çalışmaktan hiç bir şekilde tatmin olamamaktadırlar. Bundan başka Çinliler, farkında olmadan, şüpheyle hareket eder, uzmanlarımıza her fırsatta harekette bulunur veya tavsiyelerini umursamazlar.

Çinli Komünistler, Sovyetler'le konuşurken Marks ve

Engels'in sözlerini ezbere naklederek daima gösteriş yapmaya çalışırlar. Çinliler'in de bizim halkımızı kültürsüz ve gayri medeni bulduklarını duymuştum. Çinli bir lider, mevkii ne kadar yüksek ise, bu tutumu o derece belirlidir. Israrla kendilerinin daha üstün olduğunu iddia eder.

Çin'in hiç bir nükleer silâha sahip olmaması, onu SSCB ile ilişkilerini kesmekten alıkoymaktadır. Nükleer enerji konusunda araştırmalar yapıyorlar ve biz de onlara çok yardım ediyoruz. Ama kendilerine nükleer silâh vereceğimizden çok şüpheliyim. Varentsov da bu fikirde. Tabii eğer çok önemli bir hal olur ve Kruşçev Çinliler'in yardıma ihtiyacı olduğuna karar verirse, nükleer silâhlara sahip birliklerimizi gönderir ve gerekli yardımı yaparız. Öyle sanıyorum ki Çin'in, kendi nükleer silâhlarını imal etmesine daha üç dört sene vardır.

Batılı devletleri ikaz etmek istiyorum. SSCB ile Çin arasında bugün için ciddi ayrılıklar bulunmasına rağmen, önemli bir beynelmilel buhran çıkacak olursa, bu ayrılıklar büyük bir ihtimalle ortadan kalkacaktır. Kruşçev ile Mao Tes-tung arasındaki anlaşmazlık, sadece kapitalizmi yok etmek için hangisinin metodunun daha iyi ve daha etkili olduğu meselesiyle ilgilidir. Bunu unutmamak gerekir...

Orta Doğu

Kruşçev, Berlin ile ilgili kışkırtma hareketlerini, İran'a karşı girişeceği bir taarruz ile birlikte yürütmek niyetindedir. Bu hususta plânı hazırdır. Berlin veya Küba'da bir karışıklık çıkacak olursa, Kruşçev İran'a kuvvet gönderecektir. Sovyet birliklerinin İran'a girişi münferit bir hareket olmayacak, bir çok yerlerde aynı anda başlayacak askerî harekâtın ilk işaretini teşkil edecektir. Zaten dışarda

GRU subaylarının çoğuna, Batı'daki GRU ajanlarına Küba probleminin İran'da çözümleneceğini söylemeleri emri verilmiştir.

Bugün için İran'a kuvvet göndermeyi akıllıca bir hareket olarak kabul etmiyorum; çünkü bu, daha büyük bir gerginlik ve belki de bir harp bile yaratabilir. CENTO'nun önemi unutulmamalıdır. Ancak, Sovyet birlikleri böyle bir ihtimale hazırlanmaktadır. Bunun, ekimde yapılacağı tahmin edilmektedir.

Bu konuyla ilgili olmak üzere İran'daki GRU rezidenti Panteleymonov, direktif almak üzere Moskova'ya çağırılmıştır. Orta ve Yakın Doğu'daki diğer memleketlerin rezidentleri de Moskova'da bir konferansa çağırıldılar.

Genel Kurmay'da, İran'daki üç Amerikan füze üssü dahil, Batılı devletlerin füze üslerini gösteren haritalar vardır. Varentsov, Buzinov ve Zasorin bu haritalardan bahsetmişlerdi.

Tarafsız memleketler konusunda Mısır'ın adını saymalıyım. Nasır'ın oradaki komünistleri ezmesi ve Mısır Komünist Partisi'ni yasaklaması Kruşçev'in keyfini çok kaçırmıştır. Kruşçev, bir defasında açıkça, Nasır'ın ikinci bir Tito olduğunu söylemişti. Nasır'ın milliyetçiliği, bağımsızlık politikası ve Sovyetler Birliği'ni yeteri kadar desteklememesi, Kruşçev'i oldukça sinirlendirmektedir. Diğer Arap devletleriyle olan münasebetlerimizi olumsuz bir şekilde etkileme endişesiyle, Sovyetler Birliği yakın gelecekte Mısır'la olan ilişkilerini daha fazla zorlamak niyetinde değildir. Bundan başka, herkesin bildiği gibi Sovyetler Birliği Mısır'da büyük bir baraj inşa etmektedir. Şimdi bu inşaatı yarıda bırakmak ve Mısır'la ilişkileri kesmek biçimsiz olacaktır. Mısır'a hiç tesir edememektense - ilişkileri keserek - statükoyu devam ettirmek daha iyidir.

Kruşçev, Nasır'ın milliyetçiliğini Süveyş buhranından beri istismar etmeye çalışmaktadır. Şimdiye kadar önemli bir sonuç almadı. Halihazırda ise Nasır'ın durumunun git-tikçe zayıflamasını beklemeyi tercih ve hatta onun dev-rilip yerine başka birisinin geçmesini temenni etmekte-dir. Bugün için Mısır'la münasebetlerimiz hiç de Kruşçev'-in istediği gibi değildir.

1958 temmuzunda Amerikan birlikleri Lübnan'a çıkarılınca Kafkasya Askerî Bölge Komutanlığı'na Mareşal Rokovski getirildi. O tarihte, resmen görevli olmamakla beraber Varentsov da Kafkasya Askerî Bölgesi'nde bulu-nuyordu. Bu, Sovyetler Birliği'nin bu bölgeye çok önem verdiği gösteriyordu (Rokosovki'nin tâyini). Kruşçev'in her şeyin savaşa hazır duruma getirilmesi için emir ver-diği doğrudu ama, Lübnan'a bizzat kuvvet göndermek gi-bi bir niyeti de yoktu.

RB — 47 Olayı

1 temmuz 1960'da Kruşçev'in emriyle düşürülen Ame-rikan RB — 47 uçağı Sovyet arazisi üzerinden değil, ta-rafsız sular üzerinden uçuyordu. Olaydan sonra kendisine rapor verilince, Kruşçev şöyle demişti: “Aferin çocuklar, bundan sonra bu kadar yakından uçmamaları için bu on-lara bir ders olur.”

İşte bizim devletler hukukunu yorumlama şeklimiz budur. Kruşçev sonraları olayın gerçek yüzünü açıklamak-tan korkmuştu. Askerî liderlerimizin olay ile ilgili olarak özür dileyen bir nota hazırladıklarını kesin olarak biliyo-rum. Oysa Kruşçev buna mani olmuş ve: “Hayır, bırakın kuvvetli olduğumuzu zannetsinler” demişti.

Berlin Tüneli

Berlin Tüneli ve Sovyet telefon konuşmalarının Batı-

lı istihbarat teşkilâtları tarafından dinlendiği öğrenildiği zaman (1) Moskova'da, özellikle GRU ve KGB'de büyük bir karışıklık oldu. KGB tarafından geniş bir kovuşturma açıldı ve Doğu Almanya'daki bir sürü Sovyet askerî ve sivil personeli cezalandırıldı. Askerî Siyasî Akademi'de bu konuda bir çok konferanslar tertipler ve önemli sırların ve kıymetli bilgilerin düşman eline geçtiğini iddia ettiler. Bu olay, Sovyet istihbarata karşı koyma teşkilâtının çok ciddî bir başarısızlığı olarak nitelendi.

U — 2 Olayı

Powers'in uçuşundan önce Kiyev-Harkov yönünde başka U-2 uçuşları yapıldığı halde, o tarihlerde U-2 uçaklarının uçtuğu yüksekliklerde etkili olabilecek füzelere sahip olmadığımız için Kruşçev sesini çıkarmamıştı.

Powers'in Şverdlovsk üzerinde düşürülmesi, doğrudan doğruya bir füzenin isabeti değil, daha ziyade şok dalgalarının sonucuydu. Bu, uçağın parçalanmasına kâfi gelmişti. Powers, düşüşü sırasında bir kaç defa şuurunu kaybetmişti ve yerden kaldırıldığı zaman da tamamen kendinden geçmiş durumda idi. Bunun için hiç bir mukavemet gösterememişti. Bu olay 1 mayısta, ben GRU'da nöbetçi iken, cereyan etmişti. Olayı GRU üst makamlarına ilk bildiren bendim. Powers'in düşüşünü izleyen günlerde Moskova'ya getirildiği zaman KGB'nin elinde İngilizce bilen bir tercüman yoktu. Etrafta benden başka İngilizce bilen olmadığı için onunla benim konuşmam gerekiyordu. Ni-

(1) 1956 nisanında Doğu Almanya'daki Sovyet askerî yetkilileri, Amerikan istihbarat ajanlarının Doğu Berlin'e bir tünel kazarak girdiklerini ve telefon hatlarını dinlemek için inceden inceye plânlanmış bir şebeke kurduklarını açıklamıştılar.

tekim son dakikada bir KGB tercümanı bulunmasaydı, Powers'la ilk konuşan ben olacaktım.

Sonunda bana ihtiyaçları kalmadığını söylemek üzere beni KGB'ye çağırdılar ve KGB'nin başında bulunan eski Komsomol başkanı o genç herif Şelepın (KGB'de Serov'un yerine geçen), Kruşçev'e bizzat rapor vereceğini iddia ederek yanına bir de tercüman almış çıkageldi ve Powers'i teslim aldı. Oysa, Powers'i düşüren askerî makamlardı ve dolayısıyla bizim adamımız sayılırdı. Şelepın'ın onunla hiç bir ilgisi yoktu. Buna rağmen KGB, Powers'a sahip çıktı, onu Derjinski Meydan'ındaki merkezlerine götürdüler ve ilgili raporu kendileri hazırladılar. Powers uzun bir müddet geçirdiği şokun tesiri altında kaldı ve kendisine tedavi yapıldı.

Mareşal Biryuzov, U-2 uçuşlarının muhtemel yönünü doğru tahmin edemediği için azarlandı. Biryuzov hedeflerin önemini yanlış tesbit etmişti. Uçak önce Kiyef üstünde iken düşürölmek istenmiş, ama burada hiç bir ateş kabiliyetimiz olmadığı için, kurtulmuştu. Eğer Powers düşüröldüğü yerin bir mil kadar sağına kaysaydı, yine de kurtulurdu.

Powers düşüröldükten sonra, 5 mayısta, Kruşçev; Batı'ya mukabil propaganda için fırsat vermemek üzere bütün ajan çalışmalarının durdurulmasını emretmişti. Bu emir, tarihleri önceden tespit edilmiş toplantıları ve diğer espiyonaj temaslarını aksattığı için şiddetli protesto ile karşılaşmış, ama yine de harfiyen tatbik edilmişti. Pakistan'daki rezident, ajanlarından birini müşkül durumda bırakmamak için, önceden doldurulmuş bulunan bir dead-drop'u emre rağmen boşaltınca, hareketi doğru olduğu halde GRU'daki üstleri tarafından ağır bir şekilde azarlanmıştı.

Kruşçev, Powers'in soruşturmasını ve duruşmasını büyük ilgiyle izledi. Bu olay etrafındaki propagagnda faaliyetleri ile bizzat meşgul oldu. Aslında yalan olduğu halde füzeleriyle uçağın doğrudan doğruya düşürüldüğünü ilân etti. Füzeleriyle övünmek istiyordu...

Powers'in atılan ilk füze ile düşürüldüğünü haykırırken düpedüz yalan söylüyordu, Aslında tam on dört füze atılmıştı. Gene de uçağı parçalayan bunlardan herhangi birinin isabeti değil, patlamaların yarattığı şok dalgasıydı. Parçalanan uçakta ne direkt bir isabetin en ufak delili vardı ne de füzenin bir parçası bulunmuştu. İlân edilmeyen bir gerçek de şudur:

Powers'in uçağına fırlatılan on dört füzeden biri, U-2 yi izlemek üzere havalanmış bir Sovyet Mig-19 uçağına isabet etmiş ve **bu uçağı** düşürmüştü. Asteğmen olan pilot paramparça olmuştu...

GRU ve Komite'de durumun çok iyi! Herkes bana karşı çok iyi davranıyor. Serov, Smolikov, Gvişiyani ve diğer dostlarım beni geçici görevle tekrar bir dış seyahate göndermek istiyorlar; ya seyyar kitap sergisiyle Avusturalya, Japonya veya Amerika'ya ya da Rudnev ve Gvişiyani ile birlikte Fransa'ya. Geçici görev emri için gerekli belgeleri koparmak üzere KGB ve Merkez Komitesi nezdinde uğraşacaklar. KGB bir zorluk çıkarmazsa, seyahati me hiç bir engel kalmayacak...

Hareketlerimin bir dereceye kadar kontrol ve göz hapsi altında bulunduğunu farketmeye başladım. Komşular beni gözetlemeye devam ediyorlar. KGB'nin bu tutumunun bir nedeni olmalı. Tahmin ve faraziyeler içinde zihnim karmakarışık. Bununla beraber tehlikeyi büyütmiyo-

rum. Hâlâ iyimserim ve durumumu sakın bir kafa ile tartmaya çalışıyorum.

HAYATIMDAN VEYA ÇALIŞMALARIMDAN ÜMİDİMİ KESMİŞ DEĞİLİM. EN ÖNEMLİSİ, BAŞLADIĞIM BU GÖREVE DEVAM ETMEK İÇİN KUVVET VE ŞEVKLE DOLUYUM. İÇİNDE YAŞADIĞIM BU SİSTEM HAKKINDA GERÇEKLERİ SÖYLEMEK HAYATIMIN HEDEFİDİR. VE EĞER BU BÜYÜK İDEALE KÜÇÜK BİR KATKIDA BULUNABİLİRSEM, BU, BENİM İÇİN ÇOK BÜYÜK BİR TATMINKÂRLIK OLACAKTIR...

25 ağustos 1962

SÖZLÜK

Sovyet Emniyet Teşkilâtı

Devlet içinde devlet demek olan Sovyet Emniyet Teşkiâtı, Bolşeviklerin idareyi ele geçirmelelerinden beri bir çok defalar yeniden kurulmuş ve her seferinde de ad değiştirmiştir. İlk kuruluş, 1917'de mukabil ihtilâl çabalarına karşı mücadele ile görevlendirilen ÇEKA idi. Bugün istihbarat ve istihbarata karşı koyma görevleri KGB (Devlet Emniyet Komitesi) ve GRU (Genelkurmay İstihbarat Başkanlığı) arasında, GRU ikinci plânda kalmak üzere, paylaşılmıştır.

Değişik tarihlerde değişik adlar altında Sovyet halkına dehşet veren emniyet kuruluşlarının bu kitapta adı geçenleri şunlardır:

NKVD — Stalin devrinde içişleri bakanlığı. Zamanında emniyet teşkilâtının üstünde bir statüye sahipti.

SMERŞ — 'Casuslara Ölüm' başlığı altında Beriya ve Stalin devirlerindeki istihbarata karşı koyma teşkilâtı.

MGB — Devlet Emniyet Bakanlığı. KGB'ye 1946-54 arası verilen ad. MGB de Beriyanın kontrolü altında idi.

Rezident ve illegal (bk. s. 24, 46, 91 ve 96) — İllegal kanun dışı anlamına gelmektedir. Rezident iki ilâ altı illegal ajandan kurulu bir gizli şebekenin başıdır. Bu şebeke yabancı ülkede KGB veya GRU hesabına casusluk, sabotaj ve yıkıcı faaliyetlerde bulunur. Merkez ile haberleşmek için özel muhabere imkânlarına sahiptir.

GOC (bk. s. 54) — Tuğgeneral - Orgeneral arası rütbedeki generallere verilen genel ad.

Çekist (bk. s. 67) — Eskiden ÇEKA mensuplarına, şimdi genel olarak gizli polisler verilen ad.

Baklanov (bk. s. 69) — General Gleb Vladimiroviç Baklanov. Halen korgeneral rütbesi ile Kuzey Grup Kuvvetleri Komutanıdır.

Jakov (bk. s. 69) — General Aleksey Jakov. 1959'dan beri Kara Kuvvetleri yardımcılarında.

Jadov (bk. s. 208) — 'Jid' kelimesi Rusça yahudi anlamına geldiği için, Stalin'in 'Jidov' adını 'Jadov'a değiştirdiği söylenir.

Yuri Gagarin (bk. s. 234) — İlk uzay adamı olan Gagarin 11 temmuz 1961'de İngiltere'ye gitmişti.

Harpic (bk. s. 258) — Banyo ve tuvaletlerde kullanılan koku giderici bir ilâç.

GREVILLE WYNNE'İN PENKOVSKİ HAKKINDA SÖYLEDİKLERİ

Oleg müstesna bir kimseydi. Kendisini sadece bir istihbarat subayı değil, iyi bir arkadaş olarak hatırlıyorum. Ona Londra ve Paris'te refakat etmek unutamayacağım bir olaydı. Batı'da kendisine en fazla tesir eden şey, insanlardı... Örneğin, tezgâhtarların temizpak kişiler olmasına, müşterilere güler yüzle hizmet etmelerine ve tanıştığı kimselerin kendisi hakkında uzun uzadıya sorular sormamalarına hayret ederdi...

Din konusunda, "Dinî doktrin tamamen doğru olmayabilir, ama hiç olmazsa buradaki insanların bir inanç kaynakları var. Bizde ise hiç bir şey yok. Hiç bir prensibimiz yok; sadece Parti'nin emirleri var..." demişti.

Çok ciddî bir insandı. Hiç bir zaman tamamen neşelenemezdi. Sovyet rejimini acı acı tenkit ederdi. Halkının dertlerinden bahsederken bayağı ağlar ve göz yaşlarını saklamaya çalışırdı.

Kendisini daha iyi tanıdıkça ne kadar soğukkanlı ve prensip sahibi bir insan olduğunu anlamıştım. Yaptıklarını, tek bir kişinin koskoca bir sisteme açtığı bir harp olarak kabul etmişti. Her şeyi hesaplamıştı, en kötü ihtimalleri bile göze almıştı. Sovyetler Birliği'nde hür bir toplumun ancak bugünkü rejimin yıkılması ile doğabileceğine inanmıştı. Bu mücadeleyi tek başına yürütecek kadar korkusuzdu.

Onu hiç bir zaman unutamayacağım.

KİŞİSEL KİTAPLAR 1966 YILI PROGRAMI

Bugüne kadar çıkanlar:

1. ORAKLA ÇEKİÇ ARASINDA 7.5 TL.
Yazan: Mehmed Arif DEMİRER
Önsöz: General Ali Fuat CEBESÖY
2. YENİ EMPERYALİZM 2 TL.
Rusya'daki gizli öğrencilerin içyüzü.
Derleyen: Mehmed Arif DEMİRER
Önsöz: Prof. Aydın YALÇIN
3. TARSİS YEDİNCİ KOĞUŞTA 5 TL.
Sovyet tımarhaneleri ve içerdekiler.
4. RUSYADA AÇIK DURUŞMALAR 6 TL.
Rusya'da Hukuk ve Adalet Anlayışı
5. OLEG PENKOVSKI - Ankara'da Bir Sovyet Ajanı 10 TL.
6. PARAZİT 4 TL.
Bir şair yargılanıyor - Yedi tablolu oyun.
DEMİRER - SAYILGAN

Pek yakında çıkacaklar:

1. ESİR TÜRKLER
Orta Asya'da sömürgecilik oyunları ve bir milletin kasıtlı olarak bölünmesi
Dr. Baymirza Hayıt
2. AFRİKA 66
Siyasal Coğrafya Kitabı
DEMİRER - GÜRAK
3. HAPİSHANELİK RUS ŞİİRLERİ
Yevtuşenko, Voznesenski, Brodski ve Yesenin - Volpin'-den çeviriler.
4. ASYADAN AFRİKAYA SEVGİLERLE
ORAKLA ÇEKİÇ ARASINDA'nın devamı.
DEMİRER